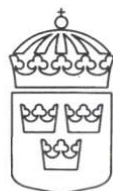

Riksdagens protokoll

1993/94:7

Torsdagen den 14 oktober

Kl. 9.00–20.11

Protokoll
1993/94:7

1 § Anmälan om partiernas företrädare i talmanskonferensen

Med stöd av 1 kap. 7 § och 7 kap. 12 § riksdagsordningen hade partigrupperna till talmannen anmält följande personer att utgöra partiernas företrädare i talmanskonferensen:

Jan Bergqvist (s)
Lars Tobisson (m)
Lars Leijonborg (fp)
Per-Ola Eriksson (c)
Göran Hägglund (kds)
Ian Wachtmeister (nyd)
Bertil Måbrink (v)

Till suppleanter hade nominerats:

Kurt Ove Johansson (s)
Wiggo Komstedt (m)
Charlotte Branting (fp)
Rosa Östh (c)
Liisa Rulander (kds)
Dan Eriksson i Stockholm (nyd)
Eva Zetterberg (v)

Talmannen förklarade de anmälda personerna utsedda till partigrupp-företrädare och suppleanter i talmanskonferensen för tiden till dess nästa lagtima riksmöte börjar.

2 § Avsägelse

Talmannen meddelade att *Marianne Jönsson* (c) avsagt sig uppdraget att vara suppleant i arbetsmarknadsutskottet.

Kammaren biföll denna avsägelse.

3 § Anmälan om kompletteringsval till arbetsmarknadsutskottet

Talmannen meddelade att Centerns riksdagsgrupp på grund av uppkomsten vakans anmält Ingrid Skeppstedt som suppleant i arbetsmarknadsutskottet efter Marianne Jönsson.

Talmannen förklarade vald till
suppleant i arbetsmarknadsutskottet
Ingrid Skeppstedt (c)

4 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Propositionerna
1993/94:28 till bostadsutskottet
1993/94:30 till jordbruksutskottet
1993/94:45 till skatteutskottet
1993/94:48 till konstitutionsutskottet
1993/94:51 till socialförsäkringsutskottet
1993/94:53 till konstitutionsutskottet
1993/94:54 till kulturutskottet
1993/94:64 till arbetsmarknadsutskottet
1993/94:71 till lagutskottet
1993/94:73 till konstitutionsutskottet

5 § Allmänpolitisk debatt (forts. från prot. 6)

Sysselsättningspolitik

Anf. 1 INGELA THALÉN (s):

Fru talman! För två år sedan sade den borgerliga regeringen i sin regeringsdeklaration: "Den andra stora uppgiften för regeringen blir att bryta den ekonomiska stagnationen och att lägga grunden för en ny period av tillväxt, företagande och utveckling i Sverige."

Därefter startade regeringen den enda vägens ekonomiska politik, som bl.a. innebar en kraftig åtstramning på arbetsmarknaden. Denna politik skulle, enligt regeringen, leda till en öppen arbetslöshet 1992 på 3,5 % och 1993 på 3,7 %. I verkligheten blev det 70 000 fler arbetslösa varje månad 1992 och minst 230 000 fler arbetslösa varje månad 1993, än vad regeringen räknade med 1991.

"Jag tänker inte sitta kvar och administrera en arbetslöshet på 6 %", sade arbetsmarknadsministern i en intervju för Folkbladet Östgöten den 17 mars 1992. Arbetslösheten passerade de 6 procenten redan i december 1992.

I finansplanen i januari i år sade regeringen: "Möjligheterna till en ny period av tillväxt, nyföretagande och tryggad sysselsättning finns inom räckhåll ---. Arbetslinjen hävdas." Regeringen sade också att dess ekonomiska politik skulle leda till en arbetslöshet i år på 6,2 %. Den blir *minst* 9 %.

Kännetecknande för regeringen är att man i varje proposition skrivit vackra ord om tillväxt, om sysselsättning och om arbetslinje och i handling gjort tvärtom. Genom att strama åt ekonomin så hårt har man bidragit till utslagning av företag och arbetstillfällen och till underminerade statsfinanser.

Arbetsmarknadspolitiken har inte haft rimliga möjligheter att fungera effektivt. Detta har lett till snabbt växande långtidsarbetslöshet och att kontantlinjen tagit över. De aktiva åtgärderna har också fått ett sämre innehåll.

LO:s ekonomer, som i dag presenterar sin konjunkturrapport, konstaterar att regeringen endast ser på den enda ljuspunkt som finns, nämligen exportindustrin. Däremot är den övriga arbetsmarknaden i en djup nedgång med allt vad det innebär. Detta ser inte regeringen. Sysselsättningen har minskat dramatiskt både för män och för kvinnor, och nu står ca 600 000 människor utanför den ordinarie arbetsmarknaden.

Det är naturligtvis en ofattbar siffra. Men tänk på den i arbetsdagar! Varje dag i Bildts Sverige är 600 000 dagar av sysslöshet, vanmakt och förtvivlan, 600 000 arbetsdagar som går förlorade – i produktion, i barnomsorg och vård av våra gamla.

Sådan är arbetslösheten, alla arbetslösa dagar i Bildts och Hörnlunds Sverige.

I årets regeringsdeklaration har arbetslinjen övergetts helt och hållet också i ord. Den nämns nu inte ens längre. Nu är långtidsarbetslösheten det enda problemet.

Kan en regerings misslyckande bli större än så här?

Det här är hårda ord, men arbetsmarknadsministern och regeringen förtjänar inga andra.

Fru talman! *Som arbetsmarknadsminister* i en socialdemokratisk regering fick jag lära mig hur viktigt det är att känna ansvar för människor som inte kan få ett arbete. *Som medborgare* behöver jag bara ta buss eller tåg eller gå och handla för att få veta hur svårt det är att vara arbetslös. *Som förälder och vän* vet jag hur det känns när familjemedlemmar, vänner och bekanta drabbas av arbetslöshet.

I en situation som denna borde man kunna kräva att regeringen lyssnar på dem som är berörda, lyssnar på den oro som finns hos folk, de synpunkter som fackliga organisationer för fram, ja t.o.m. förslag från politiska motståndare. Ett uns av ödmjukhet kunde vara på sin plats. Men inte denna regering. Här gäller det att fortsätta den enda vägen också när den leder kapp- rätt åt fel håll.

Fru talman! Allt sedan regeringsskiftet har Socialdemokraterna varnat för att den politik som nu förs leder till att också Sverige drabbas av massarbetslöshet. Nästa år står vi inför en situation där den totala arbetslösheten i Sverige är minst 14, kanske 15 eller 16 %.

Socialdemokraterna anser att det är hög tid att Sverige nu tar på sig en gigantisk uppgift: att som första land i Europa visa att det går att få ned den

öppna arbetslösheten till nivåer som ligger i närheten av det som vi brukar kalla full sysselsättning. Skall vi klara den uppgiften, då behövs det till att börja med en ny regering.

Statsminister Carl Bildt intervjuades för en tid sedan i Svenska Dagbladet. Han sade då om arbetslösheten att många kommer att säga sig: "Det här är visserligen ett elände – men jag är utanför riskzonen." Kom ihåg de sista orden, "jag är utanför riskzonen", för det visar att Carl Bildt inte har förstått någonting av vad arbetslöshet innebär.

Sanningen är ju den, att med 10-12 % arbetslöshet, som regeringen räknar med under resten av 90-talet, är *ingen* utanför riskzonen. Med en sådan permanent arbetslöshetsnivå kan ingen ställa sig vid sidan om och känna sig säker på att få leva i frihet och trygghet.

Dessutom kommer allas vår välfärd att gröpas ur, eftersom våra produktiva insatser inte kommer att räcka till.

Därför vill vi socialdemokrater föra en politik som tar ned arbetslösheten och på lång sikt för oss tillbaka till den fulla sysselsättningen. Att detta kräver enorma krafter och kommer att ta lång tid innebär inte att vi tvekar. Ju fortare vi kan komma i gång, desto bättre är det.

Vi anser att alla resurser och hela det politiska arbetet nu måste inriktas på att lösa denna viktiga uppgift.

De flesta i vårt land vill inte ha politisk konfrontation utan kräver samarbete för att lösa landets problem. Den majoriteten vill inte se motsättningar öka mellan arbetsgivare och anställda utan kräver samverkan för att skapa nya jobb.

Mot den här bakgrunden är det obegripligt för mig hur regeringen kan fortsätta med sina högerfasoner. Man bryter krisöverenskommelsen med socialdemokraterna, kör över samtliga fackliga organisationer och försämrar arbetsrätten och arbetslöshetsförsäkringen.

Men frågan är om inte regeringens hantering av kommuner och landsting tar alla pris. Först drar regeringen in stora belopp från kommunerna. 75 000 personer mister sina anställningar i kommuner och landsting. Några andra jobb finns inte, varför de flesta, som är kvinnor, går rakt ut i öppen arbetslöshet. Äldreomsorgen försämras, barnomsorgen blir dyrare och barngrupperna större. Fritidsverksamhet skärs ned, och skolan försämras.

Vad händer sedan?

Börje Hörnlund säger att kommunerna nog inte bör göra sig av med folk. Bengt Westerberg säger att han är rädd att man nått gränsen för vad kommunerna tål. Jerzy Einhorn säger att han inte längre kan ställa upp på vad som händer med sjukvården.

Men vad gör regeringen och den borgerliga majoriteten i riksdagen?

Genom kompletteringspropositionen beslutar man att kommunerna inom de närmaste fyra åren skall brandskattas på ytterligare 35 miljarder kronor. Det är regeringens viktigaste besparingsförslag. Hur många fler arbetslösa blir detta? 60 000 personer till, säger regeringen. Det räcker inte, säger jag. På några år leder regeringens politik till att minst 130 000 personer blir arbetslösa i kommunerna. Sparar staten pengar på detta, Börje Hörnlund? Var finns beräkningarna? Här måste arbetsmarknadsministern ge svar.

Det som helt tycks saknas i denna regering är insikten om vad arbetslöshe-

ten kostar i lidande och ekonomi. Vad kostar 1 % arbetslösa? Vad betyder det att 1 % av arbetskraften helt slås ut från arbetsmarknaden? Vilka kostnader får kommunerna för sociala problem och ökad ohälsa?

Statens kostnad för kontantstöd är lätt avläsbar. Enligt regeringen blir den 36 miljarder kronor detta budgetår. Det är ännu en av regeringens felprognoser. Allt talar för att kontantstödet närmar sig 45 miljarder kronor detta år.

Vilka vägar anvisar då regeringen för att öka sysselsättningen?

Den första åtgärden är att försäkra anställningsskyddet. Det skall ge fler jobb, säger SAF och arbetsmarknadsministern.

I England försämrar den konservativa regeringen undan för undan för löntagarna: inga minimilöner, den näst sämsta arbetsrätten i Europa. Blev det ökad sysselsättning, färre arbetslösa och fler unga i jobb? Tvärtom, England har 10–12 % arbetslöshet, precis som vi. England har nästan halva arbetskraften utanför vad vi menar med vanliga heltidsjobb. England har låg produktivitet, hög ungdomsarbetslöshet, ökande grå och svart arbetsmarknad och ingen kompetensutveckling för hälften av hela arbetskraften.

Varför säger inte arbetsmarknadsministern som det är? Det sade ju Arbetsrättsutredningens ordförande Åke Bouvin, klart och tydligt, nämligen att regeringen av ideologiska skäl vill minska de anställdas trygghet. Försämringen av arbetsrätten handlar inte om att skapa fler jobb.

Det andra sättet är att sänka skatterna för aktieägarna och för dem som äger företagen. Hur detta skall ge fler jobb går inte heller att förstå. En första förutsättning för att anställa fler människor måste väl ändå vara att företagen kan sälja sina produkter. Men när efterfrågan från konsumenterna rasar, försvinner också jobb. Det är det som är huvudproblemet för svensk hemmamarknad.

Det är nu hög tid för en omprövning av den ekonomiska politiken och av arbetsmarknadspolitiken.

Det behövs en kraftfull stimulans av investeringar, produktion och sysselsättning samt en omläggning av finanspolitiken från passiva utgifter till aktiva insatser för arbete, utbildning och tillväxt.

Det behövs en ny arbetsmarknadspolitik med en omläggning

- från kontantstöd till aktiva åtgärder,
- från åtgärder med låg kvalitet till åtgärder med hög kvalitet,
- från arbetsmarknadspolitiska åtgärder till arbete på den öppna arbetsmarknaden.

I vårt program för full sysselsättning vill vi socialdemokrater också

- förhindra att fler blir arbetslösa i kommunerna nu,
- skapa en näringslivspolitik värd namnet som stöder företagens utveckling,
- fortsätta bygga ut infrastrukturen,
- förbättra förutsättningar för en rättvis regional utveckling,
- öka utbildningsinsatserna och kompetensutvecklingen ute på arbetsplatserna,
- forma en modernare arbetsrätt och stimulera till nya, utvecklande kollektivavtal,

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Sysselsättnings-
politik*

- förbättra jämställdheten i arbetslivet,
- bekämpa dåliga arbetsmiljöer och skapa det goda arbetet,
- ge de anställda ett ökat inflytande över den egna arbetstidens förläggning.

Fru talman! 600 000 människor skulle i dag vilja gå till jobbet. Men de kan inte. De får inte plats på regeringen Bildts arbetsmarknad.

Sverige har blivit ett land med massarbetslöshet igen. Längre var vi ett föredöme i Europa. Nu har vi blivit ett varnande exempel.

Sedan Börje Hörnlund efterträdde Mona Sahlin som arbetsmarknadsminister har 400 000 löntagare förlorat jobbet.

Hur kunde det gå så här illa? Det finns två möjliga förklaringar. Antingen vill regeringen så gärna genomföra det moderata systemskiftet att den struntar i att politiken leder till massarbetslöshet. Då bör den avgå av det skälet. Eller också vill regeringen inte ha denna arbetslöshet, och då är den inkompetent. Då bör den avgå för det.

Vad vill vi socialdemokrater göra för att få folk i arbete igen?

För det första är det orimligt att i vår djupaste lågkonjunktur i modern tid förvärpa nedgången ytterligare genom en åtstramnings- och utslagningspolitik. I detta läge måste vi få hjulen att rulla genom att stimulera ekonomin och satsa på nationella investeringar. Den enda vägens politik leder in i en återvändsgränd och måste ändras.

För det andra är det slöseri att människor som är arbetslösa också är sysslolösa. När arbetslösheten är så hög och pessimismen så stor som nu, är det viktigare än någonsin att aktivera i stället för att passivisera de arbetslösa. Det är rena dårskapen att låta skolbyggnader och människor förfalla samtidigt. Arbetsmarknadspolitiken måste återföras till arbetslinjen, så att det blir slut på att vi betalar människor för att gå sysslolösa.

För det tredje är det inte klokt att dela ut miljardbelopp till företagens ägare samtidigt som företagen har det svårt med både riskkapital och krediter. För att få i gång satsningar i företagen – på nya produkter, ny teknik och nya idéer, dvs. det som ger jobb – behövs en ny näringspolitik.

Längs dessa huvudlinjer – dra i gång hjulen, bryt de arbetslösas sysslolöshet och hjälp företagen att satsa – kan vi bryta nedgången och öka sysselsättningen. Detta vill eller kan inte Carl Bildt, Anne Wibble, Per Westerberg och Börje Hörnlund. Därför behöver Sverige en ny regering.

(Applåder)

Anf. 2 LAILA STRID-JANSSON (nyd):

Fru talman! Problemet med ungdomsarbetslösheten överskuggar nu allt. Ny demokrati har under en lång tid uppmanat alla politiska partier att slänga prestigetänkandet, ta bort de politiska skygglapparna, bortse från politiska bindningar och sätta in resurserna på Sveriges egen resurstillgång, nämligen ungdomarna.

173 000 ungdomar är i dag utan arbete. Av dessa är 131 000 öppet arbetslösa. Det motsvarar 16,2 % av befolkningen mellan 18 och 24 år och 23 % av arbetskraften mellan 16 och 24 år.

Kostnaden för den totala arbetslösheten överskrider i dag 100 miljarder. Arbetsmarknadsfonden, som betalar ut a-kassa, KAS och utbildningsbi-

drag, hade i juni ett underskott på 16 miljarder. I dag är det 30 miljarder, och det fortsätter att galoppa. Nästa sommar beräknas underskottet till 45 miljarder, om ens det räcker. Hur länge tänker regeringen låta detta fortgå?

Det faktum att en ung människa måste göra sin entré i arbetslivet som arbetslös är fruktansvärt. Att vara praktikant är inte heller bra för självkänslan. Ungdomarna har rätt att kräva att regering och riksdag agerar med kraft och skapar riktiga förutsättningar att ge våra ungdomar en riktig start i sitt verksamma liv.

Varför är det alldeles omöjligt att ge ungdomarna en chans att komma in på arbetsmarknaden och att skaffa sig en gedigen yrkesutbildning? Varför är det så omöjligt att låta ungdomar få åtnjuta lärlingsplatser direkt ute på företagen? Där finns ju redan den maskinella utrustningen, erfarna handledare och meningsfull och produktionsinriktad utbildning.

Det fanns tidigare industriskolor i företagen. Det fungerade utmärkt. Varför är det så omöjligt att låta ungdomarna samköra en sådan utbildning med teoretisk utbildning? Varför är det så omöjligt för regeringen att anamma Ny demokratis förslag om en helt ny lärlingsutbildning av den typ som nu finns i Tyskland, anpassad till svenska förhållanden? Vid en utfrågning av ett antal ungdomar i våras svarade över 80 % att de såg positivt på förslaget.

I Tyskland är ungdomsarbetslösheten i dag ett par procent. Det skall jämföras med de svenska siffrorna. Hur många miljoner eller miljarder skatte-kronor skall betalas ut innan regeringen tar Ny demokratis förslag och stöper om det till sitt eget?

I våras föreslog vi att arbetsgivarna skulle få betala förslagsvis 2 500 per månad för utnyttjande av ungdomspraktikanter. Detta skulle villkoras med löfte om en förlängd provanställning. Givetvis skulle lönen höjas upp till normal nivå av staten.

På detta sätt skulle arbetsgivare och ungdomar kunna samarbeta under normala förhållanden. Ungdomarna skulle få chansen att känna ett egenvärde.

Arbetsmarknadsministern framförde personligen att det var ett orealistiskt förslag. Nu, efter X miljoner eller miljarder kronor, kommer enligt uppgift ett förslag som bygger på Ny demokratis förslag. Är det bra? Nej, det är skrämmande.

Ungdomspraktiken och ALU var tänkta att vara sistahandsåtgärder. I stället har de blivit förstahandsåtgärder och genom sin utformning bidragit till konkurrenssnedvridning och förlust av riktiga jobb. ALU är ju inkörsporten till evinnerlig a-kassa. När skall regeringen reagera?

Hur många miljoner eller miljarder skall det kosta innan någonting händer? Vi inom Ny demokrati har länge krävt åtgärder som skapar riktiga jobb. Lyssna på de vanliga människorna som har direktkontakt med problematiken ute i verkligheten i stället för att dra en utredning i långbänk!

Inom Ny demokrati engagerar vi oss speciellt för ungdomar samt för småföretagen. Vi har upplevt en utveckling där regeringen i stället för att sätta in kraftresurser för dessa målgrupper gör fruktlösa försök att gå Socialdemokraternas planekonomi till mötes och spikar ihop s.k. krispaket.

Krispaketet är, som vi alla nu vet, överenskommelser som man överger efter ett tag. Resurserna ägnas sedan åt att försöka få fram vems fel det var att

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Sysselsättnings-
politik*

överenskommelsen inte höll. Det är tydligen viktigare för regeringen att samarbeta med Socialdemokraterna och tillgodose dem än att aktivt arbeta mot arbetslösheten.

Officiellt säger sig regeringen föra en kamp mot arbetslösheten. Hur kan man säga det, när det bevisligen bara blivit halvmesyrrer?

I arbetsmarknadsutskottet liksom i de flesta utskott sorteras motionerna i högar. Det finns en hög för regeringspartiernas motioner och en för oppositionens motioner. Av motionerna i den första högen kan man eventuellt åstadkomma positiva skrivningar, och motionerna i den andra högen – oppositionens – är redan på förhand avslagna.

Då vi inom Ny demokrati för två år sedan kom in i riksdagen direkt från verkligheten och ännu inte hade fått de obligatoriska skygglapparna, förvånade det mig att inte regeringen och utskotten plockar russinen ur kakan och tar vara på guldkornen i motionerna. Nej, det är nu bara så att regeringens proposition i ärenden skall gälla, oavsett innehåll och innebörd.

Detta förhållande föranledde oss inom Ny demokrati att föreslå att alla motioner skall skrivas utan partibeteckningar och namnunderskrift, nu när Sverige verkligen är i kris. Då kanske inte regeringen skulle behöva skämmas för att anta en motion eller delar av en motion som kommer från oppositionen.

Detta förslag om nytänkande var naturligtvis alldeles för bra. Dessutom kom det från Ny demokrati, varför det avslogs.

Vi är nästan säkra på att det inom en viss tid kommer att dyka upp igen i ny skepnad – som proposition från regeringen. Detta sker med många av våra förslag.

I och för sig får man vara glad över att sunda idéer till slut genomförs, men varför måste samhället – skattebetalarna – på grund av prestige innan dess ha förlorat miljontals eller miljarder skattekronor?

Vi försökte bryta slentriantrenden och föreslå att arbetsmarknadsråden skulle tillsättas efter kompetens och inte efter politisk och organisatorisk tillhörighet. Det blev naturligtvis blankt avslag på våra motioner. Efter X miljoner kronor presenterades innebörden av vår motion i form av en proposition från regeringen.

Anhöriga till småföretagare som tvingats göra konkurs och som själva tvingats sluta sina jobb har sedan 20 år tillbaka inte haft möjlighet att erhålla a-kassa på grund av släktskap med företagaren. Ny demokrati uppmärksammade och påtalade problemet och engagerade sig i frågan. Orsaken visade sig vara att AMS i sin regelbok för a-kassorna inte återgivit innehålllet i proposition 56 från 1973 i dess helhet. Ny demokrati fick utskottet att uppmana regeringen att återkomma med lagförslag i ärendet.

Nyheten om den seger Ny demokrati vunnit för småföretagarna kom att publiceras på en helsida i tidningen Expressen. Regeringen, representerad av arbetsmarknadsministern, sade sig ha genomdrivit rätten för anhöriga till företagare att liksom alla andra löntagare få arbetslöshetsersättning. Efter X antal tragedier och X antal miljoner eller miljarder har Ny demokratis sunda förnuft vunnit.

LAN köper som bekant upp utbildningsplatser från AMU. Arbetsförmedlingarna fyller upp dessa platser i den utsträckning utbildningsbidragen

räcker. Det har saknats koordination. Det har inneburit bl.a. att många kurser som betalats med skattebetalarnas medel varit tomma, eftersom utbildningsbidragen har tagit slut.

Återigen var det Ny demokrati som påtalade förhållandet, vilket nu efter X antal miljoner i bortkastade skattepengar börjat åtgärdas. Det finns tyvärr ytterligare exempel.

Alla, från höger till vänster, talar i dag om att det är i de små och medelstora företagen som framtidens jobb finns. Jag skulle vilja påstå att det enbart är en läpparnas bekännelse, för att använda Mona Sahlins favorituttryck. Socialdemokraterna har aldrig underlättat för företagare, gör det inte nu och kommer tydligen aldrig att göra det. Om partiet kommer tillbaka till makten skall skatterna höjas igen, arbetsrättsliga regler återställas till vad de alltid har varit och företagare återigen jagas, eftersom de profiterar på löntagarna. Det har man alltid hört.

Socialdemokraterna har mig veterligen inte ett enda förslag till hur man skapar riktiga jobb i de små och medelstora företagen.

I går speglades det i TV hur Socialdemokraternas bundsförvanter, Elektrikerfacket, går till strid mot Sverige och skattebetalarna. Ett litet företag i Sverige har kanske bara råd att ha en elektriker anställd på halvtid. Elektrikern själv vill och måste jobba samt tycker dessutom att det är jättebra för honom. Facket insisterar på att han skall säga upp sig, eftersom de tycker att småföretagen gott kan anställa honom på heltid. Detta protesterar elektrikern emot. Han har mage att sätta sig upp mot facket. Han har nu uppmanats att säga upp sig, börja stämpla och hålla tyst. Om han inte gör det skall man se till att han blir avstängd från a-kassan. Facket gör nu allt som står i dess makt för att sätta krokben för företagaren.

Om facket lyckas blir det konkurs, vilket inte bara drabbar elektrikern med eventuell familj utan även småföretagaren med eventuell familj, leverantörer m.m. En kedjereaktion uppstår. Vem får betala? Jo, det får de svenska skattebetalarna, oavsett om de har arbete eller inte. Sensmoral: fackets makt måste brytas.

Vad gör då regeringen? Som jag tidigare anfört har den mest ägnat sig åt halvmesyrer. Nu är det en ny halvmesyr på gång, nämligen ändringar i arbetsrätten.

Eftersom arbetsmarknadsministern redan vet att Socialdemokraterna enligt egen utsago kommer att riva upp alla förändringar i arbetsrätten vid ett eventuellt systemskifte, vore det väl på plats att göra något rejält för småföretagen. Vad har man att förlora?

Ny demokrati anser att företag som har under 25 anställda inte borde omfattas av några som helst turordningsregler. Många småföretag skulle komma ur den förlamande tvångströja som arbetsrättslagstiftningen satt dem i. I dag drar företagen ned på verksamheten, eller satsar på övertid i stället för att satsa på nyanställningar.

I dag sysselsätter man folk i stället för att ge folk arbete. Om man har a-kassa, beredskapsarbete eller går på ett ALU-projekt får man inte arbeta med något som kan konkurrera med den ordinarie arbetsmarknaden, som det heter. Det blir i stället en evig rundgång av tillfällig sysselsättning.

Tänk om man i tid hade förstått att företag med goda affärsidéer, som

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Sysselsättnings-
politik*

sköts på ett normalt sätt, i princip inte behöver några bidrag. Däremot behöver företag en god jordmån att kunna växa och verka i. Man måste bl.a. kunna låna pengar till förmånliga villkor. I dag nekar bankerna företag med lovande affärsidéer och goda utvecklingsmöjligheter krediter, vilket ofta leder till onödiga konkurser. Bankerna dödar alltså sina egna kunder, vilket öskt leder oss in på att det primära i dag fortfarande är att få ned räntan.

Vi har gett en mängd olika förslag. En viktig förutsättning är alltså att investeringsräntorna sänks så att alla som vill ha ett investeringslån bereds tillfälle till detta. Även varje kommun skulle med en mycket låg ränta få låna till att renovera skolor, avloppssystem m.m. som kan vara till glädje för kommunens invånare.

Dagens arbetslöshet hade inte haft den omfattning som den har i dag om man satsat på småföretagen, vilket man inte gjorde. Om man gjort som vi sagt, dvs. att redan 1991 sänka arbetsgivaravgifterna till 16 %, hade man hjälpt upp det hela.

Jag är snart klar, fru talman.

Anf. 3 TALMANNEN:

Den medgivna taletiden har gått ut.

Anf. 4 LAILA STRID-JANSSON (nyd):

Fru talman! Jag skall bara avsluta.

Det är alldeles onödigt med denna rekordarbetslöshet. I Sverige skulle vi kunna skapa nya arbetstillfällen för alla om regeringen verkligen ville detta. (Applåder)

Anf. 5 INGELA THALÉN (s) replik:

Fru talman! Laila Strid-Jansson räknade upp alla de initiativ som hon ansåg sig ha varit ensam om att ha tagit i denna kammare och i arbetsmarknadsutskottet. Jag vill inte frånta henne glädjen av att vara moder till ett antal av de motioner som har behandlats. Jag vill påpeka att det förvisso har kommit ett antal mycket viktiga, intressanta och strukturella förslag också från andra partier, även partier i opposition, som har samma inställning i sakfrågor, dock icke när det gäller sättet att lösa dem.

När det gäller arbetsrätten och småföretagarna skall Laila Strid-Jansson kanske fundera över varför, med den arbetsrätt som vi hitintills har haft, antalet småföretag ökade mycket starkt under 80-talet. Däremot har antalet småföretag minskat dramatiskt under lågkonjunkturen. Det kanske inte har med arbetsrätten att göra, Laila Strid-Jansson.

Om man dessutom gör en del internationella jämförelser – och då behöver man inte gå långt bort, utan kan hålla sig till vår närmaste omgivning – visar det sig att en mycket låg grad av trygghet för löntagarna på arbetsmarknaden inte alls leder till den ökning av småföretagsamhet som Laila Strid-Jansson utmålar att den skulle föra med sig.

Stabila spelregler på arbetsmarknaden och trygga förhållanden för löntagarna leder också till trygga förhållanden för företagsamheten och småföretagen. Dessutom vill Socialdemokraterna trygga småföretagen. Ägarna till

företagen skall arbeta under samma skattebetingelser som löntagarna, dvs. betala skatt på sina inkomster under samma förhållanden som andra.

Socialdemokraterna är en av drivkrafterna när det gäller att förbättra småföretagens tillgång till riskkapital och möjligheter att få utvecklas.

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

Anf. 6 LAILA STRID-JANSSON (nyd) replik:

Fru talman! Självfallet skall jag på intet sätt förringa att alla partier kom med bra förslag i arbetsmarknadsutskottet, Ingela Thalén. Det är självfallet så. Jag tog däremot upp några förslag som vi i Ny demokrati har lagt fram och som visat sig vara bra. Det som jag tycker är väldigt snett är att man inte helt och hållet bryr sig om sakfrågorna utan i stället ser till vilket håll förslagen kommer ifrån.

Sedan vill jag tala om småföretagen, eftersom jag själv är en småföretagare. Småföretagare har jagats systematiskt i årtionden och anses, precis som jag sade, profitera på löntagare. Ni vill sänka momsen för att få fart på ekonomin så att köpkraften ökar igen. Det är jättebra. Men det räcker inte, eftersom det inte skapar några nya jobb.

I våras hörde jag att man på många ställen knappt fick ihop till hyran, och det gäller även nu. Lönen fick man betala genom att låna. Skulle momsen sänkas och köpkraften öka kanske man klarar av lönerna, men det blir inga nyanställningar. Den vilda jakten på småföretagare fortsätter ni med.

Detta är ett förslag. Om man nu skall ändra i arbetsrätten och hjälpa småföretagen – något som tydligen alla vill, eftersom det är där framtidens jobb finns – är detta en väg som man kan diskutera.

Anf. 7 INGELA THALÉN (s) replik:

Fru talman! Jag förstår inte, Laila Strid-Jansson, hur det kan bli fler arbeten om man i småföretag eller andra företag får det lättare att sparka två personer för att i stället nyanställa två. Det blir ju fortfarande plus minus noll.

Det är inte detta förändringarna i arbetsrätten handlar om. Erfarenheterna av tidigare förändringar visar att försämringar i arbetsrätten inte leder till fler nyanställningar. Detta är en ideologisk fråga. Det är inte fråga om att skapa ökad sysselsättning.

De som har sämst möjlighet att i dag betala sin hyra är de 600 000 arbetslösa som har fått försämrade ersättningsnivåer. Laila Strid-Jansson är en av dem som i denna kammare hjälpt till med detta, och hon är dessutom tillskyndare till att sänka ersättningen. Det är de arbetslösa som sitter i kläm, inte i första hand småföretagen.

Jag är beredd att diskutera att på olika sätt stimulera småföretagen att utveckla idéer, produktion och tjänster. Men det skall ske under förhållanden som är trygga för både företagaren och den anställde.

Anf. 8 LAILA STRID-JANSSON (nyd) replik:

Fru talman! Det sista som Ingela Thalén sade tyckte jag lät väldigt bra, dvs. att Socialdemokraterna är beredda att diskutera saker som kan underlätta för småföretagare. Nu är det inte så att det skall vara lättare att avskeda folk. Det är inte vad det handlar om. Att man utökar möjligheten till provan-

*Sysselsättnings-
politik*

ställning beror enbart på att arbetsrättsreglerna i dag är sådana att småföretagare inte förs anställa en person eftersom man inte vet om man har råd att ha kvar honom i fortsättningen.

Vi anser att man måste göra ett försök att ändra i arbetsrätten. Det händer ju ingenting. Det har inte skapats några nya jobb i småföretagen, och med nuvarande arbetsrättsregler kommer det heller inte att skapas några. Man måste därför föra en diskussion över partigränser och försöka att pröva nya vägar. Det har inte hänt någonting alls, utan småföretagen går i dag fortfarande på knäna.

Talmannen anmälde att Ingela Thalén anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 9 HANS ANDERSSON (v):

Fru talman! Jag tror att detta är den femte större sysselsättningspolitiska debatt som vi har haft på ett år. Det känns kusligt att konstatera att läget förvärras för varje månad som går. Läget är i dag långt värre än vad det var för ett år sedan. Det är ett misslyckande utan like i den ekonomiska politiken, när det gäller arbete, sysselsättning och arbetslösheten som denna regering står för.

Jag vill gärna vittna om den vrede som jag möter ute i landet. Det är en väl motiverad vrede mot den hårdnande situationen, de ökade klyftorna och den stora arbetslösheten. Det finns samtidigt de som faktiskt tjänar på arbetslösheten och utnyttjar situationen till att säga upp folk, att sparka folk, och att utnyttja sin makt. I förhållandet mellan arbete och kapital vinner kapitalet i en situation som denna. Några tjänar på arbetslösheten, men de flesta av oss förlorar, nämligen samhället och löntagarna. Det är en fråga om makt och resurser.

Fru talman! Detta är mycket tragiskt. Det är så många faktorer som spelar in i dag. Det handlar om konjunkturpolitik. Vi lever i dag i en rent depressiv situation, som man sade inom LO. Det pågår också stora förändringar när det gäller teknologin, när det gäller strukturen i vårt näringsliv, när det gäller olika branscher och när det gäller internationaliseringen.

I dag förlorar vi arbetstillfällena, mycket i kraft av att det svenska storkapitalet har investerat så oerhört mycket utomlands. Den stora utredningen Den långa vägen, från Industrins utredningsinstitut, pekar på de stora skillnaderna i dag jämfört med början på 80-talet.

Det är en hemsk situation som vi har, och det är en hemsk period vi har bakom oss. Under tre år har vi förlorat 558 000 jobb. Allting har inte översatts i arbetslöshet, eftersom även arbetskraften har minskat kraftigt. Vi har en förvärvsfrekvens som har gått ner från 83 % till 71 %. 270 000 människor har lämnat arbetskraften. Dessutom har vi 600 000 människor som är arbetslösa, och egentligen är det många fler.

Detta är vad som i första hand ligger bakom budgetunderskottet och våra ekonomiska obalanser. Det är något gräsligt över att vi har "all time high" på börsen samtidigt som vi har "all time high" när det gäller budgetunderskottet, vilket i sin tur i första hand beror på "all time high" när det gäller arbetslösheten.

Att vi dessutom har "all time high" när det gäller övertidsuttaget är något som politikerna verkligen bör fundera över. Vi har gång efter annan föreslagit att man drastiskt skall beskära möjligheten till övertidsuttag för att vi åtminstone skall dela på de arbetstillfällen som står till buds.

Min kritik av den arbetsmarknadspolitik som regeringen slog in på i våras var mycket stark då, och den är lika stark i dag. Jag menar också att Vänsterpartiet har fått rätt. I budgetäskandet från AMS som kom i augusti ser jag hur man på punkt efter punkt säger att den linje som regeringen slog in på var en felaktig linje.

Som Ingela Thalén sade har vi i dag en utveckling där vi har lämnat arbetslinjen. En allt större del av kostnaderna för arbetslösheten lämnas i kontantstöd och en allt mindre del lämnas i åtgärder över den arbetsmarknadspolitiska budgeten. Allt färre, mindre än hälften, påbörjade en arbetsmarknadsutbildning i augusti jämfört med förra året. På många ställen hoppar man av därför att man inte förmår fortsätta sina studier i samband med att ersättningsnivåerna till arbetsmarknadsutbildningen sänktes.

Arbetslivsutveckling, ALU, och ungdomspraktik är i dag de största åtgärderna som AMS sätter in. Det är förstahandsåtgärder. Det skulle enligt riksdagens beslut vara sistahandsåtgärder. Det är åtgärder som ligger längst bort ifrån den ordinarie arbetsmarknaden. Vi skall ju ligga så nära den ordinarie arbetsmarknaden som möjligt. Det var skälet till att vi, och nu också AMS, har ställt kraven på rekryteringsstöd. Vi måste gå nära den ordinarie arbetsmarknaden och förstärka kompetensen hos de arbetssökande som i dag är arbetslösa.

Jag säger inte att all arbetslivsutveckling är dålig. Det är inte alltid man träffar på fall där det rekryteras medlemmar och röstare till Moderata samlingspartiet, som moderaterna i Malmö tyckte var en utmärkt lösning. Men jag har sett tillräckligt många fall där insatserna har varit mycket oambitiösa. Det har premierats av regeringen. Varför är det så? Jo, man har velat hålla ner budgetkostnaderna. Detta drabbar ju i själva verket Arbetsmarknadsfonden. Det är en fri lånerätt. Det är ingen som har något budgetansvar. Det är mig en gåta hur Anne Wibble kunde godkänna en sådan lösning. Det är en oambitiös och dålig arbetsmarknadspolitik.

Här näst kommer kommuner och landsting. Efter byggkraschen och den oerhörda nergången inom industrin väntar kommuner och landsting, välfärdsapparaten. Vi läser i tidningarna om vad det innebär reellt sett när det gäller äldreomsorgen. När det gäller varslen ser vi vad det innebär för sysselsättningen. Det kommer att drabba kvinnorna som hittills haft lägre arbetslöshetstal.

Vi har ställt kravet att man skall tillföra medel till den kommunala sektorn för att upprätthålla sysselsättningen och undvika den oresonliga rundgång det innebär att plocka bort människor som utför ett kvalificerat vårdarbete och i stället över staten finansiera en arbetslivsutveckling inom kommunal regi. AMS redovisar nu precis samma åsikter. Men då måste också pengar till. Det är en fråga också för Ingela Thalén. Jag har inte hört något om, och jag har inte sett några klara besked om, finansierade bidrag till den kommunala sektorn. Det skulle kunna medföra att man bibehöll sysselsättning och välfärd inom kommunerna.

På samma sätt är det när det gäller övertiden. Jag har hört Börje Hörnlund beklaga övertidsuttaget, men jag väntar på konkreta förslag för att begränsa övertidsuttaget. Det är krav som vi har ställt och kommer att ställa i fortsättningen. Jag väntar på samma besked från Ingela Thalén och socialdemokraterna.

Nivåerna i arbetslöshetsförsäkringen sänktes och socialbidragen har ökat. Vi har kunnat se effekterna. Vi bråkade om vad detta skulle innebära. Jag sade i mina reservationer och meningsyttringar att det kommer att innebära att människor som tar kortare jobb och påhugg kommer att få karensdagar och förlora på att arbeta. Vi malde det i utskotten, men det var omöjligt att komma till skott.

Den hafsiga arbetsmarknadspolitik som bär Börje Hörnlunds signatur leder till att vi gång efter gång får göra korrigeringar i efterhand för att undvika de värsta misslyckandena. Tydligt är man på väg att göra det även här. Jag kan inte se att införandet av karensdagar är någonting som på allvar gynnar statsbudgeten, däremot missgynnar det dem som nyss har missgynnats genom att förlora sina arbeten.

När nu regeringen i regeringsförklaringen har övergivit arbetslinjen, som Ingela Thalén också har uppmärksammat, och säger att det är dags för en helt ny arbetsmarknadspolitik, kan man undra vad det är för signaler vi möter. Jo, i vårt fall möter vi i första hand en ytterligare avreglering på arbetsmarknaden. Anställningsskyddet skall tas bort, vi skall få ytterligare visstidsanställningar och provanställningar.

Låt mig ta några exempel på detta. England och Danmark, som har legat långt över Sverige när det gäller arbetslöshet under mycket lång tid och har permanentat en långtidsarbetslöshet, har obegränsad visstidsanställning. Spanien, som i dag har 23 % öppen arbetslöshet, har tre år. Det finns inga exempel på att detta skulle vara något som gynnar sysselsättningen, men självfallet gynnar det kapitalmakten. Det gynnar dem som står som arbetsgivare och kan spela med människor som söker arbete och behöver sin försörjning.

Det är på samma sätt när det gäller frikretsen. Juridiskt är detta att öppna för diskriminering, ingenting annat. Det har inte fått stöd från något annat håll än arbetsgivarintresset. Det är intressant att se att man där kräver ytterligare avregleringar och en fullständigt ny arbetsmarknadspolitik som inte hindrar de fria marknadskrafterna med regleringar. Det är inte bara Lars Calmfors, Carl Bildts rådgivare, som har framfört detta. Det finns mycket starkt framfört i Den långa vägen, Industrins utredningsinstitut just publicerade utredning.

Arbetsmarknaden skall avregleras. Arbetsmarknadspolitiken skall monteras ned. Det skall vara lätt och rationellt att avskeda folk. Den som beslutar är kapitalägaren. Det är dessa krafter som tillmötesgår. Sedan undrar man varför löntagarorganisationerna och arbetarrörelsens partier tar ställning mot detta. Det är ett oerhört systemskifte som införs steg för steg. Det införs samtidigt som man har en passiv näringspolitik och skattemässigt gynnar kapitalägare och höginkomsttagare. Man försöker genomföra ett liberalt systemskifte med alla medel. Det skall vi bekämpa. Jag hoppas att vi åtminstone vid nästa val skall ha en helt annan politisk majoritet i landet.

Vänsterpartiets politik är faktiskt motsatsen till vad regeringen har föreslagit. Jag har under våren försvarat den politiken. Den innebär en kraftig ekonomisk omfördelning för att höja efterfrågan. Den innebär räntesänkning, momssänkning, produktiva stimulanser inom ROT-sektorn och infrastruktur samt miljöinvesteringar. Låt mig upprepa ordet miljöinvesteringar. Vi har i en rapport föreslagit våldsamt stora satsningar jämfört med dagens, eftersom passiviteten är total, för att på områdena energi och miljö höja den svenska produktiva nivån. Det är framtidsbranscherna. Men för detta krävs initiativ från samhällets sida och en verklig näringspolitik.

Slutligen: Det kommer inte att räcka med bara dessa åtgärder. Det krävs strukturförändringar. Vi måste stoppa det oerhört stora övertidsuttaget, som i dag teoretiskt motsvarar ungefär 50 000, men reellt kanske 10 000–20 000 arbetstillfällen. Vi måste ta första steget till en arbetstidsförkortning, innebärande att vi delar jobben. Det är en nödvändighet för framtiden, men det är tekniskt inte en alldeles lätt väg att gå. Jag efterlyser initiativ från både regeringen och socialdemokratin i den frågan.

Anf. 10 INGELA THALÉN (s) replik:

Fru talman! I mycket av det som Hans Andersson har sagt kan jag bara instämma. Jag vill bara påpeka för Hans Andersson att socialdemokraterna i sin motion i anslutning till kompletteringspropositionen i våras beskrev hur vi tyckte att kommunerna skulle stöttas. Där har socialdemokraterna givit besked. Hur vi i den fortsatta behandlingen av de ekonomiska frågorna skall ställa oss får vi återkomma till i den debatten.

När det gäller övertidsuttaget delar jag Hans Anderssons oro. Om det skall regleras genom lag eller på annat sätt tycker jag dock att man kan återkomma till i diskussionen. Under alla omständigheter tycker jag att hanteringen av övertiden i alla hänseenden bör vara ett utomordentligt starkt intresse för parterna på arbetsmarknaden.

Jag kan också instämma i Hans Anderssons kritik mot hanteringen av övergångstiden och karensdagarna i arbetslöshetsförsäkringen. Jag är utomordentligt förvånad över arbetsmarknadsministerns hantering, men till detta får jag återkomma.

Anf. 11 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Det är sant att socialdemokraterna i motioner och ännu mer i tal runt om i landet har framhållit att det måste vara fel att hantera kommunernas situation så, att man sparkar tiotusentals människor för att sedan få ta hand om dem i en rundgång inom ramen för den statliga arbetsmarknadspolitik. Men det är en sak att prata, en annan att votera och att anvisa pengar.

Jag ser inte att socialdemokratin har anvisat medel för detta. Ni har inte stött de motioner där vi efter stort arbete har angivit en finansiering av anvisningen av pengar till den kommunala sektorn. Såvitt jag kunde förstå av Göran Perssons uttalanden i går finns det inte heller här några utfästelser för framtiden. Det innebär att man inte kommer att klara sysselsättningen och inte heller välfärden i kommunerna.

Det är samma sak i övertidsfrågan. Vi har inte tid att vänta, Ingela Thalén.

Utvecklingen har pågått hela året. Vi måste snabbt fatta beslut om att övertidsuttag skall omvandlas till riktiga arbeten.

Ingela Thalén! Jag skulle också gärna vilja ha en signal, som det så vackert heter, i arbetstidsfrågan.

Anf. 12 INGELA THALÉN (s) replik:

Fru talman! Nu sade Hans Andersson mycket försiktigt att han inte hade sett i vår motion, men om han tittar en gång till skall han finna att det socialdemokratiska alternativet till finansiering innebar att kommunerna skulle få skatteintäkter genom en ändring av brytpunkten. Nu har den borgerliga majoriteten fattat ett helt annat beslut, vilket gör att vi har ett annat utgångsläge i den kommande ekonomiska politiken. Till detta får vi återkomma.

Jag skall ge Hans Andersson en signal om delat arbete. Delat arbete har aldrig lett till produktiv ökning och tillväxt. Inget annat land i Europa och i världen har kommit längre när det gäller att dela på de arbeten som finns. Det enda som har lett till en utveckling är att man har ökat antalet arbetstillfällen. Sänkt arbetstid är ett resultat av ökad produktivitet, inte av att man delar på arbetena. Det leder inte till någon utveckling.

Anf. 13 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Jag sade inte, Ingela Thalén, att jag inte hade sett era motioner, men jag hade inte i era motioner sett några anvisningar av medel. Den värnskatt som ni föreslagit räckte inte till för att återföra de 7 1/2 miljarder kronorna. Den var dessutom egentligen öronmärkt för att förbättra situationen för Arbetsmarknadsfonden.

Jag har mycket klart för mig vad ni har föreslagit och inte föreslagit, och jag menar att ni måste följa vår väg och verkligen anvisa medel så att den kommunala sysselsättningen och välfärden kan fortsätta.

Jag noterar också när det gäller skatterna att vad ni presterar är en marginalskattejustering ovanför brytpunkten med 5 % eller 4 miljarder, och det är ju bra. Men ni säger att den skall vara tillfällig, och det är för mig en gåta. Ni vill stå kvar vid den orättvisa skattereformen, och ni vill tydligt sänka skatten om några år, när konjunkturen går uppåt. Det stämmer inte med vare sig konjunkturpolitik eller rättvisepolitik.

Det är alldeles uppenbart att vi från Vänsterpartiets sida säger ja till arbetsdelning. Vårt land behöver en produktiv och hållbar tillväxt. Vi kräver väsentliga insatser för investeringar och utbildningar. Men på grund av teknologiska förändringar och den sociala strukturen liksom av jämställdhets-skäl krävs också en arbetsdelning, en utjämning i uttaget av faktiskt arbetade timmar här i landet. Jag sade att det är en komplicerad fråga. Arbetsvolymen är inte en gång för alla given. Men dra er inte undan ytterligare från denna fråga! Då kommer ni att köras över av framtiden.

Ytterligare en fråga som sammanhänger med vår tillgång till och vårt utnyttjande av arbetstid är pensionsåldern. Jag hoppas att ni låter tankarna på att höja pensionsåldern vila. Vi kommer att föreslå tidsbegränsade sänkningar av pensionsåldern i de fall där man genom sådana kan få en marginell sysselsättningsökning, ungefär som AMS har föreslagit i sin flerårsbudget.

Talmannen anmälde att Ingela Thalén anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

Anf. 14 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

*Allmänpolitisk
debatt*

Fru talman! Låt mig inleda med att säga att det inte finns någon viktigare uppgift än att återupprätta vårt land som en närings- och industrination med en fullgod ordinarie arbetsmarknad. Vi har nyss hört socialdemokratis främsta företrädare i dessa frågor. Det var ett enda långt gnöl, utan något sakligt förslag.

*Sysselsättnings-
politik*

När Ingela Thalén och Mona Sahlin framträder i TV hör man gång på gång orden "vi skall riva upp" upprepas. Jag såg i går Göran Persson, som – den stackaren – har blivit utsedd till ekonomisk talesman. Hans besked var ungefär: Nja, nej, inte skall man lova att riva upp så mycket. Det såg ut som om han, med sin stora kropp, satt på en het spis.

Aftonbladet SIFO- eller IMU-undersökte – jag kan inte hålla reda på instituten – under socialdemokraternas kongress vad människorna trodde i följande fråga: Löser Socialdemokraterna arbetslösheten bättre än dagens regering? En övervägande del trodde, trots att det var kongress, att socialdemokratin skulle klara uppgiften sämre. Efter att ha hört Ingela Thaléns långa gnöl i dag tycker jag att folket ibland bedömer frågorna rätt hyggligt.

Sverige utvecklades till en världsvärsting i inflations- och spekulationsekonomi i slutet av 80-talet. Vem regerade då? Sverige prissatte sig ut ur världsmarknaden genom tvåsiffriga lönehöjningar med noll i produktivitetstillväxt. Vem regerade då? 80-talets investeringar skedde i mycket stor utsträckning utomlands, inte i Sverige. Vem skapade det näringslivsklimatet? Var det den regering som då regerade, eller var det någon annan?

Dessa faktorer tillsammans med en långvarigare och djupare lågkonjunktur än någon kunnat tro, gör att vi i dag sliter ont både med besvärliga, obehagliga, besparingar och med en hög arbetslöshet.

Ju mer jag studerar situationen, och också hör hur ekonomer uttalar sig, bedömer jag det som att det skulle ha gått att leva hyggligt, ha en bra arbetsmarknad, med den internationella lågkonjunkturen. Det är arvet från 80-talet som är tungt att leva med, med finansiella kriser osv. Hur tror Ingela Thalén att det känns att sitta i regeringen och från andra banker tvingas ta ett antal tiotal miljarder till den bank, med förluster, som låg direkt under socialdemokratiska finansdepartementet? Varenda affär härstammar från tiden före regeringsskiftet. Men det är vi som får se till att notan betalas. Det är inte roligt, men det måste göras.

Ingela Thalén talar om åtstramning. Jag vill påminna om att den stora åtstramningen under denna valperiod skedde tillsammans med Socialdemokraterna under ett par nätter på Rosenbad. Den stora åtstramningen behövdes. Detta budgetår fattas nu ungefär 245 miljarder kronor som underskott i a-kassorna och i lönegarantifonden.

Medelinkomsten i vårt land är 135 000 kr. Efter det att en massa skatt betalats på det beloppet, blir kvarvarande netto bra mycket mindre. Översatt betyder det att vi, utslaget på var och en som arbetar i vårt land, lånar 70 000 kr. Den enda politik som socialdemokratin har är att mycket snabbt öka det lånebeloppet. Det vill man överlåta till kommande generationer att betala.

Själv är jag väldigt orolig, eftersom även detta lånebehov riskerar att störa den sjunkande räntenivån. Om man skulle gå den socialdemokratiska vägen skulle vi redan haft en hög räntenivå.

Jag vill nu redovisa ett antal ljuspunkter, eftersom socialdemokratien inte ser någon. Konkurrensen kraften i svenska näringsliv är i dag bättre än den någonsin varit. Det är viktigt.

Produktivitetsförbättringarna beräknas i år upp till ungefär 6 %. De var höga i fjol. Men när Ingela Thalén under senare år satt i regeringen var de noll. Det är viktigt med produktivitetsförbättringar för att vi skall kunna hänga med och sälja våra varor.

Sveriges affärer med utlandet kommer att gå ihop, när det gäller bytesbalansen. Det är ganska viktigt. Under hela socialdemokratins tid rådde det i princip långvarig brist.

Exporten utvecklas väldigt bra. Orderingången ökar starkt. Parterna har tagit ett stort ansvar genom att teckna avtal som i stort sett sträcker sig in på 1995. Det vill jag ge dem ett stort beröm för, därför att det stärker möjligheterna att snabbare komma tillbaka. Det var fint gjort.

Räntan, som i december var 11 %, är nu något under 7 %. Det här förhållandet har lättat finansinstitutens svåra situation, så de behöver kanske inte hjälpas med så mycket mer pengar. Det här bidrar till att näringslivet vågar investera. Det man emellertid glömmer, sett från den enskildes synpunkt, är att köpkraften ökar om man i stället för att betala 15-20 % i ränta får betala mindre. Så även enskilda människor börjar våga litet mer.

Det finaste är att ytterligare sänkningar är att vänta om budgetunderskottet vårdas. Den bedömningen gör svenska ekonomer och i stort sett alla utländska institut. Låt oss inte förstöra denna möjlighet med en lössläppt lånepolitik.

Också i hushållen finns det stora förväntningar. Hushållen tror mycket mer på goda tider för landet och sig själva än de gjorde under socialdemokratins regeringsår 1990 och 1991. I hushållen har man alltså förstått det här, vilket är bra.

Jag har nu räknat upp åtta punkter som är en god grund för tillväxt av ordinarie jobb. Jag kan nämna fler, men de här är de allra viktigaste för att skapa ordinarie jobb.

Jag går nu över till punkter som närmare rör arbetsmarknaden. Positivt är att konkurserna minskar. Den här regeringen övertog ett näringsliv, en företagsamhet där över hälften av företagen gick med förlust så att det brakade om det. Därav följer många konkurser och inga nyanställningar. Nu minskar konkurserna. Jag skulle naturligtvis önska att de minskade mycket mer, eftersom de kostar pengar och jobb.

Varslen om uppsägningar har nu gått ned på en betydligt lägre nivå än tidigare. Det är positivt. Nyanmälda lediga platser ökar, och läget har i höst stabiliserats hyggligt – tyvärr på alldeles för låg nivå. Men man får gå ganska långt tillbaka i tiden för att finna samma antal nyanmälda platser.

För första gången sedan lågkonjunkturen drabbade vårt land minskar det totala antalet arbetslösa och antalet människor i åtgärder enligt senaste AMS-undersökningen. AMU redovisade samma goda resultat i månadsskiftet juni/augusti. Det är första gången på flera år.

En annan siffra som jag vill nämna är att under de senaste sex månaderna har, trots det svåra läget, 309 000 personer fått jobb, och därmed har de kunnat avregistreras på arbetsförmedlingen. Det är 41 000 fler än under samma tidsperiod för 1 år sedan.

Övertiden som förekommer kan man se på två sätt. Den visar att det finns en efterfrågan i företagen, och att man egentligen behöver fler anställda. Men man är naturligtvis väldigt osäker när man ser att ett parti som eventuellt kan komma till regeringsmakten bara har ett budskap: Riv upp, riv upp. Det ger en väldigt osäkerhet: Vågar vi eller vågar vi inte?

Med vårens paket när det gäller antal personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder som Hans Andersson talade om – jag nämner Hans Andersson vid namn så han får chansen att debattera, eftersom Hans Andersson alltid är trevlig att debattera med – utökades ordinarie skolväsende med 90 000 nya utbildningsplatser. Det är en stark satsning. Sammantaget kostade paketet 48 miljarder kronor, vilket är mycket pengar. Eventuellt skulle jag ha kunnat förhandla mig till ytterligare ett antal miljarder, men jag har stor respekt för att den som har hand om finanserna på alla sätt måste hålla tillbaka. Annars hamnar vi i en stor olycka framöver. Det här räcker dock till ca 10 % av arbetskraften, om alla ungdomar accepterar erbjudna utbildningsmöjligheter – det kan inte en regering bestämma över – och om de pengar som Arbetsmarknadsverket har erhållit används på rätt sätt. Det är en enorm satsning, och det går nog inte att komma mycket längre.

I dag eller i morgon kommer ett antal propositioner att läggas på riksdagens bord, vilka ytterligare berör de här frågorna. Men eftersom de ännu inte presenterats och lagts fram skall jag inte beröra dem.

Då är vi framme vid slutsatsen att det finns en stor mängd ljuspunkter. Men socialdemokratins talesman på det här området har bara svartpenseln framme. Hon kan inte se och vill inte förmedla budskapet om ljus, utan hon vill förmedla hopplöshetens budskap.

För min del vill jag mycket starkt understryka det stora allvaret i dagens situation. Det är hemskt att 200 000 ungdomar – fantastiska ungdomar – kommande vinter måste stå utanför ordinarie arbetsmarknad. Men om arbetsgivarna ställer upp – jag är inte säker på att de orkar och vill göra det fullt ut – kan långtidsarbetslöshet undvikas för dessa 200 000 ungdomar. Då gör vi en insats, som inget annat land orkar med i denna situation. Men då behöver goda krafter hjälpa till, och jag vädjar till dem.

Jag vill också beröra sysselsättningen i stort. Storföretagen betyder mycket, men där finns inte de nya jobben. De kommer att producera dubbelt med samma eller mindre antal jobb – om nu inte socialdemokratien sätter i gång en rörelse så att företagen flyttar ut ännu mera, som de gjorde under socialdemokratins regeringstid. Nu är de faktiskt tillbaka med en hel del arbetsuppgifter i vårt land. Vi behöver också utländska investerare, och då måste vi ha ungefär samma villkor som man har ute i Europa. Gränserna är vidöppna.

Det går att kortsiktigt ta poänger på saker och ting, som Ingela Thalén försöker göra, men om vi inte har lika villkor som andra länder får vi kanske inte de många investeringar som vi behöver för att återvinna vår ekonomi och skapa en fullgod ordinarie arbetsmarknad.

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Sysselsättnings-
politik*

Det här betyder sammantaget att allt nu måste göras för att skapa framtidstro i små och medelstora företag. Det är det som arbetsrättslagstiftningen syftar till. Hans Andersson säger att det är SAF som stöder förslaget. Har inte Hans Andersson hört att SAF skäller som sjutton på förslaget? AMS stöder däremot viktiga delar, och även många andra gör det. De som kan svensk arbetsmarknad vet hur det fungerar, vet hur svårt det är och vet att det är småföretagen som måste klara en stor del av de framtida jobben. Driv då en politik så att de får en framtidstro, inte tvärtom!
(Applåder)

Anf. 15 INGELA THALÉN (s) replik:

Fru talman! Det var ett gott försök, Börje Hörnlund, men det var ganska genomskinligt. Jag kommer nog inte att vara ensam om den uppfattningen framöver.

I mitt första inlägg nämnde jag att det finns ett antal ljuspunkter, men dess värre berör de ljuspunkterna den mindre delen av hela arbetsmarknaden. För att dessa ljuspunkter skall orka fortsätta att växa sig starkare behöver också den andra delen av arbetsmarknaden finnas med, dvs. det vi kallar hemmaarbetsmarknaden.

Börje Hörnlund säger att alla goda krafter skall hjälpa till. Då kan man fråga sig varför de 600 000 inte tillhör de goda krafterna. Kan Börje Hörnlund förklara det? Varför får inte de fackliga organisationerna räknas in bland de goda krafterna?

Börje Hörnlund säger vidare att de som förstår sig på arbetsmarknaden och arbetsrätten stöder de förslag som han nu lägger fram. Betyder det att de tre centrala fackliga organisationerna och de människor som har skrivit kilovis med reaktioner, som kommit både Börje Hörnlund och andra till del, inte begriper någonting av arbetsmarknaden? Vi som företräder oppositionen i riksdagen och som har åtminstone några månaders erfarenhet begriper alltså inte heller någonting av arbetsmarknaden. Här har Börje Hörnlund anledning att förklara sig litet närmare.

Börje Hörnlund är optimist. Jag älskar optimister, även om jag inte alltid är så förtjust i Börje Hörnlund. Men det är väl ändå att ta i, att nu göra exakt samma beskrivning av ljuspunkterna som han gjorde i våras. Börje Hörnlunds regering vilseledde då denna riksdag så att man fattade beslut om den ekonomiska politiken och sysselsättningspolitiken på helt felaktiga grunder. Nu är Börje Hörnlund på väg att göra det igen.

Visst skall vi lyfta fram det som är positivt och vara optimister, men vi skall vara det med en politik som leder till resultat. Börje Hörnlunds och den borgerliga regeringens politik har skapat en enorm massarbetslöshet.

När det slutligen gäller historieskrivningen, är det alltid märkligt att arbetsmarknadsministern så snabbt hoppar över tre saker: det som den socialdemokratiska regeringen fick med sig i bagaget, det som den socialdemokratiska regeringen förberedde, dvs. rensade upp, och det som den borgerliga regeringen sedermera noggsamt smulade sönder. Jag tycker att man skall ta med hela historieskrivningen, Börje Hörnlund.

Anf. 16 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Fru talman! I våras räknade jag upp tre fyra ljuspunkter. Nu räknar jag upp femtontalet ljuspunkter.

Jag är övertygad om att det inte är bra när ett stort parti har ett enda budskap till allt och alla, när färgen genomgående är svart och det bara gäller "riv upp". Det leder inte till att man vågar göra nyanställningar då det gäller den övertid som motsvarar ungefär 50 000 heltidsanställningar. Jag menar att det är en absolut nödvändighet, och det är alldeles rätt tid att göra det nu.

Man kan bedöma den internationella lågkonjunkturen litet olika, men nu är det väl dags att det skall börja ta sig. Vårt konkurrensläge gör att här finns goda förutsättningar för den jätteduktiga arbetskraft som ingenting annat vill än att komma in i ordinarie jobb.

Ingela Thalén talar om de 600 000 arbetslösa. Men antalet har väl aldrig varit noll. En väl avvägd arbetsmarknad behöver en rörlighetsreserv på 2–3 %, jämnt fördelad över landet.

Socialdemokratin upprördes över att även de som gick i AMU-utbildning eller omfattades av andra åtgärder togs med när de arbetslösa räknades. Men nu gör Ingela Thalén själv samma sak.

Vi har faktiskt minskat den öppna arbetslösheten med 100 000 personer sedan i höstas, och antalet arbetslösa är nu nere runt 400 000.

Vem hotas av förslaget om provanställning? Jag är övertygad om att införande av provanställning i tolv månader kommer att ge en hel del av dem som i dag är arbetslösa chansen till jobb. Det hotar ju inte dem som redan är anställda. Vad är det som är en så stor fråga i förslaget om provanställning i tolv månader? Jag tycker att det bör förklaras.

Anf. 17 INGELA THALÉN (s) replik:

Fru talman! Nu är Börje Hörnlund där igen och sätter upp en bild som inte är sann. Socialdemokraterna har ett utomordentligt viktigt och tungt program för att stärka de ljuspunkter som finns och för att skapa nya ljuspunkter, även för människor som står utanför den vanliga arbetsmarknaden.

Jag skall ge Börje Hörnlund rätt i en sak: vi skall dela upp summan av dem som står utanför den ordinarie arbetsmarknaden, nämligen i dem som omfattas av olika former av åtgärder och i dem som är öppet arbetslösa. Ett problem är att de åtgärder som många omfattas av i dag dess värre inte är av den kvalitet som de borde vara. Det kan vi återkomma till.

Jag tycker att det skall vara generella stimulanser och att arbetet skall leda till att människor kommer in i vanliga jobb.

Börje Hörnlund säger att man inte skall gå tillbaka till mindre än 2–3 % arbetslöshet. Det är en lång, lång väg dit.

När vi talar om hela sysselsättningen handlar det också om dem som nu står inför risken att förtidspensioneras och om dem som står utanför de arbetslösas tal, nämligen dem som av olika skäl har lämnat arbetsmarknaden.

Jag måste fråga Börje Hörnlund om han verkligen tror att de försämringar i arbetsrätten som nu införs leder till fler anställningar. Om Börje Hörnlund tror det rekommenderar jag honom att göra ett studiebesök i det konservativa England – det ligger inte långt härifrån. Börje Hörnlund är på väg att

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Sysselsättnings-
politik*

genomföra det landets politik här. I England finns det på grund av den här sortens regler 10 miljoner människor som inte har det som vi kallar vanliga heltidsarbeten. 10 miljoner är "self employed", har temporära arbeten eller deltidsarbeten. Det är nästan halva arbetskraften, Börje Hörnlund. Dessutom får dessa människor inte någon kompetensutveckling. Är det denna arbetsmarknad som Börje Hörnlund vill ha i Sverige?

Anf. 18 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Fru talman! Det var glädjande att Ingela Thalén också ser en och annan ljuspunkt, men i repliken var det väl dolt, precis som om en svart rullgardin var neddragen framför talarstolen.

Ingela Thalén! Jag träffade en företagare som var på Socialdemokraternas s.k. företagarriksdag. Han talade om att det han där fick höra om möjligheten att förändra arbetstidslagarna gjorde honom hoppfull. När han sedan hade hört "rivarna" i TV sade han att det inte hade sagts ett sant ord på den här företagarriksdagen.

Jag tror faktiskt att det fanns en vilja att försöka småföretagsanpassa arbetsrätten litet grand. Ingela Thalén vet liksom jag att den är anpassad till de stora företagen med jurister, personalchefer och experter. Det problematiska med det lilla företaget är att det är en och samma person, ofta med en 7-årig folkskola bakom sig, som sköter allt. Han står på golvet med sina medarbetare. Ingela Thalén utgår ju från att småföretagarna i stort sett är tattare. När jag träffar dem säger de att det som gör att de har övertid är att det har varit så obehagligt att vara tvungen att avskeda någon att de inte vill hamna i den situationen igen.

Jag vet inte om jag bara möter ett positivt urval. Ingela Thalén möter en och annan fähund. Men det finns ju folk som inte riktigt följer våra tio bud till hundra procent inom alla yrkesgrupperingar.

Sedan 1989, när industriraset inleddes, har 600 000 jobb i runda tal försvunnit. Då har vi haft den gamla lagen om anställningsskydd. Tryggheten finns i helt andra saker. Det framgår av detta. Den nya lagen om anställningsskydd kommer att leda till fler arbetstillfällen. Om man skall diskutera lika enkelt som ni gör kan man säga att "er" LAS tog bort 600 000 jobb. Men det var er ekonomiska politik som var orsaken.

Talmannen anmälde att Ingela Thalén anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 19 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Jag blir förfärad när jag hör att Börje Hörnlund tycker att det är trevligt att debattera med mig. Jag brukar ta i ganska hårt. Jag brukar försöka uttrycka den vrede som jag känner. Det slår mig att det kanske är därför Börje Hörnlund har fått det här jobbet som arbetsmarknadsminister i en oduglig regering som ser till att vi har ett ekonomiskt moras och en rekordartad arbetslöshet. Jag tror att Börje Hörnlund har ett drag av masochism. Det kanske gör att han passar i den här regeringen som arbetsmarknadsminister och också passar till att diskutera med mig.

Tiden medger inte att jag ger mig in för mycket på den ekonomiska politi-

ken, men det är groteskt att höra Börje Hörnlund tala om ljuspunkter som vi alla är överens om, som finns där och inte räcker till. Dessa ljuspunkter är till allra största delen en följd av deprecieringen av kronan, som var högst ofrivillig från regeringens sida. I själva verket är mörket det som, framför allt på Börje Hörnlunds område, förhärskar.

Det är kusligt att se att regeringen gör så litet åt de oerhörda hot som faktiskt finns över oss. Jag håller med om att budgetunderskottet är ett mycket stort hot. Det kommer snart att trycka undan hela välfärdssystemet i Sverige. Men huvuduppgiften är faktiskt att få människor i arbete, att stimulera ordinarie arbetsmarknad, att investera, att få ner räntan, att öka efterfrågan och att få en miljöomställning.

När det gäller arbetsmarknadsläget måste jag ta upp några siffror. Jag sade tidigare att 270 000 människor har lämnat arbetsmarknaden. Bara det är illa nog. Dessutom är 600 000 arbetslösa. Det som händer nu är att läget förvärras. Det är 44 % fler öppet arbetslösa än för ett år sedan. 37 % fler ungdomar är arbetslösa. 57 % fler utomnordiska meborgare är arbetslösa. 45 % fler är arbetshandikappade. Framför allt har antalet långtidsarbetslösa ökat med 91 %. Detta är de prioriterade grupperna. Börje Hörnlund är till för att se till att siffrorna inte ökar. Vi har övergivit arbetslinjen. Under årets första 8 månader har det betalats ut 28 miljarder kronor. 14 miljarder kronor har betalats ut över budgeten gällande arbetsmarknadspolitik, och 28 miljarder har betalats ut från Arbetsmarknadsfonden. Det blir en allt större andel som lever på kontantstöd och en allt mindre andel som lever inom ramen för arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Det blir färre som får arbetsmarknadsutbildning, specialdesignad utbildning som förstärker kompetensen på ordinarie arbetsmarknad. Det är färre beredskapsjobb. Det är mindre arbetsmarknadspolitik. Det är fler icke ordinarie åtgärder.

Detta kan aldrig vara en sund arbetsmarknadspolitik, Börje Hörnlund.

Anf. 20 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Fru talman! Jag ber Hans Andersson om ursäkt om jag har gjort honom en otjänst genom min vänlighet. Det var inte meningen. Efter att ha hört Hans Anderssons inledning av hans replik kan jag säga att jag skall vänta ett par debatter innan jag återigen ger beröm.

Kronans fall har i det korta perspektivet gett ökad arbetslöshet. Det beror på att det finns två sorters företag. Det finns ett antal exportföretag som det går mycket bra för men som inte nyanställer. Det finns också företag som har litet import och stora utlandslån. De har i hög utsträckning kommit i en svår situation. I det korta perspektivet tvingas de att avskeda folk för att kunna fortleva.

Vi kan se detta i ett litet längre perspektiv. Stora företag som exporterar bra kommer att behöva köpa tjänster från småföretag. De orienterar om vissa order som de har lagt på utländska underleverantörer till svenska underleverantörer. De här mindre företagen börjar också, efter det att de har minskat antalet anställda, få en kostym som gör att de orkar fortsätta driften framöver. De skall också dra nytta av den uppgång som sammantaget kommer att ske. Jag tror att man måste hålla i minnet att i det korta perspektivet

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Sysselsättnings-
politik*

leder det här till ökad arbetslöshet, men i det längre perspektivet får man självfallet positiva effekter.

Räntan är ändå a och o. Kan den gå ner under 6 % betyder det mycket för företagens framtidsstro och möjligheter att investera. Det betyder mycket för enskilda hårt skuldtunga personer. Man säger att folk sparar så mycket i dag. Vad de gör är att amortera de alldeles för stora lånen som de tog under det glada 80-talet. Även detta lider vi av nu, och nu får vi betala notan.

Anf. 21 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Jag tar gärna emot beröm. Jag bara noterar att Börje Hörnlund tycks ha en masochistisk läggning. Han talar här om allmänna ekonomiska frågor, nästan som om han satt och pokulerade, när vi diskuterar arbetsmarknadsläget som är en katastrof. Jag har tagit upp en rad punkter som gäller vår arbetsmarknadspolitik.

I mycket optimistisk anda lade vi i Vänsterpartiet fram ett helt batteri med förslag om rekryteringsbidrag, kompetensutveckling, beredskapsjobb och utbildning. Det var en mängd olika punkter. Samtliga punkter var dessutom finansierade. Det gällde åtgärder inom den kommunala sektorn. Jag kan nu se att våra förslag bedöms som de korrekta förslagen av den myndighet som hanterar arbetslöshetsåtgärderna. Jag har noterat en katastrofal utveckling under förhösten. Vi har lämnat arbetslinjen och har en rekordhög öppen arbetslöshet. De prioriterade grupperna ligger särskilt illa till. Då måste väl Börje Hörnlund kunna ta sig an den debatten i stället för att tala om 80-talets misslyckanden. Börje Hörnlund vet dessutom att jag delar detta. Socialdemokratin och borgerligheten lyckades liberalisera den svenska ekonomin på marknadens villkor som har störtat oss i fördärvet.

När det gäller arbetsrätten vill man inom SAF gå mycket längre. Jag håller med om det. Jag har sett deras remissvar och kommentarer. De vill gå mycket längre än vad som angavs i utredningen och därför naturligtvis mycket längre än vad ni har föreslagit i er proposition. Vad jag hävdade från början, genom att jämföra med Danmark, England och Spanien, är att viss-tids- och provtidsanställningsliberaliseringen inte kommer att vara lyckosam. Frikretsen strider mot grundläggande regler för att förhindra diskriminering. Det är bra att man skall kunna förhandla och inte ta bort vissa personer ur diskussionen när en uppsägning kommer till.

Jag läste SAF:s Demoskop-undersökning. Det visade sig att 70 % av de riktigt små företagen med fem anställda eller färre tyckte att det var lätt att i en uppsägningssituation behålla en bra arbetsstyrka med nuvarande LAS. I företag med upp till tio anställda tyckte 56 % att det var lätt. Det är deras svar i en enkät som är tydligt färgad av SAF:s intressen. Det är en ideologisk proposition ni lägger fram. Den formar ett led i att man skall avreglera arbetsmarknaden och kraftigt minska löntagarnas trygghet och inflytande.

Anf. 22 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Fru talman! Det finns naturligtvis ett samband, Hans Andersson, mellan ett budgetunderskott på 200 miljarder kronor och att vi i år behöver låna 55 miljarder till Arbetsmarknadsfonden, att lönegarantifonden har underskott till följd av drygt hundra konkurser per vardag sedan en tid tillbaka och den

arbetsmarknad som finns. Det tror jag att vi är eniga om. Det finns naturligtvis ett samband med att över hälften av företagen har gått med förlust och att de inte nyanställer utan anpassar kostymen för att inte helt gå i konkurs.

Arbetsmarknadsverket hade den 1 juli resurser för kommande år. Sammantaget med de ordinarie 90 000 platserna, som vi väl får se facit av så småningom, räcker det här till ca 10 % av arbetskraften. Jag hoppas att Arbetsmarknadsverket når höga tal framöver.

Hans Andersson har inte fått tillgång till förslaget till lagen om anställningsskydd, men det kommer. Från min sida är det mycket kraftigt skrivet. Jag uppmanar åtminstone till att man skall försöka förhandla och bli sams. Det är den bästa lösningen. Det har man kunnat göra i väldigt många företag. Man får också tänka på de små företagen där det inte har gått. Företaget kanske har gått omkull, och därmed förloras alla arbetstillfällen. Jag gratulerar Hans Andersson till att han har materialet.

Talmannen anmälde att Hans Andersson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 23 SONJA REMBO (m):

Fru talman! Vi lever i en tid som manar oss politiker till omprövning. Förmodligen kommer vi först i historiens ljus att få fullt klart för oss hur djupgående de förändringar är som vi nu har att hantera.

De problem som vi nu lever med och som för gemene man tydligast manifesteras på arbetsmarknaden har i stor utsträckning sin grund i den politiska ideologi och de politiska beslut som har styrt Sverige under efterkrigstiden. Det finns därför anledning att närmare granska effekterna av denna politik.

I den proposition som låg till grund för riksdagens beslut om Lagen om anställningsskydd, 1973:129, talade dåvarande chefen för Inrikesdepartementet, Eric Holmqvist, om att lösningen på dagens och morgondagens problem på arbetsmarknaden skulle ligga i ett större inflytande för samhället och löntagarna på besluten i näringslivet och styrningen av ekonomin i stort. Det handlade om en aktiv närings-, arbetsmarknads- och regionalpolitik.

Vad var det då för problem som skulle lösas 1973? Jo, en sedan 1965 trendmässigt stigande arbetslöshet.

Företag som hade klarat sig bra under efterkrigstidens uppbyggnadsskede möttes nu av ett allt mer konkurrenskraftigt Europa och ett expansivt Japan. Strukturuomvandlingen påskyndades av den solidariska lönepolitiken, som hindrade en anpassning av lönerna till företagens verkliga bärkraft. Den aktiva näringspolitik som med statliga stöd skulle rädda företag och branscher, kunde inte förhindra utslagnen. Flyttlassen rullade.

Kvar blev äldre och handikappade.

Den socialdemokratiska ryggmärgsreaktionen blev nya lagar, nya regleringar, nya skatter. Löntagarnas organisationer skulle få ett ökat inflytande över företagen.

Propositionsskrivaren insåg att lagen skulle kunna få negativa konsekvenser. Det skulle lösas genom att företagen under hot om böter och fängelsestraff skulle åläggas att anställa en av arbetsmarknadsmyndigheterna anvisad person.

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Sysselsättnings-
politik*

Arbetsmarknadslagar i samma anda kom i en strid ström. Saltsjöbadsandan var ett minne blott.

Legitima krav på skydd mot godtyckliga uppsägningar och ett medinflytande över situationen på den egna arbetsplatsen togs till intäkt för att bygga upp ett ännu fastare fackligt-politiskt imperium med mycket vittgående rättigheter.

Dessutom: vid ungefär samma tid diskuterades på allvar de löntagarfonder med vilka, enligt LO-tidningens triumferande formulering, LO skulle ta över.

Det är denna övertro på politisk/facklig makt, ekonomisk planhushållning och total brist på insikt om vad det är för faktorer som förmår människor att starta och driva företag som har styrt och fortfarande styr arbetsmarknaden. Det visar också en total brist på insikt om äganderättens betydelse för företagandet.

Vad har då resultatet blivit av denna politik?

Vi har under de senaste två decennierna fått en extrem koncentration av industrijobb i de allra största företagen. Det är en bräcklig bas i ett läge när investeringarna i allt större utsträckning görs någon annanstans än i Sverige. Samtidigt har antalet mindre företag minskat, de allra minsta med 80 %. Antalet nyetableringar har sjunkit konstant sedan 1960-talet. Vi har förlorat närmare en miljon industrijobb.

Sysselsättningen har hållits uppe av den offentliga sektorn. På 20 år praktiskt taget fördubblades antalet anställda från mindre än 800 000 till en och en halv miljon med de konsekvenser detta fått på skatteuttaget.

Trots detta har utslagningen av äldre och handikappade ingalunda avtagit, snarare tvärtom. Antalet förtidspensionärer har blivit allt fler.

Den svenska arbetsmarknaden har alltsedan mitten av 1960-talet präglats av allvarliga obalanser. Arbetsmarknadspolitikerna har fått bära en ökande börda. Ungdomar har också i högkonjunkturer påtagliga svårigheter att komma in på arbetsmarknaden. Också i arbetslöshetsperioder – den nuvarande undantagen – har det funnits en besvärande brist på kvalificerad personal.

Det övertag på de internationella marknaderna som Sverige en gång hade i form av en jämfört med andra länder välutbildad arbetsstyrka, föreligger inte längre.

Sammantaget har detta lett till en brist på folk med tillräcklig kompetens och alltför många lågutbildade. Produktiviteten står inte i någon som helst proportion till kostnaderna.

Fru talman! Har då socialdemokraterna och majoriteten i denna kammare tagit lärdom av vad som har hänt i Sverige och i vår omvärld? Mycket i den politiska debatten under de senaste åren skulle kunna tyda på en tillnyktring. Men det tycks socialdemokraterna nu sorgfälligt vilja dölja i bisatser i en annars traditionell retorik.

Det partiprogram som socialdemokraterna antog så sent som 1990 säger att vid den tiden fanns ingen beredskap för den situation som landet redan då hade befunnit sig i under ett par år.

Programmet inleds med den magnifika meningen att socialdemokraterna

vill "så omdana samhället, att bestämmanderätten över produktionen och dess fördelning läggs i hela folkets händer."

I partiprogrammet återfinns praktiskt taget ordagrant samma tankar som fanns i 1973 års propositioner. Enligt programmet är det bestämmanderätten över produktionen och produktionsresultatets fördelning som är det centrala, inte äganderätten.

Denna socialistiska samhällsuppfattning – och vi talar nu om 1990! – leder till att samhälleliga organ skall ges ett inflytande över produktionslivet och produktionsresultatets fördelning, och att löntagarnas organisationer tillförsäkras bestämmandet över arbetsplatser och företag. Medlet för detta är kollektivt delägarskap via den kollektiva kapitalbildningen.

Därmed, sägs det, fullföljer arbetarrörelsen sin kamp för en genomgripande förändring av det svenska samhället.

Varför tar jag då upp det här som kan tyckas vara gammal skåpmat och ett försök att vifta med socialistspöket? Anledningen är att socialdemokraterna inte på något sätt har visat att de förstår att hela denna utveckling, som har sträckt sig över decennier, har skapat ett näringsfientligt klimat som nu slår tillbaka på vår ekonomi och på arbetsmarknaden.

Vid den nyligen timade kongressen i Göteborg antogs ett nytt program som visar en viss förståelse för att den omvälvning som ägt rum internationellt också kommer att få betydelse för Sverige.

Det visar också en gryende insikt om nödvändigheten av att skapa en långsiktig expansion av näringslivet. I det syftet vill man åstadkomma en överenskommelse med parterna. Om vad då, frågar jag mig?

Fortfarande visar socialdemokraterna inte någon som helst förståelse för hur viktigt skyddet av och respekten för äganderätten är för ekonomisk tillväxt och välbästand och ytterst människors frihet.

Fortfarande visar socialdemokraterna ingen förståelse för nödvändigheten av att skapa regler på arbetsmarknaden som inte hämmar företagande och nya jobb.

Tvärtom visar man i praktisk politik att man fortfarande inte har förstått och inte är beredd till den omprövning som är nödvändig.

Socialdemokraternas svar på alla förslag som leder till ett gynnsammare klimat för företagande och för framtidens arbetsplatser är: nej, nej och åter nej!

Provanställning för att ge framför allt ungdomar en chans att få in en fot på arbetsmarknaden – nej!

Stopp för straffbeskattningen av småföretag – nej!

Stopp för den konkurrensbegränsning och de näringsförbud som utfärdas genom den fackliga vetorätten mot entreprenader – nej!

Stopp för den utpressning som bedrivs mot familjeföretag genom blockader – nej!

Rätt för arbetsgivare att ens i blygsam grad avgöra vilken personalsammansättning som vid driftsinskränkningar behövs för att fortsätta verksamheten – nej!

Inlemmande av arbetslöshetsförsäkringen i det generella välfärdssystemet så att den kommer alla till lika del – nej!

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Sysselsättnings-
politik*

Vad föreslås i stället? AP-fonderna skall få placera mer pengar på Börsen! Är det fortfarande drömmen om den kollektiva kapitalbildningens och det kollektiva ägandets välsignelser som hägrar?

Fru talman! Socialdemokraterna skyller arbetslösheten på dels bankerna, dels den nuvarande regeringen. Bjälken i det egna ögat tycks däremot ha gjort dem totalt blinda.

Det finns anledning för oss alla att djupt beklaga detta förhållande. Det är inte bra, för att uttrycka sig försiktigt, att det största partiet i Sverige inte förmår att ta till sig verkligheten och göra den omprövning som är så oundgängligen nödvändig.

Ingela Thalén talar om konfrontation, blind för det faktum att den socialdemokratiska politiken i de här avseendena har inneburit en oavbruten konfrontation. Den konfrontationen har lett till en utarmning av näringslivet och en dramatiskt ökad arbetslöshet.

Ja, det behövs överenskommelser mellan parterna och mellan partierna. Men innehållet i sådana överenskommelser kan aldrig vara en i sina grunder oförändrad politik.

Jag vill ändå tolka det förhållandet att retoriken från 1990 års partiprogram *inte* återfinns i årets version som att det, trots allt, finns en öppenhet för att släppa fram den nya tiden i praktisk politik. Jag tror, Ingela Thalén, att vi alla i denna kammare – inte bara här, utan också utanför detta hus – skulle uppfatta det som ytterst positivt om Ingela Thalén här och nu kunde bekräfta att så är fallet.

Anf. 24 INGELA THALÉN (s) replik:

Fru talman! Lampan vill inte lysa vid min mikrofon, men jag skall säga något ändå.

Sonja Rembo och jag har en gång haft samma arbetsplats. Skillnaden var att Sonja Rembo arbetade på direktionen, medan jag arbetade i verkstaden, på verkstadskontoret. Det kanske är denna olika bakgrund som gör att vi ser på samhället från två olika håll.

Det betyder inte att man inte ändå kan komma till slutsatser i en och annan sakfråga, där man från olika håll möts i ett förslag som kan leda till en bra utveckling. Den erfarenheten har jag haft ifrån den kommunala verksamheten. Där har vi kunnat göra ett oerhört konstruktivt arbete med olika grupper. Men nu säger Sonja Rembo att det som står för dörren är sämre ersättningar, försämringar för löntagarna på arbetsmarknaden m.m. Att *det* skulle leda till en positiv utveckling är inte sant.

Ingenting av den arbetsmarknadsforskning som finns eller av de resultat som olika seriösa bedömare i Sverige och internationellt har fått fram visar att det man nu är på väg att genomföra leder till utveckling.

Sedan säger Sonja Rembo att socialdemokratisk politik har förstört svensk arbetsmarknad och svenskt näringsliv.

Ett av problemen under de borgerliga åren var att det inte fördes någon vettig arbetsmarknads- eller näringspolitik över huvud taget. Under de år socialdemokraterna satt i regeringen fanns det förvisso förutsättningar och möjligheter för företag att utvecklas. En del av det som har sagts är riktigt. Påfrestningarna i fråga om inflation och spekulation under senare delen av

80-talet har skapat ett ogynnsamt klimat för många i Sverige. Men för att förbättra utgångspunkterna för detta fattade den dåvarande socialdemokratiska regeringen en rad viktiga beslut som borde ha kunnat ge oss ett helt annat utgångsläge, om inte den borgerliga regeringen hade förstört detta utgångsläge.

Herr talman! Eftersom lampan till min mikrofon inte lyser över huvud taget, så undrar jag om jag får tala färdigt. Det är möjligt att lampan lyser hos talmannen, men inte hos mig. Jag ber att få återkomma.

Anf. 25 SONJA REMBO (m) replik:

Herr talman! Min lampa har lyst hela tiden, och det gör den tydligen fortfarande. Det har tydligen skett någon förväxling.

Ingela Thalén återopade vårt gemensamma förflutna. Jag kan tala om att företaget hette SKF. Det är ett intressant exempel, men inte i fråga om klasskamp – vilket Ingela Thalén försökte göra gällande – utan på vikten av att vi har ett klimat som gynnar småföretagande. Jag skall berätta denna historia.

SKF uppstod genom att en ingenjör på Gamlestadens fabriker – som var en av våra största textilfabriker – uppfann ett speciellt kullager. Han startade ett företag kring detta kullager. Han började med 12 man. I dag jobbar ungefär 50 000 människor i den koncernen.

Ur den koncernen skapades ett annat litet småföretag av två kreativa ingenjörer. De var 60 man när de levererade sin första produkt. I dag är de 60 000. Det företaget heter Volvo. Det är så här det går till, Ingela Thalén. Ur de små växer de stora.

Jag vet inte om Ingela Thalén har läst den utmärkta redovisningen Den långa vägen från Industrins utredningsinstitut. Här ges mycket av den information och bakgrund som vi behöver för att kunna föra en politik för framtiden. Tyvärr finns det dåligt med statistik för detta område. Det finns god statistik på industriområdet. Också bristen på statistik säger något om bristen på intresse från bl.a. politiskt håll att ta reda på hur näringslivet faktiskt fungerar.

Ingela Thalén fortsätter att enbart diskutera 80-talet och att skylla på bankerna och på den borgerliga regeringen. Vad var det för förutsättningar som den borgerliga regeringen hade och som Ingela Thalén påstår att den har förstört? Jo, sedan 1990 har arbetslösheten ökat i en sådan snabb takt, som vi inte har upplevt sedan 1930-talet. Det var den förutsättningen som socialdemokraterna lämnade i arv till oss. Är det detta Ingela Thalén menar? Det fanns en varselstatistik redan då som steg i höjden. Nu minskar antalet varsel och nyanställningarna ökar faktiskt, Ingela Thalén.

Anf. 26 INGELA THALÉN (s) replik:

Herr talman! Nu lyser inte min lampa till mikrofonen igen. Ödets lotter falla olika.

Sonja Rembo säger att socialdemokraterna inte har bidragit till att skapa ett gynnsamt företagsklimat. Men detta, Sonja Rembo, är inte sant. Jag delar uppfattningen i en del av det Sonja Rembo säger, t.ex. när det gäller betydelsen av att skapa goda förutsättningar och goda regler för företag att utvecklas och växa, inte minst gäller detta naturligtvis de mindre företagen.

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Sysselsättnings-
politik*

Men till dessa goda regler gäller givetvis också arbetsrättsliga förhållanden som gör att löntagare, de anställda, har möjlighet att arbeta under goda betingelser. Jag tror att trygga och kompetenta människor ger det största bidraget på arbetsmarknaden. Människor som saknar självförtroende och självkänsla och som inte har tillräcklig kompetens har mindre möjligheter att bidra med det goda arbetet. Därför förstår jag inte alls Sonja Rembos infallsvinkel på den punkten.

Vidare frågar Sonja Rembo vad vi har bidragit med. Bl.a. handlar det om en helt ny skattereform. Det handlar om ett Rehnbergavtal. Det handlar om en omväxling från hög till låg inflation. När det gäller varselsiffror och arbetslöshetstal kom det stora trycket i fråga om arbetslösheten efter det att den borgerliga regeringen genomförde en gigantisk åtstramning efter sitt regeringstillträde 1991. Det var ju då hela byggindustrin knuffades över bordskanten. Det var då hemmamarknaden började sjunka ihop. Det var då arbetslösheten började öka som mest dramatiskt. Det handlar dels om effekten av en internationell lågkonjunktur, dels om regeringens agerande sedan regeringen tillträde. Det är nu frågan om vad som kommer att hända framöver med ledning av denna regerings förslag.

Denna regering har hela tiden visat riksdagen prognoser som har varit felaktiga, som har varit skeva, som har legat efter i tiden. Alltså har denna riksdag fattat beslut på underlag som inte har varit korrekta. Hans Andersson och jag själv har i debatten pekat på att riksdagen har haft möjligheter att ta ställning till andra förslag, men den borgerliga majoriten har avvisat dessa förslag.

Anf. 27 SONJA REMBO (m) replik:

Herr talman! Ingela Thalén gör mig bekymrad när hon talar om 80-talet. Hon glömmer de krispaket på krispaket och regeringskriser osv. som tillkom under den socialdemokratiska tiden. Jag är rädd för att hon inte förstår. Det är djupt bekymmersamt.

Hon talar om att den borgerliga regeringen höll fast vid kronkursen och de konsekvenser som det faktiskt förde med sig. Ja, det är möjligt att den borgerliga regeringen alltför länge höll fast vid den politik som socialdemokraterna hade lagt fast. Socialdemokraterna var faktiskt med på denna politik och visade ansvar i de krisuppgörelser som gjordes hösten 1992 – sådana de nu såg ut. Men kompromisser är kompromisser.

Jag har inte fått besked av Ingela Thalén: Är det fortfarande 1990 års partiprogram som gäller? Eller kan vi förvänta oss att socialdemokraterna skall ta intryck av den nya tiden och de helt annorlunda förutsättningar som gäller för den ekonomiska politiken, för näringspolitiken, nödvändigheten av att skapa ett gynnsamt klimat för företagande och nyetableringar? Det skall vara förändringar för arbetsrätten och av skattesystemet – för att nämna några faktorer.

Ingela Thalén har en replik kvar. Jag hoppas att hon då kan visa vad den utsträckta handen innehåller – som socialdemokraterna så gärna talar om. Vad skall de överenskommer man talar om innehålla, Ingela Thalén? Ni måste ju ändå ha ett förslag till konkret politik som ni vill föra. Det räcker inte med att säga vackra ord.

Ert program från er senaste kongress är fullt av vackra ord. Jag kan skriva under mängder av dessa ord. Men det finns inga konkretioner – inte heller i det som Ingela Thalén säger här i kammaren. Skall vi få ordning i Sveriges ekonomi, stabilitet i förhållandena så att företagen vågar lita på de spelregler som gäller, våga börja nyanställa? Eller skall vi nu efter Ingela Thaléns replik till Hans Andersson vänta oss förslag på lagregler som stoppar övertidsuttaget också? Vad är det ni vill, Ingela Thalén?

Förste vice talmannen anmälde att Ingela Thalén anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 28 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Sonja Rembo är rak i sitt budskap. Jag brukar också försöka vara det. Därför har vi ibland häftiga debatter.

Sonja Rembo vill riva upp allt vi har haft sedan 70-talet. Jag brukar läsa i den tjocka utredningen från Arbetsrättskommittén en sats i Sonja Rembos yttrande. Hon skriver där att hon anser att det är arbetsgivarens naturliga, odelade ansvar att bestämma arbetsstyrkans sammansättning i olika situationer. Turordningen vid driftinskränkningar borde därför inte göras till föremål för lagstiftning.

Det är i enlighet med ideologin att ägande ger rätt, att kapital skall ge makt. Sedan får andra rätta sig efter det. Vi har i grunden olika uppfattningar, Sonja Rembo!

Så till den ekonomiska politiken. Med tanke på felproghoserna, budgetunderskotten, de ofinansierade skattesänkningarna och ert nej till varje inkomstförstärkning av betydelse har ni ingen trovärdighet när det gäller att på allvar ta hand om det rekordhöga budgetunderskottet, som hotar sysselsättning, välfärd och Sveriges framtid.

När det gäller industrin delar jag uppfattningen att man har negligerat den industriella och den produktiva sektorn. Jag har jobbat länge inom industrin och har sett utvecklingen, hur politiken har arbetat. Men tro inte att de framgångsrika länderna är de länder som industriellt har arbetat utan politiska insatser. Jag gillar inte riktigt det man gör i Japan. Men man har där haft en mycket stark statlig industripolitik. Jag gillar inte heller de nya tigrarna. Men de har en våldsam statlig inverkan när det gäller uppbyggnaden av industrin.

På samma sätt förhåller det sig i de sektorer och de regioner där industrin gått bäst. Det gäller Tyskland, Italien osv. De har haft den ambitiösaste näringspolitiken.

Näringspolitiken under Per Westerberg i den här regeringen är lika med noll. Det är något kusligt över diskussionen om vilka effekter Volvoutförsäljningen till Renault skall få beträffande sysselsättning och svenska intressen. Politikerna deltar inte. Regeringen har ingenting att säga i de frågorna. Ni har på alla sätt sett till att det är marknaden, aktieägarna, som avgör sådana frågor.

Jag är talesman för en helt annan politik, en politik där demokratiska beslut har en inverkan även i dessa frågor.

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Sysselsättnings-
politik*

Anf. 29 SONJA REMBO (m) replik:

Herr talman! Jag är inte speciellt förtjust i att debattera med Hans Andersson och det parti som han företräder. Men sådana är demokratins villkor. Väljarna har försett oss med de partier som finns representerade i denna kammare.

Jag kan väl hålla med Hans Andersson om att industripolitiken har negligerats. Det är detta jag försökte få fram i mitt huvudanförande och i mina diskussioner med Ingela Thalén men som hon inte förstod.

Jag är inte säker på om den statliga inblandning i Japan osv. som Hans Andersson här talar om är detsamma som den politik som Hans Andersson själv och hans parti driver i denna kammare. Vad man definitivt inte gör i de framgångsrika industriländerna är att reglera ihjäl sitt näringsliv. Hans Andersson föreslog i sitt huvudanförande tidigare i dag något som jag uppfattar som ett förbud mot övertid. Ytterligare regleringar är vad Hans Andersson och hans parti talar om. Ni är inte ett dugg intresserade av att skapa ett näringsklimat som gynnar näringslivet och företagandet. Tvärtom vill ni lägga ännu mer av makten på politiska och fackliga nivåer. Det är just den politiken som vi mycket riktigt har fått för mycket av här i Sverige och som vi absolut till delar måste riva upp.

Däremot skall vi inte riva upp sådant som skapar trygghet för människorna och förutsättningar för nya jobb. Självfallet skall vi skapa förutsättningar också för de enskilda människorna. Men vi skall riva upp allt det som har skapat den planhushållning som vi har i Sverige. Vi skall alltså inte ha planhushållning, utan vi skall ha en framgångsrik politik som är till förmån för företagandet och som bygger på marknadsekonomisk grund. Det är en enorm skillnad mellan detta och den politik som Hans Anderssons parti förordar.

Socialdemokraterna har styrt politiken decennium efter decennium med en majoritet som varit baserad på kommunisterna, numera Vänsterpartiet – dvs. Hans Anderssons parti. Jag försökte tidigare få fram om det är den typen av politik som vi skall ha i Sverige också i fortsättningen. I så fall säger jag: Arma land!

Anf. 30 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Jag delar uppfattningen att det i boken *Den långa vägen* finns en del intressanta ting att läsa om. Men den strategi som rekommenderas innebär lösare kontraktsformer, fullständig flexibilitet och försäkringsformer för att ge människor en grundtrygghet. I övrigt skall kapitalägarna/arbetsgivarna, bestämma allt. Det står att läsa: Företagen bör kunna säga upp sina anställda på ett okomplicerat och rationellt sätt.

Detta är den politik som Sonja Rembo står för.

När det gäller industripolitik i övrigt kan jag notera att Sonja Rembo har rätt: Den svenska kompetensen och även utbildningsnivån har sjunkit. Det är en skandal, med tanke på läget här under 50- och 60-talen. Ja, jag delar den uppfattningen. Men jag tänker på hur SAF bedrev propaganda under 70- och 80-talen: Satsa på dig själv! Bli din egen frisör! Tjäna pengar på ingenting!

Detta var just att göra industrin en otjänst. Det som kan rädda industrin är

att vi kan få ett samförstånd inom industrin. Den politik som Sonja Rembo föreskriver innebär en total konfrontation och en total avsaknad av förtroende mellan parterna.

Slutligen: Jag har ställt en serie frågor om arbetsmarknadspolitiken till arbetsmarknadsministern men har inte fått några svar. Sonja Rembo har kanske några synpunkter. Det skulle förvåna mig om Sonja Rembo, som brukar vara rekorderligt kameral i fråga om sina synpunkter, tycker att det finns något vettigt i att vi har så låg kvalitet på våra arbetsmarknadspolitiska åtgärder, att vi har fri dragningsrätt på Riksgälden beträffande den första, den främsta och den största arbetsmarknadsåtgärden – arbetslivsutvecklingen – att vi har knappt hälften kvar av den inriktade arbetsmarknadsutbildningen jämfört med vad vi hade förra året, att vi har lämnat arbetslinjen samt att vi har misslyckats med de prioriterade grupperna.

Detta står faktiskt Sonja Rembo bakom som medlem av ett av de partier som bildar underlaget för regeringen. Jag menar att det här är en oskälighetspolitik, och den är dyr. Det är hemskt att låna till dåliga saker.

Vi har föreslagit en serie konstruktiva lösningar som faktiskt motsvarar det som Arbetsmarknadsverket i dag säger är vad vi skulle ha haft i stället för regeringens politik. Jag skulle alltså vilja höra några kommentarer beträffande arbetsmarknadspolitiken, Sonja Rembo!

Anf. 31 SONJA REMBO (m) replik:

Herr talman! Hans Andersson nämnde boken *Den långa vägen* och talade om förslagen till nya försäkringsformer. Ja, för att vi skall klara de åtgärder som nämns i utredningen – för övrigt instämmer jag i väldigt mycket av det som sägs i den här utredningen – och kunna skapa trygghet för människorna, så att dessa vågar satsa på och ta språnget mot något nytt, måste ekonomisk trygghet skapas. Det är alldeles riktigt. Det är bättre att vi får ett ekonomiskt trygghetssystem som fungerar på ett sådant sätt att företagen inte hindras från att utvecklas. Det är det som är meningen.

Jag tror alltså att vi måste göra en helt annan åtskillnad mellan vad som är arbetsgivarens ansvar och vad som är det fackliga ansvaret. Den sammanblandning som nu förekommer leder till en total oansvarighet från bägge hållen, och det är det värsta.

Jag beklagar att Hans Andersson inte var med på arbetsmarknadsutskottets resa till Baltikum. Men han har kanske varit på den sidan av den gamla järnridån tidigare. Där har i stort sett bedrivits den politik som Hans Anderssons parti för svenskt vidkommande år efter år har föreslagit i denna kammar. Det gäller då statlig styrning, planhushållning.

I Baltikum kunde vi studera det totala förfall som denna politik har lett till. Det finns anledning för oss att betänka – Ingela Thalén och Hans Andersson talar kortsiktigt om arbetsmarknadspolitiska åtgärder i dag och om 80-talets bankeufori – att de signaler som gått ut från politikerna decennium efter decennium har lett till ett utarmat näringsliv samt i slutänden till en gigantisk arbetslöshet.

Man kan, Hans Andersson, säga mycket om arbetsmarknadspolitiken och de olika detaljerna. Vi har volymer i dag som det av naturliga skäl inte är

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Sysselsättnings-
politik*

alldeles lätt att hantera. Jag delar Hans Anderssons uppfattning att vi så långt det någonsin är möjligt självfallet skall ha kvalitet i fråga om arbetsmarknadspolitik. Det är en strävan hos alla som arbetar med detta.

Satsar på utbildning är precis det regeringen gör nu. Man satsar på skolan. Det finns fler platser i utbildning på alla nivåer. Löntagarfondernas pengar går nu till utbildning och forskning, för att nämna ett par exempel.

Titta inte bara på vad som sker inom budgetanslaget som går till arbetsmarknadspolitiska åtgärder, utan titta på hela politiken! Den drar entydigt i en enda riktning, nämligen mot att få Sverige på fötter, att få ett konkurrenskraftigt näringsliv.

Förste vice talmannen anmälde att Hans Andersson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 32 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Att vara utan meningsfull sysselsättning är ofta en tragedi för den enskilde och en stor påfrestning för hela samhället, både ekonomiskt och socialt. Enorma resurser går till spillo om människor inte får arbeta. Därför är det viktigt att vi i Sverige anstränger oss ännu mer för att upprätthålla en god arbetslinje. Även om arbetslösheten har pressats något tillbaka genom framför allt olika åtgärder är den alltför hög för att kunna anses som acceptabel. Därför får ingen möda sparas för att komma till rätta med det just nu tyngsta politiska problemet.

Alltsedan hösten 1990 har läget på arbetsmarknaden drastiskt förändrats och försämrats. Vi har många gånger i denna kammare diskuterat den alltmer bekymmersamma situationen. Betydande insatser har beslutats i kampen mot arbetslösheten. Aldrig tidigare har så stora resurser satsats som nu. Det är värt att nämna att innevarande budgetår kommer ungefär 100 miljarder att tas i anspråk för insatser på olika områden.

Jag tror, herr talman, att det är ganska lätt att bli överens om analysen av hur det står till. Om den allmänna inriktningen av målen är vi i stort sett ense, vilket t.ex. innebär att arbetslinjen skall hävdas. Men när det gäller medlen går åsikterna isär. Då känns det som en plikt, herr talman, att söka konstruktiva lösningar på de problemen.

Vi har som politiker att hantera både det långa och det korta perspektivet. I det korta perspektivet gäller det att hävda en rad aktiva arbetsmarknadspolitiska insatser, där tyngdpunkten måste ligga på förberedelse för att kunna vara användbar i en förhoppningsvis snart uppåtående konjunktur. I ljuset av detta skall ses både ungdomspraktiken och arbetslivsutvecklingen.

Det finns ibland med rätta kritiska synpunkter på båda dessa instrument. Men tänk bort ungdomspraktiken och tänk bort arbetslivsutvecklingen och vi hade haft helt andra tal när det gäller öppen arbetslöshet. Därför var det att beklaga att socialdemokraterna först motsatte sig ungdomspraktiken. I efterhand har man nu accepterat den, och det gäller för oss att gemensamt utveckla ungdomspraktiken så att den verkligen blir en skjuts för unga människor in i ett rejält arbete.

När det gäller ALU-projekten gäller det att vaksamt följa den verksamhe-

ten så att inte reguljärbetenen tas i anspråk då de här ALU-platserna skall fyllas.

Regeringens inriktning, att det skall vara en tyngdpunkt också på utbildning inom högskola, folkhögskola, komvux, studieförbund, m.m., är i grunden riktig. Men jag tror att det behövs en kombination av praktik och teoretisk utbildning. De här bägge linjerna får inte bli varandras motsatser.

De arbetsmarknadspolitiska insatserna kan inte ensamma reda upp dagens situation. Här finns också en betydande enighet i riksdagen. Det innebär att det krävs åtgärder inom snart sagt varje politikområde. Men det viktiga är dock att det förs en ekonomisk politik som lägger grunden för en stabil utveckling, som ger företag och de människor som arbetar där framtidstro, samt en ökad tillväxt så att vi kan hålla fast vid och värna vårt välfärdssystem. Detta är mycket grundläggande för Folkpartiets linje och en helhetssyn som måste utvecklas i ett alltmer föränderligt samhälle.

När det gäller det långa perspektivet är tillväxten av utomordentlig betydelse. Det räcker inte bara med AMS-jobb, ALU eller ungdomspraktik, utan det är riktiga jobb främst inom produktions- och tjänstesektorn som krävs.

Vi har nu en mycket gynnsam situation på exportmarknaden. Industriproduktionen har ökat kraftigt sedan förra året, och även industrins investeringar visar uppgång. Men ändå måste sägas att denna del av ekonomin är för liten för att skapa en allmän uppgång. Vad vi i Sverige behöver är ett rejält mått av nyföretagande, både inom produktionssektorn och inom tjänstesektorn. Där finns en hög kompetens och rätt utvecklad skulle den kunna bli en faktor att räkna med också i exorthänseende.

Jag tycker att det var bra att arbetsmarknadsministern gav en redovisning och erinrade om framgångar för exportindustrin, om överskottet i utlandsaffärerna, om fler nyanställningar och om sjunkande arbetslöshetstal. Mycket är ändå på rätt väg.

Den redovisningen stod i bjärt kontrast till den alltför mörka och negativa bild som jag tyckte att utskottets ordförande gav. Ingela Thalén valde också att läsa upp något som skulle kunna kallas en socialdemokratisk önskelista. Men de konkreta beskederna fanns egentligen inte med. Vad menar Ingela Thalén med en rättvis regionalpolitik eller med att öka de anställdas inflytande? Hur tänker socialdemokraterna hantera budgetunderskottet?

Det låter allmänt välvilligt att säga att man vill öka hushållens köpkraft. Men inget talar t.ex. för att en tillfälligt sänkt moms skulle få en sådan önskedröm att gå i uppfyllelse. Däremot kan det leda till ett ökat budgetunderskott, och nettoeffekten blir negativ, bl.a. genom höjda räntor och en ökad inflation. Därför måste finanspolitiken tyvärr även fortsättningsvis vara stram. Det är en viktig förutsättning för lägre räntor. Det finns skäl att påminna om att sedan våren 1992, alltså på de senaste 15 månaderna, har de korta räntorna gått ned med 4,5 procentenheter och de långa räntorna med drygt 2 procentenheter. Det har skett samtidigt som den underliggande inflationen har blivit mycket låg. För låginkomsttagare är det särskilt viktigt att räntorna är låga och att inflationen hålls rejält i schack.

Jag tror att man skall se regeringens satsning på småföretagandet som att man eftersträvar en politik som är både sammanhållen och leder till stabilitet

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Sysselsättnings-
politik*

och långsiktigt goda mål; mål som det finns stor uppslutning kring i denna riksdag.

Herr talman! De förändringar som föreslås på arbetsrättens område har blivit hett diskuterade. Det är inte överraskande. Här finns ett partsintresse. LO och SAF ger olika bud, har skilda ståndpunkter. Även hos de politiska partierna finns det en stark polarisering. Ny demokrati t.ex. vill i praktiken radera anställningsskyddslagen och att småföretagande inte skall omfattas av den. Det har intygats i ett debattinlägg här i dag.

Ändå tror jag att det är en rimlig slutsats att regeringsförslaget har en balanspunkt där parternas skilda intressen går att förena. Vissa fackföreträdare och socialdemokratiska debattörer har gått upp i falsett. Jag menar att man saknar proportion i den här frågan. Det finns nu en uppskruvad opposition från främst LO-håll med tydliga politiska undertoner. Jag tror att det finns skäl att erinra om vad Aftonbladet skrev häromdagen, då man diskuterade den här frågan. I ledaren stod följande att läsa:

”Det finns skäl till att den socialdemokratiska politiken ännu inte är färdig. Men det finns samtidigt beska besked som kan ges redan i dag för att inte skapa falska förväntningar. Det är t.ex. en mer nyanserad syn på förändringarna av arbetsrätten och de små företagens och egenföretagarnas ställning och kapitalförsörjning. Åtgärder som Göran Persson flaggat för men nu tycks kvävas i kritikstormen.”

Tänkvärda ord också för denna kammars socialdemokrater.

Jag vill tro, herr talman, att när krutröken har lagt sig och dimmorna skingrats finns det tillräcklig närhet mellan sansade politiker inom såväl opposition som regeringspartier för att kunna få en trovärdig plan för att sanera statsfinanserna, ge besked om den offentliga sektorns framtid, socialförsäkringarnas utformning och göra konkreta satsningar på mindre och medelstora företag. Över detta bör socialdemokraterna än en gång fundera i lugn och ro.

Det som svenskt näringsliv och svensk arbetsmarknad i dag behöver är inte retoriska falsetttoner utan en sansad diskussion. Det lägger en grund för ett samarbete över breda fält i denna riksdag. Den enigheten borde vi uppnå även när partierna rustar sig för det kommande årets valkamp. Att erkänna behovet av samsyn är inte detsamma som flathet eller ideologisk utplåning. Men det skulle kunna ge förutsättningar för svensk arbetsmarknad att fylla sin roll att ge ekonomiskt underlag för en samhällelig välfärd, med en situation av hög sysselsättning och där positiva mänskliga värden utvecklas.

Vi lever i ett mycket större sammanhang än vad vi gjorde för några decennier sedan. Här ligger stora möjligheter till samarbete med vårt närområde och stora delar av Europa. Men svensk välfärdspolitik byggd på en god arbetsmarknad har ett uppdrag att också efter förmåga delta i arbetet för att fred och rättvisa skall kunna bli en verklighet i den stora del av världen som i dag lever i krig och misär. Det innebär att vi som privilegierad nation har ett långtgående ansvar för en global solidaritet.

I en sådan allmän strävan finns Folkpartiet med, berett att fortsätta driva på. Men det förutsätter att den svenska politiken står på tre stadiga ben:

1. En aktiv arbetsmarknadspolitik

Dessa tre fundament, herr talman, är grundläggande om vi skall vara rustade för både utveckling och välfärd. I det uppdraget har vi som parlamentarer ett gemensamt ansvar. Låt oss anta den utmaningen.

*Allmänpolitisk
debatt*

*Sysselsättnings-
politik*

Anf. 33 INGELA THALÉN (s) replik:

Herr talman! Elver Jonsson återkommer till frågan om arbetsrätten. Låt oss för en gångs skull reda ut denna fråga. Vi är oeniga därför att vi har olika utgångspunkter. Socialdemokraterna är inte emot att man har en modern arbetsrättslig lagstiftning som stimulerar till utveckling på arbetsmarknaden. Men det sätt varpå den borgerliga regeringen rev upp den arbetsrättsutredning som socialdemokraterna tillsatte och skrev om direktiven, som var en ren beställning från Svenska arbetsgivareföreningen, lade inte grunden för en ingående, analytisk och forskningsinriktad bedömning av vilka behov som finns på arbetsmarknaden av en modernisering av arbetsrätten.

Sedan kom regeringen till socialdemokraterna och sade: Vill ni diskutera arbetsrättsförslaget som nu skall läggas fram? Så redovisade man vad man i regeringen hade bestämt och som skulle föreläggas riksdagen. Det ger inte heller något utrymme för att analysera och diskutera frågan. Nu finns det ett par punkter i förslaget som jag tror att vi utan att tveka kommer att kunna acceptera och som kommer att lyfta fram arbetsrätten på ett positivt sätt. Detta om arbetsrätten.

Jag har tidigare i denna kammare påpekat att de flesta förslag enligt min uppfattning inte ger något underlag för att hävda att de leder till fler arbetstillfällen.

När det gäller arbetsmarknadspolitiken säger Elver Jonsson att han saknade konkreta förslag i mitt inlägg. Då vill jag påpeka att inte heller Elver Jonsson hade en enda konkret punkt i sitt inlägg. Där kan vi möjligen ha haft en del svårigheter med tidsaspekten.

Nu säger Elver Jonsson att arbetsmarknadspolitiken skall vara aktiv, att den skall ha ett konkret innehåll. Då måste jag fråga Elver Jonsson: Hur har den borgerliga majoriteten i arbetsmarknadsutskottet kunnat acceptera regeringens ständigt återkommande felprognoser, som har förlett riksdagen att fatta beslut som innebär för litet insatser, för litet resurser?

Elver Jonsson säger att det aldrig någonsin har funnits så mycket resurser som nu. Jag tackar för det, med den arbetslöshet som vi har. Kontantlinjen är det extremt dominerande i besluten av arbetsmarknadsutskottets borgerliga majoritet.

Anf. 34 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Bara några synpunkter på utskottsordförandens replik. Ingela Thalén säger att man vill ha en modern och utvecklande arbetsrätt. Den allmändeklarationen ställer jag mig bakom.

Sedan beskärmar sig Ingela Thalén över att den nya regeringen rev upp direktiven. Det är inte så originellt. Det är egentligen vad som sker vid varje regeringsskifte. Det görs större eller mindre justeringar i utredningsdirektiv.

Så säger Ingela Thalén faktiskt att det var ett beställningsjobb från Svenska arbetsgivareföreningen. Låt oss ställa det litet åt sidan och se vad resultatet blir. Det som synes komma i regeringsförslaget är Svenska arbetsgivareföreningen mycket missnöjd med. Att det finns missnöjestongångar också på LO-håll ger faktiskt besked om att man här har nått en balanspunkt som är ganska rimlig.

Vidare säger Ingela Thalén att det finns ett par punkter som hon skulle kunna tänka sig att stödja, som hon uttryckte det. Jag blir väldigt nyfiken: Vilka punkter är det som hon känner sympati för?

Beträffande de prognoser som vi får till arbetsmarknadsutskottet hade det varit önskvärt att prognoserna alltid hade stämt. Men det finns en gammal tumregel som säger att prognoser egentligen aldrig stämmer. Därtill är det ju illa om de slår kraftigt fel. Den LO-rapport som är på gång i dessa yttersta dagar har två huvudbudskap. Det ena är att man själv har grovt felbedömt situationen. Det enda man är säker på är att det är en stor osäkerhet om framtiden. Att prognoserna inte alltid stämmer är någonting som vi tvingas att leva med. Självfallet skall en närhet eftersträvas så långt det går.

Jag fick inga konkreta besked om vad Ingela Thalén menar med en rättvis regionalpolitik, utvecklandet av de anställdas inflytande, inte heller om hur vi skall hantera budgetunderskottet. Besked på en av dessa tre punkter skulle jag uppskatta.

Anf. 35 INGELA THALÉN (s) replik:

Herr talman! Förslaget om arbetsrätten har ännu inte lagts fram, men efter pressmeddelandet kan jag konstatera att jag tror att det finns förutsättningar att diskutera tidsfristen. När det gäller frågan om de nya EG-direktiven, att arbetsgivaren i inledningen av ett anställningsförhållande skall vara skyldig att skriftligen informera arbetstagaren om villkoren vid anställning, tror jag inte att socialdemokraterna har svårt att biträda sådana förslag. I övrigt kan jag inte se att de förslag som regeringen lägger fram leder till det som regeringen säger att de skall leda till, nämligen ökad rörlighet på arbetsmarknaden och möjlighet att anställa fler människor. Det såg vi i alla fall inte vid de tidigare förändringar som gjordes.

För att bringa ner budgetunderskottet har vi i våra motioner förra hösten, i januarimotionen och i motionen till kompletteringspropositionen redovisat konkreta arbetsmarknadspolitiska förslag när det gäller ungdomar, kvinnor och utbildning, hur de skall finansieras och på vilket sätt de skall genomföras. Nu måste jag fråga Elver Jonsson: Dessa konkreta förslag, som ju Elver Jonsson var med om att avslå och tillbakavisa måste ändå ha analyserats av den borgerliga majoriteten? Ni har sagt nej till dem. Alltså tycker ni att de förslagen inte var bra. Då är det intressant att veta att regeringen själv vid ett antal tillfällen har återkommit med några av dessa konkreta förslag. Såvitt vi kan bedöma kommer man tillbaka också under hösten med ett par av de konkreta förslag som vi har presenterat och som har avvisats av den borgerliga majoriteten i riksdagen.

Det är en tågorbning som i den här debatten har blivit alldeles uppenbar, nämligen att den borgerliga regeringen inte bara gör felbedömningar och felprognoser, utan när besluten fattades i riksdagen visste den borgerliga majo-

riteten att prognosen var mycket sämre än den som regeringen redovisade. Det talade vi om i utskottet. Trots detta ville inte den borgerliga majoriteten ändra inriktningen på arbetsmarknadspolitik. Det tycker jag kanske är ännu allvarigare.

Folkpartiet säger att LO och SAF är kombattanterna när det gäller arbetsrätten. Glömmer inte Elver Jonsson bort TCO och SACO, som såvitt jag vet också har mycket bestämda uppfattningar i frågan om förändringarna av arbetsrätten?

Jag vill avsluta med att säga att min uppfattning är att den enda vägen att åstadkomma en förstärkning av köpkraften är att göra det möjligt för människor att gå tillbaka till arbete och att se till att lönesumman därmed vidgas. De förslag som regeringen har lagt fram ger inte ett sådant resultat.

Anf. 36 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Det allra sista Ingela Thalén sade är vi överens om. Vi måste hitta en väg för att göra det möjligt för människor att gå tillbaka till ett långsiktigt arbete. Ingela Thalén säger att en förändring i anställningsskyddslagen inte leder till en bättre tingens ordning. Men därom vet vi inte så säkert. Det finns i alla fall fristående bedömare som menar att den här försiktiga reformeringen kommer att vara gynnsam när det gäller att nyanställa, inte minst i småföretagen. Arbetsmarknadsstyrelsen hör till dem där det funnits positiva tongångar.

Så till den ekonomiska politiken. När Ingela Thalén hänvisar till de socialdemokratiska motionerna för både ett och två år tillbaka är det intressant att konstatera att den socialdemokratiska partikongressen underkände den socialdemokratiska ekonomiska politik som hade förts här i riksdagen. Det tyder på att det inte är så enkelt ens för oppositionspartierna.

Herr talman! Jag tror att det är angeläget att hitta konstruktiva vägar. Egentligen befinner vi oss inte så långt ifrån varandra. Men den politiska retoriken och det ibland kanske alltför uppskruvade tonläget leder till att vi gör frågan svårare och att vi är längre från ett resultat än vad som annars hade varit fallet.

Anf. 37 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Jag tror att vi i verkligheten står mycket långt ifrån varandra, även om Elver Jonsson tycker att de förslag som oppositionen lägger fram är ganska bra. Han har svårt att distansera sig från dem i samma utsträckning som han gör i sina politiska beslut.

Jag vill uppehålla mig några sekunder vid arbetsmarknadspolitik, eftersom jag ju inte får några svar på mina frågor. Jag hävdar att man har lämnat arbetslinjen. Hittills har det under de första åtta månaderna betalats ut 28 miljarder kronor i kontantstöd och 14 miljarder kronor i åtgärdspengar. Kontantstödet finansieras till 100 % genom upplåning. Detta må vara en mycket dålig fördelning, om man vill upprätthålla arbetslinjen.

Arbetsmarknadsutbildningen har sedan förra året minskat med 53 %. Mindre än hälften genomgår sådan utbildning jämfört med förra året. Beredskapsjobben har minskat med 23 %. Det blev inte heller mycket av rekryteringsstödet. Ni avslag alla sådana förslag. Vidare togs det inga krafttag när

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Sysselsättnings-
politik*

det gäller kompetensutvecklingen i företagen. Det är i stället ALU och ungdomspraktik som fullständigt dominerar bilden. Det är en passiv och – såvitt jag förstår – dålig arbetsmarknadspolitik som förs och som dessutom till stor del finansieras utanför budgeten genom upplåning.

Jag håller med om att man inte skapar arbeten genom arbetsmarknadspolitik. Det gör man genom att investera i produktiva insatser. Jag efterlyser mycket på det området, inte minst när det gäller att ta fasta på den miljöomställning som måste ske.

Det fanns en bra ledare i senaste numret av Ekonomisk Debatt, där Magnus Henriksson tog upp frågan om hur många som inte längre ingår i arbetskraften, förutom alla som är arbetslösa. Magnus Henriksson avslutar sin ledare med orden: "Så länge vi inte sätter kampen för sysselsättningen framför kampen mot arbetslösheten kommer välfärdsstaten att befinna sig i allvarlig fara." Det har han verkligen rätt i.

Jag har ytterligare en fråga. I kommuner och landsting planeras under de närmaste åren tiotusentals avskedanden – det rör sig kanske om över hundra tusen människor. Detta måste Elver Jonsson känna igen från sitt hemlän. Dessa avskedanden måste förhindras. Kommunalpolitiker och landstingspolitiker gör allt de kan – åtminstone i de kommuner där moderaterna inte har något avgörande inflytande – men de måste ha ekonomiska resurser till sitt förfogande. Hur ser Elver Jonsson på rundgången mellan den kommunala ekonomin och den statliga ekonomin?

Anf. 38 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Det är klart att rundgången skall förhindras så långt möjligt. Men ibland behövs det insatser i den riktningen. Här gäller det – precis som det gäller mycket annat i fråga om arbetsmarknadspolitiska insatser – att man iakttar stor vaksamhet.

Hans Andersson är bekymrad över att framför allt den politiska distansen mellan oss är för lång. Men det är inte så originellt att liberaler och kommunister är mycket oense. Det har de varit genom decennier, och i synnerhet har vi liberaler varit avskräckta av att åtminstone Hans Anderssons partikamrater många gånger här i kammaren har sjungit planhushållningens höga visa.

Jag håller med om att utvecklingen från en arbetslinje, där åtgärderna inte är lika dominanta, till mera av en kontantlinje är olycklig. Men det är ju situationen som har framtvingat detta. Vi måste sträva efter att snabbt kunna återgå till det tidigare förhållandet 70–30 till åtgärdernas fördel.

Hans Andersson beklagade sig över att vi måste låna en massa pengar. Ja, men Vänsterpartiet vill ju öka på upplåningen. Jag har inte hört någonting om några förslag som skulle leda till ett rejält minskat budgetunderskott.

Herr talman! Till sist är jag överens med Hans Andersson på en punkt. Långsiktiga lösningar skall inte bekostas med arbetsmarknadspolitiska medel – det gäller enbart de kortsiktiga – utan det måste till produktiva insatser. Jag vill hävda att regeringens försök att nu ge förändrade och förbättrade villkor för småföretagen är en satsning i rätt riktning. Hans Andersson talade om insatser för en förbättrad miljövärd, och det är också mycket goda förslag. Låt oss pröva även dessa.

Anf. 39 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Det var ett väldigt tjtat om saker som jag inte har berört. Jag har för övrigt aldrig varit på andra sidan järnridån.

Försök att ta de förslag som jag framställer på allvar och sätt er in i dem! Om ni hade gjort det, skulle Elver Jonsson också ha upptäckt att vi inte ökar på budgetunderskottet genom våra förslag. Men vi vill satsa oerhört mycket mer pengar på näringspolitik, miljöomställning och arbetsmarknadspolitik. Det innebär att vi även har föreslagit hur man skall dra in pengar till staten. Varje förslag om skattehöjning för dem som har stora tillgångar har dock avvisats av den borgerliga majoriteten. Vi lånar, fast vi lånar inte mer än regeringen. Men i vårt budgetförslag lånar vi till produktion och arbete och inte till passiva icke-ordinarie verksamheter. Det är den stora skillnaden.

Jag fick inte något svar på min fråga om den kommunala sektorn, som betyder så mycket för välfärden och sysselsättningen. Vad beträffar arbetsrätten noterar jag att redan i dag sjunker andelen tillsvidareanställningar. Antalet nyanmälningar till arbetsförmedlingarna har sänkts från drygt 55 % 1990 till drygt 30 % i dag. Det är alltså oerhört många visstidsanställningar som är på gång. Jag hänvisade tidigare till erfarenheter från det övriga Europa. Det finns inte några som helst samband mellan å ena sidan tillväxt och hög sysselsättning och å andra sidan stora möjligheter till visstidsanställningar och provanställningar.

När det gäller min andra fråga om att göra det lättare att avskeda folk och ge större makt till arbetsgivaren, vill jag citera professor Ann Numhauser-Henning, professor i civilrätt vid Lunds universitet. Hon konstaterar att "det viktigaste argumentet mot den föreslagna ordningen med frikretsar innebär ett avsteg från den metod som präglar arbetsrättens utveckling i den industrialiserade västvärlden, nämligen principen om att förhindra godtycke och diskriminering". Detta är ett av de viktigaste skälen till att fackföreningsrörelsen, oavsett om det rör sig om arbetare eller tjänstemän, som en man reser sig upp och säger: Det här vill vi inte ha. Vi vill vara en part vid förhandlingsbordet. Vi vill kunna delta i en rejäl förhandling och ingen låtsasförhandling. Vi vill kunna diskutera samtliga personer som drabbas vid en uppsägningsituation, inte bara de som arbetsgivaren bestämmer att vi får diskutera.

Anf. 40 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! När det gäller skattehöjningar har Vänsterpartiet sällan haft några hämningar. Hela skattereformen bygger ju på en sund inställning att arbete, sparande och nyföretagande skall gynnas. Jag står bakom skattereformen, medan Vänsterpartiet har fördömt den. Så visst finns det skillnader.

En ytterligare skillnad är att man från Vänsterpartiet tror att det går att närmast kommendera fram arbetsplatser. Så fungerar det inte i en fri marknadsekonomi, som Sverige vill hålla sig till. Det gäller att ge sådana villkor som väcker intresse för att hålla företagen i gång och för nyföretagande och som gör det möjligt att skapa en ekonomi i verksamheten. Detta gäller ju särskilt för småföretagsamheten. Vi är i långa stycken överens om att det är i småföretagen som innovationer kommer att ske. Det är där som nya arbetstillfällen kan skapas. Och detta, herr talman, är mycket angeläget.

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Sysselsättnings-
politik*

Förste vice talmannen anmälde att Hans Andersson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 41 LAILA STRID-JANSSON (nyd) replik:

Herr talman! Elver Jonssons avslutande ord var mycket intressanta. Det är återigen fråga om läpparnas bekännelse när det gäller att satsa på företagen.

Elver Jonsson sade i sitt anförande att Ny demokrati vill rasera arbetsrätten. Tyvärr är Elver Jonsson dåligt påläst i fråga om vår politik.

Vi vill skapa anständiga möjligheter för småföretagaren att ge folk riktiga jobb, dvs. att anställa folk i stället för att som nu ge dem temporär sysselsättning.

Enligt Elver Jonsson är det rätt att göra så som jag nämnde i exemplet från TV i går. Det handlade om en elektriker som ville jobba halvtid, därför att småföretagaren hade möjlighet att erbjuda honom en halvtidstjänst. Facket sade nej därför att de ansåg att småföretagaren hade råd att anställa elektrikern, vilket han inte hade. Man sade till elektrikern: Du får inte ta det här jobbet. Du skall arbeta heltid och inte halvtid! Gör du inte det, skall vi se till att du mister din a-kasseersättning.

Det finns fler exempel. Ett företag i Göteborg hade förutom ägaren två medarbetare, en professionell lackerare och en med erfarenhet från bilskrotning. Man behövde på grund av sämre tider minska antalet medarbetare till en och man ville koncentrera verksamheten till just lackering. Företaget ville naturligtvis behålla den professionella lackeraren, men facket vägrade göra avsteg från turordningsreglerna. Vad blev resultatet? Jo, att båda fick sägas upp och företaget lades ned.

Om nu Elver Jonsson representerar Folkpartiets syn i denna fråga, förstår jag att arbetsmarknadsministern har problem med att ena regeringen.

Anf. 42 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Det verkar som om arbetsmarknadsministern faktiskt har klarat av detta. Jag måste ändå tillstå att jag tror att både Folkpartiets och Centerns synpunkter i den här frågan möjligen har modifierats en del, men det får väl andra bedöma.

Vad jag vände mig emot var egentligen Laila Strid-Janssons tes, att det när det gällde småföretag inte var så knusligt med anställningsskyddet. Hon anser att andra villkor kan gälla för företag med mindre än 25 anställda – jag tror att det var den siffra som hon nämnde. Vår uppfattning är att ett anställningsskydd, låt vara reformerat, skall gälla alla anställda. Sedan finns det bitar som behöver göras mer smidiga och lätthanterliga, inte minst utifrån den riktigt lille företagarens synpunkt, något som också arbetsmarknadsministern pekade på här tidigare. På detta reformarbete är vi beredda att ställa upp. Det intressanta är att fristående bedömare menar att vi här har hittat en balanspunkt.

Anf. 43 LAILA STRID-JANSSON (nyd) replik:

Herr talman! Det är sant att jag sade att vi borde diskutera ett förslag som t.ex. kanske skulle handla om företag med mindre än 25 anställda. Vi sade

att vi var intresserade av att diskutera detta, därför att det måste göras något reellt för småföretagen. Man kan inte jämföra ett småföretag med ett storföretag.

Om ett storföretag med 1 500 anställda måste avskeda två personer och då tillämpar turordningsreglerna, är det en helt annan sak än när ett småföretag drabbas av samma sak. Ofta har heller inte småföretagen kollektivavtal. Skall man nu skapa nya jobb i de små företagen, måste man på alla sätt hjälpa till. Ett sätt är att försöka se till att inte turordningsreglerna tillämpas på samma sätt i de små företagen. Jag har ju visat skrämmande exempel på vad som händer när facket inlägger sitt veto. Detta drabbar även de små företagen. Är det en sådan framtid Elver Jonsson vill ha? Min fråga till Elver Jonsson är: Är det rätt att låta facket gå in på småföretagen och genom förbud se till att de helt enkelt måste upphöra med verksamheten?

Anf. 44 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag ger Laila Strid-Jansson rätt på en punkt, att man inte kan jämföra de riktigt stora företagen med de allra minsta. Det är helt riktigt. Men att säga att företag med mindre än 25 anställda inte skall omfattas av LAS, är jag icke beredd att ställa upp på. De flesta företag här i Sverige hör till gruppen små och medelstora företag. Lagen om anställningsskydd skall omfatta alla, men regelsystemet skall vara så utformat att det är hanterbart både i storföretagen och småföretagen.

Förste vice talmannen anmälde att Laila Strid-Jansson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 45 HARALD BERGSTRÖM (kds):

Herr talman! En tidigare statsminister lär vid något tillfälle ha sagt att politik är att vilja. Av debatten här i kammaren i dag framgår att om det berodde på viljan att få bort arbetslöshet och ekonomiska bekymmer, ja, då vore problemen snart ur världen.

Men tyvärr är det så att verkligheten, som vi lever i och inte bara besöker då och då, inte låter sig så lätt betvingas. Att vilja är en god början, men det skall till handling också. Och visst handlas det. Aldrig någonsin har det satsats så stora resurser som nu på det arbetsmarknadspolitiska området för sysselsättning, utbildning, kompetenshöjning och arbetsskapande åtgärder.

Arbetslösheten slår dock tyvärr nya, dystra rekord. Även om de totala siffrorna minskade något under september månad jämfört med augusti är dock 410 000 människor öppet arbetslösa. Detta är ett slöseri med mänskliga resurser. För varje dag som går blir de sociala konsekvenserna än värre, inte minst på grund av att både långtidsarbetslösheten och ungdomsarbetslösheten ligger på mycket höga nivåer.

Tecknen på att en vändning kan skönjas blir dock allt fler och tydligare. Ett är orderingång och leveranser hos exportindustrin. Ett annat är att över-tidsuttaget har ökat kraftigt, så kraftigt att det handlar om uppemot 50 000 arbetstillfällen. Ännu ett tecken på att en vändpunkt är i sikte är gods-voly-mens mer än tioprocentiga ökning inom transportsektorn.

Undersökningar visar också att svenska folket ser alltmer optimistiskt på

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Sysselsättnings-
politik*

framtiden. Detta är positiva tecken som vi i dagsläget mer än väl behöver ta till oss.

Småföretagens betydelse för sysselsättningen står som aldrig tidigare i fokus, och det med rätta. Även Socialdemokraterna tycks nu ha kommit till den insikten. Industriverket gjorde för ett par år sedan en undersökning som visade att tillväxten finns i små företag, som ofta har börjat som en avknoppning från de större. Det är i dessa små och medelstora verksamheter som vår största möjlighet till framtida tillväxt kommer att finnas. Det är här de flesta nytillkommande arbetstillfällena kommer att skapas i framtiden. Det är uppfinningsrikedom och entreprenörer vårt land så innerligt väl behöver för att komma loss och åter få snurr på hjulen.

Vidare är de för företagen redan genomförda förändringarna i skatteregler, liksom de förändringar som nu aviseras i det s.k. företagsskattepaketet, mycket viktiga. Regeländringarna innebär att det blir lättare för företag att investera och som en följd därav att skapa nya arbetstillfällen.

Herr talman! Kristdemokraternas uppfattning är att en del förändringar i de arbetsrättsliga lagarna är nödvändiga. Vi har dock uttalat att förändringar i arbetsrätten inte skall genomföras om de inte har ett folkligt och rättsligt stöd. Samtidigt skall de vara etiskt och moraliskt försvarbara. De ändringar som nu föreslås om en förlängning av tiden för provanställningar och tidsbegränsade anställningar, kommer att innebära att främst de små företagen börjar att nyanställa personal i stället för att med övertidsarbete slita på sina medarbetare.

Förslaget om att arbetsgivaren skall få undanta två nyckelpersoner vid en neddragning på grund av arbetsbrist är riktat till bortemot 100 000 småföretag i vårt land, där kollektivavtal av olika skäl saknas.

I företag med kollektivavtal löses övertalighet som regel vid förhandlingar mellan arbetsgivare och fackföreningar. Detta är ju förstahandsalternativet också i förslaget till ny lag. Vid sådana förhandlingar är det, har jag lärt mig, snarare regel än undantag med avsteg från turordningen. Men som lagstiftare har vi ansvar för att lagarnas funktioner gäller *hela* arbetsmarknaden.

Socialdemokraterna talar här med kluven tunga. På den s.k. småföretagarriksdagen talade Göran Persson om i princip samma typ av förändringar i arbetsrätten som jag just nämnde. Ett par veckor senare på kongressen i Göteborg var tonen en annan. Då var det parterna som skulle avtala om lämpliga ändringar. Men hur det skall fungera i företag där parterna inte är representerade gavs ingen anvisning om. Över detta undrar naturligtvis också dessa 100 000 småföretagare som det gäller.

Vi kristdemokrater hälsar med tillfredsställelse förslaget om en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Det nuvarande systemet håller inte. Stora grupper står utanför försäkringen. Systemet är dessutom dimensionerat för en arbetslöshet på max 3 %, vilket medfört ett ofattbart stort underskott i arbetsmarknadsfonden, ett underskott som skall betalas förr eller senare. Med det förslag som nu aviseras stoppas åtminstone utflödet. Det är dock ingen hemlighet att vi kristdemokrater kan tänka oss ett visst avgiftsuttag även på de inkomster som inte berättigar till ersättning. Det kan visserligen med rätta anses utgöra en "dold" skatt men borde kunna bidra till en fördelningspolitiskt riktig finansiering av det gigantiska underskottet i fonden.

Det batteri av åtgärder som ingår i regeringens mycket aktiva arbetsmarknadspolitik måste under rådande omständigheter anses ha fungerat väl. Självfallet innebär åtgärder som ungdomspraktik och ALU att den reguljära arbetsmarknaden kan skadas om systemen får verka för länge. Regeringen har också aviserat en proposition om ändringar i delar av dessa åtgärder.

Som jag tidigare framfört här i kammaren, menar jag att det nu är angeläget att hitta former för att få ungdomspraktikplatser att övergå till fasta anställningar i större utsträckning än i dag. De aviserade förslagen om justeringar i arbetsrätten menar jag kan vara *ett* steg på vägen, men jag vill återigen flagga för vårt förslag om en kraftig sänkning av arbetsgivaravgifterna för de företag som erbjuder ungdomar fast anställning efter avslutad praktiktid.

På motsvarande sätt borde vi nu pröva generella åtgärder för att åter få in långtidsarbetslösa på arbetsmarknaden. Det skulle på ett verksamt sätt skapa ännu ett incitament för nyanställningar och bidra till att omvandla en del av övertidsuttaget till nya jobb.

Under innevarande budgetår satsas ca 50 miljarder på arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Bland de insatser som görs finns redan i dag inslag med miljöinriktning. Jag menar dock att det finns utrymme för en mer medveten inriktning mot miljöarbete. T.ex. skulle redan budgeterade medel kunna användas för utbildning av ungdomspraktikanter och ALU:are till "miljörådgivare", som sedan skulle kunna sälja tjänster som rådgivning i kompostering och enkla anpassningar av avfallsutrymmen för källsortering.

På längre sikt ligger det en stor utmaning och potential för nya arbeten inom den ständigt växande marknaden för miljöteknik. Beräkningar från OECD visar att marknaden för miljövärd och miljöteknik växer med 5,5 % per år och väntas uppgå till 300 miljarder i slutet av seklet. Av avgörande betydelse för svenska företags möjligheter att vinna marknadsandelar är långsiktiga beslut om en anpassning till en hållbar ekonomisk utveckling. Detta skapar drivkrafter för en teknisk utveckling, som ger konkurrensfördelar på den internationella marknaden. Enligt kds skulle en ny skattereform – en miljöskattereform – med sikte på skatteväxling från arbete till skadliga utsläpp, miljö och vissa råvaror verksamt medverka till att vi lyckas med två av våra stora utmaningar, nämligen miljön och sysselsättningen.

Det förslag om en s.k. U-skattsedel som lanserades av mina partikamrater Inger Davidsson och Stefan Attefall i somras, pekar på möjligheten att skapa nya arbetstillfällen i en sektor som i dag antingen är "svart" eller inte existerar, nämligen hushållssektorn. Förslaget går ut på att ungdomar upp till 25 år skulle ges möjlighet att starta eget och sälja hushållstjänster momsfritt och med kraftigt reducerade arbetsgivaravgifter. Det skulle kunna skapa tusentals jobb, och det skulle enligt mitt sätt att se för dessa ungdomar vara ett utmärkt alternativ till att passivt ta emot KAS, som för de flesta i dag är alternativet. Vi ser fram emot den utredning av tjänstebeskattningen som regeringen tillsatte tidigare i höstas och som bl.a. skall ta reda på vilka effekter en lägre beskattning av tjänster skulle kunna få ur sysselsättningssynpunkt.

Herr talman! Få områden som debatteras i den här kammaren skulle må bättre än sysselsättningen och arbetsmarknaden av öppna, ärliga och presti-

gelösa diskussioner med siktet inställt på breda lösningar. Fler än 600 000 arbetslösa väntar på dessa breda samförståndslösningar.

Anf. 46 INGELA THALÉN (s) replik:

Herr talman! Harald Bergström säger att förändringarna i arbetsrätten är välkomna därför att det på stora områden saknas kollektivavtal. Då är min fråga till Harald Bergström: Varför saknas det kollektivavtal på stora områden? Arbetstagarnas organisationer vill ju ha kollektivavtal. De har i olika sammanhang fört fram önskemål om att få kollektivavtal just för att reglerna på hela arbetsmarknaden skall underlättas och för att möjligheterna till ett vettigt arbete också i de små företagen skall förbättras. LO har i ett antal sammanhang uttryckt att en mycket framkomlig väg för de mindre företagen vore ett kollektivavtal för småföretag, ett s.k. småföretagsavtal.

Harald Bergström säger att Göran Persson har uttryckt synpunkter på att lagen borde ändras. Att han säger det beror på att man inte har lyssnat på vad Göran Persson har sagt, att man ville höra det man tyckte att han borde ha sagt. Det Göran Persson, jag själv, Ingvar Carlsson och andra har uttryckt är att en framkomlig väg för att lösa problem som kan finnas för de mindre företagen på arbetsmarknaden är avtal. Det innebär också att beslutet fattas nära parterna.

Sedan skulle jag vilja fråga vad Harald Bergström menar med att en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring skulle "stoppa utflödet". Vilket utflöde då? Vem eller vad är det som flödar ut? Är det de arbetslösa, är det kontanter-sättningen, eller vad är det som är utflödet?

Kds kan tänka sig skatt till arbetsmarknadsfonden för att täcka underskottet, säger Harald Bergström. Då välkomnar jag kds att yrka bifall till det finansieringsförslag som Socialdemokraterna skisserade i den motion vi väckte i våras. I den sade vi nämligen att underskottet i arbetsmarknadsfonden under en övergångstid borde täckas med en särskild skatt. Harald Bergström är välkommen att biträda ett sådant förslag.

Anf. 47 HARALD BERGSTRÖM (kds) replik:

Herr talman! Ingela Thalén frågar hur många småföretag som har eller inte har avtal och kollektivavtal. Det är inte jag som skall svara på det, Ingela Thalén, utan det är naturligtvis småföretagen själva. Orsakerna till att det saknas kollektivavtal som reglerar arbetsförhållandena för de små företagen är ju dels naturligtvis företagarna, dels arbetstagarna. Varför är så många arbetstagare på de små företagen oorganiserade? Det kan ju ses som att facket har misslyckats med att engagera dem. Det vore emellertid bättre – det erkänner och önskar jag – om facket funnes också på de små företagen. Då funnes det en avtalsmöjlighet. Detta är också bakgrunden till min fråga om vad Göran Persson sade eller vad han borde ha sagt på småföretagarriksdagen.

Hur skall man avtalsvägen få fram lösningar på de arbetsrättsliga problemen, om man inte finns närvarande på de små företagen? Skall man sätta sig på dem, skall man avtala över huvudet på dem, eller hur skall man bära sig åt? Skall man lagstifta om det? Det är min fråga.

Ingela Thalén frågar vad jag menar med utflödet från arbetsmarknadsfon-

den. Det ju onekligen så att arbetsmarknadsfonden, som jag sade i mitt huvudanförande, är dimensionerad för en arbetslöshet på 3 %. Men arbetslösheten är i dag högre, det vet vi alla. Tyvärr är den högre än så. Jag sade att vi kan tänka oss ett uttag av avgifter på inkomster som inte blir ersättningsberättigade, och det menar vi verkligen. Om detta sedan kallas en dold skatt eller en avgift är väl okej. Det är ju en gammal socialdemokratisk metod för att klara av finansiering, och vi ställer upp på den. Det är också en solidaritetsfråga för oss.

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Sysselsättnings-
politik*

Anf. 48 INGELA THALÉN (s) replik:

Herr talman! Jag tycker det är en bra inställning som Harald Bergström redovisar nu.

Det är korrekt att finansieringen av arbetsmarknadsfonden och kontantstödet är baserad på en genomsnittlig arbetslöshet på 3 %. Vi har redovisat en princip för en finansiering. Men hur kan en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring klara av finansieringen av en arbetslöshet på 3 %? Det är naturligtvis inte det som är lösningen, utan det handlar självfallet om att öka finansieringen. Vi har föreslagit att man för över arbetsgivaravgiften, att man tillfälligt tar ut en särskild värnsskatt och att man har kvar en egenavgift i arbetslöshetsförsäkringen.

Sedan måste jag ställa en fråga, som är kopplad till utflödet: Vad menar Harald Bergström när det gäller att den obligatoriska arbetslöshetsförsäkringen skulle lösa det här? Vilket arbetsvillkor skall gälla i en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring?

Vidare sade Harald Bergström en sak som jag också undrar över, nämligen att de aviserade försämringarna i arbetsrätten är *ett* steg. Då är min fråga: Vilket är nästa steg, Harald Bergström?

Sedan det här med U-skattsedel. Det är ju den s.k. pigdebatten. Att det skulle leda till någon avgörande effekt på arbetsmarknaden är bara nonsens. De stora servicefrågorna handlar ju om barnomsorg och äldreomsorg, och dem löser man ju inte med några U-skattsedlar.

Det är inget fel i att ha hemarbete eller arbeta i någons hem, men det skall vara ett arbete med regelrätt lön och med vanliga anställningsvillkor och inte några s.k. pigtjänster, för inrättande av sådana leder inte till någon utveckling av arbetsmarknaden.

Anf. 49 HARALD BERGSTRÖM (kds) replik:

Herr talman! Ingela Thalén, jag har inte påstått att införande av ungdomsskattsedel leder till någon lösning, men jag sade att det skulle kunna leda till att ett stort antal ungdomar – man kan diskutera hur många – skulle kunna få jobb inom en sektor som inte finns i dag. Att det skulle leda till en lösning av de verkligt stora problemen tror jag inte, men varför är det så farligt att försöka få kanske 50 000 ungdomar i arbete inom en sektor som nu inte finns?

Undersökningar som vårt ungdomsförbund har gjort visar att det här skulle man ställa upp på. Ett försök i sommar i Växjö visar att 1 450 dagsverken blev gjorda under sommarmånaderna av ungefär 400 ungdomar för en hundralapp om dagen. Den som fick tjänsten utförd betalade en hundra-

lapp, och Växjö kommun betalade mellanskillnaden i form av avgifterna. Många ungdomar, de allra flesta, säger att det här var bättre än att gå och ingenting göra.

Beträffande arbetsvillkoret och beträffande utflödet ur Arbetsmarknadsfonden är det ju så att uttaget är för stort. Jag sade inte att frågan om finansieringen skulle kunna lösas på en gång, utan jag sade att avtappningen skulle kunna stoppas genom den förändring som kommer i samband med den obligatoriska arbetslöshetsförsäkringen.

Men det kommer att ta mycket lång tid att betala igen fondens nuvarande skuld. Det gör vi inte så länge arbetslösheten är så hög som i dag. Den måste ner till betydligt lägre tal. Jag kan inte de beräkningarna från insidan, men låt oss invänta propositionen och se vad där står.

Förste vice talmannen anmälde att Ingela Thalén anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 50 GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Den här debatten har handlat om många ting. Jag vill knyta samman den till den övergripande frågan: Vad är det för samhälle vi vill ha? Är det ett samhälle med gemenskap och lika människovärde, ett samhälle där människor kan känna sig delaktiga och där man upplever sig vara med att bygga landet? Eller är det ett samhälle där människor ställs vid sidan om, där människovärdet urholkas?

Svaren kan naturligtvis förefalla självklara. Alla bekänner sig till det goda samhället. Men beaktelsen, retoriken, är en sak. Den praktiska politiken är ofta en annan.

När människors vilja till arbete inte tas till vara, då urholkas själva människovärdet. Jag tror att det är en viktig utgångspunkt för den här debatten. En flicka och en grabb som efter genomförd utbildning bara möter stängda dörrar i arbetslivet riskerar att förlora sitt självförtroende, förlora tilliten till sin egen förmåga, och det kan bli förödande för de ungas utveckling i fortsättningen.

En arbetare som efter 20-30 års väl utfört arbete plötsligt får veta att "vi behöver dig inte längre här" förlorar inte bara inkomsten och den viktiga arbetsgemenskapen, den människan riskerar att förlora också sin värdighet som människa.

Med det här vill jag ha sagt att arbetsmarknadspolitik inte främst handlar om siffror och diagram. Det är medmänniskorna och deras levnadsvillkor det handlar om. Ibland får tyvärr sifferexercisen dölja de mänskliga tragedier som ligger bakom. Det är lättare att lära sig att avläsa statistik än att avläsa och förstå det mänskliga lidande som arbetslösheten leder till.

Vi kan nu konstatera att utvecklingen på arbetsmarknaden är regeringens största misslyckande. I valrörelsen för två år sedan gav de borgerliga partierna försäkringar om att kampen för allas rätt till arbete skulle föras med mycket stor kraft – minst lika kraftfullt som av Socialdemokraterna sade man. Främst var Centerpartiet noga med att understryka det.

Men två år med borgerlig regering har lett till en katastrofal utveckling av

arbetslösheten. Det kan inte Börje Hörnlunds vältalighet dölja. Det har skett med en centerpartist som chef för Arbetsmarknadsdepartementet.

Ett misslyckande är ett misslyckande, sade Carl Bildt. Då gällde det försöket att försvara kronans värde. Detsamma gäller försvaret för sysselsättningen. Den är ett misslyckande, och det vore hederligt av regeringsföreträdarna att erkänna detta.

Den dramatiska ökningen av arbetslösheten har gjort Sverige fattigare för varje dag som regeringen Bildt styrt och ställt. Nu behövs en nationell samling mot arbetslösheten, men regeringen väljer tyvärr konfrontationens väg.

Breda lösningar talar Harald Bergström om. Men varför väljer man då konfrontationens väg? Arbetsmarknadsministern väljer att ensidigt liera sig med Svenska arbetsgivareföreningen för att försäkra de anställdas ställning på arbetsmarknaden. Hörnlund och Bildt är ett eko av SAF när de hävdar att sysselsättningen ökar om det blir lättare att sparka folk.

Regeringens andra recept är att skänka miljarder till aktieägarna. Man frågar sig: Hur kan Centerpartiet, som gick till val under täckmantel av att vara småfolksparti, stödja en sådan utpräglad högerpolitik?

Vi står nu inför en gigantisk uppgift. Även med AMS mest optimistiska scenario krävs det en tillväxt av 4-5 % per år för att vi vid 90-talets slut skall nå den arbetslöshetsnivå som vi hade vid 80-talets början. Det förutsätter också att återtagandet börjar nu. Det krävs mer än 110 000 fler sysselsatta varje år under resten av 90-talet.

Göran Persson redogjorde i går för Socialdemokraternas ekonomiska politik och Ingela Thalén i dag för arbetsmarknadspolitiken. Jag vill bara peka på tre viktiga områden helt hastigt.

Vi bör enligt min mening samla oss kring några viktiga stora nationella projekt. Ett sådant kan vara omställningen för utnyttjande av inhemska energikällor. Vi vet att vi långsiktigt måste klara den uppgiften. Det ger miljövinster, förbättrar handelsbalansen och ökar sysselsättningen. Skogen är i det sammanhanget en resurs. I dag är tillväxten av skog mycket större än avverkningen. Vi har inte råd att avstå från att nyttja den tillväxten.

Byggnadsverksamheten är ett annat område som måste upprätthållas på en rimlig nivå. Med regeringens politik kommer halva byggnadsarbetarkåren snart att vara utslagen. De stora infrastruktursatsningarna som Dennispaketet, Öresundsbron och andra viktiga stora projekt bör snarast genomföras. Det vore djupt olyckligt om sådana projekt förhalades och kom till stånd under en kommande högkonjunktur.

För det tredje är det naturligtvis orimligt att nu tvinga tiotusentals anställda i kommuner och landsting ut i arbetslöshet. AMS och andra har gjort beräkningar som visar att besparingen för samhället är praktiskt taget noll, men det försämrar vården, det försämrar omsorgen om barnen, och det leder till en tragisk arbetslöshet.

Vi vet ju att Moderaterna hämtar sin förebild bl.a. i Thatchers England. Men min fråga är: Hur i all världen kan Centern och Folkpartiet vilja medverka till en sådan samhällsutveckling? Är det verkligen den ni vill ha? Eller har ni inte upptäckt i vilken riktning Sverige nu går?

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Sysselsättnings-
politik*

Anf. 51 SIMON LILIEDAHL (nyd):

Herr talman! När man som jag kommer ganska långt ner på talarlistan, upptäcker man plötsligt att det man ville säga redan har sagts. Jag skall ta upp framför allt skillnaden mellan hur stora och små företag upplever arbetsrätten. Jag har själv varit i ett större företag än de som Ingela Thalén och Sonja Rembo har erfarenhet från. Jag är nu småföretagare och har tio anställda.

Under gårdagens ekonomiska debatt och i dag har alla pratat sig varma för att hjälpa småföretagen med lägre räntor, olika former av nya lån, skattelättnader, etc. Alla ställer upp på det. Men när frågan kommer upp om en modernisering av lagen om anställningsskydd, LAS, finns ingen enighet. Man har grävt ner sig i skyttegravar och ger inte med sig. Facket vill inte ändra ett kommatecken. Det gäller ju ändå att skaffa nya jobb. Därför måste man kunna prata med varandra. Det är vi entreprenörer, småföretagare, som skall leta efter nya affärsmöjligheter och trygga de anställdas försörjning. Vi vill skaffa de nya jobben, nu när storföretagen visat sin oförmåga och trots rekordexport inte har kunnat bidra med nyanställningar.

Småföretagarnas betydelse kommer i framtiden att öka ytterligare, därför att storföretagen icke kommer att kunna bidra med fler arbetstillfällen. Utflyttningen från Sverige kommer att fortsätta. Det är högst olyckligt. Redan i dag har vi inom svensk tillverkningsindustri ca 10 % fler anställda utomlands än i Sverige. Vi måste vända på den trenden. Jag tycker att man skall diskutera olika förslag om hur vi skall få tillbaka de svenska företag som har etablerat sig utomlands. Jag tycker inte att man har gjort tillräckligt i regeringen för det.

Det har ofta sagts att LAS inte är något problem för storföretagen och att man alltid kan nå resultat. Men det resulterar ofta i kompromisser som gör att såväl stora som små företag får betala kraftiga avgångsvederlag. Det träffar småföretagen speciellt hårt.

Hur agerar vi då som småföretagare i det aktuella arbetsmarknadsläget? Vi försöker ta ut så mycket övertid som det går. Den övertid som i dag tas ut i Sverige anses motsvara 50 000 jobb. Vi försöker undvika nyanställningar. Jag själv och andra har upplevt vad det kostar att köpa ut personal som man anser sig inte kunna bibehålla, därför att marknader har försvunnit och man inte har någon möjlighet att behålla de anställda. Som småföretagare är man därvid inte hjälpt av att förhandla med en regional ombudsman, som inte känner till företaget och dess problem utan läser lagen innantill.

Jag tror att alla är med på att det är en omöjlighet att ha en arbetsrättslagstiftning som tillgodoser både stora och små företag. Företag som har 150 000 anställda, som det företag där jag har varit, och mitt eget företag, som har upp emot 10 anställda, kan inte lyda under samma lagstiftning. Dessutom finns kommunala företag och kommuner, som har helt andra problem.

Det lyckligaste hade varit att låta marknaden vara självreglerande. Men då det inte är politiskt möjligt, gäller det att finna speciella lösningar som hjälper småföretagen, som oftast inte har några kollektivavtal eller fackliga förtroendemän. Dessa företag vill själva ansvara för sin anställningspolitik, utan facklig inblandning. Det är svårt att bestämma var man skall sätta grän-

sen. Laila Strid-Jansson har talat om en gräns vid 25 anställda. Företag med färre än 25 anställda skulle inte omfattas av några turordningsregler. Varför 25 anställda, kan man fråga sig. I EG-lagstiftningen talas i vissa fall om företag med färre än 25 anställda. Så är det även i lagen om styrelserepresentation, som endast gäller företag med över 25 anställda.

Vi i Ny demokrati föreslår att det för företag med fler än 25 anställda skall lagstiftas att de skall ha en frikvot på 20 % i enlighet med vad som föreslagits av en majoritet i Arbetsrättsutredningen. Med tanke på det tycker vi att det är mycket märkligt att regeringen har fört fram ett eget förslag om att två arbetstagare skall undantas från turordningsreglerna. Det gynnar i och för sig de små företag som jag representerar. Har man få anställda, är det bra att två av dessa kan undantas från turordningen. Men ju större företagen är, desto orimligare blir förslaget. Ericsson i Midsommarkransen och Älvsjö har ca 1 200 LO-anslutna i sin turordningskrets. Det är orimligt att endast två av dessa skall kunna undantas från turordningsreglerna.

Jag beklagar den låsning som finns i diskussionen kring arbetsrätten. Jag tyckte mig höra en liten invit i Ingela Thaléns repliker. Göran Persson har också tidigare skickat ut vissa positiva signaler. Vi har alla samma, allt över-skuggande intresse, att se till att vi får fler arbetstillfällen. Vi måste emellertid leva med dessa entreprenörer. De måste få svängrum och inte tvingas in i ett intrikat regelverk. Då låser de in sig, och vi får inga nyanställningar.

Avslutningsvis vill jag säga att jag tycker att kollektivavtal för småföretag är en bra lösning. Problemet är att det i de flesta företag över huvud taget inte finns några arbetstagare som är anslutna till kollektivavtal.

Anf. 52 INGELA THALÉN (s) replik:

Herr talman! Simon Liliedahl säger att han kunde tolka det som om det i mina repliker fanns en invit till att diskutera arbetsrätten. Det beror på vad Simon Liliedahl menar. Om Simon Liliedahl menar att socialdemokraterna har uppfattningen att vi skall ha en modern arbetsrättslig lagstiftning, som ger arbetsgivare och arbetstagare lika förutsättningar oavsett om de finns i små eller stora företag, är inviten rätt uppfattad. Jag tror nämligen inte att man kan ha olika lagstiftning för löntagare och företagare i små och stora företag. Däremot är det min mycket bestämda uppfattning att man genom avtal skall reglera förhållandet på den enskilda arbetsplatsen. Det var därför jag hänvisade till att LO vid ett antal tillfällen har lyft fram frågan om småföretagaravtal.

När det gäller kollektivavtal på de mindre företagen vill jag säga följande. Det är inte ointressant, Simon Liliedahl, att Svenska arbetsgivareföreningen och en del andra av arbetsgivarnas organisationer i årtionden bokstavligen talat har skrämt skjortan av småföretagarna och desinformerat om vad lagstiftningen egentligen betyder, inte minst när det gäller tillfällig anställning och provanställning. Jag träffar mängder av ägare till mindre företag som har en helt osannolik uppfattning om vad lagstiftningen egentligen innebär. Den uppfattningen har de fått genom Svenska arbetsgivareföreningen. Om vi kan bidra till att skapa kunskap om vad lagstiftningen innebär, så att företagarna får en öppnare inställning till att teckna avtal, då tror jag att vi har tagit ett

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Sysselsättnings-
politik*

steg på vägen, utan att för den skull skapa olika regler för anställda i små och stora företag.

Anf. 53 SIMON LILIEDAHL (nyd) replik:

Herr talman! Jag vidhåller att det måste finnas möjlighet att ha olika regler för små och stora företag. Det är orimligt att lagen i vissa delar är skriven för storföretag. Den går inte att tillämpa på småföretag. Man upplever det själv när man jobbar med det. Jag tycker att man skall se över om man kan göra någon åtskillnad.

Jag håller med Ingela Thalén om att informationen till småföretagarna är bristfällig. De har hört vandringshistorier och är rädda, inte bara för vad lagen innebär utan framför allt för hur Arbetsdomstolen tolkar lagen. Den tolkningen går i allmänhet ut på att man skall ha specialavtal, som kommer att kosta småföretagaren stora pengar. Det är ett område där det behövs klargöranden. Jag tror inte att Arbetsdomstolen är så fruktansvärd som man i allmänhet tror. Upplysning skulle hjälpa till att skapa förståelse. Trots det tror jag att man måste göra åtskillnad mellan storföretag med 100 000 anställda och företag med två tre anställda. Det går inte att dra dem över en kam.

Anf. 54 INGELA THALÉN (s) replik:

Herr talman! Det är intressant att diskutera med Simon Liliedahl. Det är helt uppenbart att Simon Liliedahl har erfarenhet från en dagsaktuell verklighet. Skillnaden mellan Simon Liliedahl och den politiske företrädare som ansvarar för detta i regeringen är himmelsvid, till regeringens politiske företrädares nackdel.

Att ha olika lagstiftningar när det gäller rättsförhållanden tycker jag inte är en god väg att gå. Jag skulle vilja veta på vilken punkt Simon Liliedahl anser att lagstiftningen – nu talar vi om den arbetsrättsliga lagstiftningen, inte om avtal, praxis eller tolkningar – skall vara olika om man arbetar i ett stort respektive ett mindre företag. Jag har tyvärr ingen mer replik, men jag tar gärna emot en sakupplysning.

Anf. 55 SIMON LILIEDAHL (nyd) replik:

Herr talman! Jag tror att det finns många paragrafer i denna lagstiftning där man kan se att det skiljer mellan större företag och mindre. Regelverket är för komplicerat.

Denna frågeställning är så intressant att vi borde sätta oss ned och diskutera den. Jag tror att det finns vägar för detta. Vi skall plocka med dem som kommer från verkligheten och inte enbart låta politiker och jurister vara med.

Arbetsrättsutredningens styrelse består av enbart jurister. Det finns för få praktikens män och kvinnor med. Jag tycker att vi skall starta en dialog om dessa frågor.

Anf. 56 KARL-ERIK PERSSON (v):

Herr talman! Sonja Rembo kritiserar Socialdemokraterna och Vänsterpartiet för att vi förespråkar planhushållning. Jag vet egentligen inte vad hon

menar med det. Det fick mig i alla fall att tänka på något jag läste i Svenska Dagbladet, som framför allt är Moderaternas huvudorgan. Artikelförfattaren heter Stefan Hedlund, och han är professor i öststatsforskning. Jag vill citera en del av hans artikel.

Han skriver bl.a. så här: "Nu är det emellertid så, 'att marknadsekonomi' är ett begrepp som har ett väl definierat innehåll och inte bör reduceras till en klyscha. För att vi skall ha 'marknadsekonomi' krävs framför allt att det finns ett betydande element av legalitet, dvs att ekonomiska transaktioner sker inom ramen för ett väl definierat och allmänt accepterat juridiskt regelverk. I annat fall är det fråga om rövarkapitalism eller kriminalitet."

Frågan är om vi inte kommer att gå den vägen om den borgerliga regeringen får fortsätta. Vi går mot en rövarkapitalism där ingenting skall styras. Den s.k. marknaden skall helt klara sig själv. Det samhället vill jag inte vara med i. Jag kommer att kämpa med all kraft emot det.

Herr talman! I dag talar alla om att man för att rädda jobben och Sveriges ekonomi skall satsa på små och medelstora företag. Samtidigt skall man radera och skära ned den offentliga sektorn. Vi från Vänsterpartiet kommer aldrig att ställa upp på att man går den vägen.

Jag är inte emot att man satsar på små och medelstora företag, men man måste ställa sig följande frågor: Vad skall dessa företag producera, och för vem? Producerar de för den inhemska marknaden eller för exportmarknaden?

Om de skall producera för den inhemska marknaden kommer nästa fråga: Vem skall köpa det som produceras? Man har samtidigt försämrat köpkraften för dem som är sjukskrivna och arbetslösa – det rör sig om ca 1 miljon människor i detta land.

Vad kommer då den s.k. marknaden att säga? Vem är marknaden? Är det inte dags att tala om vem som är marknaden, så att vi får veta det och kan ge den ett ansikte?

Regeringen gör ingenting. Marknaden skall klara alla problem.

Det konstigaste är, herr talman, att marknaden reagerade när Socialdemokraterna hade kongress i Göteborg. I går talades det här i kammaren under den ekonomiska debatten om att marknaden kommer att reagera, räntan gå upp och kronan falla om inte Ny demokrati bestämmer sig för hur de skall ställa sig till vårdnadsbidraget.

Om det är på detta sätt, tror jag inte att det är utländska utan svenska spekulanter som spekulerar i den svenska ekonomin. Man måste sätta ett ansikte på marknaden för att veta hur man skall bära sig åt om man skulle vilja styra den. Om man fortsätter att låta bli att styra och kontrollera marknaden kommer det att bli anarki.

Vi måste också ställa krav på en långsiktig sysselsättningspolitik och på en industripolitik.

Herr talman! Nu skall regeringen kväsa facket. Det har de borgerliga debattörerna sagt på flera olika sätt. Det skall man göra för att skapa mer arbete. Detta är helt fel. Det kommer inte att leda till flera jobb. Facklig kamp har varit en styrka för detta land, både när det gäller teknisk utveckling och framåtanda. Om man stryper den, går man helt fel.

Fackets insatser har bl.a. lett till att man kan vara hemma och fira sin fem-

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Sysselsättnings-
politik*

tioårsdag. Med det, herr talman, vill jag gratulera finansminister Anne Wibble i efterhand.

Jag förstår att den borgerliga regeringen vill ändra på den skyddslagstiftning som vi har i dag. Men då skall de av moralisk-etiska skäl tala om vad det gäller. De gör det inte för att skapa fler jobb, utan av rent ideologiska skäl. Det är moraliskt riktigt att tala om vad det gäller. Jag tycker att det skulle vara en självklarhet i ett parti som säger sig omfatta kristna värderingar.

Regeringen har lyckats åstadkomma en pigdebatt. Det har man varit duktig på. Hur kommer det faktum att några få får det renare i hemmet att stärka Sveriges ekonomi? För mig är detta en gåta.

Hans Andersson har långt före mig redovisat att Vänsterpartiet har lagt fram många förslag som däremot *skulle* leda till ökad sysselsättning och till att människor fick varaktiga jobb.

Anf. 57 FREDRIK REINFELDT (m):

Herr talman! Först måste jag reagera mot Karl-Erik Perssons användande av Stefan Hedlunds artikel i Svenska Dagbladet. Han jämför det som beskrivs där med det som sker i Sverige. Det brukar annars vara vänsterpartister som blir arga över att det görs jämförelser med det som tidigare var Sovjetunionen.

Att hävda att denna rövarkapitalism har någon likhet med de svenska systemen tycker jag är att gå väl långt. Det är snarare respekten för enskild äganderätt och förståelsen för den fria företagsamheten som brister i Ryssland i dag. Det brister inte i de moderata uppfattningarna om att marknads ekonomin måste byggas på rättsstatens grund.

När jag nu har fått se talarlistan för eftermiddagens debatt förstår jag att debatten snart skall övergå från att vara allmänpolitisk till att bli de många pamfletternas debatt. Inte mindre än 20 socialdemokrater skall efterträda varandra i talarstolen och, antar jag, berätta om det elände som de menar att den borgerliga regeringen har skapat.

Jag tycker som ung moderat riksdagsledamot därför att det finns anledning att redan i förväg invända mot den bild som man försöker skapa.

Jag uppskattade att Carl Bildt i partiledardebatten i förra veckan talade om hur vi skall skapa nya arbetstillfällen. Han gjorde det i varje inlägg från denna talarstol. Det var ett budskap som jag önskar att fler unga hade fått höra. Carl Bildt gav, olikt många andra i denna talarstol, prov på en insikt om att nya arbetstillfällen knappast skapas i detta rum, men att vi däremot kan lägga grunden för nya arbetstillfällen. Det kan vi göra genom att få nyföretagandet att blomstra och arbetsgivare att våga nyanställa.

Dagens unga är i det närmaste helt utestängda från den reguljära arbetsmarknaden – det vet jag rätt mycket om. Jag talar ofta med unga människor runt om i landet, och de uttrycker stor förtvivlan över detta. De vill inte sitta fast i skapade åtgärder eller vara arbetslösa utan komma åt de riktiga arbetstillfällena.

Jag har efter ett par år här i riksdagen lärt mig att arbetsmarknaden faktiskt är konstruerad för att stänga de unga ute.

Vi har valt att satsa på en arbetsrättslig lagstiftning som skyddar dem som

har arbete, men som inte lika väl tillgodoser dem som står utanför. Konsekvensen av det blir helt enkelt att de unga har en mycket svag anställningstrygghet, om ens någon. De slussas runt mellan kortvariga beredskapsarbeten.

Det är ett ständigt hoppande från det ena till det andra. Det gör att ungdomar tappar tilltron till sin egen förmåga att komma in på arbetsmarknaden. Georg Andersson nämnde om vikten av att få ett människovärde, att känna att man gör nytta.

Det är väl bara att ändra på reglerna, säger de unga. Det gäller bara att göra det möjligt för oss att komma in. Men så enkelt är det nu inte. Det finns mycket starka krafter i detta land, också företrädare i denna plenisal, som aktivt motverkar alla ändringar för att faktiskt möjliggöra för unga människor att komma in på arbetsmarknaden.

Herr talman! Jag kan avslöja att jag har fått brev från Stig Malm. Det är nu ingen större hemlighet. Det lär vara så att alla i denna kammare har fått samma brev. Det är mycket intressant. Det är det första brev i hela mitt liv som jag har fått från Stig Malm, så jag läste det med stort intresse.

Där stod bl.a. följande: "Vi är beredda" – och med vi menar han LO – "att utan förutfattade meningar delta i en dialog med dig och ditt parti det kommande riksdagsåret för att dra vårt strå till stacken. Jag hoppas på givande samtal och ett rikt idéutbyte under året."

Här kanske vi har öppningen för den nationella samling som Georg Andersson talade om. Men jag har också läst Stig Malms anförande på den socialdemokratiska partikongressen. Han skickade inte ut anförandet tillsammans med brevet. Där var det ett helt annat tonläge.

Redan i sina hälsningsfraser säger han sig inte vilja tala om regeringspartierna eftersom, som han säger: "I en debatt om framtiden skulle det vara att tillmäta dom en alldeles för stor betydelse." Jaså, där fick man inte vara med! Där var det inte någon nationell samling.

I hans avslutning får vi ännu ett exempel på Stig Malms samarbetsvilja. Han säger: "Jag vill därför till sist avge ett helhjärtat löfte. Partiet kan till 100 procent räkna med fackföreningsrörelsen inför nästa val. Våra medlemmar behöver en socialdemokratisk regering."

Ja, Stig Malm behöver en socialdemokratisk regering. Det kan vi vara alldeles övertygade om. Med en socialdemokratisk regering återkommer det inflytande som han och hans företrädare i historien har haft över svensk arbetsmarknadspolitik. Men att hans medlemmar, och framför allt de som står utanför arbetsmarknaden, skulle gagnas av en socialdemokratisk regering är något mer oklart.

Jag tycker att det också i dag visat sig att när exempel på nya arbetstillfällen tas upp, när man är villig att pröva nya vägar, sägs det nej från denna talarstol. Arbetsrätten har berörts i flera inlägg. Där är det totalstopp från både LO och Socialdemokraterna.

Pigdebatten har också nämnts. Här har man lyckats skaka upp hela den gamla kulturvästern. Där har man sagt: Vi vill minsann inte låta oss bli piggor för överklassen. Nej, men låt bli då! Ta inte sådana arbetstillfällen. Det är väl inget problem. Men utestäng inte debatten. Säg inte att detta inte är

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Sysselsättnings-
politik*

en väg till nya arbetstillfällen. Låt framför allt ungdomar själva avgöra om de tycker att detta sätt att få arbete är bättre än att gå arbetslösa.

Mina vänner: Det är dogmer från gamla tider som styr herrar och damer som är litet äldre än jag i den här församlingen. Det stänger de unga ute från arbetsmarknaden, utan det människovärde som Georg Andersson efter-sökte.

Anf. 58 KARL-ERIK PERSSON (v) replik:

Herr talman! När det gäller mitt användande av artikeln i Svenska Dagbladet och Fredrik Reinfeldts tolkning får han för min del tycka exakt vad han vill. Vi lever trots allt i ett fritt land.

Går vi den väg som regeringen förespråkar och tar bort den arbetsskyddslagstiftning som vi har i detta land går vi mot en rövarkapitalism. Det är min uppfattning, och den står jag för. Jag har varit ute mycket på företag och talat med de fackliga företrädarna. Jag vet också att ungdomarna har problem. Men de får det inte bättre för att man raserar det man har.

När det sedan gäller pigdebatten var det intressant att höra att om ungdomarna inte vill ha de jobben skall de få slippa. Det var ju väldigt glädjande. Jag hoppas att de fortsättningsvis får ersättning. Tar man inte de jobb som den här regeringen aviserat att man är tvungen att ta skall man ställas utanför ersättningen.

Här lovar nu Fredrik Reinfeldt att de som inte vill ha de här jobben fortsättningsvis får a-kassa eller KAS utan att bli utestängda. Det var en glädjande nyhet. De ungdomar som inte vill utföra dessa jobb klarar sig. Det var ett glädjande besked. Jag hoppas att arbetsmarknadsministern och övriga regeringskolleger har samma uppfattning. Jag tvivlar faktiskt på det.

Anf. 59 FREDRIK REINFELDT (m) replik:

Herr talman! Min poäng är, Karl-Erik Persson, att man bör vara mycket försiktig när man använder utvecklingen i det forna Sovjetunionen för att försöka beskriva förhållanden på svensk arbetsmarknad. Det är som att jämföra äpplen och päron.

Att kalla det som sker i Ryssland för rövarkapitalism äger säkert sin giltighet. Men det gör det just därför att många av de institutioner och det tänkande som präglar en öppen västerländsk demokrati saknas i det gamla Sovjetunionen. Man är bara i inledningen av att bygga upp en rättstradition, en syn på äganderätten och fri företagsamhet, som man inte har haft någon gång i historien.

Det leder självfallet till en övergångsfas, där man skall lämna det gamla kommunistiska tänkandet, som ger konsekvenser som inte i alla avseenden är positiva. Men att direkt försöka överföra det i svensk debatt är enligt min mening ett billigt knep.

När det gäller pigdebatten är min poäng att ungdomarna inte ens har ställts inför möjligheten att få säga ja eller nej. Man stoppar det redan i denna kammare genom att säga: Detta är inte människovärdiga arbetstillfällen. Det passar inte. Visst skall vi tala om att alla ungdomar behövs, men vi skall först avgöra vad de behövs för. I denna kammare skall vi tala om vad som är riktigt arbete eller inte.

Jag tycker att pigdebatten har varit fördummande, eftersom man bara talar om den typ av tjänster som utförs i hemmet. Jag ser det som en öppning för hela tjänstesektorn. Man pekar på de problem som i dag finns att få denna tjänstesektor att växa – det handlar framför allt om skattekilrar och brister beträffande avdragsmöjligheter – och få en ny arbetsmarknad att uppstå. Jag konstaterar att man säger nej till detta.

Anf. 60 KARL-ERIK PERSSON (v) replik:

Herr talman! Jag avgör själv hur försiktig jag skall vara eller inte. Det är mitt privilegium, och det släpper jag inte ifrån mig till någon annan, inte ens till en moderat ungdomspolitiker.

När det sedan gäller pigdebatten går det redan i dag att få städning i hemmen om man vill betala marknadsmässiga priser. Det finns firmor som gör detta. Varför kan inte de få fortsätta? Varför skall man radera det som redan finns?

Det finns en marknad för detta. Men det här är något helt annat. Ni vill gå tillbaka till det gamla, det feodala samhället, med denna diskussion och öka klassklyftorna i samhället. Ni hävdar att det inte är ideologiskt. Säg i stället öppet och ärligt att det är det! Det vore moraliskt riktigt av er i stället för att smyga undan och säga att arbetstillfällena ökar, att det blir fler jobb, och att det är bra för Sveriges ekonomi att några får skiten utanröjd i sina hem.

Det hjälper tyvärr inte Sveriges ekonomi eller Sveriges ungdom att få ett fast arbete på arbetsmarknaden. Det borde t.o.m. en moderat ungdomspolitiker fatta.

Anf. 61 FREDRIK REINFELDT (m) replik:

Herr talman! Jag är inte sen att använda ideologiska förtecken i debatten. Det tycker jag att vi borde göra oftare i svensk politik. Men jag vill gärna påpeka att diskussionen om utökningen av den privata tjänstesektorn har kommit i gång i ett läge där arbetslösheten når tal som vi aldrig tidigare har sett. Då kan man inte längre ha attityden att bara gamla arbetstillfällen räknas. Man måste ha ett öppet sinne och en öppen diskussion om var nya arbetstillfällen kan skapas.

Vi har också här i dag nämnt att de gamla sektorerna till mångt och mycket är stängda. Industrin rationaliserar och behöver förmodligen ännu färre medarbetare i framtiden. Den offentliga sektorn – som vi lät växa under 70-talet, med efterföljande konsekvenser i form av höjt skattetryck och ökade offentliga utgifter i detta land – har också svällt över sina breddar. Kvar finns då de privata sektorerna, och kvar finns framför allt tjänstesektorn.

Att då åtminstone ha en diskussion, huruvida man med avdragsmöjligheter eller minskade skattekilrar kan få in människor i arbete denna väg, vore någonting positivt. Dessutom sker mycket av detta i det svarta i dag, Karl-Erik Persson, dvs. i en svart ekonomi som vi har liten kontroll över. Ett sätt att göra svart till vitt vore att minska skattekilarna. De gör att människor inte öppet redovisar att de kanske har litet hjälp i hemmet eller i andra former av tjänster. Det behöver ju inte enbart handla om hemarbete.

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Sysselsättnings-
politik*

Anf. 62 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Fredrik Reinfeldt har helt riktigt konstaterat att det är många socialdemokrater på talarlistan i dag. Jag har räknat till 27 socialdemokrater och 2 moderater. Det säger något om engagemanget i dessa viktiga frågor. Jag är stolt över att så många socialdemokrater tar till orda i den här viktiga debatten.

Sedan påstår Fredrik Reinfeldt att Carl Bildt ägnade lång tid i en tidigare debatt åt att tala om hur man skulle skaffa fler arbetstillfällen. Dess värre har han inte varit särskilt lyckosam när det gäller den praktiska politiken. Det är ju han som har makten nu. Då behöver han inte bara stå här och tala om hur det skall bli, utan då kan han ju göra det också. Men dess värre pekar allt på att arbetslösheten ökar under den närmaste tiden, trots alla tal av Carl Bildt.

Om det skulle bli fler arbetstillfällen skulle ju Fredrik Reinfeldt inte behöva fly till en enda arbetslagstiftning för att få in ungdomar på arbetsmarknaden. Här kommer litet av bockfoten fram. Fredrik Reinfeldt beskriver det som att man med hjälp av en uppluckring av arbetslagstiftningen skall få in de unga på arbetsmarknaden på de äldres bekostnad. De skall bli lättare att sparka dem som redan är i arbete för att bereda plats åt de unga, men det innebär ju inte att det blir flera jobb. Däremot blir det motsättningar på arbetsmarknaden, och det är djupt tragiskt.

Slutligen har Fredrik Reinfeldt litet polemik med Stig Malm. Han är ju inte närvarande här, och moderaterna var dess bättre inte närvarande på vår partikongress. Därför blev det ganska vettiga beslut där.

När det gäller framtiden klarar sig säkert Stig Malm personligen ekonomiskt även om det blir en fortsatt borgerlig regering. Men för Stig Malms LO-medlemmars skull behövs det en annan regering som kan skapa flera jobb. Det är vad det handlar om.

Anf. 63 FREDRIK REINFELDT (m) replik:

Herr talman! Låt mig först säga till Georg Andersson att det är riktigt att Stig Malm inte är närvarande här. Ibland tror jag många svenskar tycker att det är konstigt. Han framträder alltid som om han hade mycket stort inflytande över det som sker i denna riksdag, speciellt under tidigare socialdemokratiska regeringar.

Jag anmärker mot att han i ett läge skickar brev till alla riksdagsledamöter och säger sig vilja ha en öppen dialog och den nationella samling som också Georg Andersson talade sig varm för i sitt huvudanförande och sedan inför partikamraterna i Göteborg har en helt annan inställning. Det är den typen av spel för gallerierna som jag tror skapar en klyfta och en distans till de folkvalda, de som bestämmer i det här landet. De säger en sak menar en helt annan.

Stig Malm menar ju inte alls att han vill ha en öppen och frän dialog. Han vet nog vad han vill. Han vill tydligen t.o.m. köpa sig till en socialdemokratisk regering. I hans hundra procentiga löfte läser jag inte bara in att ni skall få en klapp på axeln. Hade någon annan organisation i Sverige uppträtt som Stig Malm gjorde på den socialdemokratiska kongressen och sagt just detta på t.ex moderaternas partistämma, hade ni talat om att hela demokratin var

i gungning. Jag tycker att det är ett konstigt tidsdokument att en ledare för en så pass viktig organisation kan säga som han gjorde och utlova det stödet.

Sedan säger Georg Andersson att jag inte skall fly till arbetsrätten. Jag vill påpeka – och det gör jag särskilt som ung riksdagsledamot – att jag tycker att det är ganska smaklöst att arbetsrätten blir direkt ungdomsfientlig till sin karaktär. Den skyddar dem som är inne på arbetsmarknaden, men den gör att det blir svårare att komma in för dem som står utanför, framför allt landets unga. Det må ha varit fullgott när landet hade full sysselsättning.

Jag tror att det är detta man haft framför sig när man skapade denna arbetsrätt. Men i ett läge där väldigt många unga står utanför arbetsmarknaden blir detta ett effektivt sätt att låsa dörren. Det skapar stor förtvivlan hos många unga som bara kommer in på skapade åtgärder. Kan man då via arbetsrätten hitta vägar att öppna möjligheter för nya arbetstillfällen, tycker jag att det är en välkommen väg att gå. Att bara blankt säga nej innan vi ens har hunnit få papperen på bordet, som socialdemokraterna och LO gjorde i ett gemensamt pressmeddelande, är att gå händelserna i förväg och visa vilken inställning man egentligen har till att försöka få fler att komma in på arbetsmarknaden.

Anf. 64 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! När nu Stig Malm har inbjudit Fredrik Reinfeldt och andra till en öppen dialog tycker jag att han skall ta tillvara möjligheten att föra diskussionen med honom där han är. Han är icke här just nu.

Nu diskuterar vi regeringspartierna och oppositionen emellan. Då vore det intressant att höra mera om regeringens beredvillighet till en dialog. Vi hade en överenskommelse för ett år sedan om att förändringar i arbetsrätten inte skulle ske utan att det hade skett ett förtroendefullt meningsutbyte och samråd mellan oppositionen och regeringen. Det har inte kommit till stånd på det sätt som var avsett. Det är ett mycket allvarligt övergrepp mot den krisöverenskommelse som har träffats. Då är det inte konstigt att vi reagerar ganska kraftigt när regeringen ensidigt, i SAF:s ledband, lägger fram förslag som innebär viktiga ingripanden i arbetsrätten.

Fredrik Reinfeldt vill tydligen driva en ungdomskampanj för flera jobb genom att ungdomar skall få ta den äldre arbetskraftens arbeten. Frågan är nu om han vill bekänna färg. Är förändringen i arbetsrätten till för att ni tror att det blir flera jobb? Eller är det så att ni ungdomar inom MUF och andra organisationer räknar med att kunna spränga er in på arbetsmarknaden på bekostnad av dem som redan är i arbete? I så fall är ni beredda att ställa till med en mycket allvarlig konfrontation.

Detta med arbetsrätten är naturligtvis en ideologisk fråga. Jag har SAF:s tidning i min hand. Det finns en ledare där om återtågets hjältar. Där talar man om den oerhörda snedbalansen på svensk arbetsmarknad, till de fackliga organisationernas fördel. Man har en bild där man ser hur fackpamparna och byråkraterna drivs på flykten. Ensam på fältet står företagaren själv. Det är väl en ganska avslöjande bild av vilken utveckling man ser framför sig på arbetslivets område.

Vi bekämpar naturligtvis en sådan utveckling till förmån för en balans mel-

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Sysselsättnings-
politik*

lan arbetstagare och företagare när det gäller inflytande och samverkan på arbetslivets område.

Anf. 65 FREDRIK REINFELDT (m) replik:

Herr talman! Georg Andersson vill ha besked om huruvida jag är beredd att gå i spetsen för en politik eller en inriktning som skulle leda till en hård konfrontation mellan generationerna. Min poäng är att vi har den redan i dag. Den är mycket effektivt riktad mot de unga. Det beror på att vi har en arbetsrätt som stänger inne och gynnar dem som finns på arbetsmarknaden och stänger ute dem som försöker komma in.

Jag tror inte att det ena behöver ge det andra. Jag tror inte att man måste ta in unga genom att slå ut gamla. Det stora övertidsuttaget har ju nämnts i debatten i dag. Jag tror att det finns en rädsla hos arbetsgivare för att våga satsa på nyanställningar. Alla som har följt småföretagarutvecklingen vet ju att det finns tillväxtfaser i ett litet företags historia där man ställs inför det svåra beslutet om man skall gå från att vara ensam till att bli flera, eller från att vara en liten grupp till att bli 20–25 personer.

Inför varje sådant beslut kommer den här typen av diskussioner och kalkyler in. Lönar det sig, och vågar vi nyanställa? Jag tror att det många gånger utfaller till nackdel för att nyanställa. Man försöker fortsätta genom att jobba övertid och satsa mer tid själv. Man vågar inte nyanställa. Jag tror att arbetsrätten är en framkomlig väg för att komma till rätta med detta.

Om jag själv fick prioritera skulle jag sätta skattetryckets betydelse ovanför arbetsrättens när det gäller att skapa arbetstillfällen i det här landet på lång sikt. Jag tror att det höga skattetrycket, som driver svenska företag ur landet och som gör att vi inte klarar den internationella konkurrensen, har en större betydelse än arbetsrätten. Man jag tror att även arbetsrätten kan påverka i ett kortare perspektiv.

Anf. 66 STEN ÖSTLUND (s):

Herr talman! Arbetsrätten har ju berörts i många anföranden här i dag. Jag skall använda mina minuter till att något belysa det målmedvetna moderatledda och SAF-ledda avrustningsarbete som pågår på arbetslivsområdet när det gäller löntagarnas rättigheter och villkor. Redan nu, innan de förslag som är aktuella har behandlats, har betydande beslut tagits. Låt mig ge en rubrikmässig redovisning.

Skadestånden vid olovliga konflikter tiodubblades per omgående av den nya regeringen efter 1991 års val.

A-kasseavgifterna fördubblades, också i stort sett per omgående.

Arbetsförmedlingslagen ändrades så att privat arbetsförmedling tilläts. Uthyrning av arbetskraft släpptes helt fri, utan lagbegränsningar. När det beslutet togs fanns en spörr kvar, nämligen fackens vetorätt. I en lagrådsremiss föreslås nu att den skall upphävas.

Företagshälsovården eroderas.

Passivitet råder från regeringen på arbetsmiljöns område.

De s.k. MBL-medlen dras helt in liksom anslagen till fackens utbildningsverksamhet, vilket omöjliggör eller försämrar fackens möjligheter till utbildning bland medlemmarna.

Möjlighet till kollektiva studiemedelsansökningar stoppas, i samma syfte. Lönegarantin sätts så lågt att vanliga löntagare inte får sina lönefordringar skyddade, då företag går i konkurs.

I utredningsväg kan nämnas förslagen i Arbetsrättskommitténs första delbetänkande. Mera är på gång, och vi känner de förslagen väl. Utredning pågår om ledighetslagstiftningen och om den s.k. lex Britannia. Det är i denna miljö som regeringens lagrådsremiss om arbetsrätten och arbetslöshetsförsäkringen skall ses, förslag som enligt regeringen skall behandlas och träda i kraft någon gång vid årsskiftet.

Det arbete som den socialdemokratiska regeringen inledde, särskilt efter Miljökommissionens förslag, demoleras nu effektivt. De sista resterna av förra höstens krisuppgörelser körs över, inte minst genom förslaget på a-kassans område.

Våra idéer om det goda arbetet och om betydelsen av de anställdas trygghet i anställningen och rätten till inflytande på det egna arbetet för engagemang och utveckling i samverkan sopas undan. Nu är det SAF:s, Industriförbundets och Företagarnas Riksorganisations program som genomförs punkt för punkt. Man kan se hur regeringen målmedvetet arbetar för att följa upp deras program.

Vi socialdemokrater måste i regeringsställning ta hänsyn till såväl löntagarnas berättigade intressen som företagandets villkor. Den borgerliga majoritet som vi nu har i riksdag och regering gynnar ensidigt – eller tror sig gynna – arbetsgivarintressena. Det är en konfrontationspolitik som vi aldrig tidigare upplevt i vårt land och som hämtat sina förebilder i Thatchers England.

I detta arbete utsätts de fackliga organisationerna systematiskt för rena förtalskampanjer. Det gäller att misskreditera dem, inte minst inom deras egen medlemskrets och inför den allmänna opinionen. Det gäller organisationer som historiskt mer än de flesta andra har visat ett samhällsansvar i vårt land. De har gjort det ända in i nutiden och kommer att göra det även i framtiden. Det kan belysas inte minst med Rehnbergavtalet och de ansvarsfulla avtal som därefter har tecknats på svensk arbetsmarknad.

Dessa kampanjer förs från denna talarstol, och vi har hört återklagen från dem i dag. De bedrivs med borgerliga medel och med SAF-tidningen och ungdomsraderna i spetsen.

Herr talman! Vad det handlar om är att ta ifrån människorna tron på att de gemensamt och solidariskt kan åstadkomma något i arbetsliv och i samhälle. Endast så kan nyliberalismen segra. Ändå är det tydligen viktigt att börja med de unga, särskilt med tanke på att det är de som först och hårdast drabbas av den politik som nu förs, inte minst på arbetslivets område.

Fredrik Reinfeldt och MUF deltar som nyliberalismens avantgardister i detta raseringsarbete bland de unga. Det är alldeles uppenbart att det budskap som man där sprider är att om man lyckas genomföra förändringar i arbetsrätten, skulle det gynna de unga. Jag förmodar att man då inte ens talar om att detta kommer att gå ut över de äldre som har anställning i företagen. Det är ett budskap som skapar misstro.

De förslag på arbetsmarknadsutskottets område som nu förbereds och som skall framläggas i enskilda propositioner i höst avseende arbetsrätten

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Sysselsättnings-
politik*

och a-kassan är rena utmaningar mot löntagarna. Vi kommer att i allt väsentligt avvisa förslagen och lägga fram alternativa förslag när det gäller a-kassan och dess finansiering. Herr talman! Det finns andra lösningar, Vi socialdemokrater skall redovisa dessa och stå för dem.

Anf. 67 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Jag skall hålla mig till mera regionala frågor, eftersom Elver Jonsson tidigare här i dag har belyst sysselsättningsfrågorna.

Under en följd av år har Folkpartiet liberalerna krävt att regionalpolitiken i högre grad måste rikta sig mot mindre företag. I dag erkänner alla partier att det är i de små företagen som de nya jobben finns att få.

En viss anda som stimulerar egna initiativ och eget företagande är ofta förhärskande på de orter där småföretagen har särskild grogrund. En sådan anda kan inte kommenderas fram på central nivå, utan den måste växa fram underifrån.

Statens uppgift blir då att underlätta framväxten av nya företag och stimulera kreativa miljöer. För att detta skall vara möjligt krävs ett väl utbyggt utbildningsväsende och stora satsningar på infrastruktur.

Herr talman! I dag brottas vi med efterkrigstidens största arbetslöshet. Den fördelar sig över hela vårt land, och det krävs ett långsiktigt och tålmodigt arbete för att komma till rätta med såväl lågkonjunkturen som arbetslösheten.

I dag görs mycket stora ansträngningar för att komma till rätta med statens ekonomi, pressa ner budgetunderskottet, sänka räntorna och stimulera investeringarna i främst småföretagen.

Mycket görs för att förbättra infrastrukturen. Det repareras och byggs nytt på stora delar av vårt vägnät. Snabbtågslinjerna byggs ut och järnvägsnätet upprustas för att möta inte bara dagens utan också morgondagens behov.

Regeringen satsar stora belopp på att bygga ut högskolorna och öka forskningen. Förutsättningar skapas för att även de små och medelstora högskolorna skall fungera som en motor i den regionala utvecklingen.

Vad behöver företagen för att våga satsa på framtiden, för att våga investera, expandera och ge människor arbete? Jo, de behöver en framtidsstro, en tro på att politikerna skall skapa de förutsättningar som behövs för nya investeringar och utveckling av näringslivet.

Herr talman! Sverige lider i dag av den spekulationsekonomi som härjade under 80-talet. Bankkrisen har medfört att det inte längre är möjligt för den lille företagaren att låna till lönsamma projekt. Bankerna gör allt de kan för att återhämta sig, samtidigt som de blivit så försiktiga att de inte längre tror på småföretagens förmåga att utvecklas.

Regeringens politik ger låga räntor, vilket gör det möjligt att klara de investeringar som behövs för att möta de förbättrade konjunkturen som är på väg. För att råda bot på svårigheterna att låna riskvilligt kapital rustas utvecklingsfonderna upp. De får en stramare organisation, som förhoppningsvis också skall få mer kvalificerade styrelser.

Är det då inga problem ute i regionerna? Självklart har inte glesbygden och regionalpolitiskt utsatta områden klarat sig undan lågkonjunkturen.

Lågkonjunkturen och kapitalbristen slår hårdast mot företagen i glesbygden.

Visst behövs fortsatta satsningar på upprustning av våra vägar, inte minst på inlandsvägarna, för att få fram skogsråvara, som Georg Andersson var inne på, och för att långpendlare skall ha drägliga vägar till och från sitt arbete.

Visst behöver utbildningen och forskningen ytterligare förstärkas ute i regionerna. Skall även de små och medelstora företagen klara den internationella konkurrensen krävs kompetenshöjningar i småföretagen. Där kan högskolorna vara en motor i utvecklingen.

Men företagarna frågar också efter om regering och riksdag kan klara ekonomin, så att den låga räntan blir långsiktigt bestående och så att de vägar investera.

Herr talman! Här handlar det om de politiska partiernas trovärdighet. Vart leder den socialdemokratiska överbudspolitiken? Jo, mot en orolig penningmarknad, som driver upp räntan i stället för att sänka den.

Vilken trovärdighet skapar Socialdemokraterna? Den ena veckan talar Ingvar Carlsson och Göran Persson om att förändringar i arbetsrätten skall göras som förbättrar förutsättningarna för de små företagen. Strax därefter tar de tillbaka förslaget; åtgärder i arbetsrätten skall göras, men inte nu och inte som regeringen föreslår. Vilken trovärdighet ger detta, herr talman?

Vilken trovärdighet ger Socialdemokraternas överbudspolitik när det gäller infrastruktursatsningarna? Under Socialdemokraternas regeringsinnehav var infrastruktursatsningar inget prioriterat område. Varför då denna överbudspolitik i dag?

Herr talman! Gemensamma tag behövs för att vi skall kunna föra en ansvarsfull ekonomisk politik som gör att näringsliv och företagare återfår framtidstron. När det finns en gemensam uppfattning bland partierna om att arbetslösheten endast kan minskas genom en utvecklad småföretagsamhet och förbättrade villkor för dessa, varför visar inte oppositionen också i praktisk handling att de är beredda att undanröja de hinder som finns i dag?

LAS måste ändras för att småföretagen skall våga anställa. Räntan måste hållas låg för att investeringar i nya verksamheter skall komma till. Den nya småföretagsbeskattningen måste fullföljas för att flera människor skall våga satsa på egenföretagande. Alla dessa frågor är viktiga för hela landet och inte minst för de människor som bor och verkar i våra glesbygder.

Herr talman! Jag vill avsluta med en fråga till framför allt Georg Andersson. Hur är det när ni säger att arbetsmarknads- och regionalpolitiken är misslyckad – har ni ingen del i misslyckandet? Är det bara en konfrontation ni är ute efter?

Georg Andersson! Vad betyder detta med att ta till vara skogens resurser? Hur skall man ta till vara dem? Jag skulle gärna vilja ha ett konkret svar på det.

Georg Andersson frågade hur Folkpartiet kan medverka till denna politik. Vi försöker undanröja den spekulationspolitik som ni hade del i på 80-talet. Vi försöker lindra oron hos småföretagarna och rätta till bristerna i infrastrukturerna; det som var brister redan under 80-talet. Det är ett stort jobb, Georg Andersson, för att kunna skapa sysselsättning och nyföretagande.

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Sysselsättnings-
politik*

Anf. 68 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Det kom en rad frågor här. Jag fick nästan intrycket av att Sigge Godin ville att vi skulle tycka synd om regeringen, som har så hemskt mycket att göra efter den socialdemokratiska regeringstiden. Han undrar om vi inte har någon del i problemet. Om man får tro den borgerliga förkunnelsen, så beror allting enbart på våra misslyckanden under 80-talet.

Den avregleringsvåg som nu går över landet i olika hänseenden – infrastrukturer, som Vattenfall, osv. – är ett stort hot mot regionalpolitiken, och det är den borgerliga regeringen som nu har iscensatt dessa insatser. Den avregleringsvågen tar vi inget ansvar för. Den får ni borgerliga regionalpolitiker försöka hejda om ni inser faran.

Spekulationspolitiken var naturligtvis ett stort problem. Men den ena efter den andra av de borgerliga talarna här bröstar sig och säger att den var ett socialdemokratiskt missgrepp. Jag rekommenderar er att läsa Björn Elmbrandts bok. Den och många andra dokument kan visa vilken del i utvecklingen de borgerliga hade. Ni kritiserade oss för att vi inte gick snabbare fram med valutaavreglering och annat, som ju skapade problemen. När vi försökte stoppa överhettningen i februari 1990 fällde ni den socialdemokratiska regeringen.

Nu solar sig Sigge Godin och andra i de insatser som görs för att rusta upp vägar och järnvägar. Men de är ju helt och hållet en frukt av de insatser som vi påbörjade under den socialdemokratiska tiden. Ni har egentligen inte tillfört något nytt alls.

I stället var det vi som i krisuppgörelsen i fjol höst pressade fram en överenskommelse om extra satsningar på dessa områden. Det är väl snart det enda som finns kvar av den uppgörelsen.

Anf. 69 SIGGE GODIN (fp) replik:

Herr talman! Om jag hade haft tid i mitt anförande skulle jag ha sagt att hela den här debatten naturligtvis handlar om människorna och deras villkor, om hur de skall kunna få ett fast arbete och framtidstro. Det är väl egentligen det enda Georg Andersson och jag kan vara överens om.

Se på den överbudspolitik ni sysslade med i fråga om infrastrukturen! Det är klart att det finns mycket som skall göras, men allt detta skall betalas, Georg Andersson. Det skall betalas av ett samhälle som lider av den 80-talspekulation som ni i alla fall hade huvudansvaret för att rätta till. Ni hade ju regeringsmakten.

Låt oss hålla oss till regionalpolitiken. Ingela Thalén brukar säga att hon vill ha en rättvis regionalpolitik. Hon har skrivit en del artiklar, som Georg Andersson och flera personer i andra delar av landet har opponerat sig emot.

Min fråga till Georg Anderson blir: Vad är det socialdemokratin vill egentligen? Hur skall regionalpolitiken se ut? Är det Ingela Thaléns regionalpolitik ni skall ha? Eller är det Georg Anderssons, eller skogslänens? Det vore bra om ni kunde tala om hur det skall vara, så att vi vet vad vi skall fundera över och debattera med er om.

Det är ju ekonomin som styr hela vårt samhälle, Georg Andersson, och den måste rättas till. Men ni talar hela tiden om att det behöver göras vissa

saker, men inte nu och inte som den här regeringen säger, utan på något annat sätt som skall konkretiseras någon annan gång.

Det är ungefär som Georg Anderssons syn på skogen; att den är så viktig. Berätta för oss hur vi skall kunna använda skogen, hur vi skall få fram den när vägarna är undermåliga efter årtionden av socialdemokratiskt styre! Det är detta vi behöver klara ut, förutom frågan om hur ni har hanterat de små skogsbrukarna under årens lopp. Det är också något som måste rättas till.

Man funderar vidare på hur ni socialdemokrater skall klara ekonomin. Ni måste vara med och betala. Ni måste vara med och spara. Och det är ju de sociala avgifterna vi skall spara på. Ni har, precis som Georg Andersson i sitt anförande, hela tiden beskrivit saker och ting kort, rakt och enkelt. Men hur och när sakerna skall ske, det säger ni inte.

Om arbetskadeförsäkringen sade ni: Visst måste man göra något åt den, men inte nu utan senare; detta trots att den fonden hade miljarder i underskott. Så är det på område efter område. Det finns alltså problem. Ni måste konkret tala om hur det här skall redas ut, så att vi får en stabil ekonomi. Det är det Sverige behöver.

Anf. 70 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Detta är en mycket märklig situation. En företrädare för regeringspartierna står upp och vädjar till mig att jag skall tala om hur vi skall reda ut de ekonomiska problemen, hur vi skall få fart på sysselsättningen och klara regionalpolitiken. Regeringen har ju ett ansvar! Regeringen har ställt till det – ganska ordentligt.

Ni får försöka reda upp det här eller också avgå. Vi är naturligtvis beredda att ta över vilken dag som helst, till skillnad från er när vi avgick 1990. Då sprang ni i de borgerliga partierna och gömde er på var sitt håll.

Vad jag konkret vill peka på när det gäller skogen är att vi måste utveckla metoder för att tillvarata skogsråvaran för energiförsörjningen, framför allt klenvirket. Det finns intressanta idéer, inte minst i mitt hemlän, och det gäller att vi får en nationell satsning på detta.

Regeringen måste se till det – ni har ju fortfarande makten, tyvärr. Ni måste göra en insats och se till att vi samlar resurser för att utveckla metoderna att utnyttja skogsråvaran på ett alternativt sätt i energiproduktionen.

Arbetslösheten är ju det övergripande problemet. Det kostar miljardbelopp; 3–4 miljarder per månad i kontantstöd. En stor del av de pengarna måste användas till aktiva insatser. Vi har gång på gång krävt sådana, ganska konkreta åtgärder. Det är bara att gå till dokumenten och se efter.

När det gäller infrastrukturen anklagas vi å ena sidan för att ha lagt överbud och för att vilja satsa för mycket, å andra sidan för försummelsen att inte ha gjort tillräckligt. Jag upprepar: Det som den borgerliga regeringen nu gör och skryter med är huvudsakligen ett förverkligande av de beslut som den socialdemokratiska regeringen fattade redan på sin tid.

Jag hävdar slutligen att de två stora hoten mot regionalpolitiken är den avregleringsvåg som nu går över landet, i kraft av regeringens dogmatiska och ideologiska politik, och den skenande arbetslösheten.

För övrigt får vi väl i den referensgrupp som vi är kallade att ingå i disku-

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Sysselsättnings-
politik*

tera och försöka komma fram till om det finns några nya idéer att tillföra i det långsiktiga regionalpolitiska arbetet.

Anf. 71 SIGGE GODIN (fp) replik:

Herr talman! Georg Andersson uttrycker sig som om han inte förstår vad det handlar om, trots att han t.o.m. har varit statsråd. Det stora oppositionspartiet Socialdemokraterna säger sig vilja ta över regeringsmakten – helst i dag, men med den verkliga ambitionen att göra det efter nästa val – och det spelar naturligtvis en roll hur ni betar er i den politiska debatten och om ni är beredda att ta ansvar.

Låt oss ta oron i småföretagen som exempel. De behöver anställa människor och utveckla, men ni säger nej till förändringar av LAS. Carlsson och Persson säger att de visst skall fixa det här när de är hos småföretagarna. Men när de sedan träffar LO och facket får de inte uträtta detta, därför att det skall inte göras några förändringar. Vilken situation skapar det?

Vidare skapar ni överbudspolitik när ni inte talar om hur ni skall betala sådant som infrastruktur – pengarna skall bara lånas och betalas tillbaka av kommande generationer. Det påverkar naturligtvis räntan i vårt land. Det är också avgörande för om det kommer att göras några insatser i företagen och kan skapas nya jobb.

Jag blir litet överraskad över det Georg Andersson säger om skogen. Vi kan ha samma uppfattning om att skogen måste tas till vara som en värdefull resurs, men det är nypåkommet att ta upp den frågan nu utan att ha klart för sig hur det hela skall gå till.

Det är klart att avregleringen av infrastrukturen, Posten, SJ och flera av de statliga verksamheterna, är ett bekymmer och att vi måste hantera det. Jag kanske i den beredning som vi båda sitter i kan få inbjuda Georg Andersson till en diskussion om att vi verkligen skall bry oss om att försöka hitta en bra lösning. Det är värdefullt att regionerna har samma service som tätorterna och att vi kan komma överens om det. Vi skall inte skapa nya blockeringar, som ytterligare försvårar för företagen ute i regionerna att våga satsa och tro på framtiden.

Det handlar mycket om vad vi säger i den här lokalen. Jag kan erkänna att det i och för sig handlar mycket om vilka förslag som den sittande regeringen lägger fram, men det handlar också om vad vi säger och gör här och om vad det stora oppositionspartiet säger.

Det kan vara intressant att höra vad de 27 talare som kommer upp efter mig har att säga. Vilka visioner har ni om framtiden? På vilket sätt tycker ni att vi skall betala det vi kostar på oss i samhället, så att vi kan få en låg ränta och de nya jobben, som vi alla är helt överens om att vi måste skapa, framför allt för de människor som lider av att inte ha ett fast och riktigt arbete?

Anf. 72 MARIANNE ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag skall först kommentera Sten Östlunds anförande. Han sade att fackliga organisationer utsätts för förtalskampanjer. Ja, det förekommer en del sådana, men de riktas minst lika mycket mot företagarna och mot regeringens politik, och de innehåller samma överdrifter. Det är olyckligt.

Ett bra arbetsliv och en framgångsrik arbetsmarknad bygger på samarbete och samförstånd mellan arbetsgivare och arbetstagare, och ingen vill någonting annat.

Herr talman! Vi har en resurs av flera hundra tusen människor som inget hellre vill än att arbeta. Det är människor med vilja, kreativitet, kunskaper och förmåga. Det är en stor del av de goda krafter som finns i Sverige. Jag vill alltså vända på begreppen, och inte bara se de arbetslösa som problem utan som resurser. Den som hela tiden blir betraktad som ett problem blir mycket lätt nedtryckt i skorna, tappar självförtroende och tror att han inte duger något till. Det är mycket farligt. Människor är resurser.

Detta innebär inte att jag vill negligera alla de problem som arbetslösheten för med sig – tvärtom. De är djupt allvarliga, ekonomiskt och mänskligt. Många människor har det mycket svårt i dag. Men trots det har jag i höst träffat så många – både ungdomar och äldre – som drivs av en fantastisk kraft att uträtta något. Många projekt växer fram ute i landet. Det finns mängder av idéer.

Jag vill ta ett exempel från min kommun Vårgårda, och det är Föreningen Våga. Det är en ideell förening som bildades av föräldrar för att motverka droger. Nu har den utvecklats till en omfattande verksamhet för arbetslösa, både ungdomar och äldre med stor erfarenhet. Syftet är att utveckla affärsverksamhet, service och turism i kommunen och successivt knoppa av företag. Några är på gång redan nu. Det gäller sådant som har försvunnit från kommunen eller som finns i mycket begränsad omfattning, t.ex. skomakeri, cykelreparatörer och nya butiker. Projektledaren uttrycker det så här: Vi skall bygga entreprenörer. Ge dem stöd, hjälp och utbildning så att de har förutsättningar att klara en verksamhet på egen hand.

Från att ha varit tveksamma ur konkurrenssynpunkt är nu både företagarna och köpmännen i kommunen positivt inställda och ser projektet som ett lyft för hela samhället. Projektet har fått stöd av kommunen, länsarbetsnämnden, landstinget m.fl., men i mycket begränsad omfattning. Det här är ganska otraditionellt och ställer arbetsförmedling och länsarbetsnämnd inför en utmaning; hur skall man hantera det här inför övergången till företagsamhet?

Som jag ser det, är det omöjligt för oss i regering och riksdag att skapa regler som passar för alla situationer, utan det gäller för dem som arbetar direkt med dessa frågor att ha sådana kunskaper och sådan personkännedom att de kan tolka och använda regelverket så att de hjälper människor in i arbete. Det gäller att ha kompetensen att bedöma vad som är hållbart för framtiden.

Herr talman! När det nu finns ett antal ljuspunkter i form av ökad export, fler nya jobb, lägre räntor, högre produktivitet, bättre konkurrenskraft, minskade konkurser och varsel samt en kraftigt ökad optimism bland hushållen, är det oerhört angeläget att ta till vara och använda det positiva som finns, i stället för att svartmåla, som socialdemokraterna gör.

Om företag och privatpersoner tror på framtiden, vågar de investera, vågar de anställa i stället för att köra på övertid. Hushållen vågar kanske byta bil eller göra andra typer av investeringar. Det är det som leder till efterfrå-

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Sysselsättnings-
politik*

gan och därmed till jobb. Framtidstron är en av de viktigaste faktorerna för att bryta den negativa spiralen och vända den till något positivt.

I det läget är det viktigaste av allt att föra en politik som stabiliserar kronan och sänker räntan. Det är ingen lösning att föreslå någonting som skulle öka budgetunderskottet ytterligare. Det leder bara till räntehöjningar, slår ut fler företag och ökar arbetslösheten. Alla – opposition såväl som regering – har ett stort ansvar för de signaler som ges.

Det gäller att föra en arbetsmarknadspolitik som underlättar för dem som är utanför arbetslivet att komma in. Det är detta som förändringarna i arbetsrätten syftar till. Det har störst betydelse för de små företagen, och det är där som möjligheterna till nya jobb är störst. Det är också detta som den massiva satsningen på utbildning för att höja den allmänna kompetensen syftar till. Aldrig tidigare har så mycket satsats på åtgärder som nu. Beskyllningen att inget görs för att upprätthålla arbetslinjen är mycket orättvis.

Var finns då framtidens jobb? Jag är övertygad om att de största möjligheterna finns inom miljösektorn, när det gäller miljöteknik och energi. Denna är enligt de flesta bedömare världens största tillväxtmarknad. Sverige har goda möjligheter att bli ledande inom detta område. Vi har tradition, kunskap och innovationsförmåga. Det gäller att ta vara på det. Genom den radikala omläggning av miljötänkandet som inleddes i kretsloppspropositionen har en process startats i den riktningen. Mängder av företag ser miljötekniken som framtidens möjlighet. Här finns det tusentals nya jobb.

Vi i Centern har under en lång tid förespråkade ekonomiska styrmedel för att åstadkomma en bättre miljö – det ger även fler jobb. En del är genomförda, och vi arbetar med att komma längre på det här området.

Anf. 73 ULF BJÖRKLUND (kds):

Herr talman! Har det undgått någon att höra ropen från initiativrika bybor på landsbygden och i det svenska inlandet?

Man ropar: Nu är tiden inne för den lilla skalan! Vi har fått nog av den stora skalans procedurer! Vi vill själva ta befäl över närområdets möjligheter och ta eget ansvar!

Om Sveriges landsbygd skall leva och utvecklas måste alla som bor där ha tillgång till nödvändig vardagsservice. Men post- och bankkontor slår igen. Skolor läggs ned, och lanthandeln försvinner. För att denna utveckling skall kunna påverkas krävs motkrafter. Byalag, utvecklingsgrupper och engagerade ordsbor är sådana motkrafter.

Stat och kommun har ändå ett gemensamt ansvar för att garantera den grundläggande samhällsservicen på landsbygden. Samordning mellan olika aktörer kommer att vara en förutsättning för en väl fungerande service.

Verkligheten är ju den att en mängd lokala grupper med stora ideella insatser arbetar för en positiv utveckling av sin bygds framtid.

Folkrorelserådet Hela Sverige skall leva, med ca 2 100 lokala grupper, är en fantastisk resurs som på ett mycket medvetet sätt är pådrivare i det lokala utvecklingsarbetet. På flera sätt lever landsbygdskampanjen vidare, bl.a. genom projekten "Landsbygd-Framtidsbygd" och "90-talets byapolitik".

Arbetsmarknadsdepartementet går nu via Glesbygdsmyndigheten ut till de lokala utvecklingsgrupperna och begär svar och synpunkter på ett antal

frågor inför utformningen av den kommande regionalpolitiken. Vi kristdemokrater hoppas på ett trendbrott i landsbygdspolitiken då den lokala kraften och "underifrånperspektivet" på ett tydligare sätt ges en chans.

För vår del handlar det om att subsidiaritetsprincipen också skall förverkligas på den kommunala nivån. Det innebär t.ex. att även ekonomiska resurser kan läggas ut på lägsta möjliga effektiva nivå och att man på denna lägsta nivå också får aktiv hjälp och stöd av dem på den högre nivån för att klara av sina viktiga arbetsuppgifter.

Ett landsbygdspolitiskt program med inriktning mot 2000-talet bör snarast presenteras, kanske i samband med den regionalpolitiska propositionen.

Låt kommunerna själva hantera det regionalpolitiska stödet utan länsstyrelsernas förmynderi!

Låt byagrupper och utvecklingsgrupper ute i kommunerna få egna ekonomiska resurser till stöd för att utveckla sina idéer.

Principen att ingen bygd, by eller idé är för obetydlig för att satsas på kan vara en handlingslinje. Det handlar om att se människan och ge henne en chans.

Herr talman! De förändringar som har genomförts i bostadsfinansieringen har gjort det svårt att bygga lägenheter i glesbygden. Bostadslåneinstituten har infört betydligt hårdare krav på självfinansiering. Kommunerna kräver en hårdare kreditvärdering än tidigare för att teckna borgen. I många kommuner har man dessutom beslutat att inte alls teckna borgen för nyproduktion. Allt detta kan få förödande konsekvenser när det gäller målet att uppnå en levande landsbygd.

Förutsättningen för att hela Sverige skall leva är att det förs en aktiv regionalpolitik med ökade satsningar på utbildning och forskning. Det skapar i sin tur förutsättningar för nya investeringar och en utveckling som hjälper till att bryta den industriella nedgången.

I Dalaregionen finns en betydande del av landets industrikapacitet. Men andelen högskoleutbildade av arbetskraften är låg, jämfört med hur det är i riket i övrigt. Regionens egen kapacitet för högre utbildning och forskning måste därför stärkas.

Man gör ansträngningar för att höja kompetens och konkurrensförmåga. Frågan om ett kretsloppscentrum är aktuell. En möjlig lokalisering är Falun-/Borlänge-området. Förutsättningar för att bilda ett kretsloppscentrum finns, mot bakgrund av att NUTEK har aktualiserat frågan och att riksdagen tidigare har beslutat att tillföra forskningen medel ur löntagarfonderna.

I glesbygden har kombinationssysselsättningar stor betydelse för möjligheten att leva och bo. Riktade åtgärder måste vidtas för att skapa förutsättningar även för kvinnor och ungdomar att få arbete. Den småskaliga bygdeturismen som kombinationssysselsättning har visat sig spela en allt större roll i denna strävan.

Herr talman! Att Nordens största skidområde i dag finns i Dalarna råder det inte längre något tvivel om. Dalarna svarar för hälften av den totala liftomsättningen i hela landet. I synnerhet Sälenområdet får allt större marknadsandelar, både vad gäller omsättning och antalet turister som besöker den svenska fjällvärlden.

Det finns således all anledning att satsa särskilda pengar på upprustning

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Sysselsättnings-
politik*

av Västerdalsbanan och utbyggnad av banan fram till Sälen. Då kan man inte bara med järnväg nå Nordens största sportstuge- och friluftsområde utan även avlasta vägarna de alltmer tunga, långa och smutsiga timmertransporterna. Dessutom skulle en sådan insats bidra till arbetstillfällen i ett av de mest arbetslöshetsdrabbade områdena i landet.

Anf. 74 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill instämma med Ulf Björklund när det gäller landsbygdkampanjen. Den är viktig. I landsbygden finns kraft och idéer som det är viktigt att vi tar vara på.

Jag vill ställa en fråga till Ulf Björklund. Han nämnde Posten, problemet med att postkontor stängs och den negativa utveckling som vi har sett och ser. Posten avregleras ju nu, och en bolagisering planeras. Det här är själva drivkraften i den strukturförändring som tar sig uttryck i att små postkontor kommer att läggas ned. Ulf Björklund har ju nära kontakter med kommunikationsministern. Är Ulf Björklund beredd att verka för att man stannar upp här och tänker igenom detta en gång till innan man går vidare på den här vägen?

Jag kan nämna att jag deltog i Västerbottens byråds kongress för tre veckor sedan. Där var drygt 200 byarepresentanter samlade. Det här var en av de stora frågor som togs upp. Man antog också ett uttalande som ställdes till riksdagens ledamöter. Där vädjade man om att avregleringen och bolagiseringen inom Postens område skulle stoppas.

Anf. 75 ULF BJÖRKLUND (kds) replik:

Herr talman! Jag är i och för sig ingen varm anhängare av bolagiseringsfrågorna. Däremot är jag fullt medveten om att Postverket ändå skall uppfylla de regionalpolitiska målen.

Det är mycket viktigt att den lokala kraften är aktiv och jobbar med möjligheter till samverkan. Det sade jag också i mitt anförande. Det går att hitta möjligheter till samverkan med olika samhällsfunktioner. Det kommer att bli en förändring för människor, som kan kännas litet arbetsam. Men förändringar är alltid arbetssamma. Det handlar bara om att hitta alla de möjligheter till samverkan som verkligen finns. Detta måste byagrupperna inse och jobba med.

Självfallet kan Postverket inte helt lämna byar och samhällen åt sitt öde, utan tillsammans med lokala företrädare försöker man hitta gemensamma lösningar när det gäller denna viktiga fråga.

Anf. 76 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Det här runda resonemanget får man höra gång på gång. Jag hade nyss en dialog med Sigge Godin. Han erkände att detta är ett bekymmer. Ulf Björklund säger att han inte är någon anhängare av den här utvecklingen. Men det är ju politikerna i det här rummet som bestämmer om det skall vara en sådan utveckling eller inte. Vi kan inte säga: Det måste nog vara så här. Vi får försöka reparera skadorna efteråt. De små byagrupperna kämpar mot övermakten. Om man släpper marknaden loss och det bara är de kommersiella krafterna som skall bestämma väger små byagrupper lätt.

Anf. 77 ULF BJÖRKLUND (kds) replik:

Herr talman! När det gäller postservicen har det många gånger funnits motstånd ute i byarna mot att ett postkontor skall läggas ner och att man skall övergå till lantbrevbäring. När man väl har provat det under en period har man insett att det är ett system som fungerar mycket bra och att man mycket väl kan ha kvar det. Det finns således modeller och möjligheter som inte ges en chans när allt är dikterat uppifrån och en enda modell skall presenteras över hela landet. Det finns varianter, och det är de som man hjälper till att tipsa om ute i byarna. Jag menar att de olika samhällsorganen måste vara med och se till att man löser det här tillsammans. Möjligheter finns.

Anf. 78 LARS ULANDER (s):

Herr talman! Trots att Fredrik Reinfeldt hade synpunkter på antalet socialdemokrater skall jag ändå ta mig för att fullfölja de sex minuter som jag har begärt att få tala.

Herr talman! Många företag går bättre men arbetslösheten ökar. Det är Länsarbetsnämndens sammanfattning över arbetsmarknaden i Stockholms län. Vid senaste månadskiftet var närmare 72 000 personer öppet arbetslösa.

Som vanligt är det värst för dem som alltid har det svårt på arbetsmarknaden. Det kan gälla ungdomar som skall debutera eller äldre med svag förankring. I denna lågkonjunktur ser vi därutöver helt nya grupper i arbetslöshetskön. Många tjänstemän, ofta med hög utbildning eller med erfarenhet från framskjutna positioner i företag och förvaltningar, blir också utan arbete. Svagheten i ekonomin slår över alla samhällsskikt.

30 000 ungdomar är arbetslösa eller deltar i någon arbetsmarknadsinsats. Det betyder att var femte ungdom eller nästan två årskullar står utanför den ordinarie arbetsmarknaden.

Särskilt svårt i vårt län har lågutbildade ungdomar med invandrarbakgrund. Många riskerar att hamna utanför arbetsmarknaden för alltid. Riskerna för social utslagning är betydande. Samhället tar på sig ett mycket stort ansvar för dessa ungdomar men också för att vi inte skall få ett otryggt samhälle. Det finns inget som tyder på att situationen för ungdomarna förändras snabbt. Vi får räkna med många arbetslösa ungdomar på gator och torg även nästa sommar. Hur har regeringen tänkt möta detta jätteproblem – fler poliser eller?

Herr talman! Nästan var femte stockholmare är utländsk medborgare eller av utländsk härkomst. I resten av Sverige är andelen hälften så stor. Många av invandrarna har det särskilt besvärligt på arbetsmarknaden, och de officiella arbetslöshetssiffrorna är underskattade. Många lyckas aldrig ta sig in på arbetsmarknaden och har därför gett upp hoppet.

En starkt bidragande orsak till svårigheterna är de bristande kunskaperna i svenska och i svensk samhällskunskap. Om vi inte genomför massiva utbildningsinsatser för de här människorna kommer de aldrig in på arbetsmarknaden och i svensk gemenskap utan löper stor risk att hamna i sociala svårigheter utan möjlighet till jobb och försörjning. Redan i dag är var fjärde långtidsarbetslös i länet utländsk medborgare.

En annan utsatt grupp utgörs av kvinnorna. Den offentliga sektorn, sta-

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Sysselsättnings-
politik*

ten, kommunerna och landstinget känner alla av hårda besparingskrav. En allt större del av varslen kommer från dessa sektorer. Kvinnornas situation kommer därmed att försvagas kraftigt framöver. Neddragningen av den offentliga sektorn är förödande för den kvinnliga arbetskraften. Kvinnorna är särskilt drabbade också när det gäller deltidsarbetslöshet. Två av tre deltidsarbetslösa är kvinnor.

De handikappades möjligheter att göra sig gällande på arbetsmarknaden är alltid mer begränsade än andras möjligheter. I dagens läge märks detta särskilt. Inte ens med lönebidrag är det möjligt att åstadkomma något meningsfullt för de handikappade. Konkurrensen om jobben blir allt hårdare nu när det blir allt vanligare att man jobbar gratis. Förutom ungdomspraktik och ALU har det i Stockholm bildats en grupp gratisjobbare, Bussiga Brigaden, som med statens goda minne bjuder ut arbetskraft och t.o.m. jobbar gratis. Det är inte att undra på att det även med höga lönebidrag är svårt att finna lämpliga jobb till handikappade.

Ett problem som ger framtida mycket stora skador är långtidsarbetslösheten. Var tredje arbetslös är långtidsarbetslös och löper stor risk att slås ut från arbetsmarknaden helt och hållet. Många arbetsförmedlare vittnar redan om hur svårt det är att motivera långtidsarbetslösa till någon aktivitet över huvud taget. Bevisen på att utslagningsprocessen har börjat finns redan nu. Allt tal om arbetslinjen blir bara floskler när var tionde stockholmare i arbetsför ålder är arbetslös eller i AMS-åtgärder och när var tredje arbetslös redan är långtidsarbetslös. När konjunkturen vänder uppåt igen och behovet av arbetskraft ökar kommer vi att stå där med tiotusentals personer, bara i vårt län, som är så nedgångna att de inte orkar med och inte är motiverade att komma in på arbetsmarknaden igen. Socialbidragsberoendet ökar, och kommunernas ekonomiska bördor blir allt tyngre. Mänskligt, socialt och ekonomiskt har vi förflyttat oss till välfärdsstatens bakgård.

Herr talman! Från tredje kvartalet 1990 och fram till andra kvartalet i år har vi förlorat 90 000 jobb netto i Stockholms län. Det försvinner således 10 000 jobb varje kvartal. Över 13 000 vanliga människor har förlorat sina jobb i Stockholms län sedan vi avslutade vårsessionen.

Det är inte bara jobben som försvinner. Även arbetskraften minskar. De som kan studera gör det medan andra som har så låg tro på att de skall kunna få ett jobb helt avstår från att ens söka. Det är ytterligare ett tecken på att utslagningen från arbetsmarknaden tilltar. Med några få undantag är efterfrågan på arbetskraft fortsatt svag.

Herr talman! Följande förslag bör man kunna ta med sig:

Avlasta arbetsförmedlingarna genom massiva utbildningsinsatser i det regeljära utbildningsväsendet för långtidsarbetslösa med svaga baskunskaper.

Växla övertid mot nyanställningar. Ge AMS i uppdrag att genomföra en särskild kampanj med bl.a. intensifierade företagskontakter för att åstadkomma anställningar i stället för övertid. Ge AMS möjlighet att anställa arbetslösa för detta ändamål.

Bromsa neddragningen i den offentliga sektorn. Med den otrygghet som skapas i dagens situation hämmas i stället all kreativitet och initiativkraft.

Herr talman! I FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna slås individens rätt till arbete fast. Eftersom Sverige har antagit deklarationen utgår säkert många ifrån att det borde vara en utgångspunkt för regeringen att försöka leva upp till deklarationens anda och mening, men jag vill påstå att regeringen i stället gör tvärtom. För regeringen är det viktigaste målet tydligen att hålla nere inflationen. Det gör man på bekostnad av de arbetslösas situation.

Arbetslösheten är vårt största och snabbast växande samhällsproblem just nu. Ingen går i dag säker för nedläggningar, konkurser och nedskärningar. Alla kan vi drabbas av varsel och uppsägningar. Detta gäller oavsett var vi bor, om vi är män eller kvinnor, arbetare eller tjänstemän.

Detta är något helt nytt för vårt land. Under tidigare lågkonjunkturer har främst glesbygd och orter med ensidigt näringsliv fått vidkännas en omfattande arbetslöshet. Människor utan arbete i Västerbotten, Jämtland och andra utsatta delar av landet tvingades flytta söderut, ofta till Stockholmsområdet, för att få jobb. Stockholmsregionen har med sin differentierade arbetsmarknad tidigare klarat av att hålla sysselsättningen på en ganska hög nivå.

I dag är situationen helt annorlunda. Andelen arbetslösa i Stockholms län närmar sig för första gången någonsin riksgenomsnittet.

Antalet män och kvinnor som i början av september gick utan arbete var över 95 000. Även om dagens siffror tillfälligt visar på en viss förbättring pekar prognoserna för 1994 på en fortsatt kraftig ökning. Nästa år förväntas 130 000 till 140 000 människor i Stockholmsregionen vara utan jobb.

Vi socialdemokrater säger ifrån: Det här får inte hända, inte minst därför att arbetslösheten i sig leder till svåra konsekvenser, främst för den drabbade individen men också för samhället i övrigt.

Att arbetslösheten drabbar alla grupper vet vi i dag, men beträffande den framtida arbetsmarknaden för kvinnor kan man ju undra om det rent av finns en strategi i den förda politiken. Nedskärningar i den offentliga sektorn i kombination med införandet av vårdnadsbidrag och höjda avgifter i barnomsorgen måste, som jag ser det, syfta till att tvinga tillbaka stora delar av den kvinnliga befolkningen, särskilt de lågavlönade kvinnorna, till ett oavlönat hemarbete.

Detta kommer att leda till att antalet kvinnor på arbetsmarknaden kommer att minska. Besannas detta innebär det att antalet kvinnor på arbetsmarknaden minskar för första gången på över 30 år.

Herr talman! Jag utgår ifrån att dagens och morgondagens kvinnor aldrig kommer att acceptera en sådan utveckling.

Herr talman! De kommunalekonomiska konsekvenserna för många kommuner har bl.a. kartlagts av SKTF i en rapport som heter "Arbetslöshetens kostnader kommun för kommun". I den konstateras att Stockholms län ligger på femte plats när det gäller kostnader för kommunerna till följd av arbetslösheten. Stockholms stad tillhör de 30 kommuner som har de högsta kostnaderna för arbetslösheten, över 560 kr per invånare. I början av året hade t.o.m. några kommuner i länet den högsta arbetslösheten i riket, 6,7 %, när genomsnittet var 6 %. Nu, i vecka 40, är antalet arbetslösa i

Stockholms län 91 400, varav över 70 000 är öppet arbetslösa. Till det kan vi föra 34 000 varslade.

Därför, herr talman, skulle jag ha velat till regeringsrepresentant eller till utskottsmajoriteten framföra hälsningen: Förvandla inte arbetstagare till bi-dragstagare! Gynna i stället arbetsgivare som nyanställer!

Herr talman! I dag är många arbetstagare skrämda till tystnad på sina arbetsplatser. Man vågar inte yttra sig och ställa krav på arbetsgivare av rädsla att bli av med sitt arbete. Det sker på våra arbetsplatser trots nuvarande anställningsskyddslag.

I detta läge är regeringen beredd att fullt ut uppfylla SAF:s önskelista, att genomdriva en ny, kraftigt försämrad lagstiftning. Enkelt uttryckt kan man säga att det är ett förslag om fri uppsägningsrätt.

Lagförslaget innebär många och hårda sparkar på den som redan ligger. Det innebär också en överhängande risk för att den dialog och öppenhet som trots allt finns på många arbetsplatser kommer att övergå till ännu större tystnad och rädsla på många arbetsplatser. Detta gynnar inte de svenska företagens möjligheter till utveckling och kreativitet. Tysta företag med rädda anställda skadar inte bara individerna, utan hela landet.

Det har sedan lagens tillkomst spridits många myter om LAS betydelse, t.ex. att den förhindrar nyanställningar eller att tiotusentals jobb skulle skapas om lagen ändrades.

Så ändrades lagen 1982 av den dåvarande borgerliga majoriteten. Nu kommer en ny kampanj mot arbetsrätten som innehåller samma grova felaktigheter som tidigare. De förändringar arbetsgivarna nu kräver är:

- arbetsgivare får välja vilka som skall sägas upp
- ökad rätt för arbetsgivare att anställa på begränsad tid
- provanställning och anställning vid arbetstoppar utökas till tolv månader
- gällande kollektivavtal som kan begränsa dessa förslag skall undanröjas.

Vi socialdemokrater vill modernisera arbetsrätten, förenkla den i syfte att snarare förbättra inflytandet för de anställda.

Anf. 80 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag vill erinra om att talartiden nu är slut.

Anf. 81 BJÖRN KAALING (s):

Herr talman! Arbetsmarknadsministern sade tidigare här i dag i sitt anförande två saker som jag tycker att det finns skäl att kommentera. Dels sade han att ingen tidigare lågkonjunktur har varit så djup och omfattande som den nuvarande. Dels försökte han slå undan den kritik vi socialdemokrater har mot regeringens politik genom att beteckna den som "gnöl".

De lågkonjunkturer vi haft i landet tidigare har alla varit de djupaste och mest långvariga. Det kan finnas skäl att påminna om vad Dagens Nyheter skrev under den sista månaden av den förra perioden av borgerliga regeringar. I augusti 1982, en månad före valet, hade DN en förstasidesrubrik om att arbetslösheten aldrig har varit så stor som nu. Om jag minns rätt hade vi då en arbetslöshet av 180 000 personer. I dag har vi hört från talarstolen

att vi har 600 000 personer arbetslösa. Det var ett otäckt rekord då, och det är ett otäckt rekord nu.

Konjunkturen vände efter 1982. Tillsammans med en socialdemokratisk politik som var stenhårt inriktad på att komma till rätta med den arbetslöshet vi hade då, lyckades vi vända skutan och hade full sysselsättning under 1980-talet.

Det finns en viss kritik mot oss socialdemokrater för att vi inte lyckades bromsa hjulen när de snurrade som fortast i slutet på 1980-talet. En viss del av den kritiken kan vara berättigad. Men den faller också tillbaka på alla de partier som var representerade i den här kammaren under förra mandatperioden, eftersom man inte ställde upp på de åtstramningar som föreslogs.

När sedan åtstramningarna kom, på förslag av den nuvarande regeringen, kom de vid fel tillfälle och slog undan en stor del av vår hemmamarknad, vilket bl.a. ledde till att vi under fjolåret för första gången kunde se fler konkurser hos företag än nystartade företag. Konsekvenserna ser vi i dag.

Den lågkonjunktur vi nu har vänder naturligtvis den också – det är en tidsfråga. Men, herr talman, den stora frågan är vad vi gör i dagsläget och under de närmaste åren för alla dem som drabbas av arbetslösheten. Gör vi tillräckligt från statens sida? Signalerar vi rätt politiska åtgärder? I dag är det många som svarar: Regeringen gör inte tillräckligt.

Med läpparna bekänner man problemen, men åtgärder/insatserna står inte i överensstämmelse med den beaktelsen.

Arbetsmarknadsministern och andra inom det borgerliga läget har för vana att försvara sig med att det aldrig någonsin har satsats så mycket på arbetsmarknadspolitik som i dag. Det äger sin riktighet om man bara ser på antalet kronor. Ser man satsningen i förhållande till antalet arbetslösa, är påståendet närmast att beteckna som falsk marknadsföring.

I Uppsala län, som jag representerar, hade Länsarbetsnämnden under högkonjunkturåret 1989/90 i genomsnitt 107 000 kr per arbetslös till aktiva åtgärder. 1992/93 var motsvarande siffra 80 000 kr. Det är alltså i genomsnitt 27 000 kr mindre per arbetslös som Länsarbetsnämnden har att röra sig med i dag jämfört med högkonjunkturåret. Det är inte mindre resurser till aktiva åtgärder vi behöver, det är mer.

Jag skall inte uppta kammarens tid med att redogöra för september månads arbetslöshetssiffror i Uppsala län. Läget är lika allvarligt där som på andra håll i landet. Det som är viktigt att beröra är den väntade utvecklingen. Bland byggnadsarbetarna i Uppsala län beräknas det bli en arbetslöshet på 50 % till våren nästa år. Det allvarliga är att andra områden följer efter. Inom metallindustrin anses det i dag finnas ljusglimtar. Men bland metallindustriarbetarna i Uppsala väntas arbetslösheten också bli 50 % nästa år. Uppsala kommun är på väg att varsla ytterligare 1 000 anställda. Listan på denna negativa utveckling skulle naturligtvis kunna göras längre. Det är inget självändamål att föra fram denna negativa beskrivning. Men den måste till i ett läge när regeringen tycks hänga upp sin argumentation och politik på att det skall vara ljusningar på arbetsmarknaden och i ekonomin.

Det finns i Uppsala län, precis som i andra län, många arbetstillfällen som skulle kunna sättas i gång. Det är fråga om konkreta arbetsuppgifter. Vi har tidigare i motioner väckt av socialdemokrater pekat på dessa arbetstillfäl-

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Sysselsättnings-
politik*

len. Vi har visat vilken betydelse det skulle ha om indragningen av medel från kommunerna skulle upphöra.

Herr talman! Arbetsmarknadsministern må betrakta de socialdemokratiska inläggen om sysselsättningen i denna debatt som "gnöl". Men så länge det inte görs tillräckligt för att bryta utvecklingen, kommer pressen på regeringen att ökas. Så länge människor förvägras rätten att försörja sig själva genom arbete, skall denna debatt föras och utgöra ett brännjárn på dem som faktiskt har det politiska ansvaret i det här landet.

I detta anförande instämde Birgitta Dahl (s).

Anf. 82 BENGT KRONBLAD (s):

Herr talman! Jag skall redovisa både de stora problem och de möjligheter som finns i sydöstra Sverige.

Kalmar län befinner sig i en mycket svår industrikris. Eftersom länet har haft en förhållandevis hög andel sysselsatta inom tillverkningsindustrin, och då denna dessutom har en låg andel FoU-verksamhet, kan det antas att utslagningen kommer att öka de närmaste åren. I länsstyrelsens beräkningar anges att ytterligare ca 4 000 jobb inom industrin kommer att försvinna under 1993–1994. Därmed har Kalmar län tappat 11 000 arbetstillfällen, eller en tredjedel av 1990 års industrisysselsatta, under perioden 1991–1994.

Herr talman! Vi socialdemokrater i Kalmar län har arbetat för att få en utbyggnad av Mönsterås Bruk till stånd. En investering på 4 miljarder kronor skulle ha skapat jobb för många, både under utbyggnaden och sedan driften kommit i gång. Till nackdel för hela regionen fattade företagets styrelse beslutet att inte bygga ut. Därmed ökade arbetslösheten, och de ökade exportinkomsterna uteblev. Regeringen borde ha givit mera aktivt stöd för en utbyggnad.

Herr talman! Måndagen den 4 oktober berördes ca 3 000 länsbor av ett stort varsel – såväl direkt som indirekt – i företaget Volvo, dess underleverantörer, handeln, servicen, kommunen och landstinget. Ett av de allvarligaste hoten mot länets utveckling var nu verklighet. 800 anställda på Volvo Kalmarverken har varsplats om uppsägning. Det har varit väntat, men förhoppningarna har ändå funnits in i det sista. Volvo lägger ned sin effektivaste fabrik. Andra företag som befinner sig i motsvarande situation väljer att behålla den bästa produktionsenheten.

Kalmarbygden och Kalmar län måste nu få ett kraftigt stöd från Volvo och staten. Vi socialdemokrater kräver att Volvo och staten tar sitt ansvar för sysselsättningen i Kalmarregionen. Det kan ske genom riktade insatser till nya idéer baserade på satsningar på nytt näringsliv, forskning och högskola.

Herr talman! I Kalmar län är 15 000 människor utan ett ordinarie arbete. Det motsvarar 12 % av befolkningen. Trots ljusglimtar med lediga jobb ter sig den närmaste framtiden mycket mörk för Kalmar län. Inte minst berör detta byggnadsbranschen där många byggen nu färdigställs. Några nya startas inte. Svenska Byggnadsarbetareförbundets avdelning 10 i Kalmar har i dag mer än 25 % arbetslösa. Inom den gemensamma sektorn pågår för närvarande en neddragning som leder till uppsägning av personal. Jag ansluter mig till förslaget om att ett stopp för friställningar införs och att kommuner

och landsting kompenseras. Det måste vara bättre att byggnadsarbetare reparerar hus och att personal inom sjukvården ser till att det blir en god vårdkvalitet än att de uppbär arbetslöshetsunderstöd. Statsfinansiellt är också detta intressant.

För att komma till rätta med länets arbetsmarknadsstruktur, måste samhällets insatser inriktas på att förbättra länets infrastruktur samt att stödja det privata näringslivets utvecklingsmöjligheter där dessa finns. I huvudsak är det investeringar av olika slag som omedelbart bör sättas in.

Ett kraftfullt investeringsprogram skulle snart förbättra sysselsättningen. Investeringsarna måste inriktas på områden som ger länets företag och kommuner en långsiktig positiv utveckling. Det kan vara järnvägar, vägar, flygplatser, mer högskoleutbildning och forskning samt FoU-projekt i näringslivet. Ökad tillgång till riskvilligt kapital inom näringslivet kan ge länet den injektion som behövs för ett stadigt tillfrisknande!

Små och medelstora företag måste få stöd i olika former till marknadsföring, produktutveckling samt riskvilligt kapital. Där har Utvecklingsfonden en viktig roll. Detsamma gäller rådgivning till och uppföljning av nyetablerade företag, och kanske ännu viktigare utbildning av nyetablerare.

För de små och medelstora företagens försörjning av riskkapital krävs institutioner som kan visa intresse och uthållighet. Regeringens förslag till riskkapital för småföretag kommer tyvärr inte att innebära någon förbättring. Systemet bör i stället baseras på de lokalt förankrade utvecklingsfonderna.

Kalmar län är porten till Östeuropa. Genom sitt läge har Kalmar län stora möjligheter att delta i uppbyggnaden av Östeuropa. Kalmar län med sin industristruktur skulle kunna medverka med tillverkning av småhus och jordbruksmaskiner, vilket både skulle ge bostäder och mat för Östeuropa och sysselsättning för den svenska industrin. Inom miljöområdet kan länsindustrin hjälpa till med utbyggnaden av reningsverk och sophantering. Biståndsmedel borde kunna användas för riktade insatser där Kalmar läns industrier medverkar.

Herr talman! Regeringen, länsmyndigheter, kommuner, organisationer och företag måste samla sig till kraftfulla insatser i syfte att finna lösningar och pröva nya vägar för att bygga Kalmar län för framtiden!

Herr talman! Måndagen den 18 oktober, 14 dagar efter varslet från Volvo, kommer arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund till Kalmar. Frågan är vad Börje Hörnlund – tyvärr dock ej närvarande i riksdagen när vi folkvalda diskuterar hans ansvarsområde – kommer att ha för konkreta förslag till jobb till Kalmar läns invånare. Jag uppmanar Börje Hörnlund: Kom inte till Kalmar med tomma händer. Vi smålänningar vill ha arbete!

Anf. 83 ALF EGNERFORS (s):

Herr talman! Jag skall liksom många andra nu i den här debatten tala om läget på arbetsmarknaden i mitt hemlän. Utvecklingen på arbetsmarknaden i Sörmland har varit synnerligen negativ under de senaste åren. Bakgrunden är den formidabla utslagning som skett av industrikapacitet i vårt län, genom att vart tredje industrijobb fallit bort sedan 1990. Vart tredje industrijobb är liktydigt med 7 600 arbetstillfällen – och detta bara under de tre senaste åren.

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Sysselsättnings-
politik*

Tyvärr, kanske man kan säga, har dessa jobb inte gått förlorade genom att ett eller två större företag har fått slå igen, utan det är många små och medelstora företag som har tvingats att reducera sin personalstyrka eller i värsta fall att helt upphöra.

Förlusten av ett Uddevallavarv eller en Volvoverkstad hade kanske gett större mediauppmärksamhet än denna gradvisa åderlåtning som nu skett av industrin i Sörmland.

Många anrika företag som funnits i länet under lång tid har tvingats att upphöra med sin verksamhet. Exempel på detta är Tång-Lindström i Eskilstuna och Lever, tidigare Sunlight, i Nyköping.

Byggverksamheten har drabbats mycket hårt. Minskad konsumtion har sedan medfört problem för varuhandel, hotell, restauranger m.m. De samhällsekonomiska problemen har tvingat fram kraftfulla nedskärningar även inom den offentliga sektorn. En rekordliten efterfrågan på arbetskraft har i samverkan med en strid ström av varsel om uppsägningar medfört att arbetslösheten stigit till nivåer som vi inte kunnat drömma om tidigare.

Den öppna arbetslösheten var i augusti 8,7 %. Uttryckt i personer innebär det att nästan 14 000 sörmlänningar är utan arbete. Tar vi begreppet "saknar fotfäste på arbetsmarknaden", dvs. om vi räknar in även dem som är föremål för olika arbetsmarknadsåtgärder, kommer vi över 22 000 personer.

Bland byggnadsarbetarna är arbetslösheten i dag drygt 30 %, dvs. 1 100 personer. Om man till dessa 1 100 lägger de 313 som sysselsätts genom olika åtgärder ser vi att nära hälften av byggarbetarkåren står utanför den ordinarie arbetsmarknaden.

För metallarbetarna är motsvarande siffra 15 %. Bara för Eskilstunas del innebär detta drygt 1 200 arbetslösa.

Denna mörka bild förstärks av att endast en handfull län kan uppvisa en ännu allvarligare situation.

Herr talman! Det som är ytterst oroande när man tittar djupare i arbetslöhetssiffrorna är ungdomsarbetslösheten och antalet långtidsarbetslösa.

Var fjärde ungdom är arbetslös. Mer än var tredje arbetslös är långtidsarbetslös. Detta ställer mycket stora krav på arbetsförmedlingarna och gör att alla resurser i huvudsak får satsas på att klara situationen för dessa grupper. Här vill jag tillägga att vi redan kunnat se negativa effekter av de förändrade och försämrade utbildningsförmåner för arbetslösa som genomförts. En återgång till tidigare regler skulle underlätta ansträngningarna att få folk i utbildning.

Vad gäller nyföretagandet har vi fått 2 100 nya företag i länet under de senaste tre åren. Men samtidigt har nästan 1 300 företag gått i konkurs, så bidraget därigenom till att förbättra sysselsättningsläget är än så länge mycket marginellt.

Vi socialdemokrater har i motion efter motion pekat på vikten av att det satsas på utbildning och investeringar.

Vi har pekat på nödvändigheten av satsningar på högskolan för att ge fler sörmlänningar möjligheter till utbildning. Där har regeringen lyssnat och ökat antalet platser. Men samtidigt som man ger med ena handen tar man, tyvärr, tillbaka med den andra och minskar antalet platser för utbildning av förskollärare på högskolan. Det är en åtgärd som vi har protesterat mot.

Herr talman! Sörmland är ett län med starka traditioner inom tillverkningsindustrin, framför allt inom verkstadssektorn. För att stärka och ge möjligheter till utveckling av den sektorn har vi socialdemokrater i motioner bl.a. föreslagit branschprogram för kompetens- och teknikutveckling bland små och medelstora företag inom verkstadsindustrin. Detta är något som vi är övertygade om skulle kunna bidra till att stärka och utveckla verkstadsindustrin i vårt län.

Vi tror inte att marknaden själv klarar detta. Det behövs ett riktat stöd från samhället för att dra i gång denna utveckling. Här har utvecklingsfonderna en viktig uppgift att fylla.

De stora satsningar på vägar och järnvägar som nu görs i länet är mycket positiva och kommer på sikt att ge länet konkurrensfördelar. Men det är viktigt att dessa investeringar fullföljs, så att vi inte om några år står med nybyggda järnvägsspår men inte har några lok och vagnar att bedriva trafik med.

Här vill vi understryka vikten av att trafikföringen planeras och av att det upphandlas sammanhållet för Mälardalen. För att dessa stora investeringar skall utnyttjas optimalt krävs det att man ser Mälardalen i ett sammanhang och inte styckar sönder i tron att konkurrens och mångfald ger valfrihet för den enskilde.

Anf. 84 INGE CARLSSON (s):

Herr talman! Jag skall börja med att beskriva situationen i mitt län, Östergötlands län. Den 31 augusti var 21 959 öppet arbetslösa. Speciellt bland ungdomar är arbetslösheten hög. Att inte få fotfäste på arbetsmarknaden från början innebär enormt stora problem för den enskilde. Det har vi erfarenheter av från andra länder.

Mer än 10 000 östgötar har genom AMU och AMI beredskapsarbete och ungdomspraktik samt genom ALU tillfällig utbildning eller sysselsättning. 25 % av byggnadsarbetarna är arbetslösa, och utförsäkringen från a-kassan och utslagningen ökar markant i vårt län.

Regeringen har tappat kontrollen över arbetslöshetssituationen, och människor blir oroliga av att ständigt och jämt leva med hotbilden att de kan bli arbetslösa eller utförsäkrade.

Vi socialdemokrater har aldrig låtit uppgivenheten ersätta politikens möjligheter. Det är därför som vi skall fortsätta att ta kampen mot arbetslösheten.

Vi socialdemokrater har under lång tid avlämnat ett flertal motioner med förslag till åtgärder för att öka antalet sysselsättningstillfällen i vårt län. Bl.a. har vi motionerat om ett tidigareläggande av upprustningen av skolor och andra offentliga lokaler. En kartläggning som gjorts tillsammans med byggnadsarbetarna i länet visar att det skulle kunna ge 1 700 jobb i Östergötland.

Vidare har vi lagt fram motioner om investeringsmedel för att förbättra kommunikationer och miljö samt om ökade resurser till utbildning inom gymnasieskolan för att erbjuda minst 2 200 ungdomar ett tredje gymnasieår. Vi har också föreslagit att komvux skall få ytterligare resurser motsvarande minst 1 000 helårsstuderande.

Totalt har vi socialdemokrater presenterat konkreta åtgärder som skulle ge åtskilliga tusen utbildningsplatser och jobb. Men vi är mycket besvikna. Många av våra förslag har nämligen förkastats.

Det beror inte på bristande stöd från kommunerna, landstinget eller länsstyrelsen. Såväl landshövdingen som landstingsråd och borgerliga kommunalråd från Östergötland har ett flertal gånger uppvakat arbetsmarknadsministern med krav på åtgärder för att skapa fler jobb och utbildningsplatser. Vi kan konstatera att deras förslag överensstämmer med de krav som vi har fört fram i olika motioner.

Socialdemokraterna i Östergötland har vid två tillfällen uppvakat Börje Hörnlund med konstruktiva förslag till åtgärder mot såväl byggarbetslösheten som de omfattande uppsägningarna inom den offentliga sektorn.

Inom vårt landsting hotas nu 600–700 anställda av arbetslöshet. På längre sikt gäller det mer än 2 000 personer. I länets kommuner är situationen mycket besvärlig. 4 000 kommunalarbetare saknar jobb, och ytterligare 3 000 riskerar att förlora jobben om inget radikalt görs. Vi har en idé om hur vi skall klara av att dessa människor – mest kvinnor – inte blir arbetslösa.

Den 10 maj presenterade socialdemokraterna i Östergötland ett förslag om hur varslen inom landsting och kommuner kunde skjutas på framtiden och skrev bl.a.:

”Med tanke på den redan höga arbetslösheten är det onödigt att ytterligare spä på nivån genom att göra offentligt anställda arbetslösa. Vi förnekar inte att det behövs genomföras omstruktureringar och produktivitetsförbättringar som kommer att orsaka uppsägningar framöver. Men vi föreslår att dessa förändringar skjuts på framtiden till dess att arbetsmarknaden totalt sett ser bättre ut. Om fler anställda temporärt stannar kvar inom landsting och kommuner kan en massiv satsning på fort- och vidareutbildning genomföras. Vi föreslår att staten, i stället för att betala ut a-kassa, betalar kommunerna motsvarande 80 % av lönen för att inte säga upp folk. De återstående 20 procenten upp till avtalsenlig lön betalar landsting och kommuner själva.

Vi föreslår att ett avtal skrivs mellan arbetsgivare, fackliga organisationer och länsarbetsnämnden som reglerar förhållandena. Avtalet bör också innehålla formuleringar som innebär att parterna är beredda att medverka till nödvändiga strukturella förändringar på sikt.”

Herr talman! Vi som anser att denna östgötamodell är sund i det rådande läget blir fler och fler. Den borgerliga landstingsledningen har anammat förslaget. Bengt Westerberg och Ingemar Eliasson har uttalat sitt stöd för förslaget. Göte Bernhardsson, AMS generaldirektör, tycker om tanken på att omvandla arbetslöshetsersättningen till lön och därmed göra det möjligt för exempelvis de många kvinnorna inom vården att fortsätta att arbeta. SKTF har i sin rapport nr 13, 1993 påvisat att det är olönsamt för samhället att spä på arbetslösheten.

Det är vi politiker som måste besluta om en omvandling av ersättningen från a-kassan till lön för regelrätt arbete. Vi socialdemokrater från Östergötland ställer upp.

Detta är en allmänpolitisk debatt. Men tyvärr finns det inga borgerliga ledamöter här som representerar regeringen. Jag vill ändå ställa frågan: När

skall arbetsmarknadsministern ställa upp för att rädda tusentals kvinnor från att bli arbetslösa? Det brådskar med ett positivt svar.

För oss socialdemokrater är rätten till arbete den allra viktigaste frågan. Vi anser att arbetslösheten är ett enormt slöseri. Att arbeta och ha ett jobb är en viktig del av människans sociala identitet. För några år sedan kunde man fråga vem som helst vem hon eller han var, och de svarade alltid med sitt namn och sitt yrke. Jag minns en kort film från LO, där några ungdomar fick frågan hur de såg på framtiden. Alla nämnde ett jobb, ett yrke. Nu är vi på väg mot 30-talet. Jag hoppas att inte det är vad borgarna menar med den rätta vägen.

Anf. 85 MARTIN NILSSON (s):

Herr talman! Tillåt mig att först säga att jag tycker att det är roligt att vara tillbaka i riksdagens talarstol. Det var ett tag sedan, kanske ett alltför bra tag sedan. Men det håller Riksdagsutredningen på att titta på.

Det har hänt ganska mycket sedan vi senast samlades i riksdagen. Vi har fått en ännu högre arbetslöshet än vi kunde tänka oss. Läget är värre än som någonsin kunde tänkas.

Jag hade tänkt ägna det mesta av det här anförandet åt de 200 000 ungdomar – jämnåriga med mig själv – som är arbetslösa eller befinner sig i olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Orsaken till deras situation är först och främst förstås att den nuvarande regeringen inte har förmått att skapa riktiga jobb och arbetstillfällen.

Det har diskuterats tidigare, i går och även i dag, att regeringens ekonomiska politik är sådan att man i den värsta lågkonjunktur vi har sett sedan oerhört lång tid drar in efterfrågan i stället för att stimulera den. Indirekt drabbas förstås ungdomar av detta genom att efterfrågan minskas och produktion minskas. Därigenom försvinner jobb inom den privata sektorn. Men direkt drabbas också ungdomarna av att de borgerliga regeringspartierna drar in resurser från kommuner och landsting.

Därmed skulle jag kunna lämna det avsnitt som handlar om den ekonomiska politiken. Vi vet att allt fler ekonomer stöder en socialdemokratisk stimulanpolitik och att den skulle skapa fler och fler jobb.

Jag tänkte i stället ägna min tid åt arbetsmarknadspolitiken, som egentligen är dagens ämne. Där har det under sommaren varit en debatt om att ALU, arbetslivsutveckling, tar vanliga jobb. Jag tycker att den debatten egentligen är en mild västanvind mot vad som borde gälla ungdomspraktiksystemet.

Vi socialdemokrater har hela föregående år hävdat att detta inte är något bra system. Det innebär att företag får gratis arbetskraft. Det innebär att ungdomar för sitt arbete får en lön som ligger långt under existensminimum.

Efter ett års debatt och ett år av missbrukande på många ställen ute i näringslivet har regeringen sent om sider insett att allt inte är så oerhört bra. I somras sade man upp alla ungdomspraktikplatser. Det fanns inte längre någon möjlighet att ha dem, för de tog ju bort de vanliga jobben. Just precis vad vi hade sagt innan.

Nu säger man att arbetsgivarna skall få betala för ungdomspraktikplatserna. Annars riskerar de att slå ut vanliga ungdomsarbetsplatser. Det är

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Sysselsättnings-
politik*

precis vad vi har sagt i ett års tid. Det är precis vad vi sade när systemet introducerades. Det är faktiskt tragiskt att det skall vara för sent och för litet när regeringen väl gör något. Tyvärr karakteriserar detta på något sätt regeringens politik, det är för sent och för litet.

Likadant är det när det gäller utbildning. Många borgerliga ledamöter har stått här i talarstolen i dag och talat om hur bra den borgerliga regeringen har varit på utbildningsområdet, hur många platser man har tillskapat osv. Sanningen är att aldrig tidigare har så många ungdomar förvägrats rätten till en högre utbildning. Man har sagt nej till att de skall ha rätt till utbildning.

Vad är regeringens svar på allt detta? En ung moderat, Fredrik Reinfeldt, talade förut. Tyvärr är han inte kvar i kammaren längre. Han skulle försöka förklara vad alternativen är.

Det man nu vill göra är att försämra arbetsrätten. Han säger att arbetsrätten är så hemsk därför att ungdomar är de som drabbas och blir utslagna och inte får fotfäste på arbetsmarknaden. Det är litet märkligt, för man kan se internationellt att försämringen av anställningsskyddet inte ger fler jobb. Det kan man se i vilket annat land som helst.

Dessutom hävdar regeringen att ungdomar skall ha lägre lön på arbetsmarknaden, annars är de inte attraktiva, annars får de inte jobb. Samtidigt säger man att om vi bara tar bort antställningsskyddet kommer ungdomar att bli oerhört mycket mer attraktiva.

Om vi tittar på de fall som vi har sett är attraktiva, de som kommer att få stöd av ett borttagande av LAS, finner vi att de är medelålders män. För ett par veckor sedan avslöjades det i Trollhättan att Saab hade något slags lista över vilka man ville bli av med. Vilka var det? Jo, det var människor som hade arbetsskador. Det var föräldralediga. Vad jag känner till är det rätt ofta ungdomar som är föräldralediga. Det var litet allmänt stökiga personer, litet bråkiga. Det är också ofta ungdomar, som vågar säga ifrån om vad man tycker. Jag tror att ungdomar vill ha trygghet precis som alla andra.

Andra alternativet kom fram i pigdebatten, alltså att man skulle skapa något slags låtsasjobb hemma i köket och i bostäderna. Det är klart att om Fredrik Reinfeldt säger att alternativen som det handlar om är arbetslöshet eller pigysselsättning kanske vissa ungdomar vill ta det jobbet.

Jag tror att det landets ungdomar vill ha är riktiga jobb. Det går faktiskt att skapa sådana med en socialdemokratisk ekonomisk politik. Det går också genom att skapa ett system med fri intagning till högskolan, genom att inrätta ett system med rekryteringsstöd till riktiga jobb i stället för ungdomspraktik, genom att begränsa det övertidsarbete vi ser i dag och genom att fundera på en engångsmodell för frivillig pensionering av människor mellan 60 och 64 år mot krav på nyanställningar. Det går. Det är ett viktigt budskap att skicka, budskapet att det faktiskt behövs och att det går att skapa jobb till landets ungdomar.

Anf. 86 NILS NORDH (s):

Herr talman! Botten är nådd. Nu vänder konjunkturen uppåt med en rasande fart inom exportindustrin. Detta spådde Handelsbankens ekonomer i sin senaste konjunkturrapport.

Jag kommer att uppehålla mig litet grand kring de problem som vi har i

Jönköpings län. Jag vill dela in länet i tre regioner. Vi har en region med mycket utpräglad småindustri, varav en del är inriktad på export. Den går naturligtvis bra. Men vi har också småindustri som är mer inriktad på hemmamarknaden. Där är man mycket tveksam till den bedömning som Handelsbanken gör.

Den andra regionen är Jönköpingsregionen, som i och för sig har klarat sig någorlunda. Men där har vi de större företagen och de börjar att lägga ned sin verksamhet, de avvecklar och varslar människor.

Sedan har vi den tredje regionen. Här vill jag ansluta mig till det Catarina Rönnung uttryckte i går i den näringspolitiska debatten. Jag stöder den anklagelsen mot regeringen som med sin politik praktiskt taget uttraderar en hel yrkesgrupp. Jag tänker självfallet på trähusindustrin. Den har mycket stora svårigheter att "övervintra", som de själva kallar det. Det hjälper inte med förändringar i LAS på något sätt, för de har inte avsättning för sina produkter.

Det här, herr talman, innebär också att byggarbetarkåren riskerar en arbetslöshet på runt 50 % i Jönköpings län. Någonting måste göras! Därför är det ännu viktigare att vi i den här kammaren försöker samla oss kring ett program för sysselsättning över hela landet. Vi kommer efter mig att få höra samma jeremiad av talare från andra län, som har precis samma problem och kanske ännu värre.

Enligt den statistik som vi får från myndigheterna ligger vi i vårt län ganska bra till när det gäller arbetslösheten. Jag vill ändå konstatera att den öppna arbetslösheten på ett år ökat med 3 500 människor. Ändå ligger vi på övre delen av skalan.

Finns det inte några ytterligare problem? Jo visst, självklart ställer vi i Jönköpings län precis samma frågor som många andra. Det som vi oroas allra mest för är naturligtvis ökningen av långtidsarbetslösheten. De som framför allt drabbas är kvinnorna inom den offentliga sektorn, beroende på att kommuner och landsting nu gräver ganska djupt i personalkadern. Det är tjänstemän med kanske en lägre utbildningsgrad än många andra som oftast genom rationaliseringar kommer att få lämna sina arbetsplatser.

En annan grupp som vi också är väldigt oroade över är de deltidsarbetslösa. Även här är det självklart primär- och landstingskommunerna som svarar för den stora ökningen. Men det börjar att sprida sig även till industribranscherna, där arbetsgivarna och arbetstagarna kanske gemensamt kommer överens om att minska arbetstiden för att något så när hålla arbetsstyrkan intakt. Följden blir deltidsarbetslöshet.

Liksom Martin Nilsson är jag oroad för den höga ungdomsarbetslösheten. Vi ligger i länet inte i topp i alla fall, men 13–14 % av alla våra ungdomar mellan 18 och 24 år är öppet arbetslösa. Någonting måste göras! Jag tror att det här problemet aldrig hade uppstått med en socialdemokratisk regering.

Anf. 87 ULLA PETTERSSON (s):

Herr talman! På Gotland är i dag 8,3 % av befolkningen öppet arbetslösa. På länsarbetsnämnden säger man litet tröstande att det är förhållandevis bra. Så långt har det alltså gått i Sverige att vi säger om mer än 8 % öppen arbetslöshet "förhållandevis bra".

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Sysselsättnings-
politik*

När jag var ny i riksdagen för åtta år sedan kunde jag aldrig drömma om att jag skulle få uppleva en sådan arbetslöshet.

Nu har man nästan tappat respekten för de här siffrorna. Vi har hört så många larmrapporter och sett så många fellsagna prognoser att vi nästan har vant oss, och det är det farligaste av allt. Till vintern blir kanske varannan gotländsk byggnadsarbetare arbetslös. Trots åtgärder från en aktiv och effektiv länsarbetsnämnd är läget precis så allvarligt. Arbetsmarknadsministern har tidigare under debatten i dag avfärdat de socialdemokratiska inläggen som "gnöl". Jag ställer mig frågan: När menar arbetsmarknadsministern, regeringen och Centern att man skall protestera? Skall vi vänta tills arbetslösheten blir ännu högre?

Herr talman! Jag kan konstatera, att det är en enda företrädare för regeringspartierna som funnit det mödan värt att befinna sig i kammaren under den här debatten.

Hela Sverige lider av arbetslösheten. När utvecklingen börjar gå åt rätt håll igen, kommer delar av landet alldeles självklart att få ett uppsving i sysselsättningen igen. Andra delar, och dit hör mitt hemlän, kommer att ha det mycket svårt att ta tillbaka det som har förlorats därför att marginalerna är så små och nödvändig service, eller det vi kallar infrastruktur, under mellantiden har slagits ut.

Vi behöver långsiktigt ca 5 000 jobb på Gotland. Då får vi ett tillräckligt befolkningsunderlag för att behålla den service vi behöver för att inte drabbas av en befolkningsminskning. I stället för 5 000 nya jobb ser framtidsutsikterna ut som så att det blir ytterligare ökad arbetslöshet de närmaste åren, med en stadig nedgång frånsett en viss planerad lättnad under nästa sommar.

För en liten arbetsmarknad är sårbarheten naturligtvis mycket större. Den struktur som vi har innebär bl.a. en förhållandevis mycket liten industrisektor. Den sektorn består delvis av livsmedelsindustri, som naturligtvis är beroende av råvaror för sin existens. Därför hänger vår framtid delvis på en jordbrukspolitik som inte gynnar de stora slättjordbruken på bekostnad av skogsbygderna, höglandet och Östersjöns öar. Den består av cement- och stenindustri, som är beroende av att byggandet kommer i gång. Den består av kommunikationselektronik, som kräver att investeringarna inom detta område inte avstannar eller uteblir.

Gotlands läge medför också ett stort beroende av att Östersjön kan bli ett rent vatten. Det handlar om vår direkta livsmiljö men också om våra möjligheter till utkomst. Turism kräver hälsosamt badvatten. Om de gotländska fiskarna måste ligga i hamn därför att fisken dör blir det inga inkomster. Reningsplanen för Östersjön måste genomföras och åtgärder mot fiskdöden vidtas snarast.

Nu vägrar jag att hålla ett anförande som bara visar på negativa trender. Turismen har haft två tämligen goda säsonger till följd av att man med hjälp av marknadsföringsinsatser har kunnat dra nytta av det regeringsmisslyckande som innebär att kronan är svag och att svenskarna semesterar i hemlandet i större utsträckning igen. Turistbranschens utvärderingar visar att mer än 80 % är nöjda med sin Gotlandssemester. Nu försöker man skapa bilden av Gotland som ett rekreationsområde även utanför sommarmånaderna.

Framför allt behöver vi stärka aktiviteterna i utlandet för att dra utländskt kapital till oss.

Det händer också andra intressanta saker på Gotland, inte minst på kulturområdet. Vi har haft en skulpturutställning i sommar som har gett eko långt utanför landets gränser. Vi har nya utbildningar i konst, dans och teater och startar snart en filmutbildning på flera nivåer med helt nya idéer. Vi har ett baltiskt översättar- och författarhus. I dagarna sänder Högskolan i Visby den första satellitföreläsningen till universitet runt Östersjön.

Vår målsättning är klar: Gotland skall bli ett bra län att bo i, ett län där man kan arbeta, ett län där miljön är god och ett län där kulturen blomstrar. För att uppnå det målet måste vi ha ett rättvist skatteutjämnningssystem som inte missgynnar oss, en statlig ekonomi som fungerar, en fungerande och väl utbyggd offentlig sektor, stöd för fortsatt och utökad högskoleutbildning och framför allt en regering som sätter kampen mot arbetslösheten främst.

Anf. 88 CHRISTER SKOOG (s):

Herr talman! Även i den valkrets som jag kommer ifrån, Blekinge län, har vi drabbats av arbetslöshetens gissel. Vi i Blekinge är visserligen vana vid att brottas med problem på arbetsmarknaden, mycket med anledning av att Blekinge är ett ganska industritätt län. Tillverkningsindustrin ligger ofta i Blekinge medan huvudkontoren och utvecklingsenheterna ligger i någon storstadsregion eller utomlands. Problemen i Blekinge är dock i dag så pass stora att man nästan kan säga att de är övermäktiga, om man mäter dem i siffror och ser till arbetslösheten i förhållande till arbetskraften. Det är 14,5 % av arbetskraften som i dag står utan ett ordinarie arbete. I dagens debatt låter det kanske som en siffra vilken som helst. Men jag vill gärna klä den i ord och ge några exempel.

Det är 13 400 blekingar som befinner sig utanför den ordinarie arbetsmarknaden, och det är nästan lika många som invånarna i Olofströms eller Sölvesborgs kommuner. Så många människor är det som är arbetslösa. Om alla arbetslösa vore i genomsnitt 1,70 m långa och ställde sig på axlarna på varandra, skulle de utgöra en sträcka på 23 mil. Det är lika långt som från Karl-Gösta Svensons Kråkerum, Jämsjö, till Kristianstad, där skatteministern bor, och tillbaka igen. Så omfattande är arbetslösheten.

Lägger man sedan till alla de varsel som har utfärdats i länet, blir situationen ännu allvarigare. Landstinget har varslat 1 000 personer, framför allt i Karlskrona och delvis i Karlshamn. 90 % av de varslade är kvinnor. Marinkommandot i Karlskrona har varslat 70 personer. Karlskronavarvet har varslat 210 personer, detta varv som av Moderaterna i valrörelsen blev lovat fler beställningar. Utöver de exempel som jag redan har nämnt, nöjer jag mig med att ta upp Valeo, f.d Blackstone, i Mjälby, Sölvesborg, där 70 personer har varslats, förutom de som tidigare under åren har fått lämna sina anställningar.

Vi blekingar ser alltså en del mörka moln på vår himmel. Men tack vare den politik som man tidigare förde satsades det en del på Blekinge, som ändå ligger en bit från Stockholm. Jag tänker då på utlokaliseringen av Kustbevakningsverket, Boverket, SIFO och inte minst satsningen på högskolan Karlskrona/Ronneby, som vi är väldigt glada och tacksamma över och som

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Sysselsättnings-
politik*

i framtiden kommer att betyda mycket positivt för utbildningen i Blekinge och för de människor som vill bo och verka i länet.

Jag har målat upp en del mörka siffror och moln. Men visst finns det hopp inför framtiden. Geografiskt sett ligger Blekinge egentligen ganska bra till med tanke på utvecklingen i det forna Östeuropa och färjeförbindelser från Blekingehamnarna och den nya marknad som så småningom kommer att öppnas.

Vidare ser jag med tillförsikt fram emot en bro över Öresund, som gör det möjligt att knyta också Blekinge och dess arbetsmarknad närmare kontinenten och Västeuropa. Detta innebär på sikt att vi i Blekinge kommer att klara oss ganska bra. Det är jag övertygad om. För närvarande krävs det dock kraftfulla åtgärder, åtgärder som syftar till att ytterligare bygga ut infrastrukturen, så att vi skall kunna möta framtiden.

Mig veterligt har inte regeringen föreslagit särskilt kraftfulla åtgärder. Vi från Blekinge framförde en vädjan om att få statlig hjälp för att man skulle slippa att sparka ut människor från den gemensamma sektorn. Vi ville att staten – i enlighet med Östergötlandsmodellen – i stället skulle bidra med 80 %. Detta förvägrades vi dock. Dessa människor skall nu tydligen sparkas ut, samtidigt som sjuka och äldre behöver vård. Men staten tycker att det är bättre att människor blir arbetslösa.

Lösningen på problemen är tydligen en ändring i lagstiftningen, framför allt i lagen om anställningsskydd. Många tidigare talare från regeringspartierna har ju sagt att syftet med detta är att göra det möjligt att anställa fler människor. Trots min långa erfarenhet av förhandlingar, inte minst när det gäller småföretag, kan jag inte se någon förbättring av möjligheterna att anställa, snarare ökar möjligheterna att sparka ut människor från företagen. Det är inte det som vi behöver, utan vi behöver fler jobb.

Jag har hållit på länge med fackligt arbete. På de flesta företag fungerar samarbetet väldigt bra mellan parterna – det finns kanske några företag som missköter sig. Låt oss i stället slå vakt om samarbetet och behålla den lagstiftning som vi har.

Anf. 89 ALF ERIKSSON (s):

Herr talman! Halland är ett bra landskap att bo och arbeta i. Men Halland, liksom landet i övrigt, har drabbats hårt av regeringens nyliberala politik. Vårt län har tidigare klarat sig bra vid lågkonjunkturer, men orken räcker inte för att vi skall kunna motstå de påfrestningar som vi nu utsätts för. Detta har orsaker i att strukturen i näringslivet är föråldrad. Industriprodukterna är i stort sett mogna och kan inte utvecklas mera. Länet har nästan dubbelt så många sysselsatta inom jordbruket jämfört med riket i övrigt, vilket ställer till med problem vid omställningen av jordbruket.

Vi har nu i Halland arbetslöshetssiffror som ligger kring riksgenomsnittet. Ungdomsarbetslösheten ligger tidvis över genomsnittet för landet som helhet. Framtidsutsikterna är inte de bästa. Regeringens tvärstopp på byggmarknaden har gjort att stora neddragningar har skett inom byggvaruindustrin. Om det inte kommer i gång någon byggnation, kommer stora delar att slås ut och förmodligen aldrig återuppstå. Ca 35 % av byggnadsarbetarna befinner sig utanför den ordinarie arbetsmarknaden, och det förhåller sig li-

kadant med metallarbetarna. Vid årsskiftet beräknas hälften av byggnadsarbetarkåren att stå utanför arbetsmarknaden. Situationen är likartad för industriarbetarna.

Länets utbildningsnivå när det gäller eftergymnasial utbildning ligger under riksgenomsnittet. Förklaringen är inte enbart närheten till högskolor, utan den står att finna i den låga tekniknivån i länets industri.

Trots dessa strukturella problem är Halland det län som erhåller minst stöd för regionalpolitiska insatser. Länet ligger befolkningsmässigt på den övre halvan av listan över hela landet, och länets befolkning ökar nu mest jämfört med alla län i riket. Om länet skall klara strukturomvandlingen, måste utvecklingsstödet räknas upp och anpassas till de befolkningsmässiga och strukturella förutsättningar som finns.

Herr talman! Arbetsrättslagstiftningen gäller även i Halland. Vi skall noga följa de utfästelser som regeringspartierna nu gör om att sysselsättningen skall öka, om förslaget om ändringar i arbetsrätten antas av riksdagen. En fråga till regeringspartierna blir: Hur många nya jobb kommer fram om riksdagen antar förslaget om ändring av lagen om anställningsskydd så, att den fackliga vetorätten mot oseriösa entreprenörer tas bort?

Jag förväntar mig ett svar på den frågan, men det blir väl inte aktuellt i dag, eftersom jag kan se enbart socialdemokrater i kammaren. Verkligheten är nog den, att om marknadsföringen av dessa lagändringar skulle ha varit föremål för granskning av Konsumentverket, hade regeringen blivit fälld för vilseledande reklam.

Hur kan någon påstå att det skulle påverka sysselsättningen om en lokal facklig organisation lägger ett veto mot en oseriös och därmed illojalt konkurrerande entreprenör? Det är för oss en gåta. Blir entreprenaden då inte utförd av en annan entreprenör som följer den svenska lagstiftningen? Än har inte den ekonomiska brottsligheten brett ut sig så mycket att det saknas seriösa entreprenörer.

Efter att ha lyssnat på denna allmänpolitiska debatt i snart två dagar kan jag konstatera att regeringspartierna redan har kastat in handduken. Det är vad vi socialdemokrater gör som är avgörande för folks framtidstro, inte vad regeringspartierna gör. Samtidigt döms vi för att inte ha några idéer för framtiden. Om så vore fallet behövde ni väl inte vara oroliga för att inte få väljarnas stöd. I stället låter det nu som om regeringspartierna redan knappt ett år före valet har börjat städa hyllorna i Rosenbad och kommit ner till skiktet "önskemål från SAF". Det är bara att konstatera att detta skikt inte har någon förankring i folkopinionen. Det är därför framtidstron sviktar.

Anf. 90 LISBET CALNER (s):

Herr talman! Jag höll på att säga partivänner.

All time high, rekord i börsvärde, rekord i arbetslöshet, rekord i statlig upplåning, rekord i budgetunderskott.

I går kväll var jag på väg till Järntorget för att köpa litet frukostmat. Jag blev chockad. För första gången i mitt liv mötte jag en tiggare i Sverige, en tiggare på Västerlånggatan i Stockholm – min födelsestad. Det trodde jag väl aldrig att jag skulle uppleva. Han satt där med en filt om axlarna och bad om en skärv.

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Sysselsättnings-
politik*

Vadan och varthän, är en gammal fråga. Jag frågar: Vart är Sverige på väg? Vart leder den enda vägen? Kan vi inte svänga in på en annan väg? Eller kanske vi skall gå ombord på ett fartyg?

Tre regeringsförklaringar har denna den mest kompetenta regeringen någonsin, enligt statsministerns egen blygsamma utsago, levererat.

Vi skall bryta den ekonomiska stagnationen och återupprätta Sverige som en tillväxt- och företagarnation med en stark och växande ekonomi. Vi skall förbättra välfärd och social omsorg, och inleda särskilda insatser för de sämst ställda, sade regeringen 1991. 1992 års regeringsförklaring sade: Ja, det skall vi göra. Vi har gjort framsteg, men mer behöver göras.

Ingen uppgift framstår i dag som mer betydelsefull än att skapa förutsättningar för nya jobb, heter det i årets regeringsförklaring.

Jag säger: Ord, ord – det räcker inte med ord. Det är handling som lever vidare. Vad blev det i handling? Mer än 600 000 människor står utanför den ordinarie arbetsmarknaden, negativ tillväxt för tredje året i rad, över 200 miljarder kronor i budgetunderskott, 1 000 miljarder kronor har konungariket Sverige i skuld. Stark och växande ekonomi var målsättningen!

Jag kom att tänka på den bön som bads i Storkyrkan vid riksdagens öppnande. Jag citerar: När våra handlingar inte stämmer överens med våra ord, förlåt oss, Gud.

Jag tycker att regeringen skall överväga att använda den.

Sluta att skylla på socialdemokraterna för era misslyckanden! Vad har en regering, som i tal och skrift gång på gång lägger ansvaret på oppositionen, för existensberättigande? Som vanligt gjorde arbetsmarknadsministern det i sitt anförande i morse. Jag tycker att det vore bättre om regeringen använde sin kraft och det förtroende man har fått från väljarna till att i handling uppnå de stolta parollerna om att förbättra välfärden och skapa förutsättningar för nya och flera jobb. Målsättningen är ju bra. Jag föreslår att regeringen tar en diskussion om mål och medel.

Nu borde politiken handla om att omvandla konjunktursignaler till jobb, skriver Dagens Industri. Ja, gör det snälla regeringen! Se till att föra en ekonomisk politik som inger förtroende och framtidstro hos presumtiva företagare och befintligt näringsliv, så att investeringarna kommer i gång.

I den ekonomiska debatten i går sades från finansutskottets borgerliga ledamöter att efterfrågan inte skall stimuleras. Min enkla fråga blir då: Hur i all sin dar skall ett företag våga göra nyinvesteringar och skapa mer produkter och fler tjänster, om man i företaget inte är säker på att produkterna eller tjänsterna kommer att köpas av någon? Är detta logiskt?

Vi kan ju inte bara satsa på exporten. Det är ju bristen på inhemsk efterfrågan som är det stora problemet i dag. Under senare tid har också allt fler kommit till insikt om detta. När blir det regeringens tur?

När det gäller kommunerna finns det efterfrågan, fast då brukar den kallas behov. Men vad för regeringen för politik därvidlag? Jo, resurserna har minskat. Men behoven av vård och omsorg kvarstår, och de ökar eftersom vi blir allt äldre. Är detta logik? Det är i alla fall en konstig politik.

Regeringens politik har lett till att arbetsmarknadsläget i Göteborgs och Bohus län för närvarande kännetecknas av en rekordhög arbetslöshet. Trots höga volymer i de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna har ökningen i ar-

betslösheten inte kunnat hejdas. Kommunerna i norra Bohuslän har en arbetslöshet på nästan 11 %. 41 535 personer är utan arbete i Göteborgs och Bohus län. Det motsvarar nästan tre gånger invånarantalet i Lysekil. Det är ungefär lika många som bor i Mölndal. I Bohuslän, den valkrets som jag representerar, är det 15 835 människor som inte har jobb.

Den enskilda människan far illa av den borgerliga regeringens politik. Att långvarig arbetslöshet föröder människors livschanser och riskerar att leda till allvarliga personliga och sociala problem för individer och familjer, är faktiskt en mycket insiktsfull beskrivning i regeringsförklaringen.

Men regeringen, se då till att människor inte utsätts för dessa tragedier! Skapa t.ex. förutsättningar för Scanraff i Lysekil att investera i en anläggning som kan rena högsavlig tjockolja. Den får av miljöskäl inte användas i Sverige. Därför exporteras den till Europa och kommer tillbaka i form av svaveldioxid och kvävedioxid och försurar våra marker och vattendrag – en märklig hantering. Ett tips till regeringen är att både göra en insats för miljön och för att skapa jobb.

Det talas om förnybara energikällor. Projekt biobränsle i Västsvrige drivs i samråd mellan O, P, R och S län, skogsföreningarna och Västsvenska lantmän. Regeringen kan här skapa förutsättningar för framtidsinriktade investeringar som skapar jobb och som är bra för miljön.

I Bohuslän har vi många fler bra förslag, men mina sex minuter, herr talman, räcker inte till fler.

Min uppmaning till regeringen blir: Se till att era ord stämmer överens med era handlingar!

Herr talman! Detta kallas för allmänpolitisk debatt. Jag vill påstå att det är fråga om falsk varudeklaration. Regeringspartierna vill inte ha debatt om sysselsättningspolitiken.

Anf. 91 RUNE EVENSSON (s):

Herr talman! Sysselsättningssituationen i Västsvrige är nu, som andra har vittnat om, katastrofal. Man saknar ord som är starka nog för att uttrycka den situation som råder och den oro man känner för alla dem som står utan sysselsättning. Enligt länsarbetsnämndernas prognoser kommer situationen att undan för undan förvärras.

Regeringen bär ansvaret för att Sverige har västvärldens sämsta ekonomiska utveckling och för att vi, enligt Konjunkturinstitutets prognos, är på väg mot det värsta ekonomiska bakslaget under hela den svenska industrialismens historia. I år förväntas BNP falla med 3 %, trots regeringens prognos från förra året om en ökning med 1 %.

Få regeringar har så totalt missbedömt effekten av sin egen politik som den nuvarande. Regeringen kan inte bara passivt sitta och vänta på konjunkturuppgången och tro att den skall lösa alla problem. Krisen är för djup för att exportindustrin ensam skall orka dra i gång ekonomin. I stället för fromma förhoppningar krävs här en handlingskraftig politik för att ta landet ur depressionen.

I Älvsborgs län står mer än 36 000 människor utanför den ordinarie arbetsmarknaden, vilket motsvarar 13,4 % av den arbetsföra befolkningen. Enligt prognosen kommer denna siffra om ett år att ha ökat till mer än 40 000 män-

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Sysselsättnings-
politik*

niskor – 14,6 % av den arbetsföra befolkningen. Särskilt besvärlig är situationen för ungdomar, handikappade och utomnordiska medborgare, där ca 30 % i dag är arbetslösa.

Efterfrågan på hemmamarknadsindustrin är fortsatt svag. Handeln drabbas av en fortsatt försämrad köpkraft. Kommuner och landsting står inför stora nedskärningar. Den inhemska efterfrågan måste stimuleras. Vi socialdemokrater har i olika sammanhang lagt fram förslag om detta.

I norra Älvsborg har problemen inom bilindustrin, framför allt Saab, gjort att många har friställts. Detta drabbar också underleverantörerna. Norra Älvsborg är starkt beroende av bilindustrin. Detta gäller framför allt Dalsland, där underleverantörerna inom bilindustrin står för en stor del av sysselsättningen.

Nedskärningen inom Teli i Vänersborg har slagit hårt mot denna del av regionen. Som ägare till Teli har staten här ett stort ansvar.

Herr talman! Jag övergår nu till att tala om sysselsättningen inom byggbranschen, där situationen är mest katastrofal. I Älvsborgs län står i dag 39 % av arbetskraften utanför den ordinarie arbetsmarknaden. Situationen är liknande i övriga Sverige. Länsarbetsnämnderna tror att denna siffra i februari månad kommer att ha ökat till 50 % för hela riket.

Byggandet är en motor i samhällsekonomin. En byggnadsarbetare genererar jobb åt många andra i angränsande branscher. Stora delar av branschen slås nu ut – arbetskraft försvinner, byggföretag liksom stora delar av byggnadsämnesindustrin slås ut. Kunnande och kompetens försvinner. Längre fram i ett annat konjunkturläge, när byggandet behöver ökas och när vi behöver bygga ifatt det behov som då kommer att finnas, kommer vi att stå utan stora delar av den bransch och det kunnande som vi då kommer att behöva, med höga kostnadsökningar som följd.

Därför måste krafftig nu tas för att ta branschen ur denna djupa svacka. Det ROT-program riksdagen beslutade om i juni har endast marginellt påverkat sysselsättningen. Det som nu vill till är helt andra tag. Ett ROT-program värt namnet måste omedelbart sättas in.

Byggnadsarbetareförbundets utredningsavdelning har tagit fram ett förslag till ROT-program som det kan finnas anledning att titta närmare på. Enligt deras utredning finns 300 000 lägenheter som är i behov av ombyggnad. Tidigarelägg en tredjedel av dessa ombyggnadsinsatser! Det skulle vara rätt medicin i dagens läge.

Ombyggnader är arbetsintensiva. Byggnadsarbetareförbundet har föreslagit ett sådant program. Det skulle enligt deras beräkningar ge jobb åt ca 30 000 personer per år under två år. Folk som går arbetslösa skulle få arbete. Samhällsekonomin skulle stimuleras. Utslagningen av byggnadsindustrin och angränsande branscher skulle hejdas. Stora vinster skulle göras socialt. Samhället skulle få något för de pengar som i dag passivt betalas ut i arbetslöshetsersättning.

Regeringen får inte längre vara passiv i dessa frågor. Se till att få fart på byggandet! Efter att ha lyssnat på Bo G Jenevalls anförande i går inser jag att det kanske nu finns majoritet i riksdagen för en annan politik än regeringens på detta område – om nu Jenevalls åsikter delas av hans parti.

I ett frågesvar i tisdags sade den i regeringen som har ansvar för bostadsfi-

nansieringen, Bo Lundgren, att byggbehovet är litet. Med den nuvarande bostadspolitiken har det blivit det. Byggnationen ligger nu på den lägsta nivån sedan 40-talet. Orsaken är att den nuvarande bostadspolitiken drivit upp hyrorna till en nivå som gör att folk inte längre har råd att bo i de senaste årgångarna. Lågkonjunkturen bidrar också. Med en annan bostadspolitik, en som gjorde att folk hade råd att bo, skulle efterfrågan vara en annan. Behoven försvinner inte, utan folk tvingas i stället att tränga ihop sig. Det är illa att det ansvariga statsrådet inte inser detta.

I södra delarna av Norra Älvsborg är byggmaterielindustrin den ledande industrin. Den nedgång i byggandet som nu skett har fått och får stora konsekvenser för dessa bygder. Därför skulle ett ökat byggande ge den stimulans som dessa bygder och dessa industrier så väl behöver. Alternativet är ökad arbetslöshet och utslagning av för vårt land viktig industri.

Herr talman! Det här är en allmänpolitisk debatt, men det är bara socialdemokrater som deltar. Det visar kanske på vårt intresse för dessa frågor och på regeringspartiernas och regeringens ointresse.

I detta anförande instämde Lena Klevenås (s).

Anf. 92 INGVAR JOHNSON (s):

Herr talman! Först vill jag instämma i vad Rune Evensson har sagt om läget i Norra Älvsborg.

Jag skall ta upp situationen i min hemkommun. De senaste åren har ju Trollhättan omnämnts oftare än någonsin i massmedierna. Det har rört sig om positiva nyheter som kommunens aktiva insatser mot arbetslösheten och den lyckade presentationen av den nya Saab-modellen. Men det har tyvärr mest rört sig om negativa nyheter om människor som far illa när arbetslösheten ökar lavinartat. I Trollhättan är nu över 4 000 – eller mer än 12 % – öppet arbetslösa.

Den senaste tiden har nyheter från vår kommun också handlat om flyktingar som misshandlats och om moskén som satts i brand. Många frågor vad som hänt i Trollhättan, eftersom en opinionsundersökning bara för några år sedan visade på att man i kommunen hade en positivare inställning till invandrare än i landet i övrigt.

Vad som hänt kan väl ingen uttala sig säkert om. Men våldsdåden har utförts av några få, som är missledda av de krafter i samhället som blåser under hat och fördomar. För detta har hatets kolportörer, sådana som Ian Wachtmeister, Anders Klarström och deras anhang, ett stort ansvar. I den mån som attityderna till flyktingar har hårdnat tror jag dessutom att det finns ett samband med den dramatiskt stigande arbetslösheten. Flyktingar får stundom skulden för att regeringen bedriver en politik som tar jobben från folk.

Negativa attityder har lättare att få fotfäste i tider av orättvisor, otrygghet och arbetslöshet. Därför är de bästa botemedlen att se till att folk får jobb och att stoppa de ensidiga försämringarna av ekonomin för lågavlönade och arbetslösa.

Det är också mycket olyckligt att regeringen har visat prov på en så häpnadsväckande nonchalans när vi drabbats av omfattande varsel och uppsägningar:

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Sysselsättnings-
politik*

- Den som kritiserat statsministern har fått veta att han är okunnig.
- Den som krävt insatser av den s.k. näringsministern uppmanas starta eget.
- Den som krävt besked av arbetsmarknadsministern har fått veta att *han* inte är någon jultomte.

I vår kommun görs nu en rad mycket aktiva insatser. I förrgår presenterades ett omfattande åtgärdsprogram vars syfte är att minska arbetslöshetens skadeverkningar. 60 miljoner satsas för att ta ner arbetslösheten 3 %. Paketet innehåller insatser för nya jobb, trygghetsavtal för kommunens anställda samt tillfälliga jobb och utbildningar.

En aktiv, socialdemokratiskt ledd kommun som vår kan göra mycket för att skapa jobb, men möjligheterna är ändå begränsade. Det är regeringens ansvar att trygga industrins utveckling genom större satsningar på utbildning och forskning. För att skapa fler jobb krävs insatser både för att stödja den industri som finns och för att skapa ett allsidigare näringsliv.

Vi socialdemokrater har i riksdagen föreslagit fler platser till vår högskola, större satsningar på kommunikationer och större satsningar inom byggan- det. Vi har också gått emot den hårda brandskattning som skett av kommu- nernas ekonomi. Det är en politik som tillsammans med ökad köpkraft skulle få hjulen att snurra. Men de borgerliga säger bara nej, nej, nej.

Det räcker ju inte med att industrin får fram bra produkter. Någon skall också ha råd att köpa dessa. Regeringens åtstramning av köpkraften och ar- betslösheten i sig är därför hinder för industrins utveckling. I ett Trollhätte- perspektiv skulle man kunna säga att för varje person i vårt land som blir arbetslös eller får sin standard kraftigt sänkt missar Saab en möjlig kund.

En hård åtstramningspolitik som den regeringen nu för får också de allra värsta effekterna i en industriregion som vår. Omvänt kan man säga att den socialdemokratiska politiken som skulle stimulera tillväxten skulle vara mycket positiv för oss.

Vi har i vår region en teknologiskt mycket högt utvecklad industri, som har stora framtidsmöjligheter. Dess utveckling sker redan nu till stor del i ett internationellt samarbete, och i framtiden kommer detta att gälla i än högre grad.

Herr talman! En politik som får fart på tillväxten skulle minska arbetslös- heten. En rättvis fördelningspolitik skulle befria många från alltför knappa villkor. Det skulle också skapa ett mjukare samhällsklimat, där färre skulle lyssna till dem som förespråkar intolerans och våld.

Med det, herr talman, vill jag tacka partivännerna som har lyssnat på mitt anförande. De borgerliga är som vi hört tidigare inte intresserade.

I detta anförande instämde Lena Klevenås (s).

Anf. 93 BERNDT EKHOLM (s):

Herr talman! Liksom Ingvar Johnsson kan jag konstatera det som Rune Evensson sade, nämligen att bara socialdemokrater tycks delta i den här de- batten. Ingvar Johnsson noterade också att det nu bara finns socialdemokra- tiska riksdagsmän här i kammaren. Det är faktiskt ganska anmärkningsvärt.

Ni borgerliga ledamöter som nu sitter på era rum: Ta chansen, och kom ner till kammaren och debattera arbetsmarknadspolitiken med oss!

Man kan också undra varför det inte ens finns en politiskt sakkunnig här för att lyssna av debatten. Vi har ju fått veta att regeringen har många sådana.

Jag deltog i april i en debatt med Börje Hörnlund. Då var arbetslösheten i mitt hemlän, Älvsborgs län – jag kommer från den södra delen – totalt 11,5 %, och den öppna arbetslösheten var 6 %. Enligt prognosen skulle den totala arbetslösheten i augusti bli 13,5 % och den öppna 9 %.

Vet ni vad den har blivit? Den har blivit värre än så. Den totala arbetslösheten har blivit precis 13,5 %, men den öppna arbetslösheten har blivit 9,5 %.

Prognosen i april för våren 1994 var över 10 % för den öppna arbetslösheten. Nu ger man samma prognos och för den totala nästan 15 %.

Siffrorna är inte mycket att lägga på minnet, mer än att komma ihåg att allting går åt fel håll och att siffrorna är mycket höga.

Vad döljer sig då bakom siffrorna? I södra Älvsborg en tekoproduktion som är körd i botten men kanske framför allt en byggarbetslöshet, vilket Rune Evensson har varit inne på, som är dramatisk och som kommer att närma sig 50 % i vinter. Byggmästarföreningen i västra Sverige ansluter sig till den bedömningen.

Risken är att när konjunkturen så småningom vänder, blir det precis som det har varit tidigare: det finns inga byggnadsarbetare, det blir brist, och det blir en väldig kostnadsexplosion.

Offentliga sektorn skär ner, det blir en rundgång och människor blir arbetslösa. Likadant är det i vårt län.

Exportindustrin i vårt län går inte på plus utan minskar fortfarande, liksom hemmamarknadsindustrin naturligtvis.

De handikappade får färre jobb. Invandrarna får en svårare situation. Kommuner som Tranemo och Ulricehamn, som i stort sett inte har haft någon arbetslöshet, är nu uppe i riksnivå, precis som Lars Ulander pekade på för Stockholm.

Ännu viktigare än siffrorna är för mig att det finns människor bakom. Varanda arbetslös människa är ett misslyckande. Det är ett fruktansvärt lidande att vara arbetslös, och det får ofta svåra sociala konsekvenser.

Tänk dig själv att inte vara behövd, att aldrig vara efterfrågad, att bara bli avvisad, det är ingen som orkar med dig! Det är klart att självförtroendet inte klarar detta. Det innebär naturligtvis för en ung människa som kanske har utbildat sig för ett visst arbetsområde och inte kan få jobb, kanske inget jobb över huvud taget, att risken är mycket stor att bli utslagen för gott.

Det är faktiskt människor av kött och blod bakom arbetslöshetssiffrorna. Arbetslöshetspolitiken är frågan om människovärde.

Regeringen skyller på socialdemokratin och 80-talet, och självfallet är inte socialdemokrater felfria. Det finns inga felfria människor. Men vem är det som har stått för den skarpa åtstramningspolitiken, för byggstoppet, för att kronan har fallit, för att ungdomspraktikplatser har utformats så att de tar ordinarie jobb?

Nej, mina borgerliga vänner, som fortfarande inte har kunnat komma in

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Sysselsättnings-
politik*

i kammaren, ni som sitter vid era TV-apparater, den här politiken duger inte. Ni kan inte skylla ifrån er.

Nu krävs det åtgärder, expansiva åtgärder som gör att människor får jobb. Det är också nödvändigt för att klara budgetunderskottet. Det krävs en hårdare satsning på utbildning, för vår del på vår högskola men också i södra Älvsborg komvuxutbildning. Vi har många lågutbildade.

Vi behöver slå vakt om den offentliga sektorns jobb, inte minst för att klara kvinnors sysselsättning.

Vi behöver en mängd ROT-jobb för att klara byggarbetslösheten men också för att förbättra miljöer i skolor och på arbetsplatser. Det finns en lång lista från länsarbetsnämnden på sådana jobb.

Vi behöver också "gröna" jobb, som Marianne Andersson från Centerpartiet efterlyste. Hon talar om tusentals nya jobb. Men, Marianne, varför gör regeringen då ingenting? Kretsloppspropositionen har väl inte gett några nya jobb. Den har bara gett oss riktlinjer och principer.

Broderskapsrörelsen, som jag också jobbar inom, har utarbetat en rapport om "gröna" jobb där vi har pekat på att man bör "gifta samman" frågan om arbetslösheten med att klara miljöfrågorna, eftersom arbetslöshetskrisen som vi nu är inne i blir långvarig. Vi har pekat på att det kan finnas uppåt 70 000 nya jobb. Säg att 50 000 av dem går att få under 90-talet. Då är det ett betydelsefullt tillskott.

För att klara det krävs en kraftfull politik, och det är uppenbart att de borgerliga inte vill medverka till den, för ännu har ingen borgerlig ledamot infunnit sig här till debatt. Alltså krävs det uppenbart en socialdemokratisk regering.

I detta anförande instämde Arne Kjörnsberg (s).

Anf. 94 JAN FRANSSON (s):

Herr talman! Dagligen får vi genom massmedierna veta att det nu går bra för Sverige. Exportindustrin har inte på decennier haft så stora vinster. I Skaraborg har inte det gett några nya arbetstillfällen.

Kapitalägarna ägnar sig nu återigen i allt högre grad åt inande affärer med sina pengar utan att det ger en enda arbetslös arbetare sysselsättning, ett förhållande som betydligt minskar arbetets värde och därigenom tar bort möjligheterna för oss som arbetar och saknar kapital att vara delaktiga i hur vår välfärd och framtid gestaltas.

Med regeringens politik börjar kapitalet må gott igen. Och det innebär att kapitalägarna inte behöver arbetande människor. Arbetslösheten ökar. Saker och tjänster kan köpas där de är billigast, således där lönerna är lägst. Våra gemensamma försäkringar mot arbetslöshet, sjukdomar m.m. raseras. Vård och omsorg för de svaga dras in. Starka krafter vill minska lönerna för de stora grupperna, som oftast är lågavlönade. Tryggheten och insatserna för äldre och handikappade är i fara, osv.

I Skaraborg ser vi tydliga effekter av kapitalismens och industrisamhällets utslagningsmekanismer, där människor betraktas som avfall. Situationen i många länder ute i Europa, med hög permanent arbetslöshet och människor som lever på understöd, har av många av oss betraktats som en mardröm.

Den mardrömmen är nu verklighet i dagens Sverige, med en regering som gett upp tanken att alla människor har rätt till ett arbete.

Arbetslösheten är regeringen Bildts största misslyckande, och det är ett katastrofalt misslyckande att föra en politik som leder till att den öppna arbetslösheten växer från 3 % till 12 % på mindre än ett år.

Sedan regeringsskiftet har arbetslösheten i Skaraborg fyrdubblats. Genomsnittligt i år har nästan 20 000 människor ställts utanför den ordinarie arbetsmarknaden. Men det är också ett misslyckande för hela arbetsmarknadspolitiken att kontantstödet tillåts växa långt snabbare än de aktiva åtgärderna. Över 500 000 svenskar tvingas i dag att leva på kontantstöd i stället för arbete eller utbildning. Förra året betalades ut en miljard i kontantstöd i Skaraborg, och den summan blir större i år.

Länsarbetsnämnden i mitt hemlän bedömer i sin prognos av utvecklingen av arbetsmarknaden under resten av 1993 och hela 1994 bl.a. att det blir en fortsatt minskning av industrisysselsättningen, vikande offentlig sysselsättning, svårigheter att upprätthålla sysselsättningen inom den privata tjänsteproduktionen och att antalet personer som står utanför arbetsmarknaden fortsätter att öka. Man ser ingen påtaglig förändring under 1994, vilket innebär 14 % arbetslöshet.

Långtidsarbetslösheten i Skaraborg väntas ligga kvar på en fortsatt hög nivå, dvs. en tredjedel av samtliga arbetslösa, och det är 4 000 människor. I stor utsträckning är det män i åldern från 25 till drygt 50 år.

I slutet av augusti fanns det över 6 000 arbetslösa ungdomar i Skaraborg, och det är 1 600 fler än motsvarande tid förra året. Det innebär att 25 % av ungdomarna i Skaraborg är arbetslösa, en femtedel långtidsarbetslösa. Länsarbetsnämnden tror inte heller här att situationen kommer att förbättras, om man inte sätter in mycket omfattande åtgärder.

Jag instämmer i det Berndt Ekholm sade, att bakom den offentliga statistiken finns det enskilda människor som måste ha kraft att leva vidare. Tusentals människor är i uppenbar fara att råka ut för psykisk och fysisk ohälsa, havererad ekonomi och förlorat självförtroende.

Arbetslösheten är förödande för alla men värst för ungdomen och farlig för hela vårt samhälle. Det finns en, som jag tycker, försummad aspekt på arbetslösheten, och det är folkhälsan.

Arbetslösheten är utan tvivel ett mycket allvarligt hot mot folkhälsan. Om vi studerar den av den socialdemokratiska regeringen 1988 tillsatta Folkhälsogruppens senaste rapport, kan vi konstatera att arbetslöshet är ett allvarligt hot mot folkhälsan och att det är de unga som påverkas mest. Arbetslösheten ökar risken hos ungdomar för alkoholmissbruk, rökning osv. För alla människor, såväl unga som äldre, innebär arbetslöshet risk för försämrad psykisk hälsa, från lättare besvär till allvarliga depressioner och självmord. I samma rapport sägs också att vissa skattningar beträffande arbetslösa ungdomar tyder på att det skulle vara billigare för samhället att betala dem för ett arbete, jämfört med de kostnader som samhället åsamkas genom deras arbetslöshet.

Mitt budskap i denna debatt är att de unga måste gå före. De måste genom åtgärder och solidariskt handlande från oss äldre ges förutsättningar för ett bra liv, där delaktighet i arbetslivet ger dem betydelse och mening med livet.

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Sysselsättnings-
politik*

De unga måste känna att de behövs. Det handlar, som många tidigare sagt, om människovärde.

Anf. 95 BO FINNKVIST (s):

Herr talman! Den ekonomiska politik som skulle sätta fart på tillväxt och investeringar har verkligen misslyckats. Antalet personer som står utanför ordinarie arbetsmarknad ökar stadigt. Man kan utan överdrift påstå att hela samhällen håller på att slås ut.

Även de större orterna i Värmlands län har drabbats hårt av företagsnedläggningar och neddragningar av arbetsstyrkan på många företag. Nedgången i bilindustrin och förändringar i försvarsindustrin har slagit särskilt hårt mot Värmland. Detta gäller också stålindustrin i länet.

Vi har aldrig upplevt en så katastrofal situation på arbetsmarknaden. Det kommer visserligen rapporter om att trenden har vänt. Det stämmer för vissa företag, speciellt inom exportsektorn. Men nedgången i sysselsättningen fortsätter tyvärr i andra sektorer, så totalsiffran blir ändå negativ.

Situationen är mycket allvarlig. Antalet arbetslösa var vid september månads utgång 12 500, en ökning med 500 sedan september 1992. Det låter kanske inte som en så stor ökning. Då skall man veta att antalet personer i åtgärder, exempelvis ungdomspraktik, ALU-jobb m.m., har ökat med ca 3 500 under samma tid. Kvarstående arbetssökande vid september månads utgång var 31 450. Siffran för september 1992 var ca 25 000. En katastrofal utveckling, vill jag påstå. Högsta arbetslösheten har Årjäng, med 9,9 %. Strax efter kommer Eda kommun.

Jag är väl medveten om att man inte skall måla en känd potentat på väggen. Men bakom de här siffrorna döljs människor, 12 500 öppet arbetslösa värmlänningar som mår illa, minst sagt. De känner otrygghet, och de har fått det ekonomiskt sämre under sommaren. A-kasseersättningen sänktes med 10 % och bestämmelser om karens infördes, som innebär att man löper risken att få betala om man arbetar en kort tid. Detta är försämringar för de arbetslösa som vi socialdemokrater sade nej till i riksdagen. Vi ville höja marginalskatten för att klara ekonomin för de arbetslösa.

Det är de arbetslösa och deras familjer som i dag utsätts för chockterapi av regeringen. Det är en orättfärdig politik, och den är farlig. Det är inte kommunalarbetare, metallarbetare, byggnadsarbetare, skogsarbetare och andra löntagargrupper som har förstört Sveriges ekonomi. Dessa människor återfinns i helt andra samhällsskikt. Åtstramningen för dessa grupper förvärrar också den redan förut förstörda ekonomin. Man köper det allra nödvändigaste och sparar för kommande, ännu bistrare tider. Det går ut över näringslivet, som lever på den inhemska konsumtionen. Små företag drabbas speciellt hårt.

Man skall inte skylla allt elände och alla problem på den borgerliga regeringen. Men nog är det så att sparandet har gått för långt, och den delen har regeringen ansvar för. Om man i stället satsade för att få fart på ekonomin, som vi socialdemokrater har efterlyst gång på gång, skulle man uppnå positiva effekter. Man skulle undvika utgifter för kontantstöd med tiotals miljarder om man i stället ordnade jobb för de arbetslösa. Och det saknas inte förslag. Utbyggnad och upprustning av vägar, järnvägar, teleförbindelser,

reparationer och ombyggnader av offentliga lokaler och anläggningar är flera områden, och det finns många förslag inom dessa områden i länet.

Angelägna ombyggnader är bl.a. den av väg 62 till Hagfors och nytt järnvägsspår på NKIJ-banan. Väg 61 och ombyggnad av järnvägen Kil–Charlottenberg är ytterligare mycket angelägna objekt. Dessa exempel och förslag är lönsamma på sikt. De är nödvändiga för att upprätthålla industriell verksamhet och skapa ny sysselsättning. Satsningar på småföretag är det viktigaste området för att återskapa sysselsättning i framtiden, det är vi tydligen eniga om här i riksdagen.

I det sammanhanget är det viktigt att vi får till stånd bättre finansieringsmöjligheter. Många projekt stupar på att de inte kan få fram pengar i dag, även bra projekt. Det är mycket olyckligt att regeringen har tagit pengar från utvecklingsfonderna och att man en period t.o.m. ville lägga ned dem, en idé som man tack och lov tydligen har övergivit i dag.

Det är förbättrade finansieringsmöjligheter vi behöver på detta område, inte försämrade. Lokala investmentbolag kan vara värdefulla, det har vi sett exempel på i Hagfors. Uvoinvest, som kom till efter splittringen av Bruksinvest, är en stor tillgång när det gäller att finansiera olika industrisatsningar. Dessa pengar satsades av gamla ägare i Bruksföretagen på initiativ av den socialdemokratiska regeringen i mitten av 1980-talet.

Avslutningsvis vill jag nämna att det går att samarbeta lokalt över parti- och organisationsgränser. Det har vi gjort i Hagfors i mer än ett och ett halvt år. Det har gett bra resultat.

Hittills har det inte gått att påverka det stora österrikiska företaget Böhler i dess planer, men det jobbar vi med. Däremot har vi fått hjälp när vi har agerat gemensamt i fråga om Primus och andra småföretag.

Anf. 96 MAUD BJÖRNEMALM (s):

Herr talman! Det är bara att instämma i vad tidigare socialdemokratiska talare har sagt om att arbetslösheten inte intresserar borgerliga ledamöter. Talarlistan bevisar också påståendet.

Arbetslösheten är hög i Örebro län precis som i landet i övrigt. I den arbetsmarknadsutsikt som Länsarbetsnämnden gjort beräknas 26 000 av de arbetsföra länsinneväarna stå utanför den ordinarie arbetsmarknaden i slutet av året. Jämför man med 1991 är det en tredubbling. Arbetslöshetsnivån beräknas tyvärr kvarstå även under 1994.

Vi har en regering som har skapat regler som försvårar för dem som vill och har möjlighet att ta tillfälliga jobb i stället för att stämpla. Kajsa – jag kallar henne så – är en Metalltjej som är arbetslös. För att klara ekonomin försöker hon jobba extra inom vården några timmar då och då, när hon får möjlighet.

Vecka 38 jobbade hon elva timmar. Efter dessa elva timmar får hon fem karensdagar. Kajsa har 20 dagar kvar på sin ersättningsperiod men kommer att få en ny, därför att hon har klarat arbetsvillkoren. Dagarna räknas då från den senaste arbetade dagen, dvs. den i vecka 38. Det innebär att hon får fem nya karensdagar, eftersom arbetsvillkoret kommer efter den 6 september. Det betyder också att Kajsa får tio karensdagar inom en månad och förlorar över 5 000 kronor. Hade hon inte arbetat de elva timmarna, hade

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Sysselsättnings-
politik*

hennes senaste arbetade dag varit före den 6 september, och hon hade sluppit karensdagarna helt och hållet.

Felet är inte bara att reglerna är befängda. Människor med redan ansträngd ekonomi drabbas hårt. Reglerna uppmuntrar inte till arbete. Det kostar de drabbade för mycket. Frågan är också om inte detta uppmuntrar till att jobba svart. Man tar hellre svartjobb än upprepade karensperioder.

Arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund säger, enligt massmedierna, att han är beredd att se över reglerna. Det är bra. Det måste gå fort, men det får inte gå så fort att de nya reglerna inte hinner analyseras ordentligt. Nya tokigheter får inte uppstå.

Herr talman! I Örebro län pågår en omfattande strukturomvandling. Effekterna av den innebär tillsammans med lågkonjunktorens effekter att ca 30 000 nya arbetstillfällen måste skapas inom länet under 90-talet.

Länets kommuner har tillsammans med länsstyrelse, landsting, länsarbetsnämnd, utvecklingsfond och högskolan tagit fram ett program som kallas "Nya möjligheter för Örebro län. Ett program för regional utveckling och ökad tillväxt". Det är ett utvecklingsprogram som bygger på regionens naturliga möjligheter.

Vi ser fem utvecklingsområden. Det första är de små och medelstora företagen, där man skall satsa på ökad tillväxt.

Det andra området är kommunikationer, kunskapsutveckling och kunskapsspridning, där länet skall få en ledande position.

Det tredje området är miljön och kretsloppen. Målsättningen är att öka kretsloppstänkandet och utveckla miljövänliga processer. Det finns ett stort miljökunskande i länet. Inom SAKAB, Nobel och Bofors finns avancerade verksamheter för miljöteknik och kemi. Vi har processindustrierna Frövfors och Aspa bruk. Vi har också ett uppmärksammat bostadsbyggande präglat av miljö- och kretsloppstänkande.

Det fjärde området är friskvård och hälsa.

Det femte området är offentlig produktion.

För att utveckla länet och skapa arbetstillfällen behövs redan nu förstärkta arbetsmarknadspolitiska insatser. Vi vill också ha längre tidsperioder för utbildning, praktik och beredskapsarbete.

Det är också viktigt att kommunerna har möjlighet att hålla en bra social service. Det förslag som strukturkostnadsutredningen lagt fram ger oacceptabla kommunalekonomiska effekter för länets fyra stödkommuner Ljusnarsberg, Hällefors, Karlskoga och Degerfors.

Om man överger nuvarande system för strukturutredningens förslag förlovar dessa kommuner 95 miljoner kronor. Ljusnarsberg och Hällefors kommer att få problem med att hålla den sociala servicen på en acceptabel nivå. Det nya systemet kommer också att försvåra ett nödvändigt näringspolitiskt utvecklingsarbete i kommunerna.

Stödområdet behöver vidgas och omfatta hela det s.k. halvmånebältet, dvs. förutom Ljusnarsberg, Hällefors, Karlskoga och Degerfors även norra delen av Lindesberg, Laxå och Askersund.

I den långsiktiga uppbyggnaden för att utveckla näringslivet vill vi ha möjlighet att pröva nya och annorlunda åtgärder i kombination med traditionella insatser.

Vårt program, Nya möjligheter för Örebro län, utgår från att resurser i form av kunskap, arbete och innovationsförmåga finns i länet. Men vi behöver också hjälp från regering och riksdag med olika stimulansåtgärder – utökade arbetsmarknadspolitiska insatser, ökade statsbidrag, ökade investeringar i vägar och järnvägar – för att kunna förverkliga vårt program.

I detta anförande instämde Hans Karlsson (s).

Anf. 97 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! Den här eftermiddagen formar sig till en upprepandets litan över läget i Sveriges län. Depressionens förlamning sprider sig också i Västmanland.

Regeringen är väl försedd med statistik över antalet arbetslösa och över antalet personer i olika arbetsmarknadsåtgärder. Rent siffermässigt vet man på Arbetsmarknadsdepartementet att ca 21 500 individer befinner sig utanför arbetsmarknaden i Västmanland. Det är 13 % av dem som är mellan 16 och 64 år. Denna siffra är högre än riksgenomsnittet.

För drygt tre år sedan fanns det i länet 6 000 personer utanför arbetsmarknaden. I dag är alltså siffran tre och en halv gånger så hög.

Dessa katastrofala siffror tycks emellertid inte beröra regeringen på annat sätt än ur ekonomisk synpunkt, eftersom det görs stora ansträngningar att skära ned ersättningarna till de arbetslösa. Samtidigt berömmar sig regeringen av att ingen tidigare regering satsat så mycket pengar på att bekämpa arbetslösheten. Det är ju heller ingen annan tidigare regering som har haft så många arbetslösa att dra försorg om.

Hittills har Västmanland varit Sveriges mest industrialiserade län. Därför slår den nu pågående avindustrialiseringen hårt emot oss. Outokumpu Copper och ABB i Västerås är ett par exempel på stora framgångsrika exportföretag där sysselsättningen minskat kraftigt. Ett annat exempel är Volvo i Köping, där en tredjedel av arbetsstyrkan avvecklats. Vid Volvo Aero Support i Arboga ligger just nu ett varsel för 180 personer. Ytterligare drygt ett hundratal personer vid det företaget är på väg att varslas.

Västra Västmanland har övertagit Bergslagens roll som den region där sysselsättningen sviktar mest. Det bör framhållas att Bergslagens utsatta position förändrats genom att folk flyttat och inte genom att sysselsättningen i regionen ökat.

I västra Västmanland – Köping, Arboga och Kungsör – talar kommunledningarna nu med kraft om att regionen måste bli stödområde.

Länsstyrelsens regionala analys av sysselsättningen i länet 1995 inger inget ökat hopp. Den visar tvärtom att antalet jobb minskar med ytterligare ca 3 000.

Det ekonomiska omvandlingstryck som regeringen så varmt omhuldar inom kommuner och landsting är nu på väg att ställa ytterligare omkring 400 personer inom landstinget utan arbete. Landstinget har redan under 1992 och 1993 minskat antalet anställda med 625 personer.

Detta drabbar i huvudsak kvinnor. Ett viktigt vårdarbete omvandlas genom detta omvandlingstryck till sysslolöshet som betalas med offentliga medel. Det är omöjligt att förklara regeringens politik för dessa människor. Ar-

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Sysselsättnings-
politik*

betsmarknadsministern kan kanske inte heller göra det, men han har åtminstone i detta fall en möjlighet att genom särskilda insatser för personalen vid landstinget i Västmanland lindra effekterna av omvandlingen. Jag hoppas att arbetsmarknadsministern tar vara på den chansen.

Herr talman! För varje dag som går närmar sig den tidpunkt då den ekonomiska politiken kan läggas om i Sverige. Det är nödvändigt, eftersom varken kommuner, landsting eller länsarbetsnämnd i något län klarar av att på egen hand bemästra den nuvarande arbetslösheten. Generella åtgärder för att främja tillväxt och sysselsättning är nödvändiga!

Vi socialdemokrater i Västmanland har tidigare försökt att medverka till att lindra arbetslösheten i länet genom att inventera möjliga byggnadsobjekt. En del av dessa har kommit i gång, men de flesta har avvisats här i kammaren. Kvarvarande projekt kommer väl till pass då Sverige åter satsar på arbete i stället för på passiviserande och dyrbart kontantstöd.

Låt mig avslutningsvis ta upp två för länet viktiga frågor. I satsningarna på att för framtiden stärka Sveriges internationella konkurrenskraft måste det ingå omfattande utbyggnad av den högre tekniska utbildningen. SIND skrev i en rapport för ett par år sedan följande: För utveckling av nya produkter av högteknologisk karaktär är framför allt andelen högskoleutbildade intressant. Japan, USA och Storbritannien har en industristruktur med en större andel högteknologisk produktion än vad Sverige har. Dessa länder har också betydligt större andelar universitetsutbildade i industriföretagen. Sveriges utgångsläge för högteknologisk produktion är därmed inte särskilt positivt.

Vi socialdemokrater har motionerat om att en sjätte teknisk högskola med kvalificerad forskning skall inrättas i Sverige. Vi har också motionerat om att den skall förläggas till Västerås. Vi ser det som en viktig insats för att stärka regionen.

En annan fråga som jag vill aktualisera i detta sammanhang är att Mälarbanan nu är i full byggnation sträckan Örebro-Västerås-Stockholm. Emellertid går det trögt med förhandlingarna om vem som skall ansvara för trafiken. Oklarheten på den punkten leder också till att erfoderliga tåg inte blir beställda.

Regeringen har ansvaret för situationen. Initiativ och handlingskraft fordras för att tågbeställningar, som motverkar arbetslösheten, nu görs så att den snabba trafiken kan komma i gång när spåren är klara!

Anf. 98 BENGT-OLA RYTTAR (s):

Herr talman! Just nu förslösas 14 663 människors tid och resurser i Dalarna. Det är de öppet arbetslösa. Dessutom befinner sig 6 500 i olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Det är alltså mer än 21 000 personer som är framtagna sin rätt att arbeta.

I Mockfjärds församling i Gagnefs kommun är arbetslösheten nu 28 %. Det är en arbetslöshet som helt och hållet har sin rot i byggbranschen. I Länsarbetsnämndens alldeles färskas prognos sägs det: Utvecklingen på länets arbetsmarknad kommer de närmaste tolv månaderna att präglas av fortsatt hög och ökande arbetslöshet, utifrån en mycket hög nivå.

Att det ser ut som det gör i landet och i Dalarna är ingen tillfällighet. Vi har en internationell lågkonjunktur. Bankernas överreaktion på sina egna

svindlande affärer har slagit undan benen på många livskraftiga småföretag. Men det mesta av dagens elände är hemlagat av en ideologiskt blockerad regering.

Det har upprepats många gånger här i kammaren i dag att det inte är här i riksdagen som vi skapar jobben, utan det är här vi skapar förutsättningar för jobben. Men det är bara halva sanningen. Den borgerliga majoriteten i riksdagen har genom sina beslut slagit ut hundratusentals arbeten.

Det gör man om man medvetet ställer till med tvärstopp i byggbranschen, om man medvetet stryper hemmamarknaden och om man bekämpar en inflationsrisk som inte längre finns. Man väljer medvetet strategin att Sverige skall konkurrera som ett låglöneland, inte som en avancerad industrination som skall hävda sig med kvalificerade produkter och duktig arbetskraft. När man medvetet bestämt sig för detta har man medvetet bestämt sig för massarbetslöshet.

I den officiella statistiken är 1 200 byggnadsarbetare arbetslösa i Dalarna. Men den verkliga siffran är 1 942, och därtill kommer över 400 i ALU-projekt. Detta motsvarar över 50 % av byggnadsarbetarna.

Rune Evensson har här tidigare i dag krävt ett rejält ROT-program som den enda kortsiktiga åtgärden för att få fart på ekonomin igen. Jag instämmer djupt i detta krav.

Det är ett gigantiskt slöseri med den arbetslöshet som vi i dag har i landet och i Dalarna. Ett land kan aldrig bli så fattigt att det inte har råd att låta sina medborgare arbeta. Det var ett påstående som fälldes för mycket länge sedan, men det är en sanning som står sig än i dag.

Den förda politiken har lett oss in i en depression. Denna onda cirkel måste brytas. För Dalarnas del har Socialdemokraterna och fackföreningsrörelsen dammsugit länet på tänkbara arbeten. Byggnads och Byggmästarföreningen har tagit fram förslag. LO har publicerat skriftserien Om viljan finns. Man tar där fram förslag som, om viljan finns hos den sittande regeringen, skulle kunna lösa upp många av de knutar som vi nu har. Men vi har talat för döva öron. Nu är det de arbetslösa som får betala priset för detta.

I detta anförande instämde Inger Hestvik (s).

Anf. 99 SIGRID BOLKÉUS (s):

Herr talman! I partiledardebatten förra onsdagen fick vi höra att ingen tidigare regering satsat så mycket av allmänna medel i kampen mot arbetslösheten. Ja, arbetslösheten svarar för tre fjärdedelar av budgetunderskottet. Det mänskliga lidandet är omätbart.

De borgerliga partierna har aldrig haft arbete åt alla som det övergripande målet. Det är den grundläggande skillnaden mellan socialdemokratisk och borgerlig syn på vad som krävs i den ekonomiska politiken.

För tre fyra år sedan talade en del ekonomer och företrädare för näringslivet om behovet av arbetslöshet. Jag skall bara ta ett exempel från ledaren i Dagens Nyheter den 22 november 1990 rubricerad "Behovet av arbetslöshet". Där står: "Vi vet inte vilken nivå av arbetslöshet som medger en stabilisering av vårt kostnadsläge. Troligen är det optimistiskt att säga 3 procent."

I oktober 1991, en månad efter valet, var arbetslösheten 2,6 %. I valrörel-

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Sysselsättnings-
politik*

sen var budskapet från de borgerliga partierna att Sverige behöver en borgerlig regering för att komma till rätta med arbetslösheten.

Enligt regeringens egna bedömningar kommer ca 600 000 personer att stå utanför den reguljära arbetsmarknaden. Bristen på aktiva insatser får allvarliga konsekvenser, inte minst i mitt hemlän Gävleborg.

Den öppna arbetslösheten uppgick vid augusti månads slut till 10 %. Värst drabbade är kommunerna i södra Hälsingland, Bollnäs, Ovanåker och Söderhamn. Där saknar varannan ungdom i åldern 18–24 år ett riktigt arbete. Ungdomarna under 25 år utgör en tredjedel av de arbetssökande. I nästa åldersgrupp, 25–34 år, ökar också arbetslösheten och likaså antalet långtids-sökande.

Sveriges framtid, ungdomarna, känner sig svikna och överflödiga i dag. Det är stor risk att många slås ut redan innan de kommit in på arbetsmarknaden. Det är ungdomarna som skall utgöra en stor arbetskraftsresurs när konjunkturen vänder.

Det är fel att ge ut bidrag, sade moderaterna i opposition. Nu finns fler bidragstagare än någonsin tidigare. Det är en rundgång i samhällsekonomi. Ungdomar, byggnadsarbetare, statsanställda, landstings- och kommunalanställda, m.fl. får betalt för att inget arbete utförs.

Ytterligare 1 000 offentliganställda i Gävleborg vars jobb är hotade nästa år kan undgå arbetslöshet genom en enkel omfördelning av statens pengar. Den 27 september debatterade ordföranden för Svenska kommunaltjänstemannaförbundet Sture Nordh med skatteminister Bo Lundgren i Gävle. Skatteministern var inte speciellt intresserad av att tala om SKTF:s undersökning om de ekonomiska effekterna av nedskärningarna i offentliga sektorn. Han var tydligen mer intresserad av att leta efter orsakerna till problemen än att lösa dem.

I regeringsförklaringen sade statsminister Bildt att strävan efter samförstånd gäller alla områden. Varför då inte lägga prestige åt sidan och tillmötesgå SKTF:s önskemål om överläggningar med regeringen?

Byggnäringen har en fortsatt vikande tendens trots infrastruktursatsningar och ROT-projekt. I Hälsingland står 52 % av byggnadsarbetarkåren utanför den ordinarie arbetsmarknaden. I Gästrikland är läget något bättre. En viktig infrastruktursatsning kommer inte i gång på grund av överklaganden. Det är den nya sträckningen Söderhamn–Enånger på Ostkustbanan med en samordning av byggandet av den nya E 4:an. Ärendet ligger för avgörande hos regeringen. Fatta snabbt ett beslut om det skall bli alternativ öst eller alternativ väst!

Det har skett stora neddragningar inom statlig verksamhet – t.ex. inom Posten, Televerket, Vägverket och SJ. Denna sommar lades Hälsinge regemente i Gävle ned, och flera hundra miste sitt jobb. I går fick jag ett brev från de anställda vid F 15 i Söderhamn där det står: "Enligt de senaste informationerna vi fått kan F 15 var nedläggningshotad. Nu pågår upprustning av F 10 som är en helt nedkörd flottilj! Skall man sedan lägga ned F 15? Vi är på goda grunder oroade för det. F 15 har alla förutsättningar att bli en bra JAS-flottilj."

Jag uppmanar den sittande försvarsberedningen och försvarskottet att ge F 15 en ärlig chans. I försvarsdebatten den 12 maj i år sade Robert

Jousma, Ny demokrati: "Vi skall inte göra sådana dumheter som gjordes i förra försvarsbeslutet då t.ex. I 14 i Gävle blev nedlagt. Ett enigt försvarsskott var efteråt på det klara med att det beslutet var fel."

Den 8 juni röstade de borgerliga partierna med hjälp av nedlagda Ny demokrati-röster igenom ett annat märkligt förslag som visar att regeringen inte förmår se helheten av sina olika förslag. Utan förvarning och mitt under pågående studier sänktes utbildningsbidragen till 52 % av lönen för dem som studerar på komvux. Resultatet av detta beslut blir fler arbetslösa i stället för fler utbildade. Det stämmer dåligt med regeringsförklaringens formulering "Av långsiktigt avgörande betydelse är att skapa möjlighet för alla att lära hela livet".

Herr talman! På rättvisedagen den 6 oktober såg jag en skylt med texten: "Vi vill ha riktiga jobb, inget plåster på sår". Det budskapet från Gävleborgs län vidarebefordrar jag härmed till regeringen i den allmänpolitiska debatten.

Anf. 100 HANS STENBERG (s):

Herr talman! Detta blir en litet märklig debatt. Det är väl ett par timmar sedan en borgerlig ledamot var uppe i talarstolen beredd att diskutera denna mycket allvarliga fråga.

Ökningen av arbetslösheten har gått med en förfärande hastighet. Inför den här debatten gick jag tillbaka och tittade i protokollet från den regionalpolitiska debatten i april förra året. Då var vi många som uttryckte oro över den stora och snabbt ökande arbetslösheten. Vid det tillfället var arbetslösheten i mitt hemlän Västernorrland fortfarande under 5 %. Sedan dess har arbetslösheten fördubblats.

Det är lätt att bli avtrubbad av dessa höga siffror och glömma bort att det bakom arbetslöshetstalen faktiskt finns människor som drabbas mycket hårt av arbetslösheten.

Det handlar inte heller bara om dem som blir arbetslösa. Det handlar också om deras familjer. Det handlar om barn som helt plötsligt upptäcker att de inte har råd att göra saker som de brukar göra i familjen. Det handlar om andra barn som upptäcker att deras föräldrar blir deprimerade, tappar självförtroendet och i vissa fall även börjar missbruka.

Det är således inte bara den här generationen som drabbas, utan det är också den kommande generationen som ges en sämre start i livet på grund av den rekordhöga arbetslösheten.

Västernorrland är ett exportintensivt län som bidrar med en mycket hög andel av Sveriges exportinkomster. Skogsindustrin i Västernorrland är faktiskt en hörnsten i Sveriges ekonomi. Därför är det en angelägenhet för hela Sverige att näringslivet i Västernorrland kan utvecklas på ett positivt sätt.

Tyvärr hämmas utvecklingen för länets industri av de dåliga kommunikationerna. För att nå en positiv utveckling är det nödvändigt att kommunikationerna förbättras avsevärt.

Den moderna skogsindustrin kräver färskt virke för att kunna producera miljövänliga och konkurrenskraftiga produkter. I dag är det ofta så att ingen skogsråvara får vara äldre än fem veckor, och i de flesta fall gäller faktiskt tre veckor som gräns för att industrin skall kunna använda virket. Det säger

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Sysselsättnings-
politik*

sig självt att det blir nästan omöjligt att klara detta när en stor del av vägnätet stängs av i flera veckor varje år.

Senast i går kunde man höra på Dagens eko att vissa skogsindustrier nu riskerar att tvingas stoppa produktionen eftersom vägarna inte håller för att få fram virke. Detta händer nu när det är höst. Vi vet ju att de stora problemen kommer till våren med tjällossningen.

Det som oroar mig mest i det sammanhanget är att samtidigt som industrin ställer krav på allt färskare virke ökar vägvastängningarna kraftigt år för år. Detta är en faktor som hämmar utvecklingen av den svenska skogsindustrin och faktiskt i förlängningen riskerar att leda till att Sverige förlorar sin roll som en av världens ledande skogsindustrinationer. Därför är det ett nationellt intresse att det görs en ordentlig satsning på vägnätet både i Västernorrland och i andra skogslän så att vägarna kan hållas öppna hela året.

Till en bra infrastruktur hör också bra flygförbindelser. Därför vill jag understryka vikten av att länets tre flygplatser, Midlanda, Kramfors och Örnsköldsvik, behålls och utvecklas.

Avregleringen av flyget har visserligen gett lägre priser på de allra mest trafikerade linjerna, men det går inte att överlåta flyget helt och hållet till de fria marknadskrafterna. Om vi skall ha fungerande flygförbindelser i hela Norrland krävs det att staten gör en samlad upphandling av flygtrafiken på de orter där trafiken inte kan bedrivas på rent kommersiell grund.

Inom järnvägsområdet finns det behov av satsningar som skulle ge utomordentligt stora vinster både miljöpolitiskt och regionalpolitiskt. Men eftersom tiden är knapp och vi socialdemokrater i Västernorrland redan tidigare redovisat våra förslag, nöjer jag mig med att nämna det projekt som jag själv tycker är viktigast. Det är en utbyggnad av snabbtåget mellan Stockholm och Sundsvall–Härnösand. Målsättningen måste vara att den snabbtågsförbindelsen skall vara klar 1996.

Herr talman! Jag har i mitt inlägg försökt att redogöra för det jag anser vara de viktigaste åtgärderna för att trygga utvecklingen i Västernorrland på lång sikt. Jag vill avsluta med några ord om behovet av åtgärder för att snabbt minska den rekordhöga arbetslösheten.

I Västernorrland finns en lång rad angelägna byggprojekt som kan startas med kort varsel. Förutom en rad vägobjekt rör det sig bl.a. om ROT-projekt för skolor och äldreboende. Om byggstarten av dessa kan tidigareläggas innebär det stora positiva effekter för länets sysselsättning på både kort och lång sikt.

Statens politik gentemot kommunerna måste därför få en sådan inriktning att även ekonomiskt utsatta kommuner bereds möjligheter att rusta upp skolor och förbättra äldreboendet.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag säga att vi vill och vi kan arbeta. Det måste också vara så att vi har råd att arbeta. Vi har definitivt inte råd med den arbetslöshet vi har i dag.

Anf. 101 ELVY SÖDERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vill inleda med att instämma i och understryka vad Hans Stenberg har sagt. För oss socialdemokrater är kampen mot arbetslösheten den viktigaste uppgiften. Tyvärr har den borgerliga regeringen visat brist på

både insikt, vilja och kompetens när det gäller detta. I stället för att satsa resurser på att komma till rätta med den höga arbetslösheten har moderaterna satsat sina krafter på att smutska oss socialdemokrater.

Jag vill påstå att regeringen har brist på kompetens när man som enda medel för att komma till rätta med arbetslösheten presenterar en försämring av lagen om anställningsskydd. Regeringen tror att det skall skapa en mängd nya jobb runt om i landet. De som kan det här, de som finns ute i landet, vet att det inte är så. Än har ingen kunnat presentera något konkret exempel.

Herr talman! Jag delar också Hans Stenbergs oro över vad som kan bli följden av avregleringen av flyget. Men det är inte bara vad som kommer att hända med flyget som oroar. Vilka blir konsekvenserna av att den borgerliga majoriteten här i riksdagen tillsammans med Ny demokrati avskaffade brevmonopolet? Det finns en och annan ledamot, t.ex. Stina Eliasson, som inte var med i den majoriteten, men tyvärr var de alltför få.

Många människor i vår del av Sverige frågar sig om de s.k. marknadskrafterna kommer att vilja dela ut post i Skorped och Grundtjärn i framtiden. I dag kostar det t.ex. 30 kr att dela ut en dagstidning på lördagar i vissa delar av vårt avlånga land. Hur kommer det att bli i framtiden?

Hans Stenberg underströk vikten av en bra infrastruktur i Norrland. Jag vill också göra det. En förutsättning för att vi i den norra delen av Sverige skall kunna fortsätta att bidra till Sveriges välfärd är just att vi har en bra infrastruktur. Redan i dag bidrar vi med en mycket betydande del av nettoexporten. Därför är en satsning på en väl fungerande regionalpolitik och infrastruktur i Norrland en ren investering för framtiden och för moder Svea. Det är alltså en satsning på jobben på både kort och lång sikt.

Jag vill att man verkligen ser upp, eftersom de avregleringar, bolagiseringar och utförsäljningar som man nu diskuterar och tänker genomföra kommer att omöjliggöra för Norrland att lämna dessa betydande bidrag i framtiden. De kommer endast att leda till en ökad arbetslöshet i vår del av Sverige. Vår framtid kommer också att avgöras av ett fåtal personer som sitter i sina styrelserum och fattar beslut utan att se till helheten och utan att se till de samhällsekonomiska konsekvenserna.

Herr talman! En annan viktig förutsättning för att industrin inte bara i vår del av landet utan i hela Sverige skall fungera är naturligtvis tillgången till elström. Därför vill jag peka på de risker som en avreglering av elmarknaden kommer att få. Genomför regeringen detta kommer det att få oönskade regionalpolitiska och samhällsekonomiska effekter.

Möjligheten till differentierade taxor inom områdeskoncessioner kan leda till orimliga kostnader i vår glesbygd. Samtidigt riskerar småskalig kraftproduktion inklusive alternativ energiproduktion att slås ut, och verkliga incitament till energisparande försvinner. De slutsatser som dragits i de teoretiska konsekvensmodeller som redovisas av Ellagstiftningsutredningen i dess delbetänkande Elkonkurrens med nätmonopol (SOU 1993:68) är förenklingar och täcker inte dessa konsekvenser.

Därför måste regeringen tillsätta en parlamentarisk utredning som får till uppgift att bl.a. göra en regionalpolitisk analys. Denna utredning måste ge svar på följande frågor:

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Sysselsättnings-
politik*

- Hur kommer den framtida kostnadsbilden för investerare i glesbygd att se ut?
- Kommer de vattenkraftsproducerande regionerna, som samtidigt utgör glesbygden, att få betala ett högre elpris än de tätbefolkade områdena?
- Vad kommer det i ett långsiktigt perspektiv att innebära?
- Vem tar ansvaret för och överblickar konsekvenserna av att svenska naturresurser för en längre tid framöver utsätts för ett stort utländskt inflytande? Är det Per Westerberg som gör det?
- Vem försvarar de små konsumenternas intressen?

Herr talman! Det handlar allt som allt om stora frågetecken av regionalpolitiskt, näringspolitiskt, konsumentpolitiskt och välfärdspolitiskt slag, som regeringen inte kan överblicka. Det handlar också om möjligheterna att upprätthålla vår nuvarande regionala struktur och om glesbygdens framtid i norra Sverige.

Herr talman! Ellagsutredningen har tagits fram under en mycket stor tidspress, något som även utredaren själv har framhållit i sitt särskilda förord. Därför måste man tillsätta en parlamentarisk utredning som får till uppgift att göra en regionalpolitisk analys.

Jag ser fram emot att arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund, som också är regionalpolitiskt ansvarig i regeringen, ser till att en parlamentarisk utredning med uppgift att analysera de regionalpolitiska konsekvenserna av förslagen kommer till stånd. Någon har sagt att det handlar om att göra framtiden möjlig.

Jag vill till sist, herr talman, säga att den övning som vi haft i kammaren under eftermiddagen mera har liknat allmänpolitiska inlägg än en allmänpolitisk debatt.

Anf. 102 STINA ELIASSON (c):

Herr talman! Nu kommer nästa norrlänning.

Under 1900-talet har det byggts ett stort antal kraftverk och regleringsdammar i de norrländska älvarna. Bara i min hemkommun Ragunda i Jämtlands län har det i Indalsälven, som rinner genom den 10 mil långa kommunen, byggts nio kraftverk. Under projekterings- och anläggningstiden har befolkningen och företrädare för kommuner, landsting och länsstyrelser i berörda områden haft fullgod anledning att i kalkylerna räkna med framtida skatteinkomster från dessa kraftverk och deras dammar. Hade man kunnat förutse att kommunalskattedelen från dessa anläggningar skulle dras in till staten, hade säkerligen hårdare krav ställts för att medge dessa utbyggnader.

De ändrade skattereglerna har drabbat kommunerna hårt, under det att staten från vattenkraften i avgifter och skatter erhållit mycket stora inkomster. Det är rimligt att kommuner som avstått stora värden för att skänka landet billig och ren energi bör få del av de vinster som staten tar in.

Frågan om återföring av vattenkraftens vinst är sannerligen inte ny. Sedan decennier tillbaka har det från Centerns sida i olika sammanhang framförts krav på återförande av vinstandelar för producerad vattenkraftsel till de regioner där vattenkraften produceras. Det har talats om ett öre per producerad kilowattimme. Det är fråga om en ganska blygsam summa, men för

Jämtlands län skulle det handla om ungefär 200 miljoner kronor varje år, pengar som skulle kunna användas för att stärka infrastrukturen och därmed konkurrenskraften. För min hemkommun Ragunda, där en tiondel av landets vattenkraft produceras, skulle "ettöringen" betyda särskilt mycket.

Frågan är, som sagt, inte ny. Den fanns med i den regionalpolitiska utredningen från 1989, där det föreslogs att 1 öre per producerad kilowattimme vattenkraftsel skulle återföras till län och kommuner där vattenkraften produceras.

I den statliga utredningen "Beskattning av kraftföretag" 1991 konstaterades att det inte fanns några tekniska hinder för en återföring av vattenkraftsvinster till regionerna. Det framhölls vidare: "Utredningens förslag låter sig mycket väl förenas med återföring även om denna av juridiska skäl inte kan ske direkt utan via statskassan. Det frågan gäller är därför om det finns en politisk vilja till en sådan överföring."

Nu måste man komma till skott med dessa rimliga krav. Regeringen förväntas nu lägga fram förslag, i enlighet med vad också finansutskottets ordförande nyligen uttalat. Det är på tiden att så sker. Vi har i vårt län och i Norrlands inland över huvud taget ett akut behov av att förstärka vår infrastruktur och därmed vår arbetsmarknad. Allt det som här har sagts om arbetslöshet och oro i detta område gäller också beträffande Jämtlands län.

Hela Norrland har en avgörande betydelse för vårt lands ekonomi och utveckling. Vattenkraften från mina hemtrakter i Norrlands inland är en av de stora resurstillgångar som håller det övriga landet i gång. Andra stora tillgångar är naturen och skogen. Naturen ger underlag för den viktiga näringen turismen, som numera tillhör de stora.

Vad gäller skogen vill jag påminna om att skogen och skogsindustrin är den näringsgren som ger vårt land den allra största nettoexportvinsten – omkring 60 miljarder. Ingen annan exportgren kommer tillnärmelsevis upp till detta resultat. Därför är det av allra största vikt att den industrin ges goda möjligheter att arbeta. Inte minst handlar det om att se till att det finns bra vägar för de olika transporterna. Det är inte acceptabelt att råvarorna ur skogen inte kan transporteras till industrierna därför att vägarna är så dåliga att de långa tider är oframkomliga och avstängda på grund av tjällossning.

Skogen och skogsindustrin är den i särklass mest omistliga födkroken för oss som bor i Jämtlands län och i Norrland i övrigt, och de är livsnödvändiga för hela vårt land. Ett bra vägnät är för övrigt också en förutsättning för en utvecklad och bra turism.

Herr talman! Vi behöver – och det borde egentligen vara självklart – ett öre per producerad kilowattimme vattenkraftsel till vattenkraftsproducerande kommuner och län. Vi behöver detta till nödvändiga insatser för bl.a. vägar. Det är en förutsättning för utveckling av skogsindustrin och turismen liksom också för regionalpolitiska satsningar, inte minst på kulturen.

Anf. 103 ELVY SÖDERSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Stina Eliasson säger att regeringen skall lägga fram ett förslag om återbäring på vinsten av vattenkraften. Förhåller det sig inte så att regeringen kommer att lägga fram förslag om att sälja ut vattenkraften? Det har faktiskt under lång tid stått på regeringens dagordning.

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Sysselsättnings-
politik*

Jag deltog förra fredagen vid en debatt i Örnsköldsvik med Centerns Per-Ola Eriksson. Jag fick då klart för mig att det som han hade sagt i radion veckan dessförinnan var litet oklart. Det var närmast fråga om att staten inte behöver äga vattenkraften. Jag tycker inte att det är riktigt samma sak som ett förslag om återbäring på vinsten.

Jag skulle vara intresserad av att veta om Stina Eliasson, som tillhör samma parti som Per-Ola Eriksson, har fått uppgift om något mera preciserat förslag som kommer att föreläggas riksdagen.

Anf. 104 STINA ELIASSON (c) replik:

Herr talman! Jag framförde den åsikt som Centern i decennier fört fram i riksdagen. Nu måste det enligt min mening och enligt de kraftproducerande kommunernas och länens mening vara dags att komma med ett förslag.

Själv uppfattade jag Per-Ola Erikssons yttrande som en öppning när det gäller att få ett regeringsförslag på riksdagens bord. Jag förutsätter att det blir så. Dessutom, Elvy Söderström, vet nog säkerligen alla i den här salen, och sådana personer som jobbar med politik, att om något är viktigt, så är det opinionsbildandet. Jag vill vara med bland de opinionsbildare som slåss för rättvisan i den här frågan, dvs. ett öre per producerad kilowattimme vattenkraftsel till de kommuner och län där vattenkraften produceras.

Anf. 105 ELVY SÖDERSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Centern, Stina Eliasson, utgör en fjärdedel av regeringen. I den regeringen sitter näringsminister Per Westerberg, och hans filosofi och politik är utförsäljning. Jag kan därför inte få de här två sakerna att gå ihop.

Men jag är glad över att Stina Eliasson bedriver den här opinionspolitiken. Jag hoppas att Centern gör det i regeringen också. Det behövs nämligen.

Anf. 106 STINA ELIASSON (c) replik:

Herr talman! Jag talar i dag för Centern. En fjärdedel av någonting är ju ganska mycket, därför att om det fattas en fjärdedel av en helhet är det inte längre en helhet.

Anf. 107 ÅKE SELBERG (s):

Herr talman! Tyvärr måste jag börja mitt anförande med att konstatera att regeringen nu totalt tappat greppet över sysselsättningen.

Under måndagen kunde man i de norrbottenska morgontidningarna läsa: 35 000 utan jobb. 35 000 människor utan ordinarie arbete i Norrbotten är drygt 20 % av befolkningen mellan 16 och 24 år. På 119 lediga platser finns 300 sökande på varje plats.

Det här är en helt ofattbar siffra även för Norrbotten. Det säger jag trots att vi är vana vid att vårt län genom tiderna haft stora problem med sysselsättningen. På område efter område får vi nu se hur människorna får lämna sina jobb med allt vad det innebär av social utslagning, familjetragedier osv.

Herr talman! Privatisering har varit det förlösande ordet från den borgerliga regeringen med industriministern i spetsen, en privatisering av ideologiska skäl, inte för att den är lönsam eller leder och utvecklar verksamheter framåt.

I Norrbotten är vi vana vid ett betydande statligt engagemang, som också varit till gagn och nytta för en positiv utveckling i vårt län. Därför säger vi socialdemokrater, och en mycket bred majoritet i Norrbotten, nej till utförsäljningen av våra nationalegendomar.

Vattenfall är ett av de företag som står högt upp på privatiseringslistan. Ett stort statligt engagemang i Vattenfall är att föredra för tryggheten för hela vårt lands energiförsörjning. Jag tackar verkligen för och tar emot den uppfattning i regeringens politik som Stina Eliasson förde fram i denna talarstol.

Nu är det dags att en större del av vinsterna från vattenkraften får stanna inom de vattenkraftsproducerande länen, för att utveckla näringslivet och skapa sysselsättning.

LKAB är ett annat företag som näringsministern har på listan över privatiseringar. Det vore förödande för malmfälten om en försäljning nu skulle ske, när det sker en mycket positiv utveckling på det här området, såsom nytt kulsinterverk och nya huvudnivåer. Dessutom har företaget i dag en god likviditet. Låt LKAB förbli i statlig ägo! Människorna i malmfälten behöver den trygghet som ges i denna verksamhet. Möjligheterna att välja andra jobb är i stort sett obefintliga.

Inriktningen att stärka skogsbruk och skogsindustri genom ett samgående mellan Domänverket och ASSI är något som vi ställer upp på och som vi också förordar. Men det får naturligtvis inte leda till en privatisering och utförsäljning av den här verksamheten.

Ett område som är viktigt för vårt län är utbildning och kompetenshöjning, något som är nödvändigt för att klara utvecklingen i Norrbotten. Högskolan i Luleå spelar en mycket stor roll i det här sammanhanget.

Jag tänker ta upp ett par angelägna frågor: Högskolans tekniska utbildning och forskning kan och måste byggas ut ytterligare för att täcka landets behov av tekniker. Högskolan i Luleå har på lång sikt kapacitet att utbilda ungefär dubbelt så många civilingenjörer som i dag.

I Kiruna finns i dag rymdutbildning och rymdforskning, och det finns unika möjligheter inom rymdverksamheten. Det måste därför tillskapas ytterligare utbildnings- och forskningsmiljöer vid högskolan i Luleå för att stödja den här verksamheten i Kiruna.

Ett annat viktigt område är kommunikationerna och dessas utveckling, vilka i stort sett kan vara avgörande för ett läns utveckling. Nu är mångmiljardrullningarna i gång på kommunikationsområdet, men tyvärr kan vi konstatera att Norrbotten endast får en liten del av de tillskapade resurserna. Vi begär inga stora motorvägar, däremot har vi ett stort behov av underhåll och bärighetsförbättringar. Jag ställer därför upp på det resonemang som Hans Stenberg förde tidigare. Det är främst med tanke på skogsbruket som de här bärighetsförbättringarna bör göras. De långa avstängningsperioderna under tjallossningen kommer i framtiden att bli helt förödande för vår skogsindustri.

Landsbygden är en viktig del av vårt samhälle. Där finns många värdefulla arbetstillfällen att tillskapa, och därför är det viktigt att vi också behåller servicen i så stor utsträckning som möjligt och ger människorna möjlighet att bo och utvecklas där.

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Sysselsättnings-
politik*

Jag började mitt anförande med att tala om att vi i Norrbotten har 35 000 arbetssökande, och jag måste säga att jag är förvånad över att inte en enda representant för regeringspartierna som kommer från Norrbotten deltar i denna mycket viktiga debatt. Trots allt har vi i Norrbotten nära 35 000 arbetssökande. Det är 35 000 olyckliga människor.

Anf. 108 STINA ELIASSON (c) replik:

Herr talman! Det är mycket trevligt att Åke Selberg tackar och tar emot min uppfattning om återföring av vinster från vattenkraftsel. Jag upprepar det jag har sagt tidigare, dvs. att jag framför hela Norrlands uppfattning i denna fråga.

Det märks, inte minst på talarlistan, att Norrland är någonting som kommer på slutet. Precis som i väderleksrapporten kommer vi sist. Men vi håller ihop. Jag tror att många – åtminstone de som läser protokollen – kommer att inse att vi har samma kärlek till den del av Sverige där vi hör hemma oavsett vilket parti vi tillhör. Vi har samma uppfattning om krav på rättvisa.

Jag skulle i det här sammanhanget, apropå ettöringen, vilja säga att det faktiskt är dags att höja budet med 100 %: 2 öre!

Anf. 109 ÅKE SELBERG (s) replik:

Herr talman! Det är riktigt, som Stina Eliasson säger, att norrlänningarna har kommit på slutet. Men om man tittar på talarlistan finner man att det trots allt bara är en centerpartist av de borgerliga Norrlandsrepresentanterna som deltar i debatten.

Vi tycker självfallet att det är bra om vi kan få stöd för att återföra vattenkraftsvinsterna, men jag vill ge ett råd till Stina Eliasson: Prata med de övriga regeringspartierna och sluta att diskutera en privatisering och utförsäljning av Vattenfall. Det går inte ihop.

Anf. 110 STINA ELIASSON (c) replik:

Herr talman! Jag får väl finna mig i att bli kallad "bara", men jag är ju här.

Åke Selberg är nöjd med att han får stöd i den här frågan, och jag kan säga tack detsamma. Jag har varit med i riksdagen ett antal år, och frågan har diskuterats tidigare. Vi från Norrland har stött varandra över alla parti-gränser. Men det har inte hänt någonting, inte när det var socialistisk regering och inte nu heller.

Nog vore det märkvärdigt om vi norrlänningar inte gemensamt skulle kunna åstadkomma att en proposition läggs fram och att vi äntligen får del av det som vi bjuder på och underhåller hela landet med.

Socialpolitik och sjukvårdsfrågor m.m.

Anf. 111 BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! För två år sedan inleddes det till valfrihetsreform förklädda systemskiftet; bort från folkhemmet och välfärden!

Det blev möjligt därför att alltför många lyssnade till dem som lockade:

Du skall slippa betala skatt och avgifter för andras ungar, för andras sjuka anhöriga! Ta för dig! Frihet på andras bekostnad.

Få insåg vad det skulle leda till. Men arkitekterna, de mörkblå eminenser som i 20 års tid förberett det som Bengt Westerberg och Jerzy Einhorn nu medverkar till, visste vart de ville komma.

Nu ser vi dagligen resultaten i vår vardag.

Gamla lämnas ensamma. De tvingas ligga med sonder och katetrar och får liggsår, därför att det inte längre finns resurser till en värdig, medmänsklig omvårdnad.

Lågutbildade gamla med dålig ekonomi – särskilt kvinnor – drabbas hårdast när hemtjänsten skär ner, trots att de har sämre hälsa. Allt färre av de riktigt gamla får del av samhällets vård och omsorger. Det betyder också en omänsklig belastning för deras närmaste.

Över 200 000 barn lever i familjer där minst en av föräldrarna är arbetslös. Mödra- och barnvårdscentraler – t.ex den i Rinkeby – stängs. Allt fler barn far illa när barnomsorgen förvandlas till barnpassning och skolan slås sönder och segregeras.

I många kommunala förskolor och skolor är barngrupperna nu så stora och de vuxna så få att barn med handikapp och utvecklingsstörningar inte klarar av att vara där. I de privata och kooperativa alternativen tar man inte emot barn med handikapp och särskilda behov. Vi minns Henriett Levin, som nu i höst skulle ha börjat i Böskolan i Göteborg men nekades plats därför att hon, som lätt förståndshandikappad, var för dyr. Hon är inte ensam. Därför tvingas man nu återgå till särskilda grupper för barn med handikapp, som på så sätt från livets början särskiljs från andra barn.

I denna situation, när barn och gamla, handikappade och sjuka far illa av brist på god omvårdnad och tiotusentals kvinnor som behövs inom omsorg och utbildning går arbetslösa, vill regeringen satsa 6 miljarder på ett vårdnadsbidrag, som skulle öka orättvisorna än mer.

Herr talman! Detta är en helt oacceptabel utveckling. Den måste stoppas, om vi och våra barn skall få leva i ett anständigt samhälle.

Därför vill vi på nytt ta kampen för de omistliga värdena i välfärden: rättvisa, jämlikhet och jämställdhet, "varje människas okränkbarhet och alla människors lika värde", den solidaritet som "innebär en inlevelse i varandras villkor och en vilja till omsorg och omtanke om varandra". Detta står i vårt partiprogram.

Därför vill vi ha ökad demokrati, aktivt medborgarskap, äkta medmänsklighet – inte köp och sälj, peng och marknad, kunder och beställare.

Därför vill vi ha rättvis fördelning och gemensamt ansvarstagande. Vi som är friska och har jobb skall med stolthet och glädje dela med oss till dem som är arbetslösa, handikappade eller sjuka, äldre eller yngre.

Därför vill vi ha ökad jämställdhet, mer makt och inflytande åt kvinnorna, större ansvarstagande från männen i hemmet och familjen.

Vi vill inte ha vårdnadsbidrag och pigavdrag. Vi står för världens bästa familjepolitik, med föräldraförsäkring, barnbidrag lika för alla, och bra barnomsorg och skola för alla barn.

Därför vill vi utveckla primärvården – med vårdcentraler, distriktssköters-

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Socialpolitik och
sjukvårdsfrågor
m.m.*

kor, mödra- och barnavård – inte ersätta den med marknadsstyrda husläkare och fri etableringsrätt.

Därför vill vi bekämpa segregation och utslagning, främlingsfientlighet och rasism, genom att pressa ner arbetslösheten och förbättra livsvillkoren i nedslitna och segregerade bostadsområden.

Därför vill vi säkerställa rättvisa och robusta trygghetssystem inför framtiden som bygger på inkomstbortfallsprincipen.

Därför vill vi utveckla den inbyggda nåd i välfärdssamhället som består av återkommande livschanser, vad som än händer i livet. Vi vill satsa på vuxenutbildning och arbetsmarknadsutbildning, på att förhindra ohälsa och arbetsskador och på att snabbt få tillbaka människor som drabbas i arbete och mänsklig gemenskap.

Herr talman! Vad det handlar om är att upprätthålla den generella välfärdspolitiken. Det samhället erbjuder åt alla skall vara av hög kvalitet. Det måste inte vara lika, men det skall vara bra! Varje dagis, varje skola, varje bostadsområde och varje sjukhus skall ha sådana kvaliteter att människor tryggt kan välja just dem och att alla – också de som behöver särskilt stöd – kan vara där.

Det är detta som är själva den mjuka kärnan i välfärdssamhället, det som vi skall föra med oss in i framtiden, genom att nu ta gemensamt ansvar för att välfärden kan överleva och utvecklas. Och, herr talman, det är vi som vågar tala klarspråk, ställa krav och mobilisera den vilja till uppoffringar och ansvarstagande som krävs av oss alla för att detta skall vara möjligt.

Anf. 112 ARNE JANSSON (nyd):

Herr talman! Socialförsäkringar, arbetslöshetskassor olika ekonomiska stödformer, vad de än kallas för, är till för att hjälpa människor, människor som verkligen behöver hjälp.

Människor som tillfälligt och utan egen förskyllan har hamnat i sådana svårigheter att de måste få hjälp av samhället skall naturligtvis få det. Men samhället skall inte, som ofta sker i dag, ta ifrån dessa människor självkänslan som motprestation. Samhället får inte heller på något sätt tolerera eller ha förståelse för de slipade och parasiterande bidragsmissbrukare och fuskare som tyvärr finns. De misskrediterar bl.a. socialtjänsten.

Det anmärkningsvärda i dagens bidragssystem är att missbruket mer och mer har systematiserats och bidragsoptimeringen har ökat. Detta känner även ansvariga politiker till. Men kraften, viljan och kuraget att åtgärda dessa missförhållanden saknas.

Jag skall ta upp några skrämmande exempel.

På försäkringskassan i Kopparbergs län resonerade man helt nyligen om vad som händer med den försäkrade efter det att beslut har fattats i de olika ärendegrupperna. Efterkontrollarbete är ju inte prioriterat eller ansett som nödvändigt.

Under perioden april-september i år gjordes slumpmässigt 70 till 80 hembesök. Man uppenbarade rent bidragsfusk motsvarande ca 4,5 miljoner svenska skattekoronor. I Dalarna har den dynamiska effekten uppstått att personer som har uppburit pension nu har av sagt sig den på grund av plötsligt tillfrisknande, och de har börjat arbeta.

I bl.a. Rinkeby har det vid försäkringskassans hembesök kunnat konstateras att hälften av alla sjukanmälda befann sig på sina reguljära arbeten eller på andra förvärvsarbeten. Vid upptäckt av bidragsmissbruk skyller man bl.a. på språkproblem. 90 olika språk förekommer. Undervisningen i det svenska språket är ju sekundär i förhållande till hemspråksundervisningen. Är detta rätt?

Att uppbära a-kassa och samtidigt jobba svart har nästan blivit en sport. Det anses berättigat. Alla vet det. Ingenting görs.

Vecka 31 i år var enligt AMS 496 500 personer öppet arbetslösa. 397 000 fick under juli a-kassa. Vissa partiers ståndpunkt när det gäller detta kan man bl.a. läsa om i pressen.

Folkpartiet förlitar sig på att sänkningen av a-kassan till 80 % skall stimulera till arbete. Är det så? Socialdemokraterna kommenterar fusket med a-kassan i Aftonbladet den 14 augusti: "Att det kan bli så här beror på att det finns företagare som fifflar. Vi vill ha mycket större resurser för revision i företagen."

Enligt Socialdemokraterna ligger felet alltså enbart hos företagarna.

I pressen kunde man i april 1992 ta del av hur de sociala myndigheterna tvingas betala socialbidrag som bevisligen används för att finansiera narkotikamissbruk. Enligt lagen går det inte att kräva att missbrukare skall genomgå behandling för att få socialbidrag. Det enda man kräver är att de skall stå till arbetsmarknadens förfogande.

I ett pågående kommittéarbete har man tittat på frågan. Man anser inte att det går att ändra förutsättningarna. Är det vettigt?

Bostadstilläggen har visat sig vara en säker inkomstkälla för de mindre nogräknade. Genom att många skriver sig på samma lägenhet kan de orättmätigt tillgodogöra sig dessa bidrag. De betalas nämligen ut via banksystemet. Detta kan man råda bot på. Det vet alla ansvariga.

Bidragsförskotten missbrukas. Varför skall miljonärer få barnbidrag? Varför skall inte barnbidraget behövsprövas?

Birgitta Dahl sade nyss att hon tyckte att barnbidraget skulle vara lika för alla. Kan Socialdemokraterna verkligen tycka det?

På grund av att Ny demokratis familjepolitik har framförts i motioner och i kammaren ett antal gånger är det onödigt att jag åter fördjupar mig i den. Den är så bra att den säkerligen, inom en snar framtid, kommer fram i form av en proposition från regeringen. Men då har transfereringarna kanske kostat ett antal miljarder för mycket.

Om både föräldrar och barn är sjuka väljer naturligtvis en förälder som inte är så nogräknad att ta ut föräldrapenning i stället för sjuklön. Det finns ju inte någon karenssdag inom föräldraförsäkringen. Dessutom är ersättningen bättre.

Utnyttja systemet även om du inte behöver det! Så lyder parollen. Den svenska pressen medverkar glatt till missbruket och bidragsoptimeringen.

En helsidesrubrik i LO-tidningen nr 13, 1993 lyder: "Anmäl arbetsskadan nu! Den 1:a juli skärps reglerna – då kan det vara försent".

I en helsida i Aftonbladet den 27 mars i år redogör man noga för metoder för hur man skall undgå och kringgå karenssdagen i sjukersättningen.

Herr talman! Ny demokrati har kommit in i riksdagen direkt från verklig-

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Socialpolitik och
sjukvårdsfrågor
m.m.*

heten. Vi jobbar utan politiska skygglappar för en ny socialpolitik och ekonomisk socialhjälp.

I våra motioner föreslår vi en fullständig reformering av dagens naivt välmenande, men misslyckade, bidragssystem.

Jag ser att tiden inte räcker till för att i detta anförande utveckla ämnet mer. Därför vill jag avsluta med att säga att Ny demokrati verkar och står för utvecklingen av en effektiv och human hjälpande politik, när och där den verkligen behövs.

Anf. 113 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Sverige har under de senaste två tre åren genomgått den svåraste ekonomiska krisen sedan två generationer. Som vanligt när man lyssnar till den socialdemokratiska oppositionens välfärdstalesman Birgitta Dahl finns inte skymten av detta i hennes inlägg. Hon talar om en värld som skiljer sig avsevärt från den som vi andra lever i och försöker förbättra.

Välfärdsstaten utmärks av framför allt två ting. Det skall finnas en bra offentlig finansierad service inom viktiga områden, t.ex. utbildning, omsorg och sjukvård. Det skall finnas bra socialförsäkringssystem – man skulle också kunna kalla dem för trygghetssystem.

Den tidigare svenska modellen var utformad så, att skola, äldreomsorg och sjukvård anvisades medborgarna. Det har varit väldigt litet valfrihet. Det har varit mer eller mindre självklart att barnen skall gå i den skola eller den förskola som kommunen har bestämt, att man skall få äldreomsorg där kommunen har bestämt och sjukvård på den vårdcentral eller klinik som landstinget har bestämt.

Nu sker en förändring. Den tog sin början i slutet av 80-talet, men den har accelererat under den nuvarande regeringens tid. Det gör att vi försöker bygga upp en välfärd där det finns valfrihet.

Birgitta Dahl använder ordet valfrihet många gånger, exempelvis på Socialdemokraternas partikongress. Men hon använder det negativt och pejorativt. Det säger en hel del om den socialdemokratiska välfärdspolitiken.

Det handlar om angrepp på den skolpeng som regeringen har genomfört. Den har ökat möjligheten för föräldrar och barn att välja alternativa skolor, oavsett tjockleken på plånboken. Det handlar om angrepp på husläkarsystemet, i första hand därför att det kombineras med etableringsfrihet och konkurrens. Mer eller mindre förtäckt hotar man med att man kommer att avskaffa husläkarsystemet om man får makten nästa höst. Det handlar nästan enbart om den aspekt som har att göra med etableringsfriheten och konkurrensen.

Sjukvården är en av de viktigaste delarna av välfärdsstaten. I pengar räknat utgör den kanske en tredjedel av den totala offentliga sektorn i vårt land. Vi möter den verksamheten då vi många gånger är som svagast och då våra behov av hjälp är som störst.

Regeringen har gett sig i kast med att försöka rätta till de delar av sjukvården där bristerna har varit störst. Det är en mycket reformistisk strategi. Man har alltså letat reda på bristerna och försökt åtgärda dem. Vi har i vårt land kunnat konstatera – vi har även fått hjälp av utländska observatörer – att det länge har varit långa köer till operationer och behandlingar – främst

för äldre människor. Det är förstås de som har dessa behov av hjälp. Äldre människor har fått vänta från 6 månader och ibland ända upp till 24 månader på att få en angelägen behandling.

På grundval av förslag från den dåvarande oppositionen förhandlade den nya regeringen hösten 1991 fram en uppgörelse med Landstingsförbundet. Det var en uppgörelse som innebar att väntetiden för 10–12 namngivna operationer och behandlingar skulle minskas till maximalt tre månader. I de fall det enskilda sjukhuset eller landstinget inte kunde erbjuda den servicen inom tre månader skulle man på sjukhusets eller landstingets bekostnad få hjälp någon annanstans.

De utvärderingar som har gjorts och de rapporteringar som sedan hösten 1991 har kommit om vårdgarantin visar på att den har blivit långt mer framgångsrik än de största optimisterna ens skulle ha vågat hoppas på. På de allra flesta håll i landet har väntetiderna förkortats avsevärt för det stora flertalet av de här nämnda 10–12 operationerna och behandlingarna.

För det första året, 1992, gäller nu att de patienter som ofrivilligt hade väntat mer än tre månader nu uppgick till färre än 300 personer. Många människor, särskilt äldre, har säkert valt att vänta någon månad extra för att få operationen eller behandlingen på hemsjukhuset eller på något sjukhus som de har speciellt förtroende för. Det första året är det dock bara så få som 300 personer som har fått vänta längre än tre månader trots viljan att få operationen avslarad inom tre månader. Därmed har vi på något år, med vårdpersonalens stora insatser, lyckats åstadkomma något som många av oss trodde var nästan omöjligt efter decennier av värdköer, nämligen att komma till rätta med en av de stora bristerna i svensk sjukvård.

En annan stor brist som har uppmärksamats i vår egen debatt, men också av många utländska observatörer, gäller den svagt utbyggda primärvården och bristen på kontinuitet och personliga relationer mellan befolkningen och allmänläkare/husläkare. Efter många års opinionsbildning beslöt riksdagen i maj i år att införa en husläkarlag. Den innebär att vi under 1994 och 1995 skall se till att alla svenskar som så vill skall få möjlighet att välja en egen läkare – en läkare som man kan vända sig till som man lär känna. Läkaren lär också känna patienten. Därigenom förbättras möjligheterna till god behandling, goda råd m.m.

Husläkarlagen innehåller egentligen bara två utgångspunkter. Den ena är individens rätt att välja en egen läkare, och den andra att de läkare som uppfyller ett visst antal punkter har rätt att konkurrera med andra på lika villkor. Detta har föranlett många framför allt från socialdemokraternas sida, såväl här i riksdagen som ute i landstingen, att rikta en oerhörd kritik mot förslaget. Det har tydligen varit för mycket att svenska folket skulle få rätt att välja läkare.

Ett av de stora, viktiga områden som bör ingå i en bra välfärdsstat i ett gott samhälle är äldreomsorgen. För några år sedan genomförde vi en stor förändring. Kommunerna tog över en betydande del av det ansvar som tidigare åvilat landstingen. I dagarna har vi fått en utvärdering av de första 18 månaderna av den reformen. Utvärderingen pekar på att det i det stora hela har åstadkommit förbättringar. Fortfarande kvarstår förstås flera brister.

Tanken bakom den mycket omfattande utvärdering som beställdes av riks-

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Socialpolitik och
sjukvårdsfrågor
m.m.*

dagen och som regeringen har gett direktiv om har förstås varit att följa upp vad som har varit bra och vad som har varit mindre bra – det senare i akt och mening att man skall försöka åtgärda det som har varit mindre bra. En av de saker som uppenbarligen har varit mindre bra, utan att det är fråga om någon försämring såvitt man kan se, är utrymmet för medicinsk och annan rehabilitering. Regeringen fattar nu beslut om att fr.o.m. den 1 januari nästa år anslå 50 miljoner för försöksprojekt som bl.a. skall handla om att man skall förbättra samarbetet mellan landsting och kommun.

Herr talman! Jag nämnde inledningsvis att den andra viktiga delen av välfärdsstaten är att man har bra socialförsäkrings- och trygghetssystem för medborgarna. Under de två år som har gått sedan vi bytte regering i vårt land har vi gett oss på överdrifterna i systemet. Vi har försökt att åstadkomma ett system som fortsätter att ge människor en hygglig inkomst när de tappar sin inkomst beroende på sjukdom eller arbetslöshet. Inom ramen för sjukförsäkringen och arbetsskadeförsäkringen är nivån lägre än tidigare, och det har, som ni vet, införts en karensdag. Jag antar att frågan om arbetslöshetsförsäkringen har varit uppe tidigare i dag i samband med sysselsättningsdebatten. Förutom att nivån har sänkts till 80 % och att de fem karensdagar som fanns före 1988 har återinförts lägger regeringen nu fram ett förslag om att arbetslöshetsförsäkringen i vårt land *för första gången* skall bli allmän. Därmed hamnar den i samma kategori som de socialförsäkringar som vi har på andra områden när inkomsterna sviktar vid sjukdom eller ålderdom.

Herr talman! Jag tror att det vore viktigt för den fortsatta diskussionen i dessa frågor om vi kunde få ett klagörande från den socialdemokratiska oppositionens sida om man är för en allmän arbetslöshetsförsäkring eller om man vill vidhålla att detta viktiga försäkringsområde inte skall vara allmänt. Det vore också viktigt med tanke på det engagemang som har lagts ner på att slåss för försäkringslösningar på det här området. Det är ett engagemang som jag uppskattar. Det vore bra om man fick kommentarer om huruvida man även i fortsättningen vill ta ut avgifter ovanför det tak där förmåner inte längre utgår.

Herr talman! Vi reformerar trygghetssystemen i akt och mening att bevara det väsentliga i dem. Frågan är vad socialdemokraterna har bidragit med under sin senaste regeringsperiod och under de två senaste åren. Frågan är också vad man kommer att göra om olyckan skulle vara framme och vi skulle få en socialdemokratisk regering efter nästa val. Såvitt jag förstår handlar det om att man kommer att försöka ta tillbaka de valfrihetsreformer som har ägt rum. Man kommer att försöka ge sig på skolpeng och husläkare, men man kommer knappast att återställa de gamla nivåerna i socialförsäkringarna även om man nu i opposition har kritiserat förändringarna.

Herr talman! Minskad valfrihet och ungefär samma nivåer i socialförsäkringarna som nu har åstadkommits kan knappast vara något vidare erbjudande till svenska folket inför nästa höst.

Anf. 114 BIRGITTA DAHL (s) replik:

Herr talman! Mina partikamrater Jan Andersson, Börje Nilsson och Hans Karlsson kommer senare att ta upp frågorna om äldreomsorgen och sjuk-

och hälsovården. Jag hoppas att den ansvariga ministern stannar kvar så länge, eftersom de har värdefulla saker att säga.

Bo Könberg upprepar vad han och Bengt Westerberg brukar påstå, nämligen att jag och vi socialdemokrater inte skulle ta ansvar för ekonomin. Detta är i grunden falskt. Det blir inte sannare för att det upprepas med irriterad röst och diverse invektiv, som jag hörde att Bengt Westerberg har ägnat sig åt när landsmötet öppnades i dag.

Vi har redovisat och på partikongressen fattat beslut om hur vi på ett ansvarsfullt sätt skulle klara finansieringen av pensionerna, sjuk- och arbetsskadeförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen inför framtiden. Finansieringen skall klaras så att vi kan behålla ersättningar som motsvarar inkomstbortfallsprincipen. Vi fick vår kongress att klart och entydigt ställa upp på att medborgarna och framför allt vi som är friska och har arbete skall ta ansvar för finansieringen genom att avstå ifrån att ta ut det mesta av löneutrymmet under hela 90-talet för att klara detta.

Vi tänker inte göra det på det sätt som regeringen vill. Vi vill inte förstöra den nuvarande arbetslöshetsförsäkringen. Vi har en annan metod för att lösa det problemet och samtidigt få en bra finansiering av sjuk- och arbetsskadeförsäkringen i framtiden. Men vi håller oss till fakta. Det är djupt oroande att lyssna till vad Bengt Westerberg och Bo Könberg har varit ute och sagt de senaste dagarna. Det har skapat oro både bland unga och gamla, både dagens pensionärer och blivande. Det Bengt Westerberg sade i måndags om att ATP skulle komma att gå med underskott som motsvarar 25 miljarder kronor och att man skulle behöva täcka detta underskott från statskassan är direkt fel. Det ger upphov till väldigt många frågor om vad ni egentligen har i sinnet. Jag skulle vilja begära av Bo Könberg att han här reder ut att det som Bengt Westerberg har sagt är direkt fel.

Herr talman! Slutligen vill jag meddela att vi vidhåller att avgiftsuttaget skall ske hela vägen upp. Vi vill inte vältra över mångmiljardbelopp från höginkomsttagare med få sjukdomsfall till låginkomsttagare som ni vill. På den punkten har vi också kongressbeslut. Vi har noggrant diskuterat igenom de frågorna.

Anf. 115 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Birgitta Dahl uppskattar inte att jag och Bengt Westerberg angriper henne och socialdemokraterna för bristande vilja att försöka få ordning på socialförsäkringssystemet. Jag kan förstå att hon inte uppskattar det. Däremot har jag litet svårare att förstå att hon bli upprörd över att vi säger sanningen om henne och socialdemokraterna.

Vi kan ta exemplet med arbetsskadeförsäkringen. När den nya regeringen tillträdde fanns det prognoser från Riksförsäkringsverket som pekade på att om inget skedde skulle det ackumulerade underskottet under 90-talet stiga från minus 20 miljarder kronor till minus 110 miljarder kronor. Det var vad den regering Birgitta Dahl satt med i lämnade efter sig.

Under dessa år har fyra beslut fattats för att få ordning på den försäkringens inkomster och utgifter. Vilka av dessa fyra beslut har ni stött? Det vore bra om kammaren kunde få besked om detta.

Inom sjukförsäkringens ram är det enda ni har stött den karensdag som

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Socialpolitik och
sjukvårdsfrågor
m.m.*

till slut blev resultatet av det första krispaketet – efter det att ni under en hel vår har angripit alla försök att få litet bättre ordning på inkomster och utgifter i den försäkringen.

Vad gäller arbetslöshetsförsäkringen har ni så sent som i våras vägrat att göra upp med regeringen om en nivå som motsvarar den som vi i huvudsak har i sjukförsäkringen, dvs. 80 %.

På samma vis kan man gå igenom Birgitta Dahls och socialdemokraternas beteende och handlande konkret i denna riksdag de senaste åren. Det är inga beskyllningar som Birgitta Dahl har anledning att skaka avvärjande på huvudet åt – dessa ställningstaganden finns väl belagda i riksdagens protokoll från de två senaste åren.

Birgitta Dahl slår ånyo fast, möjligen med något högre röst än vanligt, att taket i försäkringarna skall vara sådant att man fortsätter att ta ut avgifter ovanför taket ehuru inga förmåner ges ut. Det hävdar hon samtidigt som hon i denna kammare, och i många andra sammanhang, upprepar uttrycket "en försäkring är en försäkring är en försäkring". Jag instämmer helt och hållet i detta uttryck, men jag vet inte vilka försäkringar som är förbundna med att de som har högre inkomster skall betala skatter på de delar där de inte har några förmåner.

Kritiken mot Bengt Westerberg är litet svårförståelig. Det han har påpekat är, såvitt jag vet, bara det faktum att vi för närvarande i ATP-systemet har avgiftsinkomster som understiger utgifterna mycket kraftigt. Det är kanske otaktiskt av honom att tala om det. Det kanske är bättre att lova guld och gröna skogar i hopp om att få väljarnas gunst. Men vad är det för fel med att han talar om det?

Till sist: När Birgitta Dahl talar om att vi håller på att förstöra arbetslöshetsförsäkringen, så beskriver hon ett tillstånd där vi försöker se till att alla medborgare är med i den. Är det inte ett ganska avancerat användande av nyspråk att kalla detta för förstörelse?

Anf. 116 BIRGITTA DAHL (s) replik:

Herr talman! Tiden medger inte att jag på alla punkter belägger de felaktigheter och osanningar som Bo Könberg nu kom med. Jag skall ta ett par frågor.

Först Bengt Westerbergs uttalande. AP-fondernas inkomster kommer dels från avgifterna, dels från räntorna på de pengar som finns där. Det som oroar oss och många andra är att Bengt Westerberg bara talar om avgiftsinkomsterna.

Har ni planer på att ge er på löntagarnas och pensionärernas pengar? Är det därför han blandar ihop budgeten och pensionsfonderna på det sätt han har gjort i de senaste dagarnas debatt? Jag tycker att detta måste klargöras. Det är mycket oroande.

I den diskussion vi förde med regeringen i våras förde vi fram ett alternativ som skulle spara lika mycket pengar som en sänkning av bidragen från akassan. Vi som är friska och har jobb skulle betala en högre egenavgift till sjukförsäkringen. Vi hade ett mer rättvist utformat alternativ för att spara pengar. Det ville regeringen under inga förhållanden ta.

En försäkring skall vara försäkring och därmed skydda de särskilda fon-

derna mot klåfingrighet från regeringar, för det är tydligen vad Bengt Westerberg är ute efter nu. Den skall vara solidariskt finansierad. Det är därför vi anser att avgiftsuttaget skall göras hela vägen upp, vare sig vi talar om pensioner eller sjukförsäkring. Man skall inte stanna på en viss nivå, som ni på borgerlig sida vill göra.

Sedan, Bo Könberg, får ni finna er i att vi talar sanning om verkligheten. Vi talar om vad som händer med barnomsorg, skola och äldreomsorg i det samhälle som nu växer fram. Det samhället präglas av privatisering och social nedrustning. Där är det den privata pengan och skolpengen som avgör vad man har råd att kosta på sig, sina barn och sina gamla föräldrar. Vi är djupt upprörda över de orättvisor som detta skapar. Vad skall det bli av de barn som växer upp i skilda världar, beroende på föräldrarnas plånbok eller religiösa uppfattning? De får inte, som hittills, växa upp tillsammans och lära av varandra, så att barn som är olika faktiskt också kan lära sig att leva tillsammans på ett bra sätt. Vi är emot detta och kommer att bekämpa det till varje pris. Om och när vi kommer tillbaka med inflytande i samhället, kommer vi att försöka reparera de skador ni nu åstadkommer.

Anf. 117 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Jag beskrev hur Birgitta Dahl och det parti hon representerar har agerat i denna kammare i några stora och viktiga frågor. Hon svarade mig med att beskylla mig för felaktigheter och osanningar. Sedan kommenterade hon inte på någon punkt, såvitt jag förstår, vad jag sade om arbetskadeförsäkringen eller sjukförsäkringen och det andra jag nämnde. Det får väl fortsätta att vara en hemlighet för mig och kammaren vilka felaktigheter och osanningar det fanns i min beskrivning av deras agerande på den punkten.

Vad gäller frågan om AP-fonderna är det så, herr talman, att det inflyter avgiftsinkomster och det finns räntor, förstås, från de fonder som redan finns. Jag påpekade nu bara att det fanns en skillnad mellan de löpande avgiftsinkomsterna och de löpande utgifterna, och att detta är ett bekymmer, även om man en tid framåt kan klara sig med räntorna på AP-fonderna.

Låt mig formulera det på ett annat sätt som kanske gör det tydligare för Birgitta Dahl och kammaren. I dagsläget betalar vi ut allmänna pensioner med 29 % räknat i förhållande till det totala löneunderlaget. Vi tar in 18 eller 19 %. Räntorna på AP-fonderna kan under en tid hjälpa till att brygga över detta, men i grunden är det så att vi betalar ut mer än vi tar in. Det kommer inte att gå i längden, oavsett vilken matematik man vill använda.

Birgitta Dahl svarade mig på frågan om taket i socialförsäkringarna. Hon vill att de skall vara solidariskt finansierade. Med det vill hon snarare dölja vad diskussionen gäller än att föra fram det. Det stora med socialförsäkringarna är just att alla människor är med i dem. Nu råkar det vara så att höginkomsttagare mera sällan är sjuka och arbetslösa. Det gör att deras bidrag till försäkringen är att de är med i försäkringen och att människor med lägre inkomster, som oftare är sjuka och arbetslösa i de flesta samhällen, får hjälp i det läget.

Men utöver det, herr talman, vill Birgitta Dahl att det skall finnas en speciell skatt i dessa försäkringar. Talet om att en försäkring är en försäkring är

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Socialpolitik och
sjukvårdsfrågor
m.m.*

en försäkring är bara ord. Birgitta Dahl vill ha marginalsatser i Sverige, och det må vara hänt. Men varför skall hon föra in dem i socialförsäkringarna och förstöra den debatten? Jag hoppas att hon inte skall lyckas med det, men risken finns.

Till sist ett ämne som inte är i första hand mitt, men jag kan inte låta bli att reagera. Birgitta Dahl talar om att det nu är föräldrarnas plånbok som är avgörande för i vilken skola man skall gå. Det talet är kraftigt missvisande, för att uttrycka sig försiktigt, i ett läge där skolpengen har underlättat för många föräldrar och barn att göra valet, som de tidigare inte kunde göra eftersom det just var föräldrarnas plånboks tjocklek som avgjorde frågan.

Att nyspråket användes för en stund sedan var tydligen inte en enstaka förseelse, utan det kommer till användning över ett ganska brett fält.

Anf. 118 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Debatten om välfärd och trygghet, inte minst i framtiden, har varit livlig de senaste åren. Att intresset för dessa frågor är stort, det vittnar antalet debattdeltagare i denna debatt om.

Alla politiska partier är eniga om att sociala välfärdssystem är viktiga för människors trygghet. Många av de vackra ord som har sagts här, utan övertoner, tror jag att de flesta av oss kan skriva under. Men nu är vi olika partier, och vi ser litet olika på utformningen av de sociala trygghetssystemen.

Jag kommer huvudsakligen att uppehålla mig vid socialförsäkringarna, som är mitt huvudområde, medan andra moderata talare kommer att behandla frågor om äldreomsorg och vård av sjuka.

Från moderat sida har vi i många år pekat på behovet av förändringar i socialförsäkringssystemen, inte minst med hänsyn till samhällsekonomi, men också på grund av att vi anser att människor utöver ett grundläggande skydd bör ta ett ökat eget ansvar för sina trygghetsförsäkringar. Välfärdsstatens omfattning och utformning har skapat inte bara ekonomiska problem, utan har också urholkat den enskilda människans och den enskilda familjens självständighet och rätt att själv bestämma över sitt liv och att välja olika omsorgsformer.

Vi har alla blivit mer eller mindre beroende av det offentliga. Man brukar ibland tala om den inlärda hjälplösheten. Denna tar sig ibland nästan groteska uttryck i demonstrationer och slagord inför minsta förändring.

Hur mycket som egentligen är ett värnande om människors trygghet kan diskuteras. Många gånger handlar det om att värna den egna gruppens rättigheter och uppnådda förmåner. Verklig solidaritet sitter ganska trångt i dagens Sverige, vill jag påstå, trots allt vackert tal. För att inte tala om hur illa man ser på frivilligverksamhet och välgörenhet – läs: att göra andra människor väl! Det har snarast betraktats som fula ord.

Anders Isacsonss lilla bok När pengarna är slut satte på ett särskilt sätt fart på debatten om de sociala försäkringssystemen. Att inte reformera dessa system skulle vara ett verkligt hot mot den sociala tryggheten på litet sikt för de människor som bäst behöver stöd, hjälp och allas vår omsorg.

Tyvärr tog det alldeles för lång tid innan några förändringar skedde. Det var först hösten 1990 som socialdemokraterna över huvud taget vågade röra vid socialförsäkringarna. Stig Malm och LO gick naturligtvis emot alla för-

ändringar. Men då lades ändå fram ett förslag om en sänkt nivå inom sjukförsäkringen, som trädde i kraft mars 1991 med känt resultat. Det blev en 25-procentig minskning av sjukskrivningarna. Då utövade socialdemokraterna ett sunt ekonomiskt tänkande – en liten tid i varje fall.

Sedan arbetade vi i utskottet gemensamt fram förslaget om en arbetsgivarperiod. Därefter har, som alla kommer ihåg, ytterligare förändringar gjorts i samband med krisuppgörelsen för nära ett år sedan. Det gäller bl.a. att en karenssdag införts och att sjukpenningnivån har sänkts till 70 % efter det första året.

Det var naturligtvis bra att det kunde ske en gemensam uppgörelse mellan regeringen och socialdemokraterna. Men samtidigt måste sägas att det aldrig är bra med så snabba beslut i så komplicerade frågor. Det är klart att det finns frågetecken kring den 70-procentiga ersättningsnivån. Men där har vi också begärt att regeringen skall följa upp denna fråga noga. Det råder inget tvivel om att det hade varit bättre med två karenssdagar för oss "långtidsfriska". Det hade gett mera pengar, men det hade skyddat dem som är långtidsjuka. Det var ju också den borgerliga regeringens förslag.

Om viss enighet nu nåtts när det gäller sjukförsäkringen, har det sannerligen inte gällt arbetsskadeförsäkringen. Där var det faktiskt ett underskott om 26 miljarder när vi fattade ett majoritetsbeslut om en förändrad – en rättvändig – lagstiftning.

Flera utredningar är på gång inom socialförsäkringsområdet. Jag hoppas att man skall kunna uppnå stor enighet när det gäller tjänstepensionen – åtminstone när det gäller de stora riktlinjerna. Jag är glad över de signaler som har kommit fram om att det råder ganska stor samstämmighet. Vi vet ju att systemet inte bär sina kostnader på sikt på grund av att det krävs minst en 2-procentig årlig tillväxt i ekonomin för att klara utgifterna i framtiden. Men även jag har ställt mig litet undrande över de braskande rubrikerna i tidningarna om ett nära förestående ökat avgiftsuttag.

Utredningen om sjuk- och arbetsskadeförsäkringen skall nu påbörja sitt arbete. Jag tycker att det är viktigt att utredningen kan arbeta ganska förutsättningslöst. Låt mig säga – vilket kanske inte hör till vanligheten – att jag är glad över ett beslut som fattades vid den socialdemokratiska partikongressen, nämligen att man inte längre håller fast vid att ansvaret för försäkringen skall läggas på arbetsmarknadens parter. Det hade resulterat i ett gigantiskt korporativt system. Nu kvarstår detta endast som ett av flera förslag i utredningen. Det är inget fel i att utreda förslag.

Att ytterligare förändringar måste göras inom socialförsäkringssystemen tycks de flesta nu ha insett. Nödvändigheten av förändringar har bl.a. påtalats av Lindbeckkommissionen. I anledning därav lades också fram en skiss till en framtida socialförsäkring.

Riksdagens samtliga politiska partier har vid det här laget utarbetat olika förslag. Från mitt partis sida anser vi att det bör finnas en grundtrygghet för alla motsvarande en viss del av inkomsten. Var nivån bör ligga har vi inte bundit oss vid. Vi anser också att det alltid skall finnas en grundtrygghet för dem som själva inte kan betala in några avgifter. Det skall alltså finnas ett offentligt ansvar. Jag vill betona detta eftersom det i debatten ibland har påståtts att vi moderater inte skulle måna om människors trygghet. Jag är då

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Socialpolitik och
sjukvårdsfrågor
m.m.*

en representant för de mörkblå eminenserna. Jag vill bestämt hävda att trygghet är en viktig ingrediens i ett socialkonserverativt parti. Den grundläggande nivån kan sedan kompenseras med möjlighet för den enskilde att själv försäkra sig till den nivå vederbörande önskar i konkurrerande bolag. Vidare anser vi att systemet skall vara mera aktuariskt, dvs. avgift skall i princip följas av motsvarande förmån. En förändring av systemet får icke följas av en jättelik skattehöjning.

Herr talman! Jag ber att få återkomma med ytterligare synpunkter senare.

Anf. 119 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag får erinra om att detta sammanträde fortsätter utan något middagsuppehåll.

Anf. 120 BIRGITTA DAHL (s) replik:

Herr talman! Jag noterar först med uppskattning att utskottets ordförande gav oss det erkännande som Bo Könberg inte orkade ge, nämligen att vi under vår tid i regeringen inledde ett arbete för att reformera sjuk- och arbets-skadeförsäkringen. Till detta arbete var också knutet de initiativ som togs till att gå från passivt kontantstöd till aktiva, förebyggande och rehabiliterande insatser. Dessa insatser är mycket viktiga framför allt för de människor som berörs, men också för att där ligger en mycket stor potential för att långsiktigt sanera ekonomin i dessa stora system. Gullan Lindblad gav också ett erkännande till värdet av krisuppgörelsen, även om det fanns en del bekymmer att klara hastigheten i fallet.

Därför är det oerhört beklagligt att regeringen har vanskött uppföljningen av uppgörelsen dels genom att totalt köra över den då arbetande utredningen, dels genom att köra över riksdagens största parti i fråga om arbets-skadeförsäkringen. Den skulle ju ingå i den beredning av sjuk- och arbets-skadeförsäkringen som vi var överens om. Här körde regeringen över med ett förslag utan att bry sig om att ta reda på vilka andra civilrättsliga lagar och avtal man borde ha visat respekt för. Det har visat sig att regeringen har gjort fel rättsligt sett i denna fråga. Det handlar om mycket stora belopp.

Vidare dröjde det över ett år innan beredningen ens blev tillsatt så att den kunde börja arbeta. Jag tycker att det är att visa en dålig vilja att uppnå långsiktiga gemensamma lösningar. De olika uttalandena de senaste dagarna från paret Westerberg-Könberg har visat detta.

Vi menar allvar med att vi vill ha breda och ansvarsfulla lösningar på detta område. Det var därför vi lade ned så stora ansträngningar under vår kongress för att fatta bra beslut som skulle kunna underlätta både uppslutningen kring de uppföringar som krävs från de enskilda och breda uppgörelser i riksdagen för långsiktiga lösningar på dessa viktiga problem. Det är ytterst allvarligt om de ansvariga ministrarna skapar oro bland människor genom direkt felaktiga uttalanden om situationen i försäkrings- och pensionssystemen och vad som krävs av oss.

Anf. 121 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Jag uttryckte faktiskt en viss erkänsla för socialdemokraterna. De vågade börja inleda en besparing i socialförsäkringarna hösten

1990. Det är synd att vi sedan inte kunde uppnå större enighet när det gällde att sanera arbetsskadeförsäkringen.

Arbetsskadeförsäkringen har varit den verkliga gökungen inom socialförsäkringarna och har slukat oerhörda resurser. Men vi lyckades ändå med Ny demokratis hjälp att få till ett majoritetsbeslut så att en sanering kunde komma till stånd av den försäkringen.

Jag tycker att det är viktigt att i dagsläget ligga relativt lågt i debatten. En utredning skall tillsättas. Det vore önskvärt att få en så stor samstämmighet som möjligt. Jag tycker mig kunna utläsa att man har hittills uppnått det i fråga om pensionssystemet.

Så till en fråga som statsrådet Könberg tidigare ställt och som jag nu upp-
repar: Hur tänker egentligen Socialdemokraterna när det gäller arbetsgivar-
avgifterna och egenavgifterna i framtiden?

I nr 10/93 av tidskriften Social försäkring, som kom i dag, skriver man: Socialförsäkringen – en mjölkko för s. Om jag förstått saken rätt ämnar ni behålla dagens höga arbetsgivaravgifter och därutöver lägga ca 1 000 kronor i månaden på dem som har arbete. Inte minst TCO-tidningen har varit mycket kritisk till detta. Det vore värdefullt att få ett klarläggande från Birgitta Dahl. Om människor skall stå inför denna gigantiska skattehöjning, betackar sig nog väldigt många för de socialdemokratiska lösningarna beträffande morgondagens socialförsäkringar.

Jag är glad över Birgitta Dahls litet lugnare ton nu. Jag tror att vi ändå är överens om att förändringar måste göras. Dessutom tror jag att det vore sunt och välgörande för den socialpolitiska debatten om vi också litet grand kunde komma bort från detta med välfärdsstatens välsignelse – dvs. att vi alltid tror att det som i dag råder är det bästa.

Personligen tror jag att Sverige blir mera socialt och mera medmänskligt om vi också släpper in det personliga ansvarstagandet och om vi får in litet mera av frivilligverksamhet och organisationers medverkan i det hela. Jag vill gärna höra Birgitta Dahls åsikter om detta.

Anf. 122 BIRGITTA DAHL (s) replik:

Herr talman! När det gäller arbetsskadeförsäkringen vill jag säga att vi var de första att ta upp problemen i denna. Det gjorde vi tillsammans med fackföreningsrörelsen. Vi satte i gång ett arbete för att reformera arbetsskadeförsäkringen.

Det sätt varpå den nuvarande regeringen körde över oss och parterna samt de många berörda enskilda människorna, genom förändringar som genomfördes utan en ordentlig beredning och utan att avvakta arbetet i den kommande beredningen, förstörde många av de förutsättningar som behövs för att en förändring skall kunna åstadkommas.

Jag skall inte gå in på teknikaliteter. Men vi har en principskiss som vi vill få prövad i beredningen och som handlar om att underskottet i arbetslöshetsförsäkringen skall täckas dels genom att vi för över den arbetsgivaravgift som i dag finansierar sjukförsäkringen, dels genom den värnskatt som vi vill ha för de högsta inkomsttagarna.

Finansieringen av sjukförsäkringen skall i framtiden ske genom egenavgifter – solidariskt utformade och som löper hela vägen upp. Detta skall byggas

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Socialpolitik och
sjukvårdsfrågor
m.m.*

upp under en period av fem till tio år, beroende på vilka förutsättningar som den ekonomiska utvecklingen ger.

Det var detta som vi fick hela den socialdemokratiska partikongressen med många fackliga representanter att enhälligt ställa sig bakom. Detta skedde efter en ganska ovanlig process, bestående av diskussioner och en dialog. Jag skall vara ärlig och säga att det från början fanns ett motstånd mot detta. Men kongressen slutade med att vi enhälligt ställde oss bakom detta.

Det var, Bo Könberg – och hälsa det till Bengt Westerberg – ett slitjobb att få människor att ställa upp på ekonomiska uppoffringar. Det jobbet skulle ni aldrig klara, därför att ni inte åtnjuter samma förtroende som vi bland dem som skall ställa upp, bl.a. därför att vi vill ha en finansiering som är rättvist fördelad.

Nu vill vi komma i gång med jobbet i beredningen och förutsättningslöst pröva olika lösningar. Men, och det säger jag med eftertryck, vi kan inte frångå kravet på en sammanhållen försäkring och ett sammanhållet pensionssystem som är rättvist finansierat. Vi som är högavlönade och friska skall bidra när det gäller att täcka kostnaderna för de lågavlönade och för dem som oftare behöver utnyttja försäkringarna.

Anf. 123 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Ja, det är visserligen sant – jag tänker här på hur det står i katekesen – att Socialdemokraterna under Ingela Thaléns statsrådsskap påbörjade ett arbete med att sanera arbetsskadeförsäkringen. Men Stig Malm skrek då väldigt högt från LO-borgen, och Socialdemokraterna blev, som vanligt, rädda. Det bidde därför inte ens en tumme av det hela.

Jag glömmar aldrig det s.k. seminarium som vi hade i utskottet. En representant från Socialdepartementet ville lyssna på oss för att höra vad vi tyckte. Vi tyckte kanske att det var regeringens sak att komma med idéer, men så var icke fallet. Jag sade vad vi tyckte, nämligen att vi inte kan vara till freds med en arbetsskadeförsäkring som tickar miljarder varje år. Då sade Tore Andersson från LO: Jag tycker inte om vad du säger. Men jag tycker i alla fall att det är bra att vi får ett besked. Det är mer än vi får från det där hållet.

Efter detta tordes den dåvarande socialministern över huvud taget inte vidröra nämnda försäkring. Denna historieskrivning är sann.

När det gäller detta med att ni skall finansiera arbetslöshetsförsäkringen med sjukförsäkringens pengar vill jag framhålla att vi då får den gigantiska skattehöjning som såväl statsrådet Könberg som jag har varnat för. Men det är bra att vi på klarspråk får veta vad svenska folket har att vänta, dvs. samma arbetsgivaravgifter som i dag och dessutom en tusenlapp i månaden i egna försäkringsavgifter. Det blir ett dyrt kalas!

Jag vill också återigen ta upp frågan om rehabiliteringen. Vi är överens om att det här är väldigt viktigt, och det tyckte vi moderater redan 1982. Det framgår av en motion där vi betonat vikten av att rehabilitera människor i stället för att passivt sjukskriva dem. Tyvärr tog det väldigt lång tid för den dåvarande regeringen innan något hände. När reformen, som är mycket värdefull, trädde i kraft var arbetsmarknadsläget tyvärr dåligt. Detta är alltså en viktig fråga, och jag är glad över att vi är överens om att vi skall jobba

vidare med de här sakerna. Det var alltså faktiskt vi moderater som tidigt insåg det här.

Till sist: Det är viktigt att vi på alla områden inom det sociala fältet inte bara ser till de offentliga systemen utan också tar med allt annat som är värdefullt. Dessutom är det viktigt att vi får ökad valfrihet och rättvisa för människor såväl när det gäller familjepolitiken – jag tänker då på vårdnadsbidraget – som när det gäller vården och omsorgen. Detta är oerhört väsentligt. Åtminstone på några av de här punkterna torde vi kunna bli överens.

Anf. 124 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Birgitta Dahl använde sin replik till Gullan Lindblad bl.a. till att kommentera vad jag sagt, och jag har i och för sig inget emot det. Jag vill bara nämna skälet till att jag begärt ordet återigen.

Det har flera gånger här talats om behovet av samstämmighet, och det är utmärkt när det gäller de stora socialförsäkringssystemen – och då, förstås, inte minst pensionsfrågan. Det är alldeles utmärkt att det i den pensionsarbetsgrupp som regeringen har tillsatt och där samtliga riksdagspartier är representerade kan ske ett konstruktivt arbete, där man – som jag uppfattar det hela – från alla olika håll är beredd att ge och ta i den här frågan. Det är nödvändigt att den attityden finns för att det skall bli resultat. Det är en självklarhet. Inget enskilt parti kan ju få igenom alla sina synpunkter i en så här stor och viktig fråga.

Det som i de andra socialförsäkringssystemen har gjort det svårare att komma överens är framför allt att Socialdemokraterna inte har velat göra något åt dem. Hösten 1990 startade – jag har tidigare i riksdagens talarstol understrukt detta och gör det också i dag – ett arbete på sjukförsäkringssidan som ledde fram till de förändringar som skedde i mars året därpå. Dessa förändringar borde förstås ha ägt rum kanske tio år tidigare. Men de stoppades av den socialdemokratiska valsegern 1982.

Så långt är det bra. Men sedan – och den saken har jag talat ganska utförligt om – har era insatser här i riksdagen helt och hållet varit inriktade på att förhindra alla försök att få en bättre tingens ordning vad gäller de här försäkringarnas inkomst- och utgiftssidor.

Vad gäller frågan om krisuppgörelsen finns det säkert saker att kritisera, bl.a. i fråga om beredningen och vid vilken tidpunkt den skall tillsättas. Dock tycker jag att det i ganska stor utsträckning är att kasta sten i glashus om just Socialdemokraternas företrädare tar upp diskussionen om krisuppgörelsen. Mig veterligt är det enda otvetydiga brottet mot den krisuppgörelsen just Socialdemokraternas avhopp från överenskommelsen om höjd pensionsålder, något som meddelades regeringen och mig via massmedierna när riksdagsgruppen hade bestämt sig i den frågan.

Så några ord om Socialdemokraternas bidrag i övrigt till krisuppgörelsen – förutom det faktum att oppositionen så att säga ställde upp. Detta var värdefullt i det läget, och det har jag också tidigare sagt.

De materiella bidragen har framför allt varit det som Gullan Lindblad var inne på för en stund sedan, nämligen att det inte blev en andra karensdag också inom ramen för ett tiodagarsskydd per år, utan en annan lösning, som drabbar långtidssjuka mycket mer. Det andra bidraget var tanken om att

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Socialpolitik och
sjukvårdsfrågor
m.m.*

parterna skulle ta över sjukförsäkringen och arbetsskadeförsäkringen, något som den socialdemokratiska kongressen underkände för några veckor sedan. Därmed blev det möjligt för oss att likställa alternativen i den utredning som nu kommer till stånd.

Anf. 125 BIRGITTA DAHL (s) replik:

Herr talman! Jag finner det inte särskilt intressant att räkna upp alla beskyllningar vi har mot varandra när det gäller att ha vanvårdat krisuppgörelsen. Men på ett antal punkter struntade faktiskt regeringen i vad vi där kom överens om. En mycket viktig sådan fråga var hur man skötte arbetsskadeförsäkringen. Jag måste säga att det övergrepp som det regeringsförslaget innebar, inte minst mot parterna på arbetsmarknaden, var vi tvungna att reagera mot.

Det har sagts här att det skulle vara något nytt att man skulle ta ut avgift över sju och ett halvt basbelopp. Det är det som har gällt hittills i både ATP och sjukförsäkringen. Det är ju det som ni vill frågå, det som har gällt sedan de försäkringarna tillkom. Det handlar i båda fallen om att föra över kostnader på 7–8 miljarder per år för de här försäkringarna till låg- och medelinkomsttagare. Det är 2 % som ni vill föra över från dem av oss som är mest gynnade i samhället till dem som har mindre råd att betala.

Verkligheten när man talar om att vi skall ta större ansvar genom att sänka ersättningsnivåerna till det man menar med grundtrygghet är att somliga kommer att kunna skaffa sig tilläggsförsäkringar. Men andra, låg- och medelinkomsttagare med yrken med hög risk, kvinnor som jobbar i vården t.ex., kommer inte att vare sig på egen hand eller genom sin fackliga organisation kunna få en sjukförsäkring eller en pensionsförsäkring som ligger i närheten av den som Bo Könberg, Gullan Lindblad eller jag skulle kunna skaffa oss. Det är det som är den verklighet vi har att hantera.

Vi socialdemokrater vill även i framtiden ha ett sjukförsäkringssystem och ett pensionssystem som innebär trygghet för alla, inte bara för oss som har förmåga, resurser och sådana livsomständigheter att vi kan ordna det bra själva. Ovanpå grundtryggheten på 50–60 % av inkomsten kommer det att växa fram system som skiljer sig mycket kraftigt från varandra. Vi kommer att få nya orättvisor, nya klasskillnader mellan människor när de är sjuka eller blir gamla, som vi dess bättre inte har haft på decennier tack vare de system som vi står för.

Anf. 126 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! I fråga om grundtrygghet och inkomsttrygghet trodde jag att det var ganska väl klarlagt i den offentliga debatten både utanför och i den här kammaren var Folkpartiet liberalerna och jag själv står. Det resonemang vi för på den punkten är något mer konsekvent försäkringsmässigt. Det visar konflikten bland socialdemokraterna om takfrågan.

Birgitta Dahl säger nu att vi låtsas som om det vore något nytt att ta ut avgifter ovanför taket. Det är en sanning med modifikation att detta har funnits jämt i de olika systemen. I pensionssystemet, som jag inte hörde om Birgitta Dahl nämnde men som är det överlägset största systemet, saknades av-

gift ovanför taket under ATP:s två första decennier. Jämt är något begränsat i tiden, får man väl säga.

I övrigt har Birgitta Dahl rätt i att vi för närvarande tar ut avgifter ovanför taket i sjukförsäkringen. Det jag pläderar för är att vi skall reservera skatteinstrumentet för alla de områden där skatter är nödvändiga, för sådana saker som grundläggande välfärd, försvar, u-landsbistånd eller vad det kan vara, som inte kan finansieras på något annat sätt. Däremot skall vi göra socialförsäkringssystemen så försäkringsmässiga som möjligt i betydelsen att det finns en direkt koppling mellan avgifter och förmåner. Där skiljer vi oss åt, vilket den här debatten har visat.

Till sist har vi frågan om arbetsskadeförsäkringen. Birgitta Dahl klagar ånyo över att vi har gjort något åt den. Jag ber att få upprepa vad jag sade tidigare under den här debatten, nämligen att när den här regeringen tillträdde pekade prognoserna på att det underskott som ni redan hade upparbetat på 20 miljarder kronor skulle stiga till över 100 miljarder kronor innan det här årtiondet var slut. Ökningstakten i underskottet den höst då den regering Birgitta Dahl ingick i avgick var en halv miljard kronor per månad. Man kan förstås, som Birgitta Dahl gör, säga att man skall göra något åt det sedan, att man skall utreda. Ingen ansvarig regering kunde någon längre stund låta det fortgå som ni hade påbörjat.

Anf. 127 BIRGITTA DAHL (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är bra att Folkpartiet och Socialdemokraterna har samma uppfattning om inkomstbortfallsprincipen. Jag hoppas att det skall vara möjligt att också enas om finansieringen. Det är nog förutsättningen för att det skall gå ihop.

Om man vidhåller att avgiftsuttag inte skall göras över sju och ett halvt basbelopp måste de som ligger därunder betala kostnaderna. Det handlar om 2 % av lönesumman, minst. Det vore bra om Bo Könberg kunde tala om hur det förhåller sig med den saken och i så fall bekräfta att ni faktiskt vill vältra över kostnader i den storleksordningen från höginkomsttagare till människor med låga och medelstora inkomster.

Anf. 128 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Det är inte alltid jag tycker att Birgitta Dahl är glasklar. Det gällde kanske det senaste inlägget. Nu fick jag för mig att hon menade att sjukförsäkringen inte gick ihop, att vi skulle hitta på ett gemensamt sätt att få den att gå ihop.

Sanningen är att den här regeringen, som jag har förmånen att vara med i, har sett till att den går ihop. Den kommer inte att gå ihop i det ögonblick som Birgitta Dahl och andra tar ifrån försäkringen alla dess inkomster och behåller utgifterna i den. Möjligen missförstod jag detta. Vi kan få ett klarläggande sedan.

Om socialförsäkringarna skall vara försäkringar där alla är med – det är därifrån vi har ordet social, en allmän obligatorisk försäkring – handlar det om att slå ut riskerna mellan alla medborgare. Det är av ett ofantligt värde framför allt för låginkomsttagare. Frågan oss emellan, Birgitta Dahl, är om vi därutöver skall ha ett skatteinslag.

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Socialpolitik och
sjukvårdsfrågor
m. m.*

Nej, låt oss föra socialförsäkringsdebatten på sitt fält och låt oss föra skat-
tedebatten på sitt fält. Då kan Birgitta Dahl plädera för hur höga marginal-
skatter som helst. Jag är förstås ledsen över det, eftersom vi för bara några
år sedan kunde nå en uppgörelse mellan våra två partier om skattesystemet
i vårt land. Men om socialdemokraterna ånyo vill öppna debatten om att
marginalskatterna i landet är för låga så låt oss föra den. Men låt oss inte
förföra socialförsäkringssystemen och förvirra den debatten.

Anf. 129 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Ett land med stabil ekonomi ger goda förutsättningar för väl-
färdspolitik. Under de s.k. goda åren gav vi oss i vårt land många fördelar
som innebar att det egna ansvaret för framtiden inte kändes angeläget. Låne-
politiken satte snurr på konsumtionen och så småningom sprack bubblan. I
dag står vi med resterna, och nuvarande regering har börjat ett tungt och
tufft saneringsarbete. Nu krävs samordning och samarbete för att klara
framtidens åtagande.

Att det alltid skall löna sig ekonomiskt att arbeta är en sanning som Cen-
tern länge framhållit. Vi hade rätt. De förändrade ersättningsnivåerna i
transfereringssystemen gynnar nu arbete som alternativ till sjukskrivningar.
Rehabilitering prioriteras också.

Det personliga sparandet är mycket högt i vårt land. Enligt Konjunkturin-
stitutet är det ett historiskt högt läge. De förändringar som gjorts i socialför-
säkrings- och andra bidragssystem har skapat en medvetenhet hos hushållen
om att hålla nere utgifterna. Det personliga ansvaret för den egna situatio-
nen har därmed också ökat. Centerpartiet hälsar detta med tillfredsställelse.
Oppositionen framhårdar i att det i stort bara är en ökad konsumtion som
skall lösa den ekonomiska krisen. Visst kan det vara önskvärt med en viss
konsumtionsökning, men skall vi dra någon lärdom av det som hände med
den enorma konsumtionen under 80-talet så är det väl att den konsumtions-
ökningen skapade problemen. Är det transfereringssystemen som skall stå
för den ökade konsumtionen, Birgitta Dahl?

Den av Socialdemokraterna och Folkpartiet genomförda skattereformen
har bidragit till att öka klyftorna i samhället. De förut rika har fått betydande
skattelättnader, medan de med de lägsta inkomsterna har drabbats av skatte-
höjningar. Birgitta Dahl talar sig varm för äkta medmänsklighet. Är det
detta som ligger bakom det förslaget? Jag kan inte förstå att så skulle vara
fallet.

Centerpartiet har under våren presenterat sitt förslag till en ny grund-
trygghetsreform. Den första delen i den, en allmän arbetslöshetsförsäkring,
kommer nu att genomföras. KAS-ersättningen ges till alla, efter en viss pröv-
ning av den enskilde. Det tycker vi är solidaritet, Birgitta Dahl, att alla skall
få ersättning vid arbetslöshet. På det sättet minskar kostnaderna för socialbi-
drag.

En fortsättning av detta kan enligt Centerns förslag bli en reformering av
socialförsäkringssystemet. En grundnivå ger grundtrygghet. Det byggs på
med en inkomstprövad ersättning. Nivån på den kan diskuteras. På detta
kan man själv bekosta högre ersättningsnivåer genom frivilliga försäkringar.
Detta innebär en besparing i statens finanser.

När det gäller föräldraförsäkringen och stödet till barnfamiljerna önskar Centern valfrihet. Det innebär att vårdnadsersättning skall genomföras, med en omfördelning av de statliga medel som i dag enbart går till de barnfamiljer som väljer barnomsorg i offentlig regi. Centern anser att även föräldraförsäkringen behöver reformeras. Vårdnadsersättningen måste enligt Centern skydda dem som har låga inkomster. Det får inte bli så att bostadsbidrag och socialbidrag reduceras om barnomsorgskostnaderna inte fullt ut blir avdragsgilla. Marginaleffekterna är betydligt svårare att bära för människor med låga inkomster, men det är marginaleffekterna för dem med höga inkomster som andra partier vill minimera.

Barnomsorgslagen måste bindas samman med förslaget om vårdnadsersättning. Om så inte sker kommer valfriheten för barnfamiljer att sättas åt sidan, med en tvångslag för kommunerna som inte utlovas ekonomisk ersättning för de höga kostnader lagen innebär.

Välfärd innefattar inte bara en ekonomisk trygghet. Det innebär också att hälso- och sjukvård ges på lika villkor över hela landet. För närvarande pågår två utredningar som skall lägga upp riktlinjer för den framtida sjukvården. Under den processen har stora förändringar genomförts med regeringens goda minne. Husläkarsystemet är beslutat, och landstingen genomför nu denna reform. I dagarna har en lagrådsremiss inlämnats som berör etableringsfriheten för specialistläkare och sjukgymnaster.

Jag kan lugnt påstå att det senare förslaget väcker stor oro ute i våra lands- ting. Centerns och Folkpartiets förtroendevalda i landstingen framför sina farhågor över ett system som ger fritt förfogande över gemensamma resurser. Strukturförändringar inom sjukvården kommer att innebära nedskärningar. Nu kommer specialistläkare att kunna öppna verksamheter som driver upp kostnaderna. Eftersom socialministern uttalat sin misstro emot vårdnadsersättningen, kan jag ta mig friheten att anmäla min stora oro, ur ekonomisk synpunkt, inför förslaget om etableringsfrihet för specialistläkare.

Skall det vara någon mening med en utredning bör effekterna av nya förslag först utredas och värderas i ett större perspektiv. Jag kan väl också, som sjukvårdsministern gjorde, hävda Centerns uppfattning om en framtida sjukvårdsorganisation, att en reformering av landstingen är en möjlig organisationsform. Skall ett utredningsarbete kännas meningsfullt, borde förslag som rycker undan grunderna för utredningsarbetet kunna vila ett tag. Svensk sjukvård har inte på länge genomgått så stora förändringar som de som just nu pågår runt om i landet. Låt oss se vad detta kan ge innan vi gör några dramatiska förändringar. Det var ju också det råd de utländska experterna gav vid de seminarier som hållits. Den tyske försäkringsexperten varnade för etableringsfrihet som starkt kostnadsdrivande.

Centerpartiet tar sitt ansvar för att bevara den svenska välfärden. Våra krav är att de med de lägsta inkomsterna skall värnas. Vi är öppna för gemensamma lösningar som tillgodoser grundtrygghet och som inte är kostnadsdrivande. Socialdemokraterna förväntar sig att genom dubbelbeskattning klara nuvarande transfereringssystem. Det skall bli intressant att se var man hamnar i den utredning som just är tillsatt.

När man hörde Birgitta Dahls inledningsanförande undrade man var hon har varit och tittat på sjukvård. Man har tittat på ÄDEL-reformens genom-

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Socialpolitik och
sjukvårdsfrågor
m.m.*

förande. Visserligen finns det enstaka exempel på att sjukvården inte fungerar perfekt. Det har den aldrig gjort. Jag har arbetat inom sjukvården i många år och sett de brister som Birgitta Dahl beskriver även under socialdemokratisk regering.

Det är ofta problem i storstadsområden. Men åk ut i landet och se en väl fungerande sjukvård, där medmänsklighet inte köps för pengar utan där den finns hos den sjukvårdspersonal som tar väl hand om de äldre. Jag tror att Birgitta Dahls agerande här skrämmer människor, men meningen med Birgitta Dahls anförande var kanske att skrämma dem, åt socialdemokraterna.

Anf. 130 BIRGITTA DAHL (s) replik:

Herr talman! Först vill jag uttala min uppskattning till Karin Israelsson för det hon sade om hushållarsystemet och etableringsfrihet. Jag hoppas att det kommer att ta sig uttryck i hur Centerpartiet röstar i dessa frågor.

Jag har rest runt i landet mycket intensivt för att studera hur det står till med de verksamheter som barn och gamla behöver. Det är rätt att det framför allt långt borta från storstäderna på många håll finns någonting som är väldigt bra. Det som är skrämmande är att det som har varit bra nu på område efter område håller på att förstöras. Det oroar mig mycket.

Den socialdemokratiska riksdagsgruppen har gjort ett studium om vad som händer med verksamheter som betyder något för barn i 13 kommuner där det bor en och en halv miljon människor. Resultatet är entydigt: det är en mycket kraftig försämring av kvaliteten, så kraftig att många barn far mycket illa. Det sker en mycket kraftig överföring av pengar från fattiga till rika genom att resurserna framför allt i bostadsområden med människor med stora behov dras ner genom förändrade taxestystem. Det är därifrån vi också har fått kunskapen om vad som händer med möjligheterna att ge god vård åt handikappade barn.

Jag undrar ibland var de borgerliga politiker och regeringsföreträdare befinner sig som tycks förneka och förtränga verkligheten sådan som den ser ut. Låt oss inte glömma att mer än hälften av Sveriges befolkning, Sveriges barn och gamla bor i storstadsregionerna, där det här är allra sämst. Vi måste faktiskt räkna in dem bland dem som vi skall bry oss om.

Sedan vill jag säga att vi naturligtvis måste se till att hushållens köpkraft kan upprätthållas för att inte ytterligare förvärra arbetslösheten. 600 000 människor är arbetslösa. Om vi försämrar deras köpkraft med mellan 13 000 och 20 000 kr per person om året, är det självklart att det, förutom att det ställer till med bekymmer för dem, också fördjupar krisen och skapar arbetslöshet. Det hade varit väldigt mycket bättre att anta vårt alternativ i våras, både därför att det var mer rättvist och därför att man inte skulle ha minskat köpkraften och förvärrat krisen i motsvarande mån.

Anf. 131 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Herr talman! Jag tror säkert att Birgitta Dahl på sina resor har kunnat se delar av det hon beskriver. Men det hade inte varit omöjligt att se det tidigare i många sammanhang. Det har funnits stora brister. Vad som har hänt inom sjukvårdssektorn är att människor slipper stå i kö, att man får sina åkommor åtgärdade betydligt snabbare. Man har ändrat väldigt mycket så-

dant som har varit dyrt och onödigt inom sjukvården. Man har fått en bättre effektivitet, som gör att allt fler får del av vården.

Vid de besök jag har gjort i skolor tidigare har jag sett många brister i storstadsområdena. Det är brist på pengar i dag – man har kanske misskött sin ekonomi tidigare, och därför finns det färre resurser. Jag tror inte att detta med någon nödvändighet kommer att ge som effekt att all verksamhet för den skull skall klassas ner. Det har ständigt varit stora olikheter mellan olika områden. Jag är inte alls säker på att detta kommer att bli bestående.

Vad som händer nu är att man får en konkurrens, där man får en valfrihet för den enskilde att välja mellan olika alternativ. Även skolor som kanske verkar vara i en dålig situation kan ändå få en bra situation. Det var en utfrågning i utbildningsutskottet i veckan. Av den framgick att situationen överlag är väldigt bra i landet. Att det finns enstaka exempel på motsatsen – det har det alltid funnits – tycker jag inte skall tillskrivas den nuvarande regeringen. Här gäller det att hushålla med de medel som finns och göra det bästa möjliga av det. Jag tror att kommunalpolitikerna verkligen gör sitt bästa för att åstadkomma en bra situation.

Arbetslösheten är det största problem som den nuvarande regeringen har att bekämpa. Det gör man på olika sätt. Vi står inför stora strukturförändringar. Industrins sätt att arbeta har förändrats. Där behövs inte längre så många människor. Det fanns en överproduktion inom byggnadssektorn som gjorde att många byggnadsarbetare friställdes. I slutet av 80-talet var det en överproduktion, som vi nu har stora ekonomiska bekymmer med. Den kostar i dag väldigt mycket i form av arbetslöshet och de huskroppar som står outhyrda.

Anf. 132 BIRGITTA DAHL (s) replik:

Herr talman! Jag önskar faktiskt att det som Karin Israelsson säger vore sant, men det är det inte. Man grips ibland av förtvivlan över kallsinnet inför de många människor – barn, föräldrar, gamla – som drabbas av det som nu sker och som är nytt. Det rör sig om en kombination av indragningar från kommunerna, av felaktiga skattesänkningar som gör att människor far illa och blir arbetslösa och av det som ni kallar för valfrihet men som är någonting som resursstarka människor kan utnyttja när de tycker att verksamheten i kommunens daghem och skolor är så dålig att de inte vågar ha sina barn kvar där. Då öppnar man egna daghem och skolor som inte tar emot handikappade barn och invandrare, som har kortare öppethållandetider därför att föräldrarna har bättre arbetstider, som kan ge bättre omsorg därför att man inte bryr sig om de barn som behöver extra resurser. Dessa daghem och skolor får också högre bidrag per barn än de som finns kvar i kommunens verksamhet får. Kvar blir de barn som behöver mest men som får minst. Det finns faktiskt knappt någon stödpersonal kvar i kommunernas verksamhet. Det är ett faktum att man inte längre klarar att integrera handikappade barn med vanlig verksamhet.

Det här handlar inte om undantag, utan om ett stort antal bostadsområden som vart och ett är lika stort som en medelstor svensk stad. Det är väldigt många människor som i dagens Sverige far illa, framför allt barn och gamla. Detta är någonting nytt, och det beror inte på tidsandan, några naturlagar

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Socialpolitik och
sjukvårdsfrågor
m.m.*

eller någonting annat, utan det är resultatet av politiska medvetna beslut som fattas runt om i landet och här i riksdagen. Vi måste vända den utvecklingen innan den går för långt.

Häromdagen kunde man höra en forskare och polis berätta, att vad som nu händer innebär att antalet vuxna som finns till hands för hjälp och stöd till barn som är i riskzonen är så få att det direkt kommer att leda till ökad brottslighet om fem tio år. Jag undrar vad som skall behöva hända innan ni i de borgerliga partierna skall erkänna verkligheten.

Anf. 133 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Herr talman! Det hörs på Birgitta Dahl att hon verkar vara förtvivlad. Med darr på rösten beskriver hon en verklighet som om den vore överallt rådande. Enligt hennes beskrivning är det allt fler människor som känner skräck inför framtiden, som jag inte ser lika mörk som Birgitta Dahl gör. Mycket av hennes beskrivning påminner om de reportage som vi har kunnat läsa i kvällstidningarna, och dem sätter vi som vanligt inte alltför stor tilltro till.

Det finns utredningar där man har tittat på hur det ser ut efter ÄDEL-reformen. Man har funnit i stort sett väl fungerande verksamheter. På vissa håll har behovet av sjukvårdsinsatser underskattats. Det finns också utredningar där man har tittat på skolans verksamhet, och den ser bra ut i stort sett över hela landet.

Vi har ju sett att pengar inte löser alla problem. Under 80-talet fanns det problem inom alla omsorgsformer. Jag vill nog påstå att det som sker i dag – förändringar, nedskärningar och effektiviseringar – förbättrar verksamheten.

Birgitta Dahl räknar bort en resurs, nämligen det egna ansvaret, närståendes ansvar och frivilligorganisationers möjligheter att hjälpa till. Det är inte samhället som har huvudansvaret när det gäller att se till att ungdomar inte blir kriminella. Föräldrarna måste ta ett ökat ansvar. Närboende måste ta ett ökat ansvar för sin boendemiljö, där människor riskerar att utsättas för sådana påfrestningar att det kan leda till en ökad kriminalitet. Vi har inte längre råd att låta samhället ta huvudansvaret för den sociala biten. Alla måste ta en del av ansvaret om vi skall kunna klara framtiden.

Den sociala välfärden i Sverige har fått kosta väldigt mycket pengar. Men ingen kan väl påstå att 80-talet var bekymmersfritt, att det då inte fanns ungdomskriminalitet, att det inte var bekymmer på många skolor med våld, överfall på lärare osv. Detta är inte problem som plötsligt har dykt upp 1992.

Det beror väldigt mycket på hur man organiserar det hela och vilka förändringar som man gör. Den bostadspolitik som Socialdemokraterna på sin tid bedrev har bidragit mycket mera till att människor har farit illa än de besparingar som i dag görs inom olika verksamheter.

Anf. 134 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av ett par frågor som Karin Israelsson tog upp i sitt inlägg. Jag skall emellertid inte gå in på skattereformen och dess innehåll. Jag vet att Karin Israelsson och jag har litet olika uppfattning på den punkten.

Jag tänkte ta upp frågan om etableringsfriheten och den lagrådsremiss som regeringen denna vecka har sänt över och som, när den kommer tillbaka, skall behandlas av regeringen för vidarebefordran till riksdagen. I det sammanhanget uttrycker Karin Israelsson en viss oro, om jag uppfattade henne rätt. Hon tog socialministerns inställning i vårdnadsbidragsfrågan som intäkt för att själv ha en åsikt om etableringsfriheten.

Det görs naturligtvis en avvägning mellan å ena sidan önskemålet om totalkostnadskontroll och å andra sidan önskemålet om mera av konkurrens. Det sker alltså en avvägning i ordets egentliga mening, eftersom inget av önskemålen kan uppfyllas fullt ut utan att det andra önskemålet påverkas mycket kraftigt.

I den remiss som har översänts till lagrådet föreslår vi att det skall bli möjligt att etablera sig som privat specialist, om man uppfyller ett stort antal villkor. Dessa villkor är av den arten att jag tror att denna avvägning kommer att bli någorlunda rimlig. Det gäller t.ex. krav på att man skall vara heltidspraktiker, att man ett par månader i förväg skall meddela sig med landstinget, att det skall finnas möjligheter till en avgiftsdifferentiering etc. Jag tror att vi har gjort en relativt god avvägning mellan de olika önskemålen. Jag vet att det finns en oro ute bland många landstingspolitiker från olika partier, men den oron är nog obefogad.

När husläkarsystemet genomfördes kunde man – eftersom det här handlar om ett långsiktigt åtagande mellan individ och läkare – klara totalkostnadskontrollen genom en lösning som innebar en årlig ersättning som skulle svara för en större del av kostnaderna för systemet. Därmed fick man en rätt hygglig kontroll. När det nu skall utformas ett liknande system med möjlighet till mer av konkurrens inom öppenvården i Sverige, får man välja andra metoder, eftersom man svårigen kan tänka sig att tillämpa samma metod som för husläkarsystemet.

Vi får anledning att återkomma till denna fråga i debatten. När förslaget väl presenteras hoppas jag att Karin Israelsson kommer att tycka att det är lika bra som jag tycker att det är.

Anf. 135 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Herr talman! Den oro som jag delgav kammaren delas av väldigt många människor ute i landstingen. Det är klart att de talar för sin ekonomi. Det är bekymmer i dag i landstingen med stora besparingar som skall göras och med krav på nedläggningar av sjukhus och delar av sjukhus. Eftersom landstingen står för totalkostnaden för all sjukvård, innebär en privatetablering att landstingen skall stå också för den kostnaden utan att kunna utöva någon kontroll av kostnadsströmmarna till och ifrån privatläkarna. Det finns därför en oro. Om man kan hitta vägar för att på något vis kunna kontrollera kostnadsströmmarna, så att landstingen något så när kan veta hur det hela skall se ut, är det möjligt att det hela kan accepteras.

Vi från Centerpartiet ser också med oro på detta, eftersom husläkarna har sina beting. Det är ett system som gör det möjligt att få god sjukvård över hela landet. Det är det som är fördelen med husläkarsystemet. Det blir alltså en spridning av läkarna. Eftersom specialistläkarna redan finns i stora tätorter kommer de naturligtvis inte att etablera sig uppe i Sorsele där jag bor.

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Socialpolitik och
sjukvårdsfrågor
m.m.*

De väljer i stället Umeå som sin lokaliseringsort. De resurser som då skall fördelas av landstinget kommer kanske inte att räcka till för andra läkare i regionen, vilket påverkar möjligheterna att få tillgång till en god hälso- och sjukvård över hela regionen.

Det är detta som oroar och det faktum att dessa reformer kommer så tätt inpå varandra att man ännu inte har hunnit verkställa husläkarreformen innan det införs en ny reform som kommer att påverka underlaget för husläkariet.

Denna debatt kommer naturligtvis inte att stillna, utan vi får se vad Lagrådet har att säga. Jag vet bara att Socialstyrelsen och Riksförsäkringsverket med stor oro har tittat på detta förslag.

Ur patientsynpunkt kan det kännas väldigt bra att ha den typen av valfrihet. Men de utländska forskarna säger att en valfrihet för läkare blir en väldigt dyr valfrihet. En valfrihet för patienten blir inte så kostsam. Jag tror att det är detta förslag man bör titta på.

Tyskarna åtgärdar nu fri etablering genom att sätta stora staket omkring den, därför att de inte har råd med fri etablering. Det är därför jag är orolig.

Anf. 136 PONTUS WIKLUND (kds):

Herr talman! Vi har i vårt parti delat upp debatten. Jag skall tala om socialförsäkringarna.

Jag är en av dem som med en viss förundran har lyssnat på den polariserade debatten om grundtrygghet kontra inkomsttrygghet i socialförsäkringarna. I själva verket har den ju väsentligen rört sig om graden av en relativ inkomsttrygghet för medborgarna.

Nästan alla de som har pläderat för grundtrygghet har, utöver en grundersättning, talat om obligatoriska påbyggnader eller avtalsförsäkringar på olika eller oklara nivåer. Inkomsttrygghetsförespråkarna har inte försvarat någon generell hundra procentig ersättning. Därutöver har, såvitt jag förstår, alla velat ge möjlighet till frivilliga avtalsförsäkringar eller privata försäkringar. Således har det i själva verket rört sig om graden av inkomsttrygghet samt visst mått av personligt ansvarstagande för att få ersättning vid förvärvsoförmåga.

I kds har en arbetsgrupp nyligen lagt fram en modell för ett trygghetssystem, i vilket vi vill verka för att på sikt närma de olika socialförsäkringarna inklusive arbetslöshetsförsäkringen. De krav som vi har ställt på systemet är att det skall gynna eget sparande, vara mindre kostnadskrävande än nu, ge förbättrad trygghet för de sämst ställda, motverka skattekilor och minska möjligheterna till överutnyttjande.

Vi tror att det är viktigt att försöka förenkla de olika försäkringarna och att sträva mot att närma deras konstruktion till varandra. Det blir då på sikt en anpassning av de rörliga krafterna i samhället till de, trots allt, ganska stela offentliga systemen. Det kan ur individens synpunkt ge ett sammantaget bättre stöd. Förändringarna bör genomföras successivt och varligt.

En kort sammanfattning av vårt förslag: Frånvaro från arbetet på grund av sjukdom, föräldraledighet och arbetslöshet bör ge samma ersättning. Vi föreslår en lägsta nivå, ett golv, på 2 basbelopp, knappt 6 000 kr per månad, som skall gälla vid heltidsarbete. Därefter bör ersättning ges motsvarande

80 % av inkomsten upp till 5 basbelopp, vilket motsvarar ca 14 300 kr och 50 % av inkomsten mellan 5 och 7,5 basbelopp, en nivå på 21 500 kr. Den maximala ersättningen blir därmed drygt 15 000 kr.

Ersättningsnivåerna gäller vid såväl sjuklön som sjukpenning. En konsekvens av vårt förslag är en höjning av sjukförsäkringsersättningen från 70 % till 80 % när det gäller långtidssjuka. Föräldrapenningen bör utgå med samma belopp som ersättningen i försäkringssystemet. Samma kvalificering till systemet som det nuvarande skall gälla, förutom vid arbetslöshetsförsäkringen som skall vara allmän.

Det bör finnas en självrisk i form av karensdagar. Förslagsvis kan sjukförsäkringen och den tillfälliga föräldraförsäkringen innehålla en eller två karensdagar och arbetslöshetsförsäkringen fem karensdagar. Det bör ske en samordning mellan dessa karensdagar, så att ett maximalt antal dagar kan drabba en person under ett år, således ett slags högkostnadsskydd för karensdagar som också omfattar arbetslöshets- och föräldraförsäkringen.

Trygghetssystemet bör ligga utanför statsbudgeten och finansieras med avgifter. Varje försäkring skall i princip vara självfinansierad genom avgifter och gå runt. Undantagen är föräldraförsäkringen, vilken enligt vår uppfattning inte är en försäkring i egentlig mening och som därför till största delen bör vara statens ansvar och betalas med skatter.

Avgifterna bör tas ut i form av såväl egenavgifter som arbetsgivaravgifter. Avgiften skall innehålla ett inslag av fördelningspolitik.

I vårt trygghetssystem är nuvarande omfattning av lönegarantin inte berättigad. Lönegarantin bör samordnas med övriga förhållanden vid normal uppsägning. Vi föreslår ersättningsnivåer, enligt det system vi har skisserat, under normal uppsägningstid. Därefter bör den anställde vara kvalificerad för arbetslöshetsersättning.

I jämförelse med nuvarande system bör kostnaderna för de föreslagna förändringarna i lönegarantin och föräldraförsäkringen bli mindre. Ökade kostnader uppkommer främst i arbetslöshetsförsäkringen som blir allmän, vilket kompenseras av ökade avgifter.

Herr talman! Vi menar att vår modell för trygghetssystem är en medelväg som bör föras in i diskussionen med den nyligen tillsatta beredningen om utformningen av exempelvis framtidens sjukförsäkring och arbetsskadeförsäkring. Det är min förhoppning att arbetet där skall bedrivas med ett öppet sinne, så att det om möjligt går att hitta samförståndslösningar. I så viktiga frågor som trygghetssystemets uppbyggnad bör ingen möda för att söka hitta lösningar över partigränserna lämnas sparad.

Så några ord till Birgitta Dahl. De 6 miljarderna för vårdnadsbidraget skall partikamraten Åke Carnerö tala om. När man lyssnar på Birgitta Dahl får man intrycket att hon gärna ställer upp för det som har varit. Ibland tror man att allt som var förr var bättre. Men det har faktiskt skett mycket som leder till förändringar, exempelvis den ekonomiska verkligheten. Man får en känsla av att Socialdemokraterna har skapat ett välfärdsbygge av så dålig kvalitet, med tanke på att huset är så pass slitet som det nu är, att vi måste göra omfattande reparationer.

Birgitta Dahls retorik skrämmar mig faktiskt litet grand med tanke på det samarbete som vi i beredningen skall ha för en nyordning för sjuk- och ar-

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Socialpolitik och
sjukvårdsfrågor
m.m.*

betsskadeersättningen. Hur skall det kunna fungera mot bakgrund av den inställning som man ibland får intryck av att Birgitta Dahl har? Vi skall ju faktiskt förändra systemet till det bättre, och om möjligt i samstämmighet.

Anf. 137 STEFAN KIHLEBERG (nyd):

Herr talman! Ansvar är alltid något personligt. Familjepolitiken är inget undantag. Endast föräldrarna kan och skall ta ansvar för sina barn.

Makarna Myrdal är begravda. Det borde också deras sociala ingenjörskonst vara. Men ack nej. Kollektivismen frodas hos Socialdemokraterna och djupt in i folkpartileden. Endast kommunala daghem kan erbjuda kvalitet i barnomsorg. Det är vämjeligt och motbjudande att kalla detta liberalism.

Först tvingade man under 1960- och 1970-talet, av samhällsekonomiska och socialistiska skäl, ut massor av småbarnsföräldrar på arbetsmarknaden. Sedan kallar man detta för jämställdhet. Den socialdemokratiska ideologen Kurt Samuelsson har kallat detta för det största bedrägeri svenska kvinnor har utsatts för. Jag tror att han har rätt.

Självfallet vill de allra flesta människor, både kvinnor och män, arbeta och känna sig nyttiga. Arbetet är ju i vår kultur basen för identitetskänslan. Men jag tycker att det är förnedrande och beklämmande att höra socialdemokrater anse att vissa arbeten är finare än andra. Så är det inte i min eller Ny demokratis värld. Förvärvsarbete utanför hemmet är fint, tycks Socialdemokraterna mena, och arbete i hemmet är fult och ovärdigt. Skäms, ni som kallar er arbetets söner!

Hur kan man anse att förskollärare och barnskötare har respektbara och utvecklande yrken, samtidigt som man klassar ner och chikanerar dem som med exakt samma arbetsuppgifter arbetar hårt, ideellt och oavlönat i sina egna eller andras hem? Maken till dubbelmoral och ideologisk ohederlighet har jag svårt att hitta.

Visst vill de flesta människor också förvärvsarbete – men inte alltid och på heltid. Därför är valfriheten så viktig och nödvändig.

Många föräldrar vill själva ta hela ansvaret för sina barn och deras uppföstran. De ser sina barn som det värdefullaste de har och vill därför göra allt för dem. De tycker inte att de offrar någonting när de stannar hemma några år – tvärtom. De anser kanske att det är att ta ett verkligt ansvar både för sina barn och för samhället på lång sikt. De kanske *vill* göra ett uppehåll i sitt förvärvsarbete just för att förvalta det finaste de har, sin familj. Det måste i ett civiliserat samhälle finnas verkliga möjligheter att göra detta för de mammor och pappor som vill. Så är det inte i Sverige i dag.

Regeringens proposition nr 11, med förslag om vårdnadsbidrag och utvidgad lagreglering på barnomsorgsområdet, är verkligen inget att hurra för. Det är mycket riktigt inte någon som har hurrat, och jag tror inte att någon kommer att göra det heller.

Framtiden får väl visa vem som har anledning att hurra – och för vad. Jag hoppas innerligt att det blir barnen och småbarnsföräldrarna.

Socialdemokraterna och Folkpartiet kör hand i hand och har en sak gemensamt, nämligen att de avskyr familjen som samhällets fundament. De pratar i stället om oberoende och jämställdhet. I själva verket har dessa partier ingen familjepolitik, möjligen har de en politik för att åstadkomma

olyckliga ensamstående mammor och pappor. Sedan håller de upp den största pekpinne och hytter med näven mot alla pappor som inte tar på sig exakt 50 % av allt arbete i köket och hushållet. Att familjen själv skulle kunna göra upp om sin arbetsfördelning är för dem en horribel, om ens tänkbar, tanke.

Nej, som vanligt vet Storebror Staten bäst. När skall dessa symmetrimalister hytta med näven mot alla mammor och säga fy, fy, därför att mammorna inte tar sitt ansvar för att reparera bilen, huset eller lägenheten?

Låt oss för ett ögonblick ta dessa symmetrimalisters ord på allvar och tro på dem. Låt oss då titta på den offentliga barnomsorgen i daghem, osv. Där har verkligen staten, Socialdemokraterna och Folkpartiet i skön förening haft det totala ansvaret och fulla inflytandet på utformningen av barnomsorgen. Resultatet? Där råder naturligtvis mycket stor jämlikhet? Ja visst! Efter 20 år har man verkligen lyckats. Svenska daghem är en fullständig och total kvinnavärld. 97 % av personalen är kvinnor, och så har det varit i över 20 år. Inga andra svenska branscher kan uppvisa motsvarande rekord i s.k. jämlikhet.

Kan ett fiasko för symmetrimalisterna inom Socialdemokraterna och Folkpartiet bli större eller mera fulländat?

Jag vill i all ödmjukhet rekommendera dessa pekpinnefanatiker litet reflexion och studier av utvecklingspsykologi, genetik och socialantropologi, i stället för dumgulliga och ytliga partifloskler. Kanske kan Karin Pilsäter vara cirkelledare?

Är möjligen Socialdemokraternas och Folkpartiets mål genmanipulerade, ammande fäder med ett bröst och möjlighet att själva föda barn efter provrörsbefruktnings? Snigeln är kanske deras förebild?

I min och Ny demokratis värld är kvinnor och män väldigt olika, tack och lov. De är dessutom väldigt förtjusta i varandra och vill leva i skön förening och med ömsesidig respekt för varandra och för varandras olikheter.

Herr talman! Låt mig avsluta med en annan reflexion, som också kan vara en sammanfattning av mitt anförande.

Det är nog ingen tillfällighet att det bara finns ett enda parti i Sverige som har en människa som sin symbol och logotyp. Endast Ny demokrati har en människa. Alla de andra partierna har blommor, grönsaker eller kinaspel.

Endast människor kan visa kärlek, omtanke och hänsyn. Endast människor kan ta ansvar.

Låt mig till sist, herr talman, uttrycka min stora och djupa tacksamhet över att den röda rosen, som urgammal symbol för mänsklig kärlek mellan könen, numera slipper illojal konkurrens och befläckning från Socialdemokraterna. Deras nya och krossade tomat tycker jag däremot är en utmärkt symbol och logotyp för dagens socialdemokrati.

Anf. 138 MY PERSSON (m):

Herr talman! Låt mig uppehålla mig något vid sjukhemsproblematiken.

I en nyligen publicerad undersökning rörande vårdbehovet på bl.a. våra sjukhem slogs fast att 85 % av de boende har kontinuerligt behov av inte bara omvårdnad utan också kvalificerad sjukvård. Merparten av de gamla på sjukhemmen är med andra ord sjuka. Ändå tycks vi märkligt nog i dag

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Socialpolitik och
sjukvårdsfrågor
m.m.*

inte längre ha några gamla långtidssjuka, utan enbart gamla "sjukhemshyresgäster".

En yngre person som blir sjuk erhåller adekvat sjukhusvård och rehabilitering, även mycket långvarig sådan, och betalar då anpassade avgifter för denna vård, medan alltså en gammal människa i motsvarande situation, ofta efter en kort vårdtid på ett akutsjukhus, av kommunen snabbt tas hem till något som kallas boende, där hon har att betala hyra för i sämsta fall en sängplats i ett fyrbäddsrum, avgift för mat och omvårdnad samt särskilda avgifter för medicin och läkarbesök, allt enligt ÄDEL-reformens intentioner. Detta är otillfredsställande.

En opinion mot denna nyordning börjar nu märkas, och givetvis väger de ekonomiska aspekterna tungt i den kritik som nu framförs. Ändå grundar sig min huvudinvändning mot att sjukhemmen nu likställs med boende inte i första hand på ekonomiska skäl, utan fastmer på det faktum att det måste finnas en gräns där en gammal människas boende med olika grader av service, omsorg och basal sjukvård övergår till att bli ren sjukvårdande verksamhet. Den gränsen anser jag kan sättas vid övergången till sjukhemsvård – så som merparten av våra sjukhem i dag tvingas fungera.

Följdriktigt måste då också dessa äldre som drabbas av sjukdom få samma möjligheter som unga till kvalificerad sjukvård, även långvarig sådan.

I och med ÄDEL-reformens införande har i vissa delar av landet läkartillgången vid sjukhemmen minskat, en utveckling som sannolikt kommer att fortsätta. Stora oklarheter råder också om vad som kommer att hända i takt med att husläkarreformen nu börjar genomföras.

Att exempelvis 30 olika "sjukhemshyresgäster" var och en då vid behov skall kalla på den läkare som man är aktivt eller passivt listad hos ter sig absurt. Och vem skall kalla på vilken läkare för den patient som är oförmögen att själv fatta beslut eller vars anhöriga kanske inte tycker att det är så nödvändigt med ett läkarbesök för en gammal mamma som ju ändå snart skall dö? Visst är detta ytterligheter, herr talman, men verkligheten är faktiskt inte alltid så vacker som vi önskar den.

I takt med att många sjukhem nu drar ner på läkartillgången läggs alltmer ansvar för den medicinska vården över på sjuksköterskorna. Hur kompetent den yrkeskåren än är kan den ändå inte fullt ut ersätta läkarkompetensen. Och kanske än viktigare: Allt fler signaler kommer utifrån landet från de medicinskt ansvariga sköterskorna om att de nu börjar se sitt ansvarsområde alltför vidsträckt och att deras arbetsbörda tenderar att bli alltför tung.

I Socialstyrelsens årsrapport om ÄDEL-reformen, som det hänvisats till tidigare i dag och som presenterades förra veckan, påtalades inte bara den "vid vissa sjukhem bristande medicinska vården" utan också brister i ansvaret för rehabilitering. Inte minst sjukhemmens egen personal är enligt min egen erfarenhet djupt oroad över de krympande resurserna för rehabilitering av deras patienter. Av ministern förstod jag att detta är något som kommer att åtgärdas.

Självfallet måste en gammal människa ha samma rätt till fullgod rehabilitering som den som är yngre. Även om man vet att den gamla inte kan rehabiliteras tillbaka till ett helt friskt liv, kan hon alltid rehabiliteras till en för

henne så god livskvalitet som möjligt. Vi får aldrig glömma att livskvalitet är något som bara kan mätas av den som det ytterst berör.

Herr talman! Situationen vid våra sjukhem i dag är i vissa stycken otillfredsställande för såväl patienter som personal. Därför bör delar av ÄDEL-reformen rättas till.

Sjukhemmen, eller delar av dem, måste först och främst bli vad ordet säger att de skall vara, nämligen hem för vård av *sjuka* gamla människor, de som av akutsjukhusens läkare bedöms behöva avancerad sjukvård och rehabilitering även efter den akuta sjukdomsperioden. Förutom den mycket goda omvårdnad som redan i dag ges på merparten av våra sjukhem skall där då finnas kontinuerlig tillgång till ansvarig läkare med geriatrisk kompetens. För att det skall bli tekniskt möjligt att garantera denna läkartillgång måste huvudmannaskapsgränser och revirtänkande få stryka på foten och ersättas av konstruktivt tänkande och god vilja.

Vidare: utifrån den rapport om avgiftsskillnader i kommunerna som Socialstyrelsen skall presentera i början av december måste avgiftssystemet för sjukhemsvården ses över utifrån insikten att den som är sjuk – även om hon är gammal – är patient och inte hyresgäst och att den skäligen avgift hon då skall betala självklart måste inkludera läkarvård och medicin.

Arbetet med att få denna översyn till stånd brådskar, och det är därför min förhoppning att ansvarig minister snabbt tar ett sådant initiativ. Det skulle tillförsäkra våra i dag *sjuka* gamla en ekonomiskt rättvis, rätt anpassad och värdig vård, och det är något som är och måste vara allas vår strävan.

Anf. 139 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Natten till tisdagen den 4 oktober tillbringade jag på Södersjukhusets medicinska akutavdelning. Min man insjuknade hastigt, och vi fick ambulanstransport till sjukhuset. Det var imponerande att få uppleva det professionella omhändertagandet med omtanke och omsorg från både ambulanspersonalens och sjukhuspersonalens sida. Jag konstaterar att vi i vårt land har en mycket välutbildad yrkeskår av sjukvårdspersonal.

Är då det svenska hälso- och sjukvårdssystemet perfekt? Finns det inte anledning till anmärkningar? Vi nås ju dagligen av rapporter i media om missförhållanden.

Jag tror att vi med sans och måtta skall debattera och analysera den svenska sjukvården och inse att det finns ingen nation som kan göra anspråk på att ha skapat det perfekta systemet. De skilda lösningar som har praktiserats i olika länder visar att det finns alternativ, vilka i sig erbjuder möjligheter till lärdomar för andra.

Vårt hälso- och sjukvårdssystem har genomgått stora förändringar under 1900-talet vad gäller både finansiering och organisation. Men vårt gemensamma mål står fast – över alla partigränser, förmodar jag: en god hälsa för hela befolkningen och vård på lika villkor.

I en krympande ekonomi måste *alla* möjligheter tas till vara för att uppfylla detta mål. Det är så enkelt att ropa på mer pengar – men tyvärr visar de högljudda personer som gör det, även i den här kammaren, inte på några nya källor att ösa ur.

Regeringen har dock med framsynthet insett att vi måste få till stånd för-

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Socialpolitik och
sjukvårdsfrågor
m.m.*

ändringar som kan garantera en god hälso- och sjukvård. Det pågår flera utredningar, vilket torde vara bekant för den här församlingen.

Ett lyckat grepp har också varit införandet av vårdgarantin. Vad har det då inneburit för patienterna? Jo, det tycker jag att vi skall kunna erkänna. Köerna är borta för gråstarr, kranskärl, höftleder osv., vilket i sin tur betyder stor trygghet för patienten att kunna bli behandlad i tid. Och för sjukhusens del är resultatet högre effektivitet och ett bättre utnyttjande, framför allt av operationssalarna.

För Folkpartiet liberalerna är en väl fungerande hälso- och sjukvård samt omsorg om de äldre och de handikappade en av hörnpelarna i välfärdsstaten, som vi slår vakt om. Kvalitet, professionell kompetens och ett starkt mänskligt engagemang är beståndsdelar vi inte kommer att tumma på.

Vi har gått i spetsen för eget rum, för att kapa köerna och för ett husläkar-system som nu håller på att genomföras.

Under nästa år kommer alla invånare i Sverige att få möjlighet att välja sin egen husläkare. Syftet är att öka tryggheten för människor genom att de får en stabil och varaktig kontakt med samma läkare.

Allt förändringsarbete kräver nytänkande. Tyvärr signalerar ett par landsting motstånd av olika skäl – jag undrar om det är politiska skäl. Givetvis måste systemet anpassas efter lokala förhållanden, men att därmed motverka intentionen – trygghet och valfrihet för patienten – tycker jag är att gå för långt.

I mitt eget landsting, i Västerbotten, har däremot landstingsdirektören of-fentligt uttalat att det är en gemensam uppgift att utforma och marknadsföra husläkarverksamheten så att allmänheten upplever att reformens ökade val-frihet och tillgänglighet/kontinuitet bidrar till en positiv förnyelse. Jag vill säga: Heder åt en sådan landstingsledning! Det goda exemplet förtjänar spridning, exempelvis till Malmö, Blekinge och andra landsting.

Herr talman! Den omfattande ÄDEL-reformen som genomfördes härom-året är nu föremål för utvärdering av Socialstyrelsen. Jag konstaterar att My Persson och jag har läst Socialstyrelsens rapport med olika ögon.

En av våra största morgontidningar utropade häromdagen: "Ädelrefor-men hjälper oss se de äldre!" Tidningen kommenterar Socialstyrelsens rap-port och säger att man knappt tror sina ögon när man läser den. Det all-männa omdömet är positivt och genomförandet mindre problematiskt än be-farat.

Jag vill säga att jag själv var väldigt tveksam till införandet av ÄDEL-re-formen, men jag är helt övertygad om att det är rätt väg. Men ÄDEL-refor-men står i blickfånget för kritik, t.o.m. så långt att Ingvar Carlsson i partile-dardebatten undrade: "Vad har gamla människor som får liggsår att välja på när personalen inte har tid att sköta dem ordentligt?" Jag tycker ändå att man måste konstatera att liggsår fanns även under den socialdemokratiska regeringsperioden.

Men allt är självklart inte perfekt. Kommunerna har nu det samlade an-svaret för service och vård av äldre. Förändringsarbetet i kommunerna pågår på olika sätt. Kanske har storstadskommunerna svårast att svara upp mot kraven – det har också sagts i debatten i dag.

När antalet äldre som är 80 år och däröver ökar med 10 000 per år, inser

nog var och en att frågorna inför 90-talet blir av oerhörd vikt med många problem att lösa. Det kommer att krävas god ekonomi och en generös medmänsklighet både från vårdens och från de anhörigas sida.

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Socialpolitik och
sjukvårdsfrågor
m.m.*

Anf. 140 ÅKE CARNERÖ (kds):

Herr talman! Barnen är vår framtid och de medborgare som tar över och för vårt samhällsbyggande vidare. Allt samhällsarbete bör därför ha som ledstjärna "Barnen först", och detta är en betydelsefull miljöfråga. Ju bättre miljö vi kan skapa för våra barn, desto bättre kommer det uppväxande släktet att trivas och desto stabilare grund för framtidens samhälle bygger vi.

Det är en självklarhet för de allra flesta att föräldrarna är samhällets främsta resurs i familjepolitiken, och jag vill något utveckla hur Sverige kan bli tryggare.

Ordet barnomsorg är ett fint ord, fyllt av omtanke, omsorg och hänsyn till barnens bästa. Detta ord har missbrukats och använts så här: barnomsorg = alla barn omhändertagna i offentlig sektor.

Det har tydligen ansetts att offentlig heltidsomsorg för barnen skulle vara det normgivande och av samhället mest accepterade. Valfrihet skulle inte existera. Samhället har styrt föräldrarna att utforma sina liv på ett visst sätt – båda förvärvsarbetande med barnen i kommunal barnomsorg. De som önskat satsa på ett eget omsorgsalternativ har ställts utan offentligt stöd och därför haft svårt att förverkliga sin önskan.

En av de allra viktigaste utmaningarna för framtiden är att ge bättre förutsättningar för trygga familjer och för barnens uppväxt och omvårdnad. Det är i de små nära gemenskaperna som de flesta individer finner trygghet och förankring.

Herr talman! Vårnadsbidraget, lika för alla barn, som införs den 1 juli 1994, ökar småbarnsfamiljernas valfrihet men också rättvisan mellan dem. Det ger en tryggare uppväxt för barnen, för kan pengarna bidra till att en förälder kan trappa ned arbetstiden eller stanna hemma litet längre med det lilla barnet, får vi tryggare barn och på sikt tryggare vuxna. Samhällets stöd till omsorg om barnen utformas nu så att det omfattar alla barn. Det är på tiden att vi visar att föräldrarna själva är kompetenta att vårda och fostra egna barn!

Det är inte enbart en valfrihetsfråga att staten upphör att vara förmyndare över föräldrarna. Reformen innebär också en positiv förstärkning av föräldraansvaret och föräldrarollen. Föräldrarnas betydelse kan knappast ersättas av någon samhällelig instans.

Herr talman! Föräldrarna har huvudansvaret för fostran och omsorg om sina barn och ungdomar. Familjepolitiken är avgörande för hur väl skolan skall lyckas i sin inlärning att skapa trygga och ansvarsfulla medborgare. Här har barnen rätt att få veta vad som är riktigt och felaktigt. Detta skall inte växla från tid till tid utan vara fast förankrat i kristen etik och västerländsk humanism, som visar på de samlevnadsregler vi så väl behöver för att "hem och skola skall ge barn och ungdomar en klar uppfattning om rätt och orätt", enligt regeringsförklaringens ord. Då får vi också en skola bättre utrustad i kampen mot de destruktiva krafter som i dag representeras av egoism, våld

och främlingsfientlighet. Att bygga upp en väl balanserad ekonomi är bl.a. att överföra goda normer och öka valfriheten i familjepolitiken.

Regeringen följer noga utvecklingen för barnen i förändringstider, står det i regeringsförklaringen. Familjepolitik handlar inte enbart om ekonomiska förslag. Många barn i välfärdsstaten Sverige mår illa på grund av en splittrad uppväxtmiljö. Den familjesplittring som liksom en farsot har dragit över vårt land har åstadkommit stora kostnader i psykiskt lidande bland drabbade barn och vuxna. Jag tror att våra barn kräver litet större vilja hos oss vuxna att lösa konflikter oss emellan. Barnen är skilsmässornas stora förlorare. Nog borde det gå att reparera fler äktenskap för barnens skull. Skilsmässa får inte vara ett enkelt sätt att lösa relationsproblem. Här måste vi bli mer måna om att lyfta fram äktenskapet som samlevnadsform till en betydelsefull och trygg miljö för makar och barn.

Herr talman! Hur kan samhället ha en beredskap att hjälpa familjer som får det svårt? Det görs bäst genom att föräldrarna får hjälp att förhindra en separation eller genom att lindra konsekvenserna då en separation är oundviklig. Vi har fått gehör för att familjerådgivning skall finnas tillgänglig i kommunerna för den som begär det. Familjerådgivarna skall ha som huvuduppgift att genom samtal medverka till bearbetning av samlevnadsproblem och konflikter.

En annan mycket viktig uppgift för familjerådgivningen är att förmedla kunskap och sprida information om samlevnad framför allt inom skola, barnomsorg och hälsovård. Behovet av föräldrautbildning är stort, eftersom många nyblivna föräldrar kan känna osäkerhet inför föräldraskapet. Här kan familjerådgivarna vara en viktig resurs i arbetet med att uppvärdera föräldrarollen. Det är fint att vara förälder, och inget ansvar och ingen uppgift kan vara större. Inriktningen av familjerådgivningen bör vara att äktenskapet lyfts fram som bästa grund för familjebildning, att vikten av trohet och respekt mellan makar framhålls samt att föräldraskapets stora betydelse när det gäller ansvaret för det uppväxande släktet markeras. Stabila familjerelationer bör vara ett mål i politiken.

Herr talman! Vi ser i vårt samhälle att många barn och ungdomar är rotlösa, otrygga och olyckliga. Barn- och ungdomsåren är avgörande för hur en människas vandring genom livet kommer att gestalta sig. FN har utlyst år 1994 till Familjens år under mottot: "I familjen läggs grunden för ett demokratiskt samhälle." Samhället har därför mycket att vinna på att fortsätta arbetet med att uppvärdera, stötta och stödja den mest naturliga av alla närmiljöer: familjen.

Anf. 141 JAN ANDERSSON (s):

Herr talman! Vi socialdemokrater ser med stor oro på de signaler som kommer om en sämre vård och omsorg för de äldre i våra kommuner och landsting. Vi finner det också helt oacceptabelt att så många gamla på grund av ökade avgifter i dag har en levnadsstandard som ligger under normen för socialbidrag.

I dagens Sverige borde det vara en självklarhet att våra äldre får tillgång till en god vård och omsorg och har en ekonomisk standard som gör att de slipper gå till socialkontoret för att söka ekonomiskt bistånd.

Det har i dagarna presenterats en utvärdering av ÄDEL-reformen, efter det att den har varit i kraft drygt ett och ett halvt år. Resultatet av utvärderingen är i huvudsak positivt. Antalet färdigbehandlade patienter på våra sjukhus har blivit färre, vilket var ett av syftena med reformen. Byggandet av särskilda boendeformer för äldre ligger på en hög nivå. Detta är också tillfredsställande.

Men allt är inte lika positivt. Många av våra sjukhem har en undermålig bostadsstandard. Folkpartiets löfte om ett eget rum på långvården är i dag fortfarande bara ett löfte och långtifrån en verklighet. Sjukvården har på sina håll blivit sämre. Äldre får ligga med liggsår och kateter. Fortfarande finns det ett antal områden, t.ex. hjälpmedelsförsörjningen och rehabiliteringen, där det råder en oklar gräns mellan landstingens och kommunernas ansvar.

Herr talman! De signaler om en sämre vård och omsorg som finns beror sannolikt inte i huvudsak på ÄDEL-reformen i sig. Jag tror att det är bra med ett samlat huvudmannaskap för äldreomsorgen. I stället torde de indragningar av ekonomiska medel till kommunerna som staten gjort ha en större betydelse. Dessa indragningar har medfört att trots att antalet äldre över 80 år ökar, blir personalen som jobbar inom vård och omsorg färre i åtskilliga kommuner och landsting. Detta påverkar naturligtvis kvaliteten i verksamheten i negativ mening.

Regeringen påstår att valfriheten har ökat. Få, om ens några, torde hålla med. Möjligtvis är det så att valfriheten har ökat för en del producenter, men alls inte för de äldre. De borgerliga försöker inbilla folk, och kanske sig själva, att rent administrativa system – för det är vad systemet med servicecheckar egentligen är – innebär en ökad valfrihet. Bilden av de äldre med checkar i handen som söker sig en god omsorg på en marknad har knappast med valfrihet att göra. Det är inte så som Folkpartiets ledande person i min hemkommun Helsingborg, Folke Straube, sade, att det är samma sak att sälja social omsorg som att sälja tvättmedel. Det är det inte alls. Det Aktuelltslag som visade en äldre man från Vaxholms kommun som just hade fått en servicecheck i handen och inte förstod vad det skulle vara bra för, samtidigt som den firma som tillverkade checkarna jublade över att ha fått en ny marknad, speglar egentligen bilden av vem valfriheten är till för. De borgerliga partiernas valfrihetsperspektiv är ett producentperspektiv. För vem av oss har träffat på någon äldre som efterfrågar ett system med servicecheckar? Jag har åtminstone aldrig gjort det, och jag träffar ganska många äldre ute i äldreomsorgen.

Hur har valfriheten ökat för alla de äldre som på grund av ökade hyror och avgifter nu lever på en nivå som ligger under den i socialtjänstlagen stipulerade skäligenlevnadsnivån? Vi socialdemokrater varnade just för de konsekvenser som beslutet nu har fått. Jag säger inte detta med någon skadeglädje, utan tvärtom med beklagande.

När beslutet fattades i december månad i fjol lovade Bengt Westerberg att återkomma till riksdagen, om det blev som vi socialdemokrater befarade. Vi känner nu till hur det blev. När kommer regeringen till riksdagen med förslag om ett högkostnadsskydd som gör att de äldre får en rimlig ekonomisk standard? Eller tycker Bo Könberg, precis som i en frågestund i våras när jag

tog upp samma problem, att det trots allt berör för få äldre för att han skall agera?

Vi socialdemokrater är för verklig valfrihet, inte bara i ord. Det innebär att äldreomsorgen är ett prioriterat område, där verksamheten utformas lokalt efter lokala förutsättningar. Personalen är den viktigaste resursen i äldreomsorgsarbetet. Det är personalen som möter de äldre i det dagliga arbetet och kan utforma en vård och omsorg som tar hänsyn till varje äldres behov och önskemål. Det kan handla om att Svea får det städade litet extra, därför att hon har varit van att alltid ha det rent och snyggt omkring sig. För Brita kan det handla om att få komma ut och träffa andra och sitta och prata, för hon har alltid varit kontaktsökande. Det kan handla om små saker, som att få välja kaka till kaffet. I det nära skapas valfriheten för den enskilde, inte genom storvulna deklarationer om valfrihetsrevolutioner och genom nya administrativa system av typ servicecheckar.

Anf. 142 ULLA ORRING (fp) replik:

Herr talman! Jan Andersson talar om att man känner stor oro. Det är nog många som känner stor oro också inför de reformer som Socialdemokraterna eventuellt tänker ta på sig ansvaret för. Jag var själv inte så positiv till ÄDEL-reformen, som jag sade i mitt anförande. Jag har nu sett konsekvenserna, och jag tror att den var högst nödvändig.

Det har följt många positiva komponenter i ÄDEL-reformens spår. Vi har 6 500 nya lägenheter i gruppboende och sjukhem. Personaltätheten har *inte* gått ned, trots påståenden om detta. Betydligt fler anhöriga har fått ersättning som anhöriganställda.

Åtskilliga frågor återstår att lösa; det håller jag med Jan Andersson om. Vi skall bl.a. lösa frågorna om rehabilitering och om läkarinsatser på sjukhemmen, vilket sagts här tidigare i dag, och inte minst frågan om avgifterna. Den frågan ligger inom kommunernas ansvarsområde.

Socialministern har i särskild ordning anvisat 50 miljoner för att rehabilitering och läkarinsatser skall kunna ske på det sätt som var avsikten.

I samband med det europeiska äldreåret har Socialstyrelsen, Boverket och Statens bostadsfinansieringsinstitut plockat fram tre projekt som har fått utmärkelser på grund av att de kan erbjuda ett bra boende. Det är Rudskoga i Åtorp, Bellisgården i Malmö och Furugården i Valbo, Gävle.

Man måste erkänna att variationerna blir stora när 250 000 människor är beroende av äldreomsorg. Det gäller framför allt variationerna i taxeuttaget för äldreboendet. Där finns det väldigt stora skillnader. Det har framkommit i undersökningar som gjorts bl.a. på Gotland.

Vi rikspolitiker har all anledning att trycka på hos våra företrädare ute i kommunerna så att de utjämnar taxorna. Om inte det sker tänker jag driva frågan om att regeringen skall återkomma. Det kan inte vara så att de äldre skall vara tvungna att lägga sitt sista öre på boendet.

Men reformen var viktig och nödvändig, och den är bra.

Anf. 143 JAN ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vet inte om Ulla Orring lyssnade till vad jag sade. Jag sade att jag tycker att ÄDEL-reformen är bra i sig. Vi socialdemokrater står helt bakom ÄDEL-reformen som princip.

Vi kan däremot inte bortse från de negativa konsekvenser som har kommit fram i utvärderingen. Det vore alldeles fel att tackla en utvärdering så. Vi skall ta vara på det positiva, och vi skall ta det negativa till oss.

Det negativa är just att den medicinska vården har blivit sämre. Vi måste fråga oss varför det har blivit så och vad vi kan göra åt det. Det finns dessutom ett antal områden, t.ex. hjälpmedelsförsörjningen och rehabiliteringen, där det råder oklara gränsförhållanden.

Så var det på en del andra områden under 80-talet, och därför genomförde vi ÄDEL-reformen. Vi måste ta till oss dessa signaler.

Jag tillhör inte heller dem som säger att äldreomsorgen i Sverige generellt sett är dålig, för det är den inte. Vi har en bra äldreomsorg i Sverige. Men de signaler som har kommit fram i massmedierna på senare tid är riktiga, och vi måste ta dem på allvar. Det finns också ställen där det inte bedrivs någon speciellt bra äldreomsorg. De äldres oro ökar.

Det är bra att Ulla Orring nu finns med på tåget när det gäller en förändring av avgifterna. Det hade varit mycket bättre om ni hade lyssnat på oss i den debatt vi hade i december månad, då ni drev igenom beslutet mot vår vilja.

Anf. 144 ULLA ORRING (fp) replik:

Herr talman! Vilka alternativ till ekonomisering av verksamheten erbjuder Socialdemokraterna?

Det märks att det finns en oro. Jag vill hjärtligt gärna instämma i det MAS-sjuksköterskorna Bexelius och Asplund skrev i senaste numret av Landstingsvärlden. De skrev att det får vara slut med att skrämja de gamla om vilken äldrevård de går till mötes.

Socialstyrelsen redovisar i sin rapport en undersökning av vad brukarna tycker. Man konstaterar att verksamheten naturligtvis är olika i våra 286 kommuner. Det är ganska självklart, eftersom kommunen nu har ansvaret för boendet och servicen. Socialstyrelsen konstaterar dock att de äldre och handikappade i dagsläget tycks ge en tämligen positiv bild av den tillgängliga vården, men att det är angeläget att även fortsättningsvis följa utvecklingen avseende inflytande, valfrihet, medbestämmande och integritet för brukarna.

Socialstyrelsen följer upp utvärderingen med projekt just för den geriatriska vården. Vi har inte nått slutpunkten vad beträffar utvecklingen av en bättre äldreomsorg. Reformen är ett första avstamp. Vi skall naturligtvis försöka att rätta till det som går att rätta till. Det kommer självfallet alltid att finnas enstaka exempel på dålig omsorg när så många människor berörs.

Anf. 145 JAN ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag måste ändå säga att jag inte tycker att Ulla Orring tar signalerna om att det finns en oro för sämre vård och omsorg och att det faktiskt finns ställen med sämre vård och omsorg än tidigare på allvar.

Det är inte så att äldreomsorgen har blivit bättre sedan den borgerliga regeringen tillträdde. Det är inte så att valfriheten har ökat, utan det är precis tvärtom.

Jag menar inte att vi har en dålig äldreomsorg i Sverige. Vi har en mycket

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Socialpolitik och
sjukvårdsfrågor
m.m.*

bra äldreomsorg. Den s.k. Europabarometern visar att de äldre i Sverige har en stor tilltro till vår äldreomsorg – framför allt till den offentliga vården. Den visar också att en stor del av de äldre känner en tilltagande oro över att vården blir sämre.

Om vi inte tar de signalerna på allvar och försöker göra någonting åt situationen på de områden där det brister i vården och åt avgifterna, då kommer vi inte att lyckas. Jag blir en aning rädd, för jag tycker faktiskt att Ulla Orring bagatelliserar de problem som trots allt finns.

Förste vice talmannen anmälde att Ulla Orring anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 146 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Ulla Orring har i huvudsak fört fram de synpunkter jag tänkte ta upp när jag begärde ordet med anledning av Jan Anderssons inlägg, men jag kan göra ett par kompletteringar.

Jan Andersson beskrev med utgångspunkt från Socialstyrelsens rapport ÄDEL-reformen som huvudsakligen positiv. Jag gör samma läsning av rapporten. Jag kan i all blygsamhet påpeka att de två punkter som Jan Andersson nämnde som speciellt positiva tillfördes under behandlingen av propositionen efter förslag från Folkpartiet liberalerna. Med det vill jag på intet sätt förringa det goda arbete som lades ned i dåvarande Socialdepartementet under Bengt Lindqvists ledning i akt och mening att få ÄDEL-reformen till stånd.

Jag har däremot svårt att känna igen beskrivningen att samma rapport skulle visa att den medicinska vården har blivit sämre. Jag tror att My Persson snuddade vid någonting liknande, men jag har inte kunnat hitta det i materialet. Möjligen har Jan Andersson läst att det finns brister i vården.

Det är förstås så, vilket både Jan Andersson och jag har konstaterat, att utvärderingen är till för att se vad som är bra och vad som är dåligt. Det som är dåligt skall vi förstås åtgärda. Jag vågar nog säga att man få gånger tidigare i den svenska riksdagens historia beslutat om så omfattande utvärderingsåtgärder i samband med en stor reform som vi nu har gjort vad gäller ÄDEL-reformen. Jag tycker att det är ett bra sätt att arbeta. Det finns all anledning att besluta om utvärderingar på andra områden. Riksdagen har också beslutat att göra en utvärdering på husläkarområdet, vilket jag tycker är bra.

Utan att ha en fullständig bild av hur avgiftshöjningarna har slagit på vissa håll kan jag ändå konstatera att de nya regler för kommunala bostadstillägg som trädde i kraft i våras har halverat den grupp äldre som har legat på eller under socialbidragsgränsen innan de fått särskilt kommunalt bostadstillägg.

Om riksdagen fattar beslut i enlighet med den proposition jag nu har sänt över, räknar jag med en ytterligare halvering. Om det för något år sedan fanns ca 40 000 pensionärer i den situationen, kan det i början på nästa år finnas 10 000. På de ställen där vi lättast kan mäta det har det ägt rum en klar förbättring på den punkten.

Jag kan inte annat än upprepa det jag sade till Birgitta Dahl för någon eller några timmar sedan: Det är märkligt att "valfrihet" bara är ett skällsord för socialdemokrater.

Anf. 147 JAN ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Valfrihet är inte alls ett skällsord. Jag talade faktiskt om valfriheten och det angelägna i att det blir en större valfrihet för de äldre i äldreomsorgen.

Jag tycker faktiskt att Folkpartiet mest pratar och handlar väldigt litet. Jag tror inte, Bo Könberg, att de äldre inom äldreomsorgen uppfattar att valfriheten har ökat sedan Folkpartiet tog över Socialdepartementet. I stället visar Europabarometern att det finns en stor oro över det som håller på att hända.

Det är inte så att äldreomsorgen generellt sett är dålig i dag. Men man har en större oro, och inte talar man om att valfriheten har ökat. När det gäller avgifterna har det visat sig att det som ÄDEL-avgiftsutredningen spekulerade i, avgiftshöjningar på sjukhem och sänkningar på ålderdomshem, faktiskt blev värre än vad utredningen befarade.

En mycket stor del av de äldre lever under den s.k. skäliga levnadsnivå som finns angiven i socialtjänstlagen. Det kan jag inte finna acceptabelt. Bygger man system som innebär att äldre lever under skälig levnadsnivå på grund av de sammantagna avgifterna för hemtjänst, hyra, sjukvård och annat är det något fel i systemet, och det måste man göra någonting åt.

Vi pekade på detta redan tidigare. Jag tycker att regeringen skall ta det till sig så att vi kan skapa ett system där de äldre får en rimlig ekonomisk situation. Vi får inte nonchalera de signaler som finns.

Anf. 148 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Min avrundning av mitt senaste anförande där jag undrade varför valfrihet var ett skällsord bottnade egentligen i två saker. Det ena var, som jag nämnde tidigare i debatten, att jag hade läst Birgitta Dahls inlägg på Socialdemokraternas kongress. Det andra var när Jan Andersson tog upp frågan om att äldre inte har efterfrågat checkar, etc.

Det kan ibland vara svårt att utforma mer av valfrihet inom ramen för den generella välfärdspolitiken. Men medan det för oss i Folkpartiet liberalerna är en av de stora och viktiga frågorna i välfärdspolitiken blir den bara för många socialdemokrater föremål för attacker och skällsord av olika slag.

När det gäller den svenska sjukvården har valfriheten ökat kraftigt för medborgarna de senaste fyra åren. I det arbetet har det varit personer som representerar mitt parti och andra borgerliga partier som har varit pådrivande. Det har inte varit socialdemokrater.

Inom äldreomsorgen finns det säkert mycket få äldre som efterfrågar just den tekniska lösningen för att åstadkomma en bättre valfrihet. Men att äldre människor lika väl som medelålders eller yngre önskar valfrihet och större kontroll över sitt liv är alldeles uppenbart. Låt oss då föra en konstruktiv debatt om metoderna och medlen i stället för att man varje gång det görs ett nytt försök att öka valfriheten kritiserar detta från socialdemokratiskt håll.

Jag skulle tycka att det vore alldeles utmärkt om Socialdemokraterna, som ju är Sveriges största parti, engagerade sig för att förnya välfärden. Men det engagemang de visar är nästan genomgående, vilket ju även dagens debatt har visat, att kritisera alla försök att förnya.

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Socialpolitik och
sjukvårdsfrågor
m.m.*

Anf. 149 JAN ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag är fullt på det klara med att 90-talet inte är vad 70-talet var och vad 60-talet var när det gäller välfärdspolitiken. Vi måste hela tiden se över vårt välfärdssystem i syfte att förändra det efter tidens förutsättningar. Men jag kan inte ställa upp på att valfrihet skulle vara detsamma som administrativa system – vilket servicecheckarna är, vilket skolpengen är och vilket barnomsorgspengen är.

Dessutom bygger dessa system på – i varje fall skolpengen och barnomsorgspengen – att försöka göra individer lika, vilket de inte är. För mig måste verksamheten utformas efter de enskilda individernas behov. Individerna är olika, men skall ges så lika förutsättningar som möjligt.

Det är skillnaden. Folkpartiet har använt slagord, som man använt också när det gäller det egna rummet i långvården. Ni har nu snart haft ansvaret under en mandatperiod. Tittar vi på utvärderingen ser vi att det hänt litet grand. Medan det har hänt mycket när det gäller äldreboendet och annat har det hänt väldigt litet när det gäller de egna rummen i långvården. Fortfarande finns det en undermålig bostadsstandard på många av våra sjukhem.

Vi socialdemokrater och Folkpartiet genomförde ÄDEL-reformen tillsammans. Men när det gällde de ekonomiska medlen som följde med ÄDEL-reformen hade vi med oss dem från början i förhandlingarna, men det hade däremot inte Folkpartiet. När det sedan gällde hur vi skulle fördela medlen tog vi hänsyn till en del av Folkpartiets synpunkter. Men ni hade inga pengar med i bagaget från början. Bo Könberg skall inte slå sig för bröstet och säga att de medel som nu har stimulerat en utbyggnad av gruppboende var någonting som Folkpartiet stod för och inte Socialdemokraterna.

Vi utformade detta tillsammans. Det hade varit snyggare om Bo Könberg erkänt det.

Anf. 150 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Jag kan gärna erkänna att vi utformade reformen tillsammans, eftersom jag i mitt förra inlägg uppehöll mig en lång stund vid just detta. Jag vet inte vad Jan Andersson begär på den punkten. Det enda jag gjorde var att i all blygsamhet påminna om att det ekonomiska betalningsansvaret för kommunerna, vilket har varit en mycket bidragande orsak till den positiva del av reformen som Jan Andersson nämnde i sitt första inlägg, nämligen minskningen av antalet medicinskt färdigbehandlade på våra akutsjukhus, tillfördes efter vår motion.

Det andra var att det ägde rum en omfördelning av medel från satsningar som nämndes i den ursprungliga propositionen. Det handlade om rätt betydande belopp som skulle gå till informationskampanjer bland de anställda. I stället satsades de på utbyggnad av olika gruppboendestäder m.m. Om minnet sviker Jan Andersson hänvisar jag till propositionen, motionen och protokollet från socialutskottet den hösten.

Herr talman! Det var inte detta som var det viktiga. Det viktiga var att Jan Andersson tyvärr bekräftade min bild av honom. För honom är det viktigare att angripa skolpengen, som har ökat valfriheten för föräldrar och barn, än att genomföra någon förändring på detta område.

Varje förslag, med något undantag som jag kanske har glömt bort, som

har förts fram på senare år för att öka valfriheten har vi från borgerligt håll fått genomföra under motstånd från Socialdemokraterna.

Förste vice talmannen anmälde att Jan Andersson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 151 CLAUS ZAAR (nyd):

Herr talman! I vårt sociala trygghetssystem ingår förtidspensioner. Det är oroande att allt fler medborgare blir förtidspensionärer eller, som de själva kallar det, sjukpensionärer. Detta år exploderar formligen kostnaderna för denna reform. Prognoser tyder på att vi kan få 60 000 nya förtidspensionärer i år. Man kan ställa sig frågan varför vi har denna situation.

Riksrevisionsverket har nyligen granskat tillämpningen av gällande regler och har framfört följande kritik.

Gällande föreskrifter följs inte vid beslut om pension.

Föredragningspromemorior är ofullständiga.

Läkarutlåtanden ger sällan en fullständig bild av diagnosen.

Sociala utredningar saknas i många fall.

Motivering till Socialförsäkringsnämndens beslut saknas i flertalet fall.

Sammanfattningsvis anser RRV av det inte kunnat bedöma om besluten om förtidspension varit rimliga och riktiga.

Vidare säger Riksförsäkringsverket, som är den myndighet som skall utöva tillsyn, att det är medvetet om frågorna och arbetar med dem. Jag har erfarit att verket under våren 1994 beräknar att göra en utvärdering som ger en detaljerad redovisning av förtidspensioneringen efter bl.a. nationalitet. En uppföljning behövs göras snarast, eftersom detta håller på att gå oss ur händerna. Kontrollen blir obefintlig.

Det finns flera särintressen vid förtidspensionering. Vi har den blivande pensionären, som i åtskilliga fall aktivt verkar för att få en förmånlig pension. Vi har en arbetsgivare som tycker att det kan vara en bra lösning på ett problem på arbetsplatsen. Den anställda kanske inte orkar med det höga tempot eller upplevs som svår att samarbeta med.

Vi har också fackföreningarnas intressen, som företräds av fackklubbarna. De kan också påverka en förtidspensionering. Dessutom har vi ett läkarintresse att se till att man har underlag för beslut enligt reglerna.

Det har vid flera samtal kommit till min kännedom att det nog inte står riktigt rätt till med detta. Tidigare kunde man förtidspensionera sig av arbetsmarknadsskäl, men den möjligheten har ju tagits bort. Det tänkte jag inte ta upp.

Däremot tänkte jag ta upp en annan sak. Är det så, statsrådet, att vissa läkare känner så stor press från sina patienter att den medicinska bedömningen blir slentrianmässig? Är det så att läkare gör utlåtanden på alltför lösa grunder? Är det så att vissa läkare genom gruppträck från särintressen föreslår pension med diffus bakgrund? Är det så, vilket obekräftade rykten gör gällande, att förtidspension har kunnat köpas på ett eller annat sätt?

En verksamhet med så allvarliga avarter måste snabbt följas upp och kontrolleras. Jag har varit i kontakt med försäkringskassan och fått besked att

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Socialpolitik och
sjukvårdsfrågor
m.m.*

någon heltäckande uppföljning för att kontrollera att läkarkåren inte gör på det här sättet inte sker. Alla verkar lita på att alla gör så gott de kan, och då får vi denna situation. Mot bakgrund av det jag fått reda på saknar jag förtroende för det nuvarande förtidspensioneringssystemet.

Jag vill att man skall ompröva alla förtidspensioner. Våra 395 000 förtidspensionärer är nämligen en blandad skara medborgare. En del är riktigt sjuka och arbetsoförmögna, en del är yngre missbrukare och en del är friska män och kvinnor.

Den av regeringen tillsatta Lindbeckkommissionen har i sin rapport konstaterat att åldern för utträde ur arbetslivet sjunker. Skälet är dock inte att medborgarna använder sig av förtida uttag av ålderspension. Det är endast ungefär 3 % av 60–65-åringarna som gör det. Däremot väljer 34 % av den åldersgruppen förtidspensionering. Endast 21 % av den åldersgruppen arbetar i riktiga jobb. Som skäl anger Lindbeckkommissionen att förtidspensionen ger en ålderspension efter 65 års ålder som i princip motsvarar den som utgår om man arbetat kvar till normal pensionsålder. Inkomstreduktionen är lägre under åren fram till 65 år än vid förtida uttag, vilket vi alla känner till, hoppas jag.

Incitamentet att förtidspensionera sig ökas av att ålderspensionen t.o.m. kan bli högre än om man fortsätter att arbeta. Resultatet är att vi har fått friska förtidspensionärer med upp till 163 000 kr i årspension, som de dessutom utdrygar med svartjobb. Detta är ohållbart, herr talman.

Anf. 152 BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! Låt mig säga allra först att jag lyssnade till Stefan Kihlbergs anförande. Jag tycker att det var ett mycket tragiskt anförande. Det var tragiskt för Stefan Kihlberg. Det är inte värt att kommentera i sak, eftersom det som sades är så långt ifrån verkligheten och så långt ifrån faktiska förhållanden, men jag tycker att inlägget var oerhört tragiskt för Stefan Kihlberg.

Jag vill i första hand ta upp äldrevården, liksom många andra. Vi märker ju nu att samhällets besparingar slår allt hårdare mot äldrevården. Det är bra att massmedierna lyfter fram bristerna och missförhållandena i ljust. De rapporter som kommer nu är illavarslande och oroväckande. Det är helt klart.

Jag förstår att många gamla och anhöriga reagerar med sorg och upprördhet över förhållandena. Kritiken och ropen måste tas på största allvar, speciellt när de kommer från patienterna. Det är tydligt att många inte får den vård och service som de behöver, antingen på grund av nedskärningar i kommunerna eller på grund av avgiftshöjningar som man inte klarar av.

Det finns också klara problem när det gäller rehabiliteringen av de gamla och även när det gäller sjukvårdande insatser. Vi märker att kontakten med läkare har minskat drastiskt. Andelen sjukhemspatienter med trycksår har mer än fördubblats på två år, säger man i massmedierna. På ett sjukhem ligger de gamla fortfarande i fyrabäddsrum med mycket hög månadsavgift. Vittnesmålen om bristerna är många.

Situationen inom äldrevården är oacceptabel. Det finns mycket som är bra, som Jan Andersson och andra har påpekat, men Socialstyrelsens under-

sökning måste fördjupas. Jag tror inte att hela sanningen finns i den. Det finns uppenbara problem, och dessa måste vi ta itu med.

De gamla har rätt till en god och värdig vård och service efter ett långt arbetsliv. Orsaken till det som nu sker står inte att finna i ÄDEL-reformen. Den innebär ju att kommunerna ges ett samlat och utvidgat ansvar för vården. Det var också en riktig reform.

Jag tror att missförhållandena och bristerna i dag främst beror på att regeringen och borgerligt dominerade kommunerna av ideologiska skäl skär ner den offentliga sektorn och ställer vård och service under marknadens villkor. Sådana exempel ser vi bl.a. i Kristianstad. Resurserna slösas bort på dyra och långtgående avtal med privata vårdföretag. Sådana exempel finns också.

Efter det som nu händer inom vård och omsorg ställer man sig frågan vad som menas i årets regeringsförklaring med att valfrihetsrevolutionen i välfärdspolitiken måste gå vidare. Vad menas med ett sådant uttalande? Vi vet ju att det inte står bra till inom äldreomsorgen.

Läkaren och kds-riksdagsmannen Jerzy Einhorn, som gick in i politiken med kravet om större resurser till vården, är nu besviken över regeringens nerdragningar. Jag högaktar honom för att han öppet deklarerar detta i massmedierna. Han hoppas enligt massmedierna på en massiv folklig protest för att stoppa försämringarna inom sjukvården. Min fråga är då: Är regeringspartierna mottagliga för protester?

Från socialdemokratiskt håll är vi kritiska till mycket av det som sker på välfärdsområdet. Vi säger nej till fortsatt privatisering. Det är nödvändigt att äldreården prioriteras och ges resurser så att man kan garantera en bra vård och service på lika villkor. De äldre måste känna trygghet och verklig valfrihet i sin livssituation, och vården måste även i fortsättningen vara ett samhällsansvar.

Jag lyssnade också med mycket stort intresse på inlägget från My Persson, som ser frågorna på ungefär samma sätt som jag. Hon efterlyser utvärdering, uppföljning och ytterligare åtgärder. Jag tycker att det är bra att detta framförs från det hållet.

Jag vill sist beträffande det regeringsförslag som är på gång om etableringsrätt för specialistläkare bara säga att jag ser också detta som ett sätt att bryta upp den offentliga vården och skingra dess resurser.

Anf. 153 STEFAN KIHLEBERG (nyd) replik:

Herr talman! Börje Nilsson tycker att något är tragiskt för mig, utan att förklara vad han menar. Han lägger också till något om "mycket långt ifrån verkligheten". Jag kan försäkra Börje Nilsson att avståndet från verkligheten inte är problemet.

Tragedin är socialdemokratisk, Börje Nilsson. Jag kan inte hitta något som är mera tragiskt och ärkekonserverativt än dagens officiella socialdemokrati, som kunde få Hjalmar Branting och Per Albin Hansson att vrida sig i sina gravar. Observera att jag säger den officiella socialdemokratin, den som ibland kallas kongresstrumpeterna. Det finns naturligtvis enskilda socialdemokrater som förstått vad socialdemokratin en gång uppstod ur. Widar Andersson i denna kammare är ett exempel. Göran Johansson i Göteborg är en annan.

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Socialpolitik och
sjukvårdsfrågor
m.m.*

Socialdemokraterna är armerade välfärdsfundamentalister. De tycker att Sverige är en välfärdsstat, med vad de kallar en generell välfärds politik. Vanligtvis gör de också tillägget: världens bästa. Att Sverige är världens fattigaste välfärdsstat tycks inte bekymra dem ett dugg. Tala om kontokortsvälfärd på kredit, där skulden skall betalas av våra barn och barnbarn! Tala inte om att ta ansvar! Det är en sann tragedi, Börje Nilsson.

Man har försökt bygga upp den starka staten med institutionellt ansvar. I praktiken är detta bara ett sätt att köpa sig gott samvete på andras bekostnad, utan att man behöver engagera sig och personligen anstränga sig. Det är bekvämt att ha ett slags ställföreträdande ansvarstagande på ombudsman-nanivå. Endast enskilda människor kan ta ansvar. Kollektivt ansvar går inte att identifiera eller utkräva.

Det som Socialdemokraterna kallar solidaritet har urartat och utvecklats till ett parasitsamhälle. Det tycker jag är tragiskt, Börje Nilsson. Många människor tycker att det är helt i sin ordning att parasitera på andra i stället för att ta ansvar för sig själva och sin situation. Det är i sanning en tragedi, Börje Nilsson. Den är socialdemokratisk, och det tycker t.o.m. jag är sorgligt.

Anf. 154 BÖRJE NILSSON (s) replik:

Herr talman! Inlägg av det slag som Stefan Kihlberg höll i kammaren är egentligen inte mycket att kommentera. Jag tycker fortfarande att hans inlägg var beklämmande, och det är tragiskt att Stefan Kihlberg håller sådana anföranden i Sveriges riksdag.

Han tecknade en verklig nidsbild av Välfärdssverige, som var fullständigt felaktig. Stefan Kihlberg skall inte ta Hjalmar Brantings och Per Albin Hanssons namn i sin mun. Stefan Kihlberg står, som han uttryckte sig i dag, så långt ut till höger som man rimligtvis kan komma på den politiska skalan. Jag måste ta avstånd från sådana inlägg.

Anf. 155 STEFAN KIHMBERG (nyd) replik:

Herr talman! Börje Nilsson gör det lätt för sig. Först säger han att mitt inlägg inte är mycket att kommentera; sedan gör han ändå ett försök, men med den ursäkten i förväg att det inte är mycket till kommentar.

Börje Nilsson tycker att beskrivningen är så felaktig och så falsk att han t.o.m. undanber sig att jag apostroferar några gamla och av mig mycket högt respekterade socialdemokrater. Det smärtar naturligtvis Börje Nilsson att veta att jag faktiskt har röstat på hans parti – och då gjorde jag det med stolthet. Men jag skulle inte drömma om att göra det i dag.

Däremot lyssnar jag gärna på Widar Andersson och på Göran Johansson, som faktiskt har en ärlig ambition att leva upp till de ideal som en gång i tiden var socialdemokratins. De har frigit sig från det populistiska tänkande och den fullständiga ansvarslöshet som präglar dagens officiella socialdemokrati, vilken bara trumpetar ut slagord och försöker slå blå dunster i människors ögon. Man försöker i alla sammanhang undvika att ta ansvar. Man har bara ett mål i sikte, att försöka komma i regeringsställning 1994. Det tycker jag i sanning är en tragedi.

Herr talman! Det finns en grupp människor i vårt land som i tysthet utför ett tungt och ansvarsfullt arbete, en grupp som ser som sin uppgift att utföra ett arbete som i regel tar hela deras tid och alla deras krafter i anspråk. Det är ett arbete fullt av kärlek och omsorg, och dessa människor är så upptagna av sina uppgifter att de varken har tid eller ork att kämpa för en drägligare tillvaro.

De som jag talar om är anhängvårdarna. Med anhängvårdare menas var och en som har huvudansvaret för vård av person som eljest skulle vårdas genom samhällets försorg.

Det är kanske inte många som vet – för det låter nästan otroligt – men i Sverige i dag är det inte samhället utan de anhöriga som svarar för två tredjedelar av äldreomsorgen. Dessa resultat har SPRI:s utredare forskaren Lenart Johansson kommit fram till.

Det är många anhöriga som lägger ner oerhört mycket arbete på att vårda någon anhörig. Ofta är detta uppoffrande arbete oavlönat. Man vårdar kanske en gammal, sjuk eller handikappad mor eller far, en make eller maka eller annan anhörig.

Herr talman! Jag har själv på mycket nära håll sett hur självuppoffrande dessa vårdande ofta är – många gånger uppbundna varje timme på dagen, ja, t.o.m. hela dygnet, och den hemtjänst de kan få räcker inte till på långa vägar. Avlastning är det ofta inte alls tal om. Man hinner kanske inte med något annat, varken med några andra sociala kontakter eller långt mindre med sig själv. Dessa insatser har tyvärr många gånger inte från samhällets sida fått den uppmärksamhet som de förtjänar.

SPRI:s utredare har räknat ut att detta arbete skulle motsvara en kostnad för samhället på ca 20 miljarder kronor. Det är ingen liten summa.

Det finns i många kommuner ett anhängbidrag eller hemsjukvårdsbidrag – det benämns olika i skilda delar av landet – som relateras till en vårdtyngdsmätning gjord av en hemvårdsassistent, en distriktssköterska, en läkare eller ett vårdlag. Även detta varierar från kommun till kommun och i olika delar av landet. Denna vårdtyngdsmätning kan vara mycket svår att göra. Ofta kryssar man på en blankett i olika arbetsmoment som utförs och som ger si eller så många poäng, i sin tur relaterade till en viss tariff. Men det förekommer oerhört mycket arbete runt omkring som inte kan mätas i en vårdtyngdsmätning och som kan vara mycket tidskrävande och psykiskt betungande.

De belopp som figurerar och som utbetalas till anhängvårdare kan variera mellan kommunerna och är i många fall inte på långt när relevanta.

En del kommuner talar om och är på gång att införa en s.k. äldrepeng. Meningen med denna är att varje person som är berättigad till hemtjänst genom pengarna skall kunna beställa den hjälp och service man vill ha, antingen genom kommunen, privata företag eller en anhörig. Vårdtagaren får t.ex. en check på en viss summa för varje hemtjänsttimme efter bedömt behov. Detta kan vara ett bra system.

Herr talman! Vill man vårda den anhörige i hemmet skall man kunna göra detta och känna att man har stöd från samhället som ger rätt till skälig ersättning och kontinuerlig avlastning – eller, med ett bättre ord, berättigad växel-

*Allmänpolitisk
debatt*

*Socialpolitik och
sjukvårdsfrågor
m.m.*

vård. De anhöriga orkar fortsätta när de känner att samhället ställer upp; det blir ett erkännande av deras arbete. Inte minst gäller det rätten till stöd i form av anhörigträffar och utbildning samt att de som är yrkesarbetande snabbt kan komma tillbaka till sitt arbete igen efter det att vården upphört.

Vi vet att nettokostnaden för kommunerna för ett s.k. SMHI-boende – service med helinackordering – eller "ålderdomshemsplats", som vi har kallat det tidigare, ligger på 20 000–30 000 kr per månad, eller 800–1 000 kr per dygn. Detta gäller då endast grundpension föreligger.

I den takt som man minskar antalet vårdplatser inom slutenvården överlämnas ansvaret för vården alltmer till anhöriga. Skall denna utveckling fortsätta krävs att anhörigvårdarna får ett avsevärt mycket bättre stöd av samhället. Anhörigvårdarna känner sig många gånger övergivna av samhället, och stödåtgärderna är otillräckliga. Man känner inte alltid till vilka möjligheter man har att få hjälp av samhället, och man har inte heller någon som för ens talan.

Herr talman! Vi i kds anser att anhörigvårdare är en glömd skara som arbetar i det tysta. Dessa är värda att lyftas fram i ljuset och värderas på ett sådant sätt att de känner att det arbete de gör är ovärderligt.

Anf. 157 ANNE RHENMAN (-):

Herr talman! Vi kan i årtal debattera barnomsorgsgaranti, föräldraförsäkring och andra teknikaliteter i denna kammare. Många förslag är bra, och andra är mindre bra. Men ibland känns det som om vi glömmer en del av verkligheten. Sveriges ekonomi är usel, och det krävs besparingar på olika områden – det är knappast någon som ifrågasätter det längre.

Men får vi spara på kvalitet när det handlar om våra barn? Vad skulle barnen säga om våra familjepolitiska program om de fick en chans att komma till tals?

Vårtnadsbidraget är en välkommen reform. Det kommer att ge större valfrihet för en stor del av föräldrarna under de värdefulla småbarnsåren.

Den verkliga valfriheten kommer dock inte att finnas så länge vi har ett skattesystem som förhindrar att en familj kan leva på en lön, precis som många andra i Europa kan. Till dess är även barnomsorgsgarantin positiv för alla de föräldrar som av ekonomiska skäl måste arbeta. Men det är mycket viktigt att minnas att stora subventioner eller barnomsorg i kommunal regi inte är en garanti för kvalitet.

Jag tror att alla barn säkert vill att både deras pappor och mammor drar ner på takten några år, men vi kan inte påverka detta genom lagstiftning. Det måste komma genom insikt, och självklart skall det vara allas och ensars ensak. Det är mycket tråkigt att somliga politiker motverkar ett delat föräldraansvar, genom att sprida fördomsfulla åsikter.

Märkligt nog talar få politiker om en mycket tråkig del av familjepolitiken, nämligen skilsmässorna. Glädjande nog fanns det några mycket intressanta rader på Svenska Dagbladets ledarsida i somras. Statistiken talar sitt eget tydliga språk.

46 000 barn var med om en separation under år 1991. Hälften av dessa skilsmässor inträffar före barnets tvåårsdag. Vi kan tycka att det är för-

skräckligt och konstatera fakta. Vi kan också säga att det är föräldrarnas ansvar. Visst är det så.

Men när påfrestningarna blir för stora och skilsmässan är ett faktum blir det här problemet trots allt samhällets ansvar. Vad kostar inte bidragsförskott, bostadsbidrag och en massa tråkiga sociala konsekvenser som uppstår i skuggan av en liten familjs tragedi.

För alla inblandade är det nämligen en tragedi. Bakom varje siffra i den här statistiken döljer sig ett barn – en liten människa som föddes med rätten till en trygg och kärleksfull uppväxt.

Men vad beror då alla dessa skilsmässor i småbarnsfamiljer på? Det finns inte utrymme eller skäl att räkna upp alla orsaker här, men jag önskar att en större uppmärksamhet fästs vid detta. Det är ett allvarligt problem, även om det kan te sig litet när vi talar om de stora reformerna.

Det är glädjande att se den proposition om familjerådgivning som ligger på riksdagens bord. I sin nuvarande form är familjerådgivningen otillräcklig. Enbart i Stockholm är det t.ex. tre fyra månaders väntetid. Om det är kris i en familj är detta fullständigt oacceptabelt.

Det är mödra- och barnavårdscentralerna som behöver förstärkas, med personal som kan stötta och hjälpa i ett tidigare skede. För många människor kan det kännas mycket svårt att vända sig till familjerådgivningen. Det kan kännas avlägset.

Kanske är det så, att trots den hälsomässiga kontrollen av mor och barn är vi dåligt förberedda på den påfrestning som ett litet barn kan innebära. Vi talar inte särskilt mycket om de komplikationer som kan tillstå. Det lyckligaste äktenskap kan krascha på grund av ett kolikbarn, amningsdepression och inte minst i dag på grund av arbetslöshet, som inte var planerad.

Allt detta drabbar oskyldiga barn. Min vädjan till er som lyssnar är: Fundera på detta! Min förhoppning är att regeringen tillsätter en utredning som särskilt syftar till att förebygga en del sådana här skilsmässor.

Vid ett annat tillfälle kommer jag även att återkomma med ett mycket konkret förslag om hur mödra- och barnavården kan förstärkas så att den förbättras. Kanske kommer det att kosta några kronor. Men jag tror att vi skulle finna att alla skulle tjäna på det i andra änden, både föräldrar, barn och samhälle, om man jämför den kostnaden med vad följderna av skilsmässorna i dag kostar.

Vi politiker är anställda i samhällets och folkets tjänst. Men barnen, som är vår framtid, saknar förespråkare. De saknar ofta även skydd. Det räcker inte med vår ny tillsatta Barnombudsman. Vi måste alla slå vakt om barnens bästa. Det minsta varje litet barn borde kunna få önska sig är en ärlig chans att få växa upp med två föräldrar som lever tillsammans, innan det börjar önska sig ett bra dagis.

Anf. 158 HANS KARLSSON (s):

Herr talman! "Kasta inte ut barnet med badvattnet", det är det genomgående budskapet när svensk hälso- och sjukvård diskuteras, antingen på hemmaplan eller på internationellt plan. Men det finns ett undantag: den borgerliga regeringen. För regeringen är det dogmerna och systemskiftet

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Socialpolitik och
sjukvårdsfrågor
m.m.*

som är överordnat allt annat. Då väger det lätt vad såväl inhemska som utländska experter tycker om vad patienter och personal har för uppfattning.

Vi socialdemokrater varnade i husläkardebatten för vad som skulle kunna inträffa. Vi varnade för följderna av fri etablering och ökad byråkrati. Men vi visste inte att våra farhågor skulle besannas så snart.

Problemen är stora redan innan lagen har fått genomslag. De är så stora att flera huvudmän avser att söka dispens från lagen. Det är inte bara socialdemokratiska sjukvårdshuvudmän som tänker göra det, utan även borgerliga sådana. Frågan måste alltså ställas till statsrådet Bo Könberg: Varför är det på det sättet?

Den fria etableringsrätten är det mest stötande i beslutet om husläkare. Den fria etableringsrätten kommer att betyda att landstingen inte kan leva upp till hälso- och sjukvårdslagens bestämmelser om vård på lika villkor för hela befolkningen. Även här ökar alltså orättvisorna på grund av den borgerliga regeringens politik.

Låt mig ta ett exempel. I Ljusnarsberg, den minsta kommunen i Örebro län, bor 6 500 människor. På vårdcentralen arbetar tre läkare. I den fria etableringsrättens hägn har nu ytterligare två läkare anmält sitt intresse som husläkare. När dessa två läkare nu börjar skicka räkningar till landstinget kommer det att få till följd att vårdcentralens verksamhet och personal hotas.

Människorna i Ljusnarsberg kommer att få betala ett högt pris för att den borgerliga regeringen ger läkarna fri dragningsrätt på sjukvårdspengarna.

Så budskapet till människorna i Ljusnarsberg måste bli: Välj vårdcentralens och landstingets läkare om ni vill ha en fortsatt bra hälso- och sjukvård.

När man tänker tillbaka på husläkardebatten och vilka partier som står bakom beslutet i riksdagen, måste man konstatera att det är anmärkningsvärt att ett parti som Centern kan medverka till att avrusta sjukvården i glesbygden och att kds kan medverka till att gamla och sjuka får sämre förhållanden. Det är inte bara anmärkningsvärt, utan det visar också på att dessa båda partier inte fäster något avseende vid sina egna vallöften. Det visar vidare på de tomma och innehållslösa orden i kds tal om moral och etik i politiken. Kds gick till val på talet om mera resurser till sjukvården. I denna kammare har kds konsekvent röstat för mindre resurser till sjukvården. Låt oss slippa den formen av brist på moral i framtiden!

Herr talman! Nu är det dags för nästa fas i den borgerliga regeringens systemskifte. Nu skall också övriga läkare få fri etableringsrätt.

Marknadskrafterna skall släppas loss i hela sjukvården. Men det är ingen från regeringen som har talat om priset för systemskiftet, det pris människor nu får betala för den ideologiskt betingade högerpolitik som regeringen vill införa också på sjukvårdens område.

Det är minst sagt häpnadsväckande att läsa lagrådsremissen "Lag om läkarvårdsersättning", häpnadsväckande därför att jag ändå trodde att det fanns något förnuftigt folk i regeringen.

En fri etablering också för övriga specialister riskerar att rasera hela den svenska sjukvårdsmodellen. Sjukvårdshuvudmännen har ju bara att betala räkningen som läkaren skickar och sedan skära ner i den egna verksamheten för att klara ekonomin.

Vilket resursslöseri! Vilket slöseri med de pengar som är bundna i lokaler!

Vilket slöseri med de mänskliga resurser som personalen utgör! Och vem skall betala? Är det patienterna?

Regeringen talar om valfrihet, men man talar inte om vem valfriheten gäller. I det här förslaget är det ju läkarna som får valfrihet, inte patienterna.

Man måste fråga sig om det är en medveten politik för att öka klyftorna i samhället, om det beror på bristande kunskap hos de borgerliga politikerna eller om det kanske är både-och.

Många internationella sjukvårdsexperten har besökt och besöker Sverige för att studera svensk sjukvård, för att ta med sig delar av vår modell till sina respektive hemländer och för att berätta om hur det ser ut på deras hemmaplan. Deras budskap är förbluffande samstämmigt. Man varnar oss för att släppa in marknaden i sjukvården. Man pekar på hur det ser ut i USA och Storbritannien. Marknadskrafterna leder till dyrare och mer orättvist fördelad sjukvård.

Själv fick jag för någon månad sedan möjlighet att titta på vad som händer i Frankrike, med den sjukvård som där drivs i vinstsyfte. Det visar sig naturligtvis att man spräcker och spränger sjukvårdsbudgeten. I Frankrike har nu sjukvårdskostnadernas andel av BNP stigit till drygt 10 %. I Sverige ligger den som vi vet på ungefär 8,5 %, och i USA – för att ta en ytterlighet – ligger den på 14 %.

Herr talman! Bevara svenska folket från marknadskrafter i sjukvården, och bevara svenska folket från en borgerlig sjukvårdspolitik!

Anf. 159 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Jag har några gånger tidigare under dagens debatt haft tillfälle att peka på Socialdemokraternas inställning till valfrihet, och beträffande Hans Karlssons inlägg kan jag i betydande delar hänvisa till den kritik jag tidigare har riktat mot andra socialdemokratiska debattörer.

Ett sådant exempel är husläkardebatten. Husläkarlagen har som två utgångspunkter valfrihet för den enskilde och möjlighet att etablera sig för den som uppfyller lagens villkor för olika producenter. Däremellan finns det förstås ett samband, herr talman, ett samband som jag tror att Hans Karlsson aldrig har snuddat vid, nämligen att om flera producenter får möjlighet att etablera sig, ökar också konsumenternas valfrihet.

I debatten om detta hävdades det länge att om man skulle införa ett system med husläkare i Sverige, skulle dessa slå sig ner endast i storstädernas innerstadskärnor, där utbudet alltså skulle öka, medan människorna i glesbygd inte skulle få chansen att träffa en läkare. Mot bakgrund av den agitationen är det ju närmast häpnadsväckande att i dag höra att Socialdemokraternas främste husläkarkritiker Hans Karlssons huvudsakliga argument är att det blir för många läkare i glesbygden.

De stackars människorna i Ljusnarsberg har i dag, om jag har uppfattat det rätt, tre läkare att välja mellan. Jag vet inte om de får välja inom landstingsvården, men det tror jag. Dessa människor skulle nu plötsligt få tre läkare till att välja mellan. Det hemska som skulle drabba dem är att de får sex läkare att välja mellan i stället för tre.

Det skulle vara en viss fördel om Hans Karlsson bestämde vilket av de olika argumenten han vill använda. Han behöver åtminstone inte bara med

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Socialpolitik och
sjukvårdsfrågor
m.m.*

några månaders mellanrum i riksdagens kammare byta till rakt motsatt argument.

I den lagrådsremiss som Hans Karlsson åberopar vill vi att man vidgar möjligheterna att välja mellan specialister anställda av landstinget och specialister som är privatföretagare. Jag har redan tidigare i dag, i en debatt med Karin Israelsson, kommenterat den avvägning som måste göras inom ramen för ett system som är tredjepartsfinansierat, dvs. att någon som inte är producent eller konsument står för kostnaderna. Jag tror att den avvägning som vi föreslår i lagrådsremissen kommer att visa sig vara god. Det är en avvägning mellan önskemålen om ökad möjlighet till valfrihet för medborgarna i vårt land och, förstås, önskemålen om totalkostnadskontroll.

Hans Karlsson försöker, i likhet med vad någon annan socialdemokrat har gjort i dag, åberopa utländska experter inför varje förändring av svensk sjukvård. Han läser vad någon av dessa experter har skrivit på samma sätt som en viss potentat brukade läsa Bibeln. När utländska experter studerade svensk sjukvård i slutet av 80-talet och i början av 90-talet påtalade de nästan genomgående ett antal brister – förutom att tala om allt det som var bra. Det gällde bristande valfrihet för den enskilde, de långa operationsköerna och den svagt utvecklade primärvården utan ett familjeläkarsystem. Detta har vi från borgerligt håll åtgärdat. Det har inte skett med Hans Karlssons hjälp.

Anf. 160 HANS KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Jag kan villigt erkänna, Bo Könberg, att jag är förvånad över den utveckling som husläkarlagen har inneburit i Ljusnarsbergs kommun. Jag är förvånad, eftersom den inte gick att förutse. Icke desto mindre är det en mycket besvärlig situation. Detta kan innebära att ingen av dessa läkare får tillräckligt många namn för att fylla sin lista.

Det är naturligtvis förödande för människorna i Ljusnarsberg om vårdcentralen måste läggas ned och man inte vet vilka läkare som kommer att få tillräckligt många namn på sina listor för att kunna vara kvar. Därför måste budskapet vara entydigt: Om ni vill bevara en bra sjukvård i Ljusnarsberg måste ni se till att välja landstingets läkare och vårdcentralen.

Bo Könberg säger att Socialdemokraterna är emot varje förändring. Jag vill erinra om att det faktiskt hände ganska mycket när det gällde utbyggnaden av primärvården, framför allt under den senare delen av 80-talet. Vi såg till att vi fick fram tillräckligt många läkare för att kunna skapa kontinuitet. Denna kontinuitet var ju ett faktum på många håll redan innan husläkarbeslutet fattades. Det försöker nu Bo Könberg och andra folkpartister ta åt sig äran för.

Jag skall avslutningsvis ta upp det senaste inslaget av marknadskrafternas härjningar på sjukvårdens område. Så här skriver sjukvårdsministern i ett pressmedelande: "Regeringen avser att ge sådana förutsättningar att de totala offentliga utgifterna för privatpraktiserande läkare inte förändras. Förra året kostade de privatpraktiserande läkarna försäkringen ca 1 400 miljoner kronor." Då måste jag fråga: Vilken restriktion i det här förslaget gör att sjukvårdsministern kan säga att det blir en kostnadskontroll?

Anf. 161 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Hans Karlsson inledde sin senaste replik med att konstatera att han hade blivit förvånad över att det hade gått som det hade gått. Det hedrar honom. I åtminstone en glesbygdskommun hade tillgången på läkare ökat så kraftigt att det bekymrade Hans Karlsson. Det händer oss alla att vi ibland får anledning att göra den typen av konstaterande. Men det är inte alltid det sker i den politiska debatten. Därför har jag all anledning att ge Hans Karlsson en eloge.

Det är alldeles klart att det har skett förändringar i svensk primärvård under 70- och 80-talen. När vi tog tag i husläkarfrågan var problemet att det stora flertalet i Sverige faktiskt inte hade tillgång till en egen läkare. Nu gör vi någonting åt det. Det kommer att innebära att alla svenskar som vill ha den här möjligheten kommer att få den inom ungefär två år. Det är första gången i svensk historia. Detta är mycket angeläget. Det är tråkigt att det har fått genomföras i strid med det största politiska partiet i vårt land.

Hans Karlsson ställde en direkt fråga till mig med anledning av mitt pressmeddelande. Jag vill peka på att formuleringen egentligen avser kostnaden för den nuvarande omfattningen av privatläkarkåren. Därutöver har vi infört ett antal restriktioner i den lagrådsremiss som nu har sänts över. Den som vill jämföra *det* regelsystemet med det som fanns fram till 1984 i vårt land finner att det finns flera extra restriktioner. Det framgår att vi nu försöker åstadkomma ett taxsystem som maximerar kostnaden per läkare, att det bara är heltidspraktiker som kan vara med i systemet och att det till skillnad från hur det var förr i världen kommer att finnas möjlighet för de lands- ting som vill att ha en differentiering av taxan för olika läkare etc. Frågan är om inte detta kommer att räcka.

Jag vill ge ett exempel på en lyckad konkurrens med den offentliga sektorn. Det handlar om City Akuten. City Akuten har stimulerat den offentliga vården. Under de tre fyra senaste åren har verksamheten minskat ganska kraftigt i omfattning. Förmodligen beror det på två saker. Det ena är att den stimulerade till angelägna förändringar i den offentliga sektorn – vårdcentralerna blev bättre. Det andra är att det har varit differentiering av patientavgifterna.

Jag tror inte att man skall ge upp, som Hans Karlsson gör. Jag tror inte att han är så ledsen över att ge upp inför möjligheten att få ökad konkurrens. Faktum är att Sverige förmodligen är det västland som har den allra lägsta andelen privata vårdgivare. Det handlar om en kostnad i storleksordningen ca 1,5 miljard av totala sjukvårdskostnader på kanske 125 miljarder. Hans Karlsson skulle kunna ta det litet mera lugnt.

Anf. 162 HANS KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Vi har inte sett förslaget i dess helhet ännu. Det som jag ändå har kommit fram till är att det kommer att motverka alla strävanden att rationalisera. Om man på en klinik eller på ett lasarett bestämmer sig för att minska antalet läkare finns det en uppenbar risk att dessa läkare i stället etablerar sig utanför lasarettet och på det sättet fortsätter att kosta pengar. Det innebär att sjukvården i framtiden inte kommer att ha särskilt stort intresse av att rationalisera. Det är en möjlig konsekvens.

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Socialpolitik och
sjukvårdsfrågor
m.m.*

Det finns naturligtvis skilda meningar om varför det har blivit som det har blivit med City Akuten och om varför man har färre patienter nu än tidigare. En mening som har framkommit är att det beror på lågkonjunkturen. Mäniskor har inte råd att betala de ökade avgifterna. Detta understöder ju den kritik som jag har riktat tidigare när jag har sagt att marknadskrafterna inte hör hemma inom sjukvården. När man behöver sjukvård är man inte alltid i det skicket att man klarar av att välja, kritiskt pröva olika alternativ och avgöra om det är rätt pris och kvalitet. Därför är mitt budskap fortfarande: Låt oss slippa marknadskrafterna i svensk sjukvård!

Anf. 163 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Det finns egentligen anledning att gå in på en litet mer utförlig diskussion om det senaste som Hans Karlsson anförde. Jag skall inte ge mig in på det utan bara konstatera vad vi i den borgerliga regeringen försöker göra.

Inom ramen för en solidariskt finansierad svensk sjukvård, tillgänglig för alla människor oavsett inkomstnivå och status, försöker vi använda en del s.k. marknadsinslag i akt och mening att få ut mer valuta för skattepengarna. På senare år har vi inom svensk sjukvård, framför allt när det gäller operationer, med hjälp av inslag som ibland kallas "köp-och-sälj" fått ut avsevärt mycket mer än tidigare. Det leder till att äldre, handikappade och sjuka människor snabbare får bättre vård.

Det är synd att avsvärja sig dessa möjligheter och låsa sig fast vid en gammal och stelbent sjukvårdsmodell, vilket jag ibland får intryck av att Hans Karlsson längtar efter att göra.

Anf. 164 LEIF BERGDAHL (nyd):

Herr talman! Först måste jag med beklagande konstatera att debattreglerna är som de är. Jag som företrädar mitt parti i socialutskottet har alltså inte fått blanda mig i debatten tidigare. Om jag skulle vilja göra det får jag använda min dyrbara tid i detta anförande, sex minuter. Jag har valt att bara kommentera en enda sak som har sagts här i dag.

Det gäller föregående talaresh inlägg om kommunen Ljusnarsberg, som hade sex läkare på 6 500 invånare. Jag vill bara säga att om det kommer dit två läkare som t.ex. är specialister, beror det på att folk vill ha litet alternativ. Man skall ju inte bara handla på Konsum. Man kan gå på ICA ibland. Själv handlar jag både på Konsum och ICA. Så är det faktiskt med de flesta socialdemokrater. Jag kan nämna ett flertal ledande gestalter som tycker om både att gå till vanliga sjukhus och till privatpraktiker. Den förra sjukvårdsministern Sigurdsen sade att hon gärna gick till en privatpraktiserande gynekolog. Det här är ingen ideologisk fråga. Jag tycker att båda alternativen skall finnas.

Jag vill också beröra frågan om husläkarreformen. Jag tror fortfarande att det här var ett bra sätt att röra om i grytan så att man började tänka kostnadseffektivt. Såsom det har påpekats ett otal gånger arbetar de distriktsläkare som vi har i dag för dåligt. De har för litet antal patienter. Det rör sig om åtta till tio patienter per dag. Läkarna skulle kunna jobba dubbelt så mycket. Om de blir privata så har de plötsligt dubbelt så många patienter. Man har

undersökt det här i vissa områden. Det visar sig att patienterna är lika nöjda, om inte nöjdare, med de läkare som är privata som med dem som är landstingsanställda. Det blir inte fråga om sämre service.

I Norrbottens län arbetar man med att införa husläkarreformen. Härefter fick jag i min hand material från landstinget, där man inbjöd läkare att om de var intresserade kontakta landstinget för vidare diskussioner. Det var alltså fråga om huruvida de ville bli husläkare, och det gällde privata läkare i Norrbotten. Det var ganska intressant att ta del av det här materialet. Jag fann en del intressanta saker som jag vill ta upp här.

Landstinget påpekade med bestämdhet att om icke brandskydd, handikappanpassning och utrymningsmöjligheter – vad det nu är – är korrekta till hundra procent kan man glömma bort att man någonsin skall få ett husläkaravtal. Jag förstår naturligtvis att distriktsläkarmottagningarna och vårdcentralerna, som i vissa fall kostar 100 miljoner att bygga i Norrbotten, har breda dörrar och allt som tänkas kan i fråga om brandskydd, utrymning osv. Det är naturligtvis riktigt att man skall kontrollera det här. Jag skall bara påpeka att samma landsting, jag har exempel på det, minsann inte har handikappanpassning på toaletterna på sin folktandvårdsmottagning. De kan själva tumma på detta, men de kan ställa krav på andra. Det här visar hur stor risken är i framtiden.

På sommaren 1961 låg jag på I19. Man skulle putsa sitt vapen efter skjutning. Jag frågade korpralen om min putsning inte var bra. Nej, sade han, du kan hålla på och putsa hela natten men jag kommer ändå alltid att hitta fel. Det beror på hur man bedömer det hela. Det är likadant med den fråga som vi nu diskuterar. Om man vill så kan man alltid hitta fel på brandskyddet, handikappanpassningen osv. Det beror naturligtvis på vilket syfte man har.

Detta föranleder mig att föreslå att man skall inrätta en nämnd i varje län där man skulle kunna se över privatläkarnas ersättning i framtiden, hur de tillämpar läkartaxan och hur kvalitetskontrollen av privatläkarna sker så att systemet är konkurrensneutralt. Jag tycker att man inom varje landsting skall inrätta en nämnd med representanter för landstinget, privatläkare, husläkare och sjukgymnaster och med en oberoende jurist som ordförande, som kan ta tag i de kniviga frågorna om hur man skall tillämpa husläkarreformen och privatläkartaxan. Det här kan man lösa i harmoni.

I Norrbottens län tror jag att det i de allra flesta fall kommer att bli fråga om att distriktsläkarna blir husläkare. Jag vet inte vad det innebär praktiskt, men jag tror inte att förändringarna egentligen kommer att bli så stora. Läkarna kanske kommer att få arbeta litet mera, bli mera kostnadseffektiva och kanske styra sitt arbete litet mer. Jag tror inte att vårdcentralerna kommer att läggas ner. Jag tror att det är få som vill etablera sig som husläkare i glesbygden. Det är min kvalificerade gissning.

Slutligen vill jag tala om tandvården. Tandvården fungerar i dag mycket bra i Sverige. I motsats till vad som gäller distriktsläkarvården har man fortfarande kvar tantimet, prestationsersättningen. De privata tandläkarna jobbar naturligtvis hårt, men tandläkarna i landstinget jobbar också hårt. Det är ett tungt arbete. Det är inte så viktigt vem som äger verksamheten. Det viktiga är att man sätter fart på dem som jobbar där och att de genom att inte ha en fast lön får ett incitament att göra bra ifrån sig.

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Socialpolitik och
sjukvårdsfrågor
m.m.*

Regeringen har lagt fram ett nytt förslag. Jag måste säga att till en början var jag mycket positiv till förslaget. Gabriel Romanus har verkligen försökt att göra en utredning som skulle kunna tillfredsställa de olika parterna. Men det finns ett stort fel i det systemet. Ju mer man arbetar som tandläkare, desto mindre betalt får man. Om man har "friska" patienter där man inte behöver göra något, får man en bra inkomst. Gör man stora brokonstruktioner o.dyl. kommer man att förlora väldigt mycket.

Jag tycker att sjukvårdsministern skall överväga att åtminstone pröva det här systemet i några landsting och utvärdera det innan man inför det helt. Jag tror att det finns ett massivt motstånd mot det här förslaget bland tandläkarkåren och även bland politiker, inte minst bland folktopolitiker.

Anf. 165 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! I Sverige liksom i många andra länder pågår en översyn av hälso- och sjukvården. Vi har också fattat viktiga beslut i form av husläkarpropositionen. Vi diskuterar nu utifrån en regeringsdeklaration en friare etablering för specialister. HSU 2000 och prioriteringsutredningen skall verka på lång sikt. De andra besluten gäller åtgärder av sådan karaktär att de betydligt snabbare kan sättas in i sjukvården.

Varför vidtar vi den här översynen? I många fall finns ett missförstånd om att vi skall försämra sjukvården och att det är det som är målsättningen i samband med översynen, både när det gäller HSU 2000 och prioriteringsutredningen. Den uppfattningen kan man nästan få i den allmänna debatten. Det är, herr talman, precis tvärtom. Orsaken till att vi vill göra denna översyn är faktiskt att vi i stället på sikt skall kunna behålla en hög kvalitet i den svenska sjukvården inom ramen för de resurser som vi har möjlighet att avsätta. Samtidigt vet vi att det är en kamp om de gemensamma resurserna i stort.

Från moderat håll vill jag klart slå fast vissa mål som är angelägna. De är inte speciellt exceptionella. Jag är övertygad om att många kan ställa sig bakom dem. Patienten måste ju alltid sättas främst. Vi skall ha en god hälso- och sjukvård för alla med hög kvalitet. Vi skall också ha en ökad valfrihet i sjukvården. Vi måste få flera alternativa vårdgivare. Vi måste skilja på produktion, finansiering och kontroll. Vi måste också få en effektiv resursanvändning i sjukvården totalt sett.

Det finns utan tvivel brister i den svenska sjukvården i dag. Jag vill understryka att vi har utomordentligt fin personal, läkare, sjuksköterskor och sjukgymnaster. Vi skall inte rikta kritik mot dem som arbetar i sjukvården. Enligt min och mitt partis uppfattning finns det däremot en rad systemfel i den svenska sjukvården.

Vi har en monopoliserad sjukvård. Vi vet av erfarenhet att monopol som regel inte är särskilt bra. Vi ställer oss frågan hur vi använder resurserna. Det är svårt att veta. För närvarande har vi nämligen dålig uppföljning i sjukvården. Vi vet egentligen inte vad olika insatser kostar. Eftersom vi har ett monopolsystem, har det inte varit intressant att noga analysera kostnaderna i skilda sammanhang. Det är därför svårt att göra jämförelser.

Jag menar att patienten har rätt att veta hur hans eller hennes pengar används i sjukvården. En normalfamilj avsätter mellan 25 000 och 30 000 kr

per år som man lämnar i landstingsskatt. Den största delen av pengarna går till sjukvården. Samma sak gäller i fråga om kvalitet och kontroll i övrigt. I det här sammanhanget har vi väldigt många funktioner inom ramen för samma system. Vissa funktioner borde normalt skiljas åt, eftersom de olika funktionerna är viktiga var för sig. Vi ser problemen inte minst nu med den här monopoliseringen i samband med att vi skall införa husläkarsystemet och den friare etableringen.

Hans Karlsson säger: Nu är det marknadskrafterna som skall råda. Vilka är då marknadskrafterna? Jo, marknadskrafterna i sjukvården är faktiskt patienterna. Det är Hans Karlsson och jag själv, det är pensionären Johansson, barnfamiljen Pettersson och metallarbetare Andersson. De är marknadskrafterna i sjukvården. Varför skall vi inte lita på dem? Varför skall dessa marknadskrafter inte få en ökad valfrihet, en ökad möjlighet att påverka sin egen situation?

Under 1980-talet hamnade vi i en kösituation i den svenska sjukvården. Då hade vi dessa personifierade marknadskrafter i köerna. Tack vare att vi fick den borgerliga regeringen, som omedelbart fattade beslut om vårdgarantin, kunde vi få köerna avbetade ganska snabbt. Ett skäl till att köerna avbetades var det faktum att vi ökade valfriheten för patienten. Om man inte får vård i det egna landstinget inom en viss tid har man rätt att välja ett annat landsting. Detta i sin tur satte fart på landstingen, så att vi ganska snabbt klarade kökrisen.

Om vi hade haft kvar den socialdemokratiska politiken och synen på personifierade marknadskrafter i sjukvården, då hade vi fortfarande haft dessa köer kvar. Det kallar jag inte särskilt mänskligt.

Nu är det angeläget att sjukvårdshuvudmännen inte saboterar de beslut riksdagen har fattat när det gäller ökad valfrihet i vården. Från moderat håll menar vi att vi bäst kan uppnå dessa mål inom ramen för en allmän, obligatorisk sjukvårdsförsäkring. Vi kan då få etablering på lika villkor av olika huvudmän, vi kan på ett naturligt sätt skilja på finansiering och produktion, och patientens ställning stärks utifrån naturliga förutsättningar. Man kan välja den läkare och det sjukhus som man har störst förtroende för. I och med detta får vi en effektivare resursanvändning. Vi kan få en bättre kvalitet i sjukvården, därför att patienten själv inom ramen för sin förmåga också kan göra bedömningar av vad som är bra.

Herr talman! Jag är personligen optimist när det gäller den svenska sjukvårdens framtid, under förutsättning att vi tar till vara den förändringsprocess som jag menar är nödvändig när det gäller att skapa alternativen, god resursanvändning, god kvalitet osv. Om vi däremot inte skulle vara beredda att vidta de åtgärderna ser jag ganska pessimistiskt på den svenska sjukvårdens framtid, och då framför allt på framtiden för varje patient i det här sammanhanget.

Anf. 166 HANS KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Vi socialdemokrater är vana vid att få veta att vi är orsaken till allt ont. På det temat talade Göte Jonsson om köerna i svensk sjukvård. Det tål att erinra om att det var under socialdemokratisk ledning som köerna började betas av.

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Socialpolitik och
sjukvårdsfrågor
m.m.*

Huruvida systemskiftet innebär en förbättring eller försämring av sjukvården, Göte Jonsson, avhåller jag mig från att tycka någonting om. Däremot tror jag att moderaternas inställning till privatisering och marknadskrafter i sjukvården handlar om att det skall bli möjligt för somliga att tjäna pengar på sjukvård på ett annat sätt än hittills.

En rad internationella experter pekar gång efter annan på att marknadskrafterna inte fungerar inom sjukvården, av det enkla skälet att de flesta som söker sjukvård inte är kapabla att göra en relevant bedömning av de olika alternativ som står till buds. Ofta är man kanske inte ens vid medvetande när man kommer till sjukvården. Det förefaller orimligt att på de grunderna kunna privatisera och marknadsstyra sjukvården.

Varför, Göte Jonsson, är sjukvården i USA 70 % dyrare än i Sverige? USA är ju marknadskrafternas förlovade land. Varför står, trots denna höga kostnad, 35 till 40 miljoner amerikaner utan sjukvård? Det tycker jag är siffror som borde stämma även modernaterna till eftertanke.

Anf. 167 GÖTE JONSSON (m) replik:

Herr talman! Först detta med USA. Det är intressant för socialdemokraterna att diskutera USA:s sjukvårdspolitik. Nu är faktiskt USA på väg in i ett nytt system. Det liknar det system som vi moderater har förordat, nämligen en försäkring. Men amerikanerna går inte lika långt i trygghet som vi gör från moderat håll.

Det är också intressant att notera att den ordförande som Hans Karlsson har, nämligen Ingvar Carlsson, har prisat den amerikanske presidenten för att han är beredd att gå in i ett sådant system som vi moderater förordar i Sverige, fast vi vill gå ännu längre när det gäller trygghet.

Vi från moderat sida har aldrig försvarat det nuvarande amerikanska systemet. Vi vill ha ett system efter svenska förhållanden, som tar hänsyn till den svenske patienten.

Vad köerna på 1980-talet beträffar var det faktiskt så att vi från moderat sida motionerade i mitten av 1980-talet om en vårdgaranti enligt precis den modell som infördes 1991 av den borgerliga regeringen. Då sade socialdemokraterna nej. Vad de kom med var i stället en rikskö. Alla som stod i kö ute i de olika landstingen skulle placeras i en rikskö, och sedan skulle någon snäll tant eller farbror fördela patienterna på de lediga resurser som fanns i landet. Tack och lov lyckades vi avvärja detta. Annars hade köerna givetvis blivit ännu längre.

Så fort vi fick den borgerliga regeringen fick vi vårdgarantin, som innebar en ökad valfrihet som ledde till att köerna försvann.

Marknadskrafterna skall få tjäna pengar, säger Hans Karlsson. Det är inte målsättningen för moderat sjukvårdspolitik, utan målsättningen är patientens valfrihet och trygghet. Kan Hans Karlsson förklara för mig varför han inte kan ge patienten förtroendet att välja läkare, utan i stället menar att det skall vara sjukvårdshuvudmannen som skall ha det förtroendet? Från moderat sida har vi faktiskt ett större förtroende för den enskilda människan och hennes förmåga att själv bedöma vilken läkare han eller hon vill ha.

När det gäller de internationella experterna vill jag, precis som statsrådet Könberg, understryka att man inte kan dra de slutsatser ni gör av deras utta-

landen. De är inte riktiga. Vad tror ni internationella experter i Tyskland eller i andra länder där man har en fri sjukvård skulle säga om vi helt plötsligt skulle applicera det svenska monopolsystemet där? Vi skulle bli skickade tillbaka med första bästa färja. Det är inte den sjukvårdsmodellen man vill ha i de länderna. Att man sedan i t.ex. Tyskland har ett mycket generöst försäkringssystem med praktiskt taget inga patientavgifter, vilket gjort att man har fått ökade kostnader, det är en annan sak. Men då skall vi ha klart för oss att vi i Sverige har kanske världens högsta patientavgifter inom ramen för det system som Hans Karlsson eftersträvar. Det finns alltså inget försvar för det systemet ens från den utgångspunkten.

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Socialpolitik och
sjukvårdsfrågor
m.m.*

Anf. 168 HANS KARLSSON (s) replik:

Herr talman! De budbärare som inte har det rätta budskapet skall vi inte lyssna på, enligt Göte Jonsson. Det tycker jag är ett talande besked ifrån moderaterna. Vi skall bara lyssna på dem som talar väl om det moderata systemet.

Jag har fortfarande inte fått något bemötande av mina påståenden om att marknadskrafterna inte fungerar inom sjukvården, därför att människor som söker sjukvård ofta inte är i den konditionen att de kan göra bedömningar och val utifrån samma slags premisser som när man byter bil eller väljer mellan ICA och Konsum. Det har inte Göte Jonsson gett något besked om.

Däremot tror jag att Göte Jonsson drar litet för långtgående slutsatser av Ingvar Carlssons positiva uttalande om Clintons förväntade sjukvårdspolitik. Vi har inte sett slutprodukten ännu, och det handlar om att Ingvar Carlsson tycker att man är på rätt väg om man gör ett system som skall omfatta alla. Därmed inte sagt att det systemet skulle vara det bästa. Det är att dra alltför långtgående slutsatser av det uttalandet.

Anf. 169 GÖTE JONSSON (m) replik:

Herr talman! På den punkten delar jag Ingvar Carlssons uppfattning. Man är på rätt väg om man har en garanti och en sjukvård som omfattar alla. Det är detta vi från Moderata samlingspartiets sida vill ha.

Det paradoxala är att på kötiden under 1980-talet hade vi i Sverige ett system som inte omfattade alla. Men tack vare, som jag sade tidigare, beslut som fattats har det blivit bättre på den punkten.

Nu skall vi blicka in i framtiden. Vilken sjukvårdsinriktning, vilken organisation och finansieringsform skall vi ha? Vi vet att sjukvården skall konkurrera om resurser med väldigt många andra intressen. Då måste vi vara beredda att se till att vi får den bästa möjliga organisationen och finansieringsmodellen. Där menar vi moderater att försäkringsmodellen har klara fördelar.

Jag vill klart tillbakavisa påståendet att jag skulle uppmana till att inte lyssna på internationella experter. Jag sitter i HSU 2000 och har fått lyssna på och läsa väldigt mycket av internationella experter. Men jag säger: Dra inte felaktiga slutsatser av internationella experter!

När man påstår att alla internationella experter prisar det svenska systemet så är det fel. Det finns internationella experter som tycker att det svenska systemet är bra, därför att man bygger sina slutsatser också på ideo-

logiska utgångspunkter. Jag respekterar det. Men säg inte att alla internationella experter tycker att det monopolistiska svenska systemet är bra, för det tycker de inte. Det är vad jag har sagt.

Jag förstår inte Hans Karlssons misstro mot patienternas möjligheter att välja. Han säger att de är i så dålig kondition att de inte kan välja. För det första är det ändå så att de flesta patienter som kommer till läkaren, sjuksköterskan eller sjukgymnasten inte alls är i så dålig fysisk eller mental kondition att de inte kan välja. För det andra är det ofta så att man gör sitt val i ett tidigt skede. Man analyserar vilken läkare och vilket sjukhus man har förtroende för. Man kan på så vis långsiktigt planera sin sjukvård och därmed också sin trygghet. Det är ju det intressanta.

Om man sedan blir akut sjuk så att man inte själv kan bestämma och bedöma, så får man förlita sig på att all sjukvård sköts inom ramen för vetenskap och beprövad erfarenhet och står under tillsyn av Socialstyrelsen och andra myndigheter, som skall se till att varje patient får den vård han eller hon behöver. Så är det i dagens system, och så blir det också inom ramen för en allmän, obligatorisk sjukvårdsförsäkring där man har rätten att välja.

Det faktum att ett fåtal patienter är i sådan kondition att de inte kan välja skall inte frånta den stora majoriteten rätten att välja och därmed också få en ökad trygghet och en bättre vård.

Anf. 170 CHATRINE PÅLSSON (kds):

Herr talman! Det finns ett stort stöd bland befolkningen för att sätta vården och omsorgen i första rummet. Det vården och omsorgen behöver är ett ansikte. Det handlar om Stina och Karl. När vi är gamla och sjuka och helt beroende av läkares, sjuksköterskors och vårdpersonals kompetens måste vi kunna lita på att samhället har resurser att ta hand om oss. Vi kan inte säga att Sverige är ett välfärdsland om inte alla vid behov kan få adekvat vård och omsorg. Det handlar om människovärdet, som tillhör de mest grundläggande kraven inom välfärden.

Välfärd är att känna trygghet när man är sjuk. Välfärd är respekt för livet och solidaritet med de svaga. Vård och omsorg skall därför vara de områden som vi prioriterar allra högst.

Vi alla här i kammaren står inför 1990-talets kanske största utmaning, nämligen prioriteringar. Det är inte lätt. Men valet står mellan det som vi på inga villkor vill undvara och andra delar av välfärden. Om vi prioriterar det förra kanske vi successivt måste ge mindre resurser till det andra. Jag vill hävda att det finns pengar till vård och omsorg. Det gäller att våga välja i välfärden. Detta är svårt, allra helst som varje förändring som leder till minskat stöd upprör de berörda. Varje beslut som leder till sämre förhållanden för någon grupp är svåra att fatta. Detta är vi alla medvetna om. Men som politiker måste vi ha modet att våga ifrågasätta och kanske välja bort.

Det finns inte hur mycket pengar som helst till vår välfärd. Vi har därför inte råd med allt vi skulle vilja ha råd med. I ekonomiskt kärva tider är det viktigare än någonsin att kunna omprioritera.

Det är med stor tillfredsställelse jag noterar att kommuner och landsting kommer att få 4,2 miljarder kronor om de inte höjer skatten nästa år. Dessa

pengar är välbehövliga och skall, enligt mitt förmenande, gå till den direkta vården och omsorgen.

Jag beklagar, Hans Karlsson, och jag tyckte att det var ett svårt beslut att fatta, indragningen av 7,5 miljarder kronor från vård och omsorg. Men jag tycker att det vore klädsamt om socialdemokraterna tittade litet i backspegeln. Under de senaste tio åren med en socialdemokratisk regering har det skett indragningar med ungefär 35 miljarder kronor från kommuner och landsting. Vi kanske tillsammans skall vara litet schjysta i denna fråga.

Om vi blickar litet längre fram i tiden, ser vi att vi måste omprioritera för att kunna erbjuda en människovärdig vård i framtiden.

Inför denna problemställning är det viktigt att ha några siffror till hands. Vår statsskuld uppgår nu till 1 000 miljarder kronor. Vi betalar årligen en räntekostnad på 100 miljarder kronor. Varje timma lånar Sverige 29,45 miljoner kronor. Det blir ungefär 707 miljoner kronor per dygn.

Vi menar att det inte är rimligt att vi skall utsätta våra barn och barnbarn för en så oerhört svår ekonomisk situation. Vi måste ta vårt ansvar tillsammans.

Vi måste fråga oss hur vi, med dessa siffror färskas i minnet, kan möta framtiden. Antalet äldre människor över 85 år ökar stadigt. Från 1973 till 1991 ökade antalet äldre med 58 %. Ålderssjukdomarna har därmed kommit att ta mer resurser i anspråk än tidigare. 30 % av sjukvårdsresurserna går till omsorg under det sista levnadsåret.

Samtidigt vet vi att antalet äldre väntas bli ännu fler. Antalet äldre ökar, men det skärs ned inom sjukvården och äldreomsorgen. Denna ekvation går inte ihop. Det finns för närvarande ingen överkapacitet inom vården – trots att denna myt har anammats av många. Vi har minskat andelen av BNP som går till sjukvård, samtidigt som vi skurit ned i resurserna. Sverige är ett av de länder inom OECD som har lägst sjukvårdskostnader, samtidigt som behovet torde vara ett av de största med tanke på antalet äldre. Forskningen går framåt, och vi kan bota fler och fler sjukdomar. Allt fler människor som tidigare varit invaliderade kan nu leva ett bra liv. För att ge dessa hjälp och stöd krävs givetvis resurser.

Svensk sjukvård borde bli bättre på att utvärdera vad som görs. Vi borde kunna se att när en bättre behandlingsform uppnås blir följderna oftast att antalet sjukskrivningsdagar minskar. På så sätt blir totalkostnaden mindre för samhället. Vårt rigida budgetsysteem förhindrar utvecklingen inom vården. Varje post ses enskilt i stället för till dess effekter på helheten.

Herr talman! Jag vill avsluta med att uppmana oss alla att på ett ärligt, ödmjukt sätt tillsammans försöka anta den största utmaningen inför 90-talet, nämligen omprioriteringar. Låt oss göra det tillsammans och inte bara konfronteras.

Anf. 171 JAN ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag delar en del av de synpunkter som Chatrine Pålsson hade om den besvärliga ekonomiska situationen och behovet av prioriteringar. När vi ser att många kommuner och landsting har svårt att klara av äldreomsorgen, naturligtvis på grund av de ekonomiska svårigheterna, tycker jag att det är konstigt att denna regering, som har dragit in ekonomiska resurser

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Socialpolitik och
sjukvårdsfrågor
m.m.*

från kommunerna, samtidigt lägger fram förslag om ett vårdnadsbidrag som är beräknat att kosta 2 miljarder kronor.

Vore det inte en bättre prioritering från denna regering, Chatrine Pålsson, att om man nu anser att det finns ett överskott på 2 miljarder kronor – vilket jag starkt betvivlar – låta de två miljarderna komma äldreomsorgen till del i stället för att införa ett orättvist vårdnadsbidrag?

Anf. 172 CHATRINE PÅLSSON (kds) replik:

Herr talman! Först vill jag påminna om att när det gäller prioriteringarna i våra kommuner och landsting får numera dessa en påse pengar. Alltså får de lokala politikerna göra prioriteringarna. Jag är övertygad om att det finns kommuner som borde prioritera äldreomsorgen på ett bättre sätt än vad som har skett.

Det är skrattretande att höra Jan Andersson tala om jämförelser av vårdnadsbidraget och äldreomsorgen. Vi subventionerar varje kommunal dagisplats med ungefär 85 000 kr per år – för de minsta barnen! Det är för mig obegripligt hur vi skall fortsätta att leva i den orättvisan att de som stannar hemma med sina barn får noll kronor.

Jag är ganska övertygad om att det i framtiden kommer att innebära en vinst att införa vårdnadsbidraget. Vi börjar med en blygsam summa. Det är en viktig del av vår välfärd att kunna satsa på de allra minsta barnen.

Anf. 173 JAN ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag skall inte föra en lång barnomsorgsdebatt. Tiden medger inte det. Vi har olika uppfattningar.

Min fråga är faktiskt relevant, Chatrine Pålsson. Regeringen ämnar ge 2 miljarder kronor till familjepolitiken för att införa ett vårdnadsbidrag. Det skulle vara fullt möjligt att utöka påsen till kommunerna med ytterligare 2 miljarder kronor. Det är en prioriteringsfråga. Jag frågade, Chatrine Pålsson, vilket som är viktigast. Tydligt och klart anser regeringen att ett vårdnadsbidrag är viktigare än att ge ytterligare 2 miljarder kronor till kommunerna så att de kan bedriva en bra äldreomsorg. Det är tydligt och klart.

Anf. 174 CHATRINE PÅLSSON (kds) replik:

Herr talman! Både våra barn och våra äldre är viktiga grupper, Jan Andersson. Man kan inte sätta dessa grupper mot varandra. Vi måste satsa både på barnen och på de äldre. Som jag har uppfattat det tidigare är socialdemokraterna också måna om barnen. Vi vill bara prioritera de pengar vi har på ett litet annorlunda sätt.

Förste vice talmannen anmälde att Jan Andersson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 175 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Ordet går nu till siste anmälde talaren Jerzy Einhorn. Han har fått ordet efter det att han har blivit uppmanad att begära ordet i dagens debatt.

Herr talman! Jag beklagar att jag inte har kunnat vara närvarande under hela debatten. Dessutom påbörjades denna del av debatten tidigare än väntat.

Jag delar den oro och den kritik som flera har givit uttryck för här, bl.a. Hans Karlsson, om att medel har dragits in från sjukvården. Jag har för min del tidigare givit uttryck för min oro och kritik offentligt. Jag tror att de indragningar som görs från sjukvården kommer att leda till allvarliga konsekvenser.

Det är litet historielöst att skylla allt på den senaste indragningen, gjord av den sittande regeringen. Chatrine Pålsson nämnde tidigare, och jag upprepar det, att riksdagen sedan 1982 i nästan full politisk enighet – Vänsterpartiet har motsatt sig detta – har dragit in mycket pengar från sjukvården och omsorgen. Man är nu uppe i 40 miljarder kronor.

Det finns inget annat land i världen som har dragit in så mycket pengar från sjukvården och omsorgen, och det finns ingen annan sektor inom välfärden från vilken vi har dragit in så mycket pengar.

Vad vi har gjort, den totala indragningen, har lett till att vi har urholkat landstingens och kommunernas ekonomi. Man kan kritisera dem för att de inte tog konsekvenserna omedelbart. Jag tycker själv att det hedrar dem, eftersom konsekvenserna är så allvarliga. De tömde i stället sina fonder, bl.a. de som skulle täcka personalens pensioner, och de senarelade investeringar.

Men man kan inte driva verksamheten på det sättet hur länge som helst. Kommunerna och landstingen har inte sedelpressar, som vi har här i riksdagen till vårt förfogande. De får inte heller gå i konkurs.

Vad vi ser nu och vad vi tyvärr kommer att få se är resultatet av den ackumulerade indragningen under tio års tid, och vi har alla bidragit till den. Jag själv har också bidragit till den.

Jag tror att det är viktigt att vi försöker blicka framåt. Jag tror att vi skall fortsätta att försöka förbättra strukturen hos vår sjukvård utan att förstöra det som är bra. Jag tror att vi skall sträva efter att använda de medel som finns inom sjukvården så effektivt som möjligt – i dag är det väldigt svårt att skilja mellan effektiviseringar och kvalitetsförsämringar – men jag själv är övertygad om att det inte räcker.

Jag är övertygad om att om vi vill behålla bra sjukvård i Sverige så kan ingen trolla. Det hjälper inte med systemförändringar enbart. Vi kommer att behöva tillföra mera pengar till sjukvården. Problemet är när tillräckligt många här i kammaren skall inse detta. Och när vi gör det, blir frågan vilka möjligheter vi har att få de pengar som kommer att behöva tillföras sjukvården.

Om gapet är tillräckligt stort mellan å ena sidan förväntningar och behov och å andra sidan de resurser som ställs till förfogande, kommer människor att förlora förtroendet för vår sjukvård. Om de gör det, kommer de på ett eller annat sätt att skaffa sig den vård de vill ha, och då händer något fruktansvärt: Vi kommer att få en ojämlig sjukvård i Sverige.

Vi kommer då att rycka undan grunden för den solidariskt finansierade

och solidariskt utnyttjade vården – solidariskt finansierad efter förmåga, solidariskt utnyttjad efter behov.

Att tillföra 4,2 miljarder till sjukvården under 1994 är ett bra steg, tycker jag. Jag skulle gärna se att man började diskutera om inte detta kan åtminstone permanentas för sjukvården. Om jag kunde uppleva det i riksdagen, skulle jag känna mig mycket lycklig!

Anf. 177 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Jag förmodar att många av riksdagsmännen som är kvar gärna skulle se att debatten avslutades, med tanke på tiden på kvällen. Men jag känner ändå ett visst behov av att kommentera ett par påståenden som har gjorts under debatten: ett av Chatrine Pålsson och ett annat av Jerzy Einhorn. Det är påståenden som relativt ofta görs och som jag tycker kan vara värda ett par kommentarer.

Det är inte så, som Chatrine Pålsson sade i sitt inlägg, att Sveriges andel av bruttonationalprodukten som går till sjukvården är en av de lägsta bland OECD-länderna. Faktum är att vi befinner oss bland de 24 OECD-länderna på plats fem eller sex. Det som förmodligen Chatrine Pålsson tänker på är att om man försöker korrigera för den svenska åldersstrukturen, kvinnlig förvärvsfrekvens m.m., kan man kanske föra ett sådant resonemang som hon gör, men utgångsläget är inte detta.

Till min gamle vän Jerzy Einhorn vill jag säga någonting som jag många gånger har velat säga, nämligen att det förstås blir ganska missvisande om man talar om att det dragits in 40 miljarder från svensk sjukvård sedan 1982. En och annan kan ju tro att med detta menas att svensk sjukvård skulle ha 40 miljarder mindre i resurser nu än 1982. Det menar förstås inte Jerzy Einhorn. Han menar att jämfört med de skatteregler, förmånsregler etc. som gällde 1982 skulle landstingssektorn ha haft 40 miljarder mer sammanlagt över de tio åren.

Faktum är att svensk sjukvårds resurser är avsevärt mycket större nu än 1982, trots alla indragningar. De reala resurser som sätts in i sjukvården har egentligen under hela min livstid i alla fall, kanske längre, ökat – fram till 1990/91. Det har varit en ökning låt oss säga från mitten av 40-talet, när det utgick ungefär 3 % av svensk BNP, till en nivå på 9 % eller något sådant av svensk BNP.

Sedan har under den djupa recession vi nu befinner oss i resurserna minskat något reellt, med ungefär 1 % i fjol. Så från den absoluta toppnivån, som vi uppnådde efter 45 års expansion, har vi minskat ungefär 1 %.

Den som lyssnar på påståenden av typen att det har dragits in 40 miljarder och att inget annat land i världen har dragit in så mycket kan ju lätt få en helt annan bild än den verkliga. Sedan kan vi föra en diskussion om huruvida det behövs mera resurser till sjukvården i framtiden eller inte.

Ofta anförs också i debatten att antalet personer över 80 år kommer att öka mycket kraftigt under 90-talet, med bortemot 100 000 personer. Det är sant. Vad som kan vara bra att veta är att det ökade något mer under det nyss genomgångna årtiondet. Så det finns ändå hopp, tror jag, om vi fortsätter att använda resurserna väl, om att vi kan klara av att ge en god sjukvård i vårt land även i framtiden.

Anf. 178 LEIF BERGDAHL (nyd):

Herr talman! Jag skulle vilja kommentera Jerzy Einhorn's inlägg här i dag.

1974 vikarierade jag som kirurg i Kiruna. Det var ganska intressant, om man jämför med dagens situation. Under tiden jag var där hade man ett möte med lasarettsdirektören, i vilket samtliga överläkare deltog. Vi levde då i överflödets tid. Lasarettsdirektören sade, när mötet var slut: Är det nu inte någon som har något ytterligare att önska sig? Han liksom frågade om vi inte kunde hitta på ytterligare utgifter, och det är ganska betecknande.

Det var ett väldigt slöseri i Sverige, och det är klart att man har måst tänka på ekonomin på ett helt annat sätt sedan. Jag är övertygad om att Jerzy Einhorn delvis har rätt, när han säger att resurserna inte räcker till. Det gäller säkerligen hans eget område, och det gäller t.ex. inom åldringsvården, men jag är övertygad om att han också har fel i fråga om vissa områden inom medicinen, exempelvis kirurgi.

Där är det slöseri, det vet jag själv. Operationssalarna utnyttjas dåligt. På många håll slutar man operera kl. 2 eller 3 på eftermiddagen, osv. osv. Här kan man verkligen rationalisera. Så jag är inte helt övertygad om att det generellt behöver tillföras mera pengar.

Det slösas med pengar. I Norrbottens län planerar man nu – hör och häpna – att bygga ett nytt sjukhus mellan två fina lasarett, de i Luleå och Boden. Man skall investera 1,2 miljarder i att bygga ett helt nytt sjukhus.

Sådana här saker tror jag att vi mera skall ha ögonen på än att diskutera många andra ting, men det är klart att detta är landstingspolitik, och där kan vi inte ingripa. Generellt tror jag nämligen att det finns möjligheter att rationalisera på i varje fall vissa områden inom sjukvården.

Anf. 179 JERZY EINHORN (kds):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Bo Könberg, min gamle vän, för inlägget. Om jag uttryckte mig oklart, så vill jag korrigera det och tacka för påpekandet.

Vad vi har gjort – alldeles riktigt som Bo Könberg har sagt – är att vi har dragit in från landstingens resursutrymme 40 miljarder, kanske något mer, kanske något mindre.

Vad jag ville säga och som jag hoppas att jag har sagt är att vi nu ser effekterna av detta. Vi har urholkat landstingens och kommunernas ekonomi, och de har försökt klara situationen på annat sätt. De måste nu spara pengar för att tillförsäkra personalen pensioner. De har senarelagt investeringar, något vi alla har varit med om att göra.

Antalet äldre kommer att öka, och vi kommer nu att se konsekvenserna av dessa indragningar. Det som gläder mig, herr talman, är att debatten börjar gälla följande: Behövs det eller behövs det inte mera pengar till sjukvården? Jag hoppas att vi kommer att ha mer av den debatten. Med sjukvården menar jag den totala finansieringen av sjukvården, de medel som vårdens och omsorgens huvudmän disponerar för detta. Jag hoppas att vi kommer att ha mera av den debatten i kammaren.

(forts. prot. 8)

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993

*Allmänpolitisk
debatt*

*Socialpolitik och
sjukvårdsfrågor
m.m.*

6 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Propositionerna

1993/94:7 Dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Litauen

1993/94:12 Ändring i dubbelbeskattningsavtalet mellan Sverige och Irland

1993/94:17 Förvaltningen inom domstolsväsendet

1993/94:34 Tillämpning i fråga om Haiti av lagen (1971:176) om vissa internationella sanktioner

1993/94:35 Ingripande mot otillbörligt beteende avseende offentlig upphandling

1993/94:36 Medelstillskott till Sveriges Hundcenter AB – Statens Hundskola

1993/94:37 Vissa pensionsfrågor

1993/94:39 Arlandabanan

1993/94:41 Statlig medverkan i civilt flygprojekt hos Saab-Scania AB och vissa andra frågor inom Näringsdepartementets område

1993/94:42 Köp av interregional persontrafik på järnväg samt flygtrafik mellan Östersund och Umeå

1993/94:44 Grovt rattfylleri m.m.

1993/94:58 Vissa frågor om beräkning av assistansersättning

1993/94:59 Vissa sjukförsäkringsfrågor

1993/94:69 Sjöfartspolitiska åtgärder

1993/94:70 Bestridande av vissa kostnader med anledning av Trollhätte kanalverks inordnande i Sjöfartsverket

7 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställdes

den 13 oktober

1993/94:19 av *Sten-Ove Sundström* (s) till kommunikationsministern om fordonskontrollen på väg m.m.:

I proposition 1992/93:161 om trafiksäkerheten på vägarna inför 2000-talet föreslog chefen för Kommunikationsdepartementet att antalet fordonskontroller på väg skall ökas – år 1994 till minst 120 000, en fördubbling i förhållande till nuläget. Departementschefen föreslog också att Vägverket och Polisen får träffa överenskommelser om omfattningen av fordonskontrollen på väg – på central nivå mellan Vägverket och Rikspolisstyrelsen, på regional nivå mellan vägdirektören och länspolischefen. Polisen skall svara för den operativa ledningen.

Vägverket föreslogs vidare få träffa avtal med näringslivet (t.ex. AB Svensk Bilprovning, försäkringsbolag, bilverkstäder) om att tekniker – som skall godkännas av Polisen – ställs till förfogande för fordonskontrollen på väg.

Regeringen föreslogs få riksdagens bemyndigande att besluta om bilinspektörernas organisatoriska hemvist.

I trafikutskottets betänkande 1992/93:TU29 med anledning av propositionen tillstyrktes denna med avvikelser i vissa enskildheter, som dock inte gällde fordonskontrollen på väg. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets hemställan.

I en (s)-reservation framhölls att den föreslagna volymen om minst ca 120 000 fordonskontroller på väg är långt ifrån tillräcklig, samt att det är angeläget att snabbt komma i gång med denna verksamhet i de nya formerna.

Vi befinner oss nu i mitten av oktober 1993, och som bekant pågår ingen planering eller andra förberedelser för att realisera riksdagens beslut om ökat antal fordonskontroller på väg hos någon av de berörda myndigheterna. Det förefaller därmed osannolikt att den föreslagna volymen om 120 000 kommer att nås under 1994.

Trafikutskottet har tidigare uttalat att man delar kommunikationsministerns uppfattning att det är väsentligt att göra en tydlig åtskillnad mellan föreskrivande och tillämpande uppgifter, vilket rent principiellt borde innebära en annan organisatorisk hemvist för bilinspektörerna än Vägverket. Det pågår emellertid efter vad vi erfarit en rekrytering av nya bilinspektörer till Vägverket.

Mot bakgrund av ovanstående vill jag fråga kommunikationsministern följande:

Vad har hänt inom detta område? Kommer 120 000 fordonskontroller på väg att utföras 1994? I vilka former och av vem? När kommer regeringen att besluta om bilinspektörernas organisatoriska hemvist?

1993/94:20 av *Bruno Poromaa* (s) till statsrådet Bo Lundgren om en effektivare skatteindrivning m.m.:

Bland de förslag till budgetförstärkningar som Ekonomikommisionen under ledning av professor Assar Lindbeck lade fram för ca sex månader sedan fanns ett förslag om effektivare skatteindrivning. Kommissionen gjorde en bedömning att detta skulle ge en budgetförstärkning på ca 10 miljarder kronor.

Kommissionens förslag tog främst sikte på den ekonomiska brottslighet som medför att stora belopp årligen undandras beskattning.

I kompletteringspropositionen sade sig regeringen dela kommissionens uppfattning om att åtgärder bör vidtas för att inte ett betydande skatteundandragande ostört skall kunna äga rum. Regeringen ansåg också i propositionen att särskild uppmärksamhet skulle ägnas kontrollverksamheten på mervärdesskatteområdet, då det fanns tydliga tecken på ett starkt ökat intresse för att i rådande konjunkturläge komma över likvida medel genom fusk med redovisningar av mervärdesskatt.

Regeringen aviserade att man hade för avsikt att fram till 1998 förstärka resurserna till skattekontrollen med omkring 200 miljoner kronor per år. Med denna resursförstärkning skulle skatteinkomsterna öka med ca 4 miljarder kronor. Sedan regeringen aviserade förslaget om resursförstärkningar till skattekontrollen har det dock tyvärr varit tyst i anslagsfrågan. Det är synner-

ligen beklagligt, då ett sådant förslag med all säkerhet skulle ha samlat en bred majoritet i riksdagen, inte minst med tanke på den ekonomiska brottslighetens stora skadeverkningar för samhälle och näringsliv.

Mot den bakgrunden vill jag ställa följande frågor till skatteministern:

Skall tystnaden tolkas som att regeringen har gett upp den aviserade kampen mot den ekonomiska brottsligheten?

Har regeringen över huvud taget för avsikt att genomföra den aviserade resursförstärkningen till skattemyndigheterna?

Är regeringen beredd att här och nu ge skattemyndigheterna klartecken att, utifrån de i kompletteringspropositionen utlovade resursförstärkningarna, stärka sitt arbete i kampen mot den ekonomiska brottsligheten?

8 § Anmälan om frågor

Anmälades att följande frågor framställts

den 13 oktober

1993/94:45 av *Kenneth Attefors* (nyd) till socialministern om åsiktsfrihet och medborgarskap:

Vid partiledardebatten den 6 oktober sade Bengt Westerberg att han ville beröva riksdagsman Ian Wachtmeister dennes permanenta uppehållstillstånd. I det här fallet måste Westerberg ha menat Wachtmeisters svenska medborgarskap. Det var ett mycket märkligt uttalande från en partiledare och regeringsmedlem som dessutom framfördes i Sveriges riksdag. Jag har blivit djupt oroad. Man undrar om inte alla politiska åsikter får framföras i ett borgerligt styrt samhälle. Om mycket skilda åsikter framförs i riksdagen som inte stämmer med den borgerliga regeringens, hotas då de personer som stöder Wachtmeister att på sikt också förlora sitt svenska medborgarskap? I dag finns ingen laglig möjlighet att beröva mig eller Wachtmeister medborgarskap.

Min fråga till Bengt Westerberg blir:

Ämnar statsrådet som medlem i regeringen verka för att det skall införas en lag som berövar vissa svenskar sitt svenska medborgarskap på grund av deras åsikter?

1993/94:46 av *Stefan Kihlberg* (nyd) till statsrådet Beatrice Ask om kurser vid folkhögskolor som har statligt stöd:

Veckan före midsommar utsatte de s.k. plogbillsaktivisterna ett JAS-flygplan i Linköping för ett allvarligt sabotage, och grupper av olika s.k. aktivister hotar vid olika tillfällen att tillgripa det de kallar civil olydnad. Vi vanliga medborgare kallar detta grov brottslighet, kriminalitet och hot mot demokratiska spelregler.

Folkhögskolan i Färnebo i norra Uppland är ett av den s.k. alternativrörelsens centrala fästen. Skolan har via Folkbildningsrådet erhållit ett statsbi-

drag på 3 miljoner kronor och i sommar bl.a. genomfört en två veckors kurs i "civil olydnad". Läraren Benton Wolgers, som också ingår i skolans ledning, anser att detta är något vi kommer att få se mer av och att "civil olydnad" som innefattar sabotageverksamhet är helt i sin ordning så länge det inte innebär misshandel av människor.

Mot denna bakgrund vill jag fråga statsrådet Ask:

Vilka åtgärder är statsrådet beredd att vidta för att kartlägga omfattningen och förhindra att offentliga medel och resurser används till utbildningsaktiviteter vid landets folkhögskolor som uppmanar till och stöder kriminell verksamhet?

1993/94:47 av *Alf Eriksson* (s) till statsrådet Ulf Dinkelspiel om handelshinder vid export av papper:

Det belgiska parlamentet ämnar införa en s.k. ECO-tax på bl.a. papper som inte innehåller returfibrer. Lagen skall träda i kraft den 1 januari 1994. En sådan skatt skulle vara ett stort handelshinder för svensk export av papper och kartong till Belgien. Sverige som är ett skogsrikt land och mycket beroende av exporten av pappersprodukter har all anledning att hålla Europa rent från handelshinder även på detta område.

Vad gör statsrådet för att få bort den belgiska s.k. ECO-taxen, som diskriminerar svensk export av papper och kartong till Belgien?

1993/94:48 av *Kenneth Attefors* (nyd) till kommunikationsministern om användningen av bilar blinkersystem:

Tyvärr så slarvar bilister alltmer med att använda blinker när de skall svänga. Varför folk börjar strunta i detta viktiga moment vid svängning vet jag ej. Dock har jag märkt att de kvinnliga bilisterna nästan plikttroget använder blinker där man skall. Eftersom vi med politiska beslut har format ett bilsamhälle borde det också vara statens plikt att uppmana folk att använda de medel som finns för att minska olyckor m.m. Kanske Kommunikationsdepartementet borde genomföra en landsomfattande kampanj, där man påpekar hur viktigt det är att använda blinker, dvs. även för män. Min fråga blir:

Ämnar kommunikationsministern göra något åt problemet med det allt mindre blinker användandet?

1993/94:49 av *Jan Sandberg* (m) till kommunikationsministern om bestämmelser om hobbyfordon:

Kommunikationsministern har tillsatt och fått en utredning, i februari 1992, vilken föreslår åtgärder som underlättar för dem som har hobbyfordon som fritidsintresse. Många av dessa förslag till åtgärder har jag och Moderata samlingspartiet fört fram tidigare.

Utredningen har mottagits med stor uppskattning och väckt berättigade förväntningar.

Det har nu gått mer än ett halvår sedan utredningen presenterade sina förslag.

Vilka åtgärder är kommunikationsministern beredd att vidta för att utredningens förslag skall förverkligas?

1993/94:50 av *Eva Zetterberg* (v) till statsrådet Bo Könberg om dispens från bestämmelserna om husläkare:

Den nya lagen om husläkare har fått mycket kritik. Nu när den skall börja tillämpas så märker landstingen att den slår sönder bra fungerande verksamheter inom primärvården. I Blekinge och Malmöhus län har man försökt att finna vägar för att kringgå lagen, vilket känns beklämmande.

Kommer regeringen att se över möjligheterna till dispens från bestämmelserna om husläkare?

9 § Kammaren åtskildes kl. 20.11.

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 5 § anf. 24 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. anf. 51 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. anf. 87 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. anf. 113 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. anf. 145 (delvis) och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

LISBET HANSING ENGSTRÖM

/Barbro Nordström

Torsdagen den 14 oktober

1 § Anmälan om partiernas företrädare i talmanskonferensen	1
2 § Avsägelse	1
3 § Anmälan om kompletteringsval till arbetsmarknadsutskottet . .	2
4 § Hänvisning av ärenden till utskott	2
5 § Allmänpolitisk debatt (forts. från prot. 6)	2
<i>Sysselsättningspolitik</i>	2

Ingela Thalén (s)
 Laila Strid-Jansson (nyd)
 Talmannen (om debattreglerna)
 Hans Andersson (v)
 Arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund (c)
 Sonja Rembo (m)
 Elver Jonsson (fp)
 Harald Bergström (kds)
 Georg Andersson (s)
 Simon Liliedahl (nyd)
 Karl-Erik Persson (v)
 Fredrik Reinfeldt (m)
 Sten Östlund (s)
 Sigge Godin (fp)
 Marianne Andersson (c)
 Ulf Björklund (kds)
 Lars Ulander (s)
 Björn Ericson (s)
 Tredje vice talmannen (om debattreglerna)
 Björn Kaaling (s)
 Bengt Kronblad (s)
 Alf Egnerfors (s)
 Inge Carlsson (s)
 Martin Nilsson (s)
 Nils Nordh (s)
 Ulla Pettersson (s)
 Christer Skoog (s)
 Alf Eriksson (s)
 Lisbet Calner (s)
 Rune Evensson (s)
 Ingvar Johnsson (s)
 Berndt Ekholm (s)
 Jan Fransson (s)
 Bo Finnkvist (s)
 Maud Björnemalm (s)

Göran Magnusson (s)	
Bengt-Ola Rytter (s)	
Sigrid Bolkéus (s)	
Hans Stenberg (s)	
Elvy Söderström (s)	
Stina Eliasson (c)	
Åke Selberg (s)	
<i>Socialpolitik och sjukvårdsfrågor m.m.</i>	110
Birgitta Dahl (s)	
Arne Jansson (nyd)	
Statsrådet Bo Könberg (fp)	
Gullan Lindblad (m)	
Tredje vice talmannen (om sammanträdet)	
Karin Israelsson (c)	
Pontus Wiklund (kds)	
Stefan Kihlberg (nyd)	
My Persson (m)	
Ulla Orring (fp)	
Åke Carnerö (kds)	
Jan Andersson (s)	
Claus Zaar (nyd)	
Börje Nilsson (s)	
Alwa Wennerlund (kds)	
Anne Rhenman (-)	
Hans Karlsson (s)	
Leif Bergdahl (nyd)	
Göte Jonsson (m)	
Chatrine Pålsson (kds)	
Förste vice talmannen (om talarlistan)	
Jerzy Einhorn (kds)	
(forts. prot. 8)	
6 § Bordläggning	172
7 § Anmälan om interpellationer	
1993/94:19 av Sten-Ove Sundström (s) om fordonskontrollen på väg m.m.	172
1993/94:20 av Bruno Poromaa (s) om en effektivare skattein- drivning m.m.	173
8 § Anmälan om frågor	
1993/94:45 av Kenneth Attefors (nyd) om åsiktsfrihet och med- borgarskap	174
1993/94:46 av Stefan Kihlberg (nyd) om kurser vid folkhögsko- lor som har statligt stöd.	174
1993/94:47 av Alf Eriksson (s) om handelshinder vid export av papper.	175
1993/94:48 av Kenneth Attefors (nyd) om användningen av bi- lars blinkersystem	175
1993/94:49 av Jan Sandberg (m) om bestämmelser om hobby- fordon	175

1993/94:50 av Eva Zetterberg (v) om dispens från bestämmelserna om husläkare	176
--	-----

Prot. 1993/94:7
14 oktober 1993
